

P.11412

**INSTYTUT INFORMACJI NAUKOWEJ
I STUDIÓW BIBLIOLOGICZNYCH
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO**

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

ZAGADNIENIA INFORMACJI NAUKOWEJ

WYDAWNICTWO

SBP

2003 WARSZAWA, nr 2 (82)

**INSTYTUT INFORMACJI NAUKOWEJ
I STUDIÓW BIBLIOLOGICZNYCH
UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH**

ZAGADNIENIA INFORMACJI NAUKOWEJ

WARSZAWA 2003

NR 2 (82)

RADA REDAKCYJNA

Ewa BARTECZKO, Marcin DRZEWIECKI (przewodniczący), Henryk HOLLENDER,
Mieczysław MURASZKIEWICZ, Hanna POPOWSKA, Aleksander RADWAŃSKI,
Jadwiga SADOWSKA, Anna SITARSKA, Marta SKALSKA-ZLAT, Barbara SORDYLOWA,
Henryk SZARSKI, Mieczysław SZYSZKO, Jan WOŁOSZ, Jadwiga WOŹNIAK,
Elżbieta Barbara ZYBERT

REDAKCJA

Bożenna BOJAR, redaktor naczelny
Zina JARMOSZUK (email: zj@nck.pl), sekretarz redakcji

Recenzent numeru
Marta SKALSKA-ZLAT

Tłumaczenie tekstów
Małgorzata Kisilowska

Korekta
Jadwiga Krężlewicz

PL ISSN 0324-8194

**WYDAWNICTWO
SBP**

Dyrektor
Janusz Nowicki

**Zawartość tego czasopisma jest dokumentowana m.in. w „Library and
Information Science Abstracts” oraz „Knowledge Organization”.**

Adres Wydawnictwa:
ul. Konopczyńskiego 5/7
00-335 Warszawa
tel. 827-52-96

PRENUMERATA I SPRZEDAŻ

Dział Promocji i Kolportażu SBP
Al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa, tel. 825-50-24

Wydawnictwo SBP - Warszawa 2003. Nakład 350 egz.

Ark. wyd. 12,5 Ark. druk. 11,5
Skład i łamanie: Krzysztof BRAWIŃSKI
Druk i oprawa: Z.P. Poligrafia
ul. Smulikowskiego 6/8, 00-389 Warszawa

I. ROZPRAWY, BADANIA, MATERIAŁY

HEURYSTYKA W PRAKTYCE: REALIZACJA KWERENDY DOTYCZĄCEJ UDZIAŁU SPOŁECZNEGO W PROCESIE USTAWODAWCZYM W POLSCE

Hanna Popowska
Biblioteka Sejmowa

Wyszukiwanie informacji, potrzeby informacyjne, kwerenda, język haseł przedmiotowych, język deskryptorowy, katalog biblioteczny

„Co mi pomoże smarowaniem, zepsuje gadaniem”¹

W polskiej literaturze bibliotekarsko-informatologicznej stanowczo zbyt mało uwagi – w stosunku do wagi problemu – poświęcono zasadom i pragmatyce wyszukiwania informacji. Zależność jakości wyszukiwania od jakości indeksowania jest oczywista, ale to zagadnienie, zwłaszcza w aspekcie praktycznym, właściwie nie znajduje odbicia w polskiej literaturze. Prace na temat języków informacyjno-wyszukiwawczych czy katalogów bibliotecznych dotyczą wyłącznie lub głównie indeksowania i katalogowania, czyli tworzenia informacji.

Zastanówmy się nad przyczynami. Przede wszystkim trzeba zauważyć, że codzienna praca tak absorbuje bibliotekarza obsługującego czytelników (a więc pracownika biblioteki wyszukującego w katalogu bibliotecznym), że nie pozostawia wiele czasu na refleksję, m.in. na ustalenie przyczyn kłopotów, bo po załatwieniu (lepiej czy gorzej) jednej kwerendy przystępuje on do realizacji następnej, mimo że często warto by było wrócić do zakończonej sprawy i dociec, dlaczego zakończyła się porażką czy – jak to się elegancko mawia – niepełnym sukcesem? Powodem braku opracowań o wyszukiwaniu jest brak czasu na przeprowadzenie koniecznych analiz, ale także trudności w zwięzłym i zrozumiałym przedstawieniu problemu oraz konieczność zwrócenia uwagi na błędy popełnione przez innych pracowników biblioteki.

¹ *Pamiętnik starego subiekta w Lalce* Bolesława Prusa. Chciałam nazwać tę bibliotekarską opowieść *Pamiętnik starego subiekta*, choć dokładniej by było: *Pamiętnik starego [bibliotecznego] subiekta*. Jako pracownik obsługi w bibliotece uważam się za bibliotecznego subiekta. Przy okazji oddaję cześć Panu Rzeckiemu, mimo że daleko mi do kwalifikacji najslawniejszego subiekta w Polsce. Inny możliwy i ładny zapożyczony tytuł to *Ze wspomnień kulawego szerypy*. Ale wolę odwoływać się do Prusa.

Materiału zebranego w ciągu jednego tylko tygodnia pracy starczyłoby na kilkanaście artykułów o wyszukiwaniu, tyle że jest to typowy bric-à-brac: materiał niejednorodny, przemieszanie spraw ważnych i błahych, błędów metodologicznych i nieuniknionych drobnych omyłek. Ale to wszystko składa się na codzienność udostępniania, decyduje o jego jakości i – w efekcie – o ocenie biblioteki przez użytkowników. Co więcej, chyba właśnie owa różnorodność i nieprzewidywalność problemów, z którymi musi się zmierzyć wyszukiwający, sprawia, że problematyka ta nie jest łatwa do przedstawienia, gdyż wymaga zaprezentowania licznych przykładów, co znacznie zwiększa objętość tekstu (o czym świadczy także ten artykuł). A to zniechęca czytelników.

Postanowiłam jednak zaryzykować i zająć się problematyką wyszukiwania informacji. Przedstawię tu przebieg realizacji konkretnej, typowej kwerendy, koncentrując się przede wszystkim na wyszukiwaniu odpowiednich opracowań w katalogu bibliotecznym. Przytoczę przykłady błędów i usterek w katalogach bibliecznych i omówię ich wpływ na proces wyszukiwania. Problem przedstawię z punktu widzenia wyszukiwającego.

Na wstępie warto przypomnieć, że **na wyniki wyszukiwania** w katalogu bibliotecznym składają się:

- **zawartość przeszukiwanych zbiorów**, czyli efekt pracy gromadzenia,
- **opisy zbiorów w katalogu**, czyli efekt pracy opracowania,
- **proces wyszukiwania w katalogu**, czyli efekt pracy udostępniania
- **piśmiennictwo**, czyli literatura na dany temat.

Oczywiście, biblioteka odpowiada jedynie za pierwsze trzy czynniki, nie ma natomiast wpływu na stan piśmiennictwa w określonej dziedzinie tematycznej.

W bibliotece wystarczy, że zaistnieje jedna z trzech okoliczności: potrzebnej książki nie kupiono do zbiorów lub ją wadliwie opisano lub wyszukiwający nieprawidłowo posłużył się katalogiem, aby użytkownik nie został – w danej bibliotece – dobrze obsłużony.

Umiejętności wyszukiwającego stanowią zatem bardzo ważny, ale bynajmniej nie jedyny czynnik wpływający na ocenę wyników wyszukiwania przez użytkownika.

W pracy wyszukiwającego istotne też jest zwykłe szczęście: planując strategię wyszukiwania trzeba przyjąć kolejność działań. Jeśli szczęście dopisze, to zamiast zaplanowanych kilku etapów wyszukiwania wystarczy pierwszy z nich. Przy mniejszym szczęściu efekty przyniesie dopiero kolejne – lub nawet – ostatnie z przewidywanych wyszukiwań. Brak szczęścia oznacza natomiast całkowite fiasko wyszukiwania. Zastanawiamy się wówczas, dlaczego tak się stało. Przyczyny mogły być różne: książkę źle opisano, albo jej nie kupiono, albo jeszcze taka książka nie została wydana. Albo jej źle szukano. Bez względu na przyczyny jest to negatywny wynik wyszukiwania – sytuacja frustrująca dla wyszukiwającego.

Czasem szczęście zastępuje umiejętności: zdarza się przecież, że mierny szperacz akurat ma szczęście – wpadły mu do głowy najlepsze z właściwych sformułowań i w jednym kroku dostał najlepszą pozycję. Ale to rzadkość. Częściej zdarza się tak, że wyszukiwanie prowadzimy prawidłowo, przyjęliśmy właściwą strategię, ale nie dostaniemy niczego lub dostaniemy dopiero po długim czasie. I wtedy mówimy o braku szczęścia. Pamiętamy podstawy logiki? Implikacja jest fałszywa tylko wtedy, gdy z prawdziwego poprzednika otrzymujemy fałszywy następnik, ale uzyskanie z fałszywego poprzednika prawdziwego następnika już jest prawdą. Niejednokrotnie widziałam, jak użycie błędnego,

a może raczej nienajwłaściwszego w związku z określoną potrzebą informacyjną hasła, czy deskryptora od razu prowadziło do wyszukania odpowiednich pozycji. Zdarza się, rzadko, ale się zdarza, że ten sam błąd popełnią i indeksator, i wyszukujący.

Często doskonały wynik uzyskuje się w ogóle pomijając języki opisu rzeczowego, kiedy to właściwie sformułowane pytanie „po słowach” z tytułu w zupełności wystarcza, jeśli akurat wyszukujący i autor książki identycznie opisali dany problem w języku naturalnym (w pytaniu i w tytule książki). Często też prowadzi się skuteczne i szybkie wyszukiwanie wykorzystując indeks podstawowy, domyślny (zwykle jest to tzw. „zbiór słów wszystkich”). Wielu metodologów informatologii nie wyraża się pochlebnie o takich metodach wyszukiwania. Krytykują je zwłaszcza specjaliści od indeksowania rzeczowego i trudno im się dziwić – cała ich robota na nic!

Umiejętności wyszukującego są bardzo istotne w procesie wyszukiwania, ale ważne jest też „szczęście szperacza” i pozostałe trzy wskazane czynniki determinujące wyniki wyszukiwań.

Użytkownicy biblioteki zgłaszają **potrzeby informacyjne trzech typów:**

- 1) zestawienie kompletnej bibliografii tematu** (całej literatury na dany temat, czyli pełnego wykazu wydawnictw zwartych ze zbiorów danej biblioteki),
- 2) wybór kilku książek na dany temat,**
- 3) odpowiedź na konkretne pytanie.**

Każda ze wskazanych potrzeb informacyjnych określa cel wyszukiwania, czyli pozwala zaplanować jego strategię. Omówimy je, posługując się przykładami wyszukiwania informacji w zbiorze obejmującym literaturę na tematy prawne.

1.

W pierwszym wypadku celem wyszukującego jest nie pominąć żadnej pozycji na zadany temat. Pierwsze wyszukiwanie planuje się więc często zbyt szeroko w stosunku do potrzeby informacyjnej, co daje gwarancję kompletności, a następnie z wyniku takiego wyszukiwania eliminuje się pozycje ewidentnie zbędne.

Zwykle warto ostateczny rezultat wyszukiwania opatrzyć stosownym komentarzem. Można więc zaznaczyć, że załączony zostaje wykaz pozycji na temat polskich źródeł prawa (aktów prawnych), ale wiele prac poświęconych polskiemu prawu konstytucyjnemu, nieuwzględnionych w przygotowanym wykazie, także zawiera materiał na ten temat (jeśli np. w danej monografii omówiono m.in. trzeci rozdział Konstytucji, a opis rzeczowy w jhp BN jest krótki: *prawo państwowe – Polska – podręcznik akademicki*).

Przyjmuje się, że to nie do wyszukującego (czyli pracownika bibliotecznego udostępniania) należy analiza wszystkich takich książek, to zadanie powinien wziąć na siebie użytkownik końcowy (jak brzydko przyjęło się określać zleceniodawcę kwerendy).

Takie wyszukiwanie bywa czasochłonne i żmudne ze względu na konieczność „manualnego” usuwania prac zbędnych (wybierania opracowań przydatnych).

Z punktu widzenia wyszukującego sporządzanie bibliografii tematycznych ma jedną wielką zaletę: pośrednik informacyjny nie musi oceniać jakości zebranej literatury. Ani to do niego nie należy, ani też użytkownik nie oczekuje, że zleceniobiorca będzie „z autopsji” oceniać przydatność poszczególnych pozycji dla konkretnego użytkownika. To zadanie wyszukawcze ogranicza się więc wyłącznie do pracy z katalogiem bibliotecznym, aczkolwiek bibliote-

karz może zapoznać się z wyszukаныmi pozycjami, zwłaszcza z przytoczonymi w nich bibliografiami, i odpowiednio uzupełnić rezultat wyszukiwania w katalogu bibliotecznym.

2.

Wyszukiwanie odpowiedzi na konkretne pytanie czy wybranie jedynie kilku książek na zadany temat pozornie wydaje się i szybsze, i łatwiejsze. Zwłaszcza wybranie „jakiś książek o” uważa się za łatwe zadanie, przy założeniu, że jest z czego wybierać. Wyszukujący nie musi zebrać całej literatury, nie musi więc martwić się o to, czy czegoś nie pominął, a przy ostatecznym wyborze stosuje kryteria formalne (rok wydania, język publikacji), które ustalił ze zleceniodawcą. Nie oczekuje się też od wyszukującego oceny jakości książki, choć może się zdarzyć, że dokonał złego wyboru i przygotował pozycje najgorsze z możliwych: prace nierzetelnych autorów, czy autorów używających trudno zrozumiałego języka. Ale formalnie zadanie zostało wykonane poprawnie, skoro wybrano kilka prac na zadany temat. Użytkownik zresztą wie, że nie może wymagać od bibliotekarza dobrej znajomości całej literatury, na tyle dobrej, aby umożliwiała dokonywanie oceny poszczególnych pozycji. Notabene, oceny są zawsze subiektywne i nigdy tak naprawdę nie wiemy, co dla kogo jest przydatne, skoro na niektórych czytelników najbardziej inspirująco działają opracowania kontrowersyjne. Inaczej dokonuje się wyboru dla „statystycznego” ucznia szkoły podstawowej (przydatne stają się wówczas wszelkie adnotacje w opisach książek odnotowujące popularyzatorski charakter dzieła), inaczej dla „statystycznego” pracownika nauki.

W praktyce wybór części z większego zestawu wyszukanych rekordów odbywa się następująco: pracownik biblioteki wykonuje wyszukiwanie literatury na dany temat (jeśli użytkownik sam nie umie tego zrobić), nie troszcząc się przy tym specjalnie o kompletność uzyskanego zestawu, a następnie użytkownik końcowy samodzielnie dokonuje ostatecznego wyboru.

Także w tym wypadku pracownik biblioteki – o ile ma zaufanie do katalogu – nie musi przeglądać poszczególnych pozycji.

3.

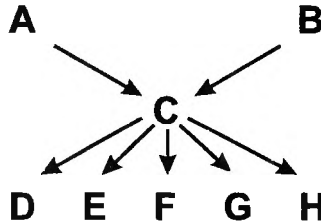
Pozostała do omówienia trzecia sytuacja, czyli udzielenie odpowiedzi na konkretne pytanie, czego rezultatem w bibliotece powinny być kserokopie bądź wydruki (jeśli wyszukujący korzysta z baz danych) z zaznaczonymi fragmentami zawierającymi odpowiedź na zadane pytanie (czasem ostatecznym rezultatem jest kserokopia jednego akapitu z wybranej książki).

Wyszukujący musi więc wyszukać potencjalnie przydatne pozycje literatury i wybrać z nich fragment tekstu stanowiący poszukiwaną odpowiedź. Formalnie nie musi się zastanawiać nad poprawnością wyszukanej odpowiedzi (skoro dołącza do odbitki kserograficznej informację o źródle informacji). Warto jednak potwierdzić rezultat w paru źródłach i zwrócić uwagę na jakość wykorzystywanych publikacji. Warto, gdyż w wypadku błędnej odpowiedzi, mimo że towarzyszyła jej informacja o książce, czy bazie danych, którą wykorzystano, wielu użytkowników będzie twierdzić, że otrzymało ją „z biblioteki X”,

Podsumowując, kwerendy pierwszych dwóch typów w zasadzie wymagają wyłącznie korzystania z katalogu bibliotecznego, podczas gdy kwerendy trzeciego typu zmuszają także do przeglądania poszczególnych opracowań.

Powyższe uwagi wymagają uzupełnienia dotyczącego wyszukiwania, a dokładniej – formułowania pytań.

Załóżmy, że wyszukiwający dobrot (w słownictwie języka informacyjno-wyszukiwawczego systemu) słowo C doskonale odpowiadające zgłoszonej potrzebie informacyjnej, oraz że słowo C jest podrzędne dwóm słowom A i B, a także nadrzędne w odniesieniu do pięciu słów D, E, F, G oraz H, czyli że trzy poziomy hierarchii przedstawiają się następująco:

Zastanówmy się teraz, jak zwykle formułujemy pytania odpowiadające tematowi C w odniesieniu do kwerynd trzech omawianych typów.

Najprostsze jest pytanie związane z drugim typem: zwykle wystarczy posłużyć się tylko słowem C, czyli:

2. FIND C

Jeśli to pytanie okaże się skuteczne, tj. w wyniku zostanie wyszukanych kilka rekordów, to zadanie można uznać za zakończone.

Pytanie odnoszące się do potrzeby informacyjnej pierwszego typu formułujemy następująco:

1. FIND C OR D OR E OR F OR G OR H

stanowi więc sumę logiczną danego słowa i wszystkich słów hierarchicznie podrzędnych.

Pytanie odpowiadające potrzebie informacyjnej trzeciego typu może – dla przykładu – wyglądać tak:

3. FIND A OR C OR F OR H

jeśli w konkretnej sytuacji uznaliśmy, że warto rozszerzyć pytanie o jedno z dwóch słów nadrzędnych w stosunku do C oraz o wybrane dwa słowa podrzędne.

Jak widać, najtrudniej jest utworzyć pytanie w ostatnim z omawianych wypadków. Tu nawet zadanie pytania wymaga pewnej wiedzy o przedmiocie, podczas gdy w pierwszych dwóch sytuacjach można taką wiedzą nie rozporządzać i działać „automatycznie”, posilkując się wyłącznie wiedzą zawartą w słowniku języka informacyjno-wyszukiwawczego. Niekiedy niezrozumienie tej kwestii prowadzi do nieporozumień, np. czytelnik poprosił o kilka książek na temat C (potrzeba informacyjna typu 2.), które otrzymał, a następnie wyraził zdziwienie, że w wyszukany zestawie brakuje znanej mu książki w danym katalogu bibliotecznym zaindeksowanej słowem B.

O ile uzupełnienie pytania na temat odpowiadający słowu C sumą logiczną słów hierarchicznie podległych C jest oczywiste, jako zgodne z definicją hierarchii: C szersze od D oznacza, że każde D jest C (i nie każde C jest D), czyli każda książka dotycząca D dotyczy C, to uwzględnienie w pytaniu słów szerszych wymaga namysłu, bo może skutkować szumem informacyjnym: wpraw-

dzie każda książka o C jest książką o A, ale nie każda książka o A musi dotyczyć akurat C. Zatem uzupełnienie pytania o słowa hierarchicznie nadrzędne często wymaga jednak obejrzenia książek uzyskanych w wyniku takiego wyszukiwania, jest więc czasochłonne.

Praktyka uczy, że indeksatorzy często nie są konsekwentni: książkę na temat odpowiadający D i E i F i G i H opisują na dwa sposoby: albo jako C, albo jako D, E, F, G, H. Czasami opis książki dotyczącej tematów wyrażanych słowami D i E i F także ogranicza się do C.

Wielokrotnie zauważamy, że opis pięciostronicowej broszurki miernego autora na temat D „pyszni się” D, a kilkadziesiąt stron doskonałego rozdziału o D zawartego w obszernej monografii o C skwitowane zostaje w opisie tylko „zbiorczym” C. Ale w takich wypadkach indeksatorzy zwykle postępują słusznie: muszą użyć D w odniesieniu do opisywanej broszurki – jednostki bibliotecznej, nie mają natomiast obowiązku bardzo szczegółowego indeksowania monografii.

Prawdziwe kłopoty zaczynają się jednak wówczas, gdy jest nam potrzebne słowo J, o którym wiemy, że powinno być uznane za hierarchicznie podrzędne C, którego jednak nie uwzględnili twórcy danego języka informacyjno-wyszukiwawczego. W tym wypadku z góry niczego nie można zakładać, przede wszystkim nie wolno przyjąć, że prac na temat J na pewno brak w naszym księgozbiornie. Możemy jedynie założyć, że indeksator albo pominął tematykę J podczas indeksowania, albo próbował ją jakoś inaczej wyrazić, postępując się słownictwem, które ma do dyspozycji. O pominięciu trudno winić indeksatora, ponieważ zakłada on słusznie, że tematyka istotna dla użytkowników danej biblioteki znalazła odzwierciedlenie w słowniku języka informacyjno-wyszukiwawczego stworzonego na potrzeby tej biblioteki. Tak więc, jeśli – podczas indeksowania danej książki – indeksator zauważył w niej np. cztery problemy: D, F, G oraz J, to użyje w opisie słów D, F i G, a w odniesieniu do tematyki J wybiera jedną z trzech możliwości:

- w ogóle ją pomija,
- używa do jej uwzględnienia słowa szerszego C,
- używa innych słów lub ich kombinacji.

Tak samo musi więc podczas wyszukiwania postępować wyszukiwający. Najbardziej oczywiste wydaje się wyszukiwanie FIND C i obejrzenie wyszukiwanych książek, ale trzeba też próbować wszelkich sensownych „podmian”.

W powyższym omówieniu założyliśmy, że twórcy języka informacyjnego prawidłowo określili relacje hierarchii. Jeśli tak nie jest, to sytuacja dodatkowo się komplikuje i zmusza wyszukiwającego do samodzielnej decyzji: które ze słów zadeklarowanych jako hierarchicznie węższe czy szersze są rzeczywiście przydatne. Oczywiście pomocne mogą być i inne relacje, np. relacja skojarzenia.

Warto dodać, że nowoczesne systemy informacyjno-wyszukiwawcze wyposażone są w mechanizm wyszukiwania hierarchicznego, umożliwiają więc automatyczne rozszerzenie pytania o słowa węższe w stosunku do podanego. W innych systemach na wyszukiwającego spada obowiązek mozolnego wpisywania wszystkich niezbędnych operandów – słów składających się na drzewo hierarchii danego słowa, co w praktyce bywa zniechęcające, zwłaszcza przy – zdaniem wyszukiwającego – nadmiernie rozbudowanych słownikach.

Wyszukiwania przedstawione w tym artykule przeprowadziłam w systemie bez opcji wyszukiwania hierarchicznego, a tezaurs umożliwiał wyłącznie automatyczne korzystanie z relacji ekwiwalencji, co trzeba było w pytaniu

explicitie zaznaczyć (inny prefiks). Relacje stanowią więc tylko podpowiedź dla użytkownika, a skorzystanie z podpowiedzi wymaga wpisania w pytanie wszytkich potencjalnie przydatnych deskryptorów.

Komentarza wymagają **wykorzystane przykłady**, a zwłaszcza – ich proveniencja.

Świadomie nie podaję źródeł informacji, gdyż celem artykułu nie jest krytyka konkretnych bibliotek, lecz zwrócenie uwagi na problemy typowe dla wielu bibliotek.

Zwykle zwraca się uwagę na błędy, natomiast prawidłowe opisy – których zazwyczaj jest znacznie więcej – uznaje się za oczywistość, o której nie ma potrzeby wspominać. Zawsze uważałam, że indeksowanie jest wyjątkowo ciekawą, ważną, trudną, pracochłonną i niewdzięczną pracą. Niewdzięczną, bo tak łatwo krytykować jej rezultaty. Celem analizy nie jest więc krzywdzenie indeksatorów, lecz uświadomienie im, jak ich decyzje przekładają się na wyniki wyszukiwania, a tym samym na wykorzystanie tworzonych przez nich katalogu bibliotecznego.

Podoba mi się podejście do kwestii przykładów zaprezentowane przez Hannę Jadacką²: „Niektóre teksty (...) były (...) szczególnie eksploatowane. Nie dlatego, żebym te akurat chciała napiętnować czy zdemaskować, a zwłaszcza – sprawić przykrość ich autorom, bo byłoby to działanie jałowe, nieprzynoszące nikomu pożytku. Dobór przykładów, a co za tym idzie – także źródeł – był podyktowany względami technicznymi (dostępność) i merytorycznymi (możliwość zilustrowania ważnego zjawiska, istotnego mechanizmu, poczynienia ciekawej obserwacji). Po tych zastrzeżeniach stanie się chyba zrozumiałe, że źródła nie mają dokładnej lokalizacji; pominięcie to pozwoli może potraktować omówiony materiał jako względnie anonimowy.”³

Krótkiego omówienia wymagają **terminologia, skróty i inne oznaczenia** przyjęte w pracy.

Przed wszystkim warto podkreślić, że zamiast terminu *charakterystyka wyszukiwawcza dokumentu* używam krótszego określenia *opis dokumentu* lub – jeszcze krócej – *opis*, a nawet *rekord*. Posługuję się bowiem zautomatyzowanym katalogiem bibliotecznym, którego zbiór główny składa się z rekordów stanowiących opisy dokumentów.

Zapytanie informacyjne nazywam kwerendą, a zamiast terminu *instrukcja wyszukiwawcza* posługuję się słowem *pytanie*. Sądzę, że dzięki takiemu uproszczeniu tekst będzie zrozumiały także dla użytkowników.

Pytania w tekście wyróżnione są następująco: rozpoczynają się słowem *FIND* (identyfikującym komendę wyszukiwania) i zapisywane są czcionką Ariel.

Stosuję trzy ciągi numeracji: numery pytań są umieszczone w nawiasach kwadratowych [], numery rekordów – w nawiasach okrągłych (), a numery fragmentów słowników języków informacyjno-wyszukiwawczych – w nawiasach trójkątnych < >.

Korzystam z dwóch języków informacyjno-wyszukiwawczych: język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej oznaczam JHP, a język deskryptorowy – JD.

Kwalifikatory (prefiksy) odnoszące się do obu języków, tzn. polecenia realizacji wyszukiwania na indeksach słów z: haseł przedmiotowych oraz deskryptorów oznaczam odpowiednio HP i DE, przy czym DE.1 oznacza deskryptor

² Jadacka H.: *Poradnik językowy dla prawników*. Warszawa : Semper, 2002, 173 s.

³ Tamże, str. 15.

główny, tzn. deskryptor umieszczony w pierwszym z dwóch pól przeznaczonych na opis w JD⁴.

Inne prefiksy: AS – askryptor, AU – autor, JN – język dokumentu, TY – tytuł dokumentu, ROK – rok wydania, KR – kraj wydania. Te oznaczenia odbiegają od symboli zaproponowanych w polskiej normie⁵, ale oznaczenia prefiksów są zawarte w części informacyjnej normy, więc takie odstępstwo (spolszczenie) jest dopuszczalne. W tej normie pytania zapisywane są symbolem S, ja używam natomiast nawiasów kwadratowych (czyli odpowiednikiem np. pytania piątego S5 w normie tu jest [5]).

Wplecione w tekst jednostki leksykalne języków informacyjno-wyszukiwawczych zapisane są kursywą.

Kwerenda i wstępne ustalenia dotyczące jej realizacji

Kiedy zdecydowałam się przedstawić opis jednego wyszukiwania, postanowiłam nie dokonywać wyboru (zawsze jest subiektywny), tylko opisać następną kwerendę, jaka do mnie trafi.

Omawiana kwerenda (zajmowałam się nią w drugiej połowie stycznia 2003 r.) dotyczy udziału społeczeństwa w procesie ustawodawczym w Polsce, dokładniej – w polskim parlamencie. W rzeczywistości na tę kwerendę składało się kilka pytań, np. czy na parlament nałożono obowiązek konsultacji z obywatelami wszystkich tworzonych ustaw, czy obywatele mogą uczestniczyć w posiedzeniach komisji parlamentarnych, a jeśli tak, to czy mogą zabierać głos. Przykład ten należy więc do trzeciego z wymienionych wyżej typów: stanowi wyszukiwanie w literaturze odpowiedzi na konkretne pytania postawione przez użytkownika.

Na wstępie warto zaznaczyć, że:

- w przytoczonej relacji konieczne okazało się pominięcie wielu szczegółów, inaczej bowiem objętość tego opracowania co najmniej by się podwoiła, np. nie opisuję, dlaczego pewne wyszukane i znane mi pozycje od razu uznaję za nieprzydatne i je odrzucam, ograniczając się jedynie do stwierdzenia tego faktu;

- uwzględniono jednak liczne przykłady: pełne opisy wyszukanych pozycji, mimo że zajmują sporo miejsca, ale bez nich zrozumienie wielu wywodów byłoby znacznie trudniejsze;

- kwerenda została nadesłana z zagranicy, wymaga więc odpowiedzi po angielsku, a do tego przydatne są publikacje w tym języku;

- celowo – aby unaocznić różnice między opisami w różnych językach indeksowania – na początku wyszukuję oddzielnie w dwóch językach informacyjno-wyszukiwawczych, w praktyce natomiast bardzo często łączę w jednym pytaniu operandy odnoszące się do obu języków (i nie tylko);

⁴ Przeznaczenie obu pól w opisach tego katalogu bibliotecznego określone zostało następująco: „pole pierwsze służy do przedstawienia głównego tematu (ów) dokumentu, pole drugie – do przedstawienia tematów pobocznych, drugorzędnych, omawianych w dokumencie na poziomie rozdziału (stanowiących temat nie całego dokumentu, lecz jedynie jego fragmentu). Pole drugie może też być wykorzystywane dla wyróżnienia aspektu (ujęcia) tematu głównego (np. aspektu historycznego), ograniczenia jego zakresu lub zasięgu chronologicznego i geograficznego, lub wskazania pewnych cech formalno-wydawniczych (np. czy zawiera tekst omawianego aktu lub dokumentu).”

⁵ *Komendy w interaktywnym wyszukiwaniu tekstowym*. PN-ISO 8777.

– analizując wyniki wyszukiwań pod kątem przydatności poszczególnych pozycji do realizacji tej kwerendy, część opracowań odrzucałam tylko na podstawie ich opisów formalnych i rzeczowych, ale niektóre z wyszukanych pozycji znałam już wcześniej, co ułatwiało decyzję i przyspieszało prace nad kwerendą (Czytelnicy mogą mi z tego powodu zarzucić brak „obiektywizmu”), czyli nie wszystkie opracowania oglądałam, ale taka jest codzienna rzeczywistość pracownika udostępniania;

– w zasadzie interesują mnie nowsze pozycje literatury, z ostatnich kilku lat (zazwyczaj przyjmuję okres od 1997 r., w którym uchwalona została polska Konstytucja), ale zawężenie chronologiczne wyników wyszukiwania zwykle stosuję dopiero w końcowych etapach wyszukiwania.

Realizację omawianej kwerendy zaplanowałam na dwa etapy:

– zebranie przydatnej literatury i wybranie odpowiednich fragmentów tekstu;

– zebranie odpowiednich przepisów prawnych.

Kolejność etapów jest dowolna, w praktyce często odbywa się to równocześnie (równolegle). W tym wypadku zaczęłam od wyszukiwania w katalogu bibliotecznym, bo gdyby się udało znaleźć odpowiednie (na temat, aktualne) opracowanie po angielsku lub z obszernym angielskim streszczeniem, to wystarczyłoby tylko sprawdzić, czy po opublikowaniu tej pracy nie zostały zmienione przywoływane w niej akty prawne (w zakresie wynikającym z omawianej kwerendy) i sprawę można by uznać za załatwioną. Założyłam ponadto, że w niniejszym artykule ograniczę się wyłącznie do przedstawienia wyszukiwania w katalogu bibliotecznym.

Omawiając „warunki wstępne” realizacji kwerendy powinnam wspomnieć, że mam pewną (niewielką) wiedzę na zgłoszony temat, np. wiem, że część odpowiedzi znajdę w Konstytucji (prawa obywatelskie, w tym obywatelska inicjatywa ustawodawcza), w regulaminie Sejmu oraz w regulaminie Senatu (konsultacje społeczne) i w ustawach zwykłych, np. w ustawie o związkach zawodowych. Wiem, że został opublikowany angielski przekład ustawy o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli⁶. Kiedyś korzystałam z opracowania o inicjatywach ustawodawczych „Solidarności”, z okresu poprzedzającego zmianę ustrojową. Pamiętam także o zgłoszonym przez Unię Wolności w Sejmie III kadencji projekcie ustawy o jawności procesów decyzyjnych, grupach interesów i publicznym dostępie do informacji⁷. Przeglądałam też już uchwaloną w III kadencji ustawę o dostępie do informacji publicznej⁸. Nie przypominam sobie natomiast żadnej książki na ten temat, ale skoro nigdy się nim specjalnie nie interesowałam, to mogłam nie zwrócić uwagi.

Istotne ograniczenie stanowi tutaj konieczność przygotowania odpowiedzi po angielsku. Nawet najlepsze opracowania polskie wykorzystam więc tylko pośrednio, tzn. jako pomoc dla siebie. Natomiast w odniesieniu do aktów prawnych mniej więcej wiem, jakie ich tłumaczenia na angielski mam do dyspozycji. W najgorszym razie (jeśli nie zdołam wyszukać z katalogu opracowań po

⁶ Dz. U. z 1999 r. Nr 62, poz. 688, przekład angielski w publikacji: *Polish constitutional law : the constitution and selected statutory materials* [selection and comp. Albert Pol, Wojciech Odrowąż-Sypniewski; Chancellory of the Sejm. Bureau of Research]. – [Wyd. 2]. – Warsaw : BSE, 2000. – 616 s. Pełny opis tej pozycji w (34).

⁷ Jednak wówczas postępowanie ustawodawcze nad tym projektem zostało automatycznie przerwane w związku z upływem kadencji (na mocy zasady dyskontynuacji prac ustawodawczych).

⁸ Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1198.

angielsku) pozostaną mi konstytucja i regulaminy parlamentarne, aczkolwiek przekłady zarówno regulaminu Sejmu, jak i regulaminu Senatu dawno nie były aktualizowane⁹ (a obie uchwały od czasu opublikowania ich tłumaczeń na angielski podlegały zmianom), ten obowiązek spadnie więc na mnie, w zakresie wynikającym z rozpatrywanej kwerendy. W mojej dotychczasowej praktyce szczęśliwie tak się składało, że przytoczenie fragmentów angielskiego przekładu regulaminu Sejmu sprowadzało się do przenieśnięcia paragrafów, co – w moim przekonaniu – mogłam wykonać. Za ryzykowne i niewskazane dla bibliotekarza uważam natomiast wszelkie próby samodzielnego opisywania materii prawnej, zwłaszcza – w obcym języku. Dlatego tak bardzo jestem zainteresowana wyszukaniem przydatnych publikacji po angielsku. W odniesieniu do rozpatrywanej kwerendy powinnam jednak wyjaśnić, że znam dość dobrze zleceniodawcę i wiem, że w ostateczności tym razem będę mogła odpowiedzieć nieformalnie. Ponieważ ten artykuł nie jest powieścią kryminalną, więc już teraz mogę zdradzić, że właśnie tak się ostatecznie stało.

Korzystam z katalogu bibliotecznego, w którym stosowane są dwa języki informacyjno-wyszukiwawcze: język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej (jhp BN, tu nazywany krócej JHP) oraz własny język deskryptorowy (JD), tj. język zaprojektowany specjalnie dla tej biblioteki. Indeksowaniem zajmują się dwa oddzielne zespoły, a sporządzone przez każdy z nich opisy są niezależne i kompletne, tzn. nie założono żadnego związku między opisem w JHP i opisem w JD.

Trzeba podkreślić, że – skoro temat nie jest mi dobrze znany – nie znam ani literatury przedmiotu, ani odpowiadającej tematowi leksyki obu języków informacyjno-wyszukiwawczych, nie mogę więc wstępnie ustalić, który z tych dwóch języków lepiej się nadaje do realizacji tej kwerendy. Dlatego w tym wypadku kolejność wyszukiwania jest dowolna (zdecydowałam się na rzut monetą), jako pierwsze wykonam i zaprezentuję wyszukiwanie w JD, a jako drugie – w JHP.

Wyszukiwanie w indeksie podstawowym katalogu bibliotecznego

Najpierw jednak realizuję, jak to mam w zwyczaju, najprostsze wstępne wyszukiwanie na indeksie podstawowym, czyli na zbiorze słów wszystkich. Zakładam, że katalog jest już na tyle duży, że w ten sposób na pewno znajdę jakieś przydatne pozycje. Wynik takiego wstępnego wyszukiwania pozwoli zapoznać się z zastosowanymi opisami rzeczowymi, które będzie można następnie wykorzystać w pytaniach sformułowanych w językach informacyjno-wyszukiwawczych.

Zadaję pytanie¹⁰:

[1]

FIND (udzia? OR konsult?) AND społecz? AND (legislac? OR projekt? ustaw?) AND polsk?

⁹ Warto wspomnieć, że w sierpniu 2003 r. zostało opublikowane tłumaczenie aktualnego regulaminu Sejmu (*The Constitution of the Republic of Poland and the Standing Orders of the Sejm* / [transl. Albert Pol, Andrew Caldwell] ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. – Warszawa : KS, 2003. – 194 s.

¹⁰ Uwaga: brak kwalifikatora (prefiksu) powoduje realizację pytania na indeksie domyślnym – podstawowym przeszukiwanej bazy danych.

W wyniku otrzymuję siedem rekordów:

(1)

Zestawienie uwag do poselskiego projektu ustawy nowelizującej Kodeks postępowania administracyjnego zgłoszonych w toku społecznej konsultacji tego projektu / Kancelaria Sejmu. Biuro Prawne. – Warszawa : KSej., 1979. – 61 s.

Opis w JHP:

1. Postępowanie administracyjne – projekty – Polska – 1956-1989 r.

Opis w JD:

1: kodeks postępowania administracyjnego, nowelizacja ustawy
2: wykaz, opinia, ustawodawstwo Polski

(2)

Wstępny udział posłów w przygotowaniu projektu ustawy /Andrzej Szmyt. – [Gdańsk] : [Uniw. Gdański], 1986. – S. 21-37. Nadb. z nr 14 (1986) czas.: Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Prawo

Opis w JHP:

1. Emerytura – prawo – Polska 2. Prawodawstwo – metody – Polska
3. Twórczość – opieka społeczna – Polska

Opis w JD:

1: warunki przejścia na emeryturę, zawód artysty, twórczość artystyczna
2: projekt ustawy, ustawodawstwo Polski

(3)

Udział organizacji społecznych i gospodarczych w procesie legislacyjnym w Polsce : analiza oraz propozycje rekomendowane przez Zespół d/s Lobbyingu przy Biurze Studiów i Analiz Kancelarii Senatu ; [aut.: Urszula Biedrzycka, Adam P. Saffer, Mirosław Zieliński]. – Warszawa : PAB-Front, 1996. – 100 s.

Opis w JHP:

1. Organizacje – zagadnienia – Europa Zachodnia 2. Organizacje – zagadnienia – Polska 3. Prawodawstwo – metody – Wielka Brytania 4. Prawodawstwo – metody – Francja 5. Prawodawstwo – metody – Niemcy (Republika Federalna) 6. Prawodawstwo – Holandia 7. Prawodawstwo – Stany Zjednoczone 8. Prawodawstwo – Polska

Opis w JD:

1: procedura ustawodawcza
2: Sejm, parlament Wielkiej Brytanii, parlament Niemiec, parlament Francji, parlament Holandii, Kongres USA

(4)

Raport z przebiegu konsultacji projektu reformy ubezpieczeń społecznych / Komitet Społeczno-Polityczny Rady Ministrów. – Warszawa : Komitet Społeczno-Polityczny Rady Ministrów, 1995. – 61 s.

Opis w JHP:

1. Opinia publiczna – Polska – od 1989 r. 2. Ubezpieczenia społeczne – reforma – projekty – Polska

Opis w JD:

1: ubezpieczenie społeczne
2: projekt ustawy, Polska, opinia publiczna

(5)

Opinia w sprawie projektu ustawy O zapobieganiu narkomanii i zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi : (druk sejmowy nr 1131) / Zdzisław Galicki ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Opinii Prawnych. Zespół Konsultacji Prawnych. – [Warszawa] : BSE, wrzesień 1995. – 4 s. – (Narkomania w Polsce : zagadnienia społeczne i prawne / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Informacja BSE ; nr 338) Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 53 S

Opis w JHP:

1. Narkomania – zapobieganie i zwalczanie – prawo – Polska 2. Narkotyki – handel – zapobieganie i zwalczanie – prawo – Polska

Opis w JD:

1: narkomania, handel narkotykami
2: Polska, prawo ochrony zdrowia, substancja psychotropowa

(6)

Omówienie i ogólna ocena zmian przewidzianych w projekcie ustawy o zmianie ustawy Kodeks pracy : (druki sejmowe nr 65-A oraz 368-A i 379-A z dnia 12 maja 1994 r.) / Irena Galińska-Rączy ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Opinii Prawnych. Zespół Konsultacji Prawnych. – [Warszawa] : BSE, lipiec 1994. – 18 s. – (Informacja BSE ; nr 230)

Opis w JHP:

1. Prawo pracy – projekty – Polska

Opis w JD:

1: kodeks pracy
2: Polska, projekt ustawy, nowelizacja ustawy, czas pracy, regulamin pracy, wynagrodzenie za pracę, stosunki pracy

(7)

Wyniki konsultacji społecznej senackiego projektu ustawy o ochronie prawnej dziecka poczętego / Teresa Krynicka, Justyna Osiecka, Ewa Sierputowska ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. – [Warszawa] : BSE, 20 czerwca 1992. – 41 s. – (Raport BSE ; nr 1)

Opis w JHP:

1. Poronienie sztuczne – socjologia – Polska 2. Poronienie sztuczne – prawo – projekty – Polska

Opis w JD:

1: aborcja

2: opinia publiczna, projekt ustawy, ustawodawstwo Polski, Polska

Z tych siedmiu opisów trzy: (2), (5) i (6) od razu można pominąć w dalszych rozważaniach: (2) odnosi się do postów (a nas teraz interesuje udział społeczny), natomiast rekordy (5) i (6) zostały wyszukane z powodu obecności nazw komórek organizacyjnych Kancelarii Sejmu, zawierających ciąg *konsult*, czyli stanowią niepożądany efekt wyszukiwania po wszystkich słowach.

Do przeanalizowania pozostają zatem cztery opisy: (1), (3), (4) i (7), odnoszące się do opracowań, które wydają się tematycznie odpowiadać potrzebie informacyjnej, choć wolałabym prace nowsze, napisane po uchwaleniu Konstytucji. Żadna z tych pozycji nie została opublikowana po 1996 r., trzy wydano po 1989 r.: (3) – 1996 r., (4) – 1995 r., (7) – 1992 r., a (1) jest najstarsza: została wydana w 1979 r., a więc przed zmianą ustroju w Polsce i choćby dlatego mogę ją od razu zaliczyć do opracowań zbędnych do realizacji tej kwerendy. Jednak – z uwagi na opis rzeczowy – uwzględnię to opracowanie w poniższym zestawieniu opisów rzeczowych.

Z opisów rzeczowych na razie najbardziej obiecującej pracy (3) wynika, że w JHP użyto haseł: *organizacje – zagadnienia oraz prawodawstwo* (albo bardziej szczegółowo: *prawodawstwo – metody*), w JD natomiast opis potraktowano znacznie ogólniej, skoro zawiera tylko deskryptory *procedura ustawodawcza* (w polu 1.) oraz *Sejm* (w polu 2.)¹¹.

Zestawienie przydatnych fragmentów opisów rzeczowych w obu językach informacyjno-wyszukiwawczych przedstawia poniższa tabela:

Publikacja:	Opis w JHP:	Opis w JD:
(1)	- projekty - Polska	nowelizacja ustawy (w polu 1.), wykaz, opinia, ustawodawstwo Polski (w polu 2.)
(3)	organizacje - zagadnienia, prawodawstwo (ew. - metody) - Polska	procedura ustawodawcza (w polu 1.), Sejm (w polu 2.)
(4)	opinia publiczna - Polska, - projekty - Polska	projekt ustawy, Polska, opinia publiczna (w polu 2.)
(7)	- prawo - projekty - Polska, - socjologia - Polska	projekt ustawy, Polska, opinia publiczna, ustawodawstwo Polski (w polu 2.)

Określników chronologicznych użyto jedynie w JHP, dwukrotnie: w (1) i w (4).

Określnikiem geograficznym w JHP jest w tych czterech rekordach *Polska*, w JD natomiast deskryptor *Polska* występuje w dwóch opisach: (4) i (7), w (7)

¹¹ Patrz przypis 4.

towarzyszy mu deskryptor *ustawodawstwo Polski*¹², który wystąpił ponadto w (1) i w (4), w (3) natomiast rolę określnika geograficznego pełni *Sejm*, jeśli rozumować następująco: skoro o Sejmie, to o Polsce. Takie uproszczenie jest w tym wypadku konieczne, muszę bowiem ustalić, jak zawężyć dalsze pytania do sytuacji w Polsce. Z powyższego wynika, że pytanie o Polskę musi zawierać sumę logiczną deskryptorów *Sejm*, *Polska* oraz *ustawodawstwo Polski*.

W JHP raz zastosowano hasło *opinia publiczna – Polska* w (4), w JD dwukrotnie deskryptor *opinia publiczna*: w (4) i w (7). i raz deskryptor *opinia*, w (1), co wydaje się niekonsekwentne (skoro w tytule publikacji zaznaczono, że uwagi do projektu ustawy zgłoszone zostały „w toku społecznej konsultacji tego projektu”). Jednak w tym JD chyba właśnie opis (1) jest w tym wypadku poprawny, gdyż deskryptor *opinia* jest tu węższy w stosunku do deskryptora *procedura ustawodawcza*? Na podstawie opisów w JD mogę przyjąć, że prace (4) i (7) dotyczą społecznej opinii o projekcie ustawy, który jeszcze nie trafił do Sejmu. Tak więc pewnie i tych prac mogę nie uwzględniać w dalszych analizach? Na pewno jednak trzeba będzie przeanalizować oba te deskryptory.

W JHP raz wystąpiło natomiast *socjologia – Polska* w (7), zapewne oznacza to w tym wypadku omówienie wyników konsultacji społecznej projektu ustawy.

W JD dwukrotnie wystąpił deskryptor *projekt ustawy*, zabrakło go w (1), gdzie jest tylko *nowelizacja ustawy* (a praca dotyczy projektu ustawy o zmianie ustawy)¹³, nb. ten deskryptor wystąpił w ponad 350 rekordach tego katalogu bibliotecznego, więc trochę tego zbyt dużo do „ręcznego” przeglądania, tym bardziej że – jak się okazuje – należałoby jeszcze uwzględnić deskryptor *nowelizacja ustawy*, co razem przy ograniczeniu się do Polski oznacza konieczność przejrzania ponad 450 opisów. Nawet zawężenie do opracowań wydanych począwszy od 1989 r. pozostawia jeszcze ponad 430 pozycji (wśród nich jest 170 nowszych, od 1997 r.). Podobnie niechętnie odnoszę się do skorzystania z *projekty – Polska* „oferowanego” przez JHP: ok. 520 zaindeksowanych pozycji, w tym ok. 490 – od 1989 r., w tym – prawie 250 – od 1997 r., z czego na pewno wiele opracowań nie dotyczy projektów ustaw¹⁴. O projekty ustaw należałoby w JHP spytać inaczej, tzn. uwzględnić w pytaniu jednocześnie *projekty – Polska* oraz *prawo*? (czyli *prawo i prawodawstwo*). Wprawdzie otrzymamy wówczas tylko ok. 110 rekordów (w tym ok. 90 dotyczy prac wydanych od 1989 r., a ok. 35 – od 1997 r.), ale rekordu (1) w ten sposób nie wyszukamy!

Trochę mylące wydaje się, moim zdaniem, użycie deskryptora *ustawodawstwo Polski*¹⁵ w odniesieniu do projektów ustaw.

Niestety, omówione wyżej opisy rzeczowe stanowią zbyt wątplą podstawę do zaplanowania dalszego wyszukiwania. Uznałam zatem, że warto jeszcze spróbować inaczej, tzn. uwzględnić lobbying.

¹² *Ustawodawstwo* w tym JD oznacza „wytwór działalności prawodawczej”, patrz <7>.

¹³ Na przykład, do opisu opracowania: *Opinie o projekcie ustawy o zmianie ustawy „Kodeks morski”* : (druki sejmowe nr 885 i 1296) / Senat RP. Biuro Studiów i Analiz Kancelarii Senatu. Dział Opracowań Tematycznych. – [Warszawa], listopad 1995. – 12 s. – (Zeszyty Biura Studiów i Analiz Kancelarii Senatu. Seria Opinie, ISSN 1230-7440 ; nr 282(O-84/95)) użyto obu deskryptorów: pole 1.: *kodeks morski*, pole 2.: *ustawodawstwo Polski, teoria, projekt ustawy, nowelizacja ustawy*.

¹⁴ Przy okazji można nadmienić, że w bazie znajduje się tylko jeden opis JHP zawierający równocześnie *projekty – Polska* oraz *Sejm*. Jest to: *Prawo autorskie w pracach Sejmu I kadencji* / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Opinii Prawnych. – Warszawa : BSE, listopad 1993. – 22 s. – (Prawo autorskie / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Informacja BSE ; nr 147) Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP – 31 P. Opis tego opracowania w JHP: 1. *prawo autorskie – projekty – Polska* 2. *Sejm – 1991-1993 r.*

¹⁵ Patrz <7>.

W powszechnym odczuciu w Polsce nadal przymiotnik *społeczny* implikuje budzącą aprobatę bezinteresowność, podczas gdy *lobbing*¹⁶ kojarzy się z osiąganiem znacznych korzyści materialnych i niebezpiecznie blisko sąsiaduje z korupcją, podczas gdy np. zaproponowane przez posłów III kadencji Sejmu definicje brzmią następująco¹⁷:

„działalność *lobbingowa* – każde działanie, którego celem jest – w ramach obowiązującego prawa – wywarcie wpływu na organy władzy i administracji publicznej, zmierzające do przekonania do pewnej racji – swojej lub wyrażanej przez grupę interesów, w szczególności w zakresie:

- a) stanowienia prawa,
- b) kształtowania polityki państwa, przyjmowania planów lub programów strategicznych, w tym lokalnych,
- c) rozstrzygnięcia sporów, z wyłączeniem sporów rozstrzyganych przez organy wymiaru sprawiedliwości,
- d) mianowania na stanowiska,
- e) przyznawania szczególnych uprawnień,
- f) zawierania umów,
- g) gwarantowania kredytów,
- h) wydawania innych decyzji administracyjnych”;

„*grupy interesów* – organizacje i jednostki organizacyjne, powstałe i działające na podstawie przepisów prawa, które w zakresie swego przedmiotu działalności, reprezentują społeczne, ekonomiczne, naukowe, kulturalne interesy własne, swoich członków lub osób które powierzyły im reprezentowanie takich interesów”.

Tak więc np. opinię związków zawodowych o projekcie ustawy można uznać za przejaw zarówno społecznej konsultacji tego projektu, jak i działania lobbingowego związków zawodowych.

Zatem następane pytanie sformułowałam następująco:

[2]

FIND (grup? interes? OR lobb?) AND (sejm OR (parlament AND polsk?))

W odpowiedzi uzyskałam sześć rekordów:

(8)

Obciążeni polityką : posłowie i partie / pod red. Włodzimierza Wesołowskiego. – Warszawa : PAN IFiS, 2001. – 275 s.

Opis w JHP:

1. Elita polityczna – Polska – od 1989 r. 2. Grupy nacisku – Polska 3. Parlament – socjologia – Polska – 1993-1997 r. 4. Parlament – socjologia – Polska – 1997-2001 5. Partie polityczne – Polska – od 1989 r.

Opis w JD:

1: poseł, Sejm III RP. III kadencja, Sejm III RP. IV kadencja
2: sondaż, grupa interesu, komisja sejmowa, etyka parlamentarna, polskie partie polityczne od 1989, socjologia

¹⁶ Angielskie *lobbying* uległo spolonizowaniu (*lobbing*). Używany jest też synonim *rzecznictwo interesów*.

¹⁷ Projekt ustawy o jawności procedur decyzyjnych, grupach interesów i publicznym dostępie do informacji. (druk sejmowy nr 2153, III kadencja).

(9)

System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej : praca zbiorowa / pod red. Haliny Lisickiej. – Wrocław : Biuro Doradztwa Ekologicznego Środowiska, 2001. – 383 s.

Opis w JHP:

1. Polska – ustrój – od 1989 r. – podręcznik akademicki

Opis w JD:

1: system polityczny Polski od 1989

2: podręcznik, prawa obywatela, rzecznik praw obywatelskich, system wyborczy, polskie partie polityczne od 1989, grupa interesu, związek zawodowy, związki religijne, Sejm III RP, Rada Ministrów, urząd prezydenta Polski, organizacja administracji, sądownictwo Polski od 1989, przystąpienie Polski do UE

(10)

Kamaryla pana z Dukli : kształtowanie się obozu politycznego Jerzego Augusta Mniszcha 1750-1763 / Maria Czeppe. – Warszawa : Neriton, 1998. – 300 s.

Opis w JHP:

1. Mniszech Jerzy August 2. Polska – polityka wewnętrzna – 18 w.

Opis w JD:

1: siły polityczne, życie polityczne

2: historia Polski 18 w., grupa interesu, działacz polityczny, Sejm 18 w., sejmik szlachecki, polityka wewnętrzna, polityka zagraniczna Polski

(11)

Polityka i Sejm : formowanie się elity politycznej : praca zbiorowa/ pod red. Włodzimierza Wesołowskiego i Barbary Post. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1998. – 200 s.

Opis w JHP:

1. Elita społeczna – Polska – od 1989 r. 2. Sejm – socjologia 3. Polska – polityka – etyka

Opis w JD:

1: klasa rządząca, członek parlamentu

2: Polska, polityk, moralność polityczna, etyka parlamentarna, tendencja polityczna, grupa interesu, działalność posła, socjologia polityki

(12)

Etyka parlamentarna / [oprac. Danuta Łukasz] / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – 232 s. – (Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S).

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Europa 2. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, statut urzędnika państwowego, etyka zawodowa, studia porównawcze, USA, Francja, Wielka Brytania, Polska, Niemcy, Kanada, dieta parlamentarna, sytuacja finansowa, grupa interesu, wynagrodzenie za pracę

(13)

Reprezentacja interesów grupowych wobec ciał parlamentarnych // [oprac. Jolanta Adamiec] : Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych. Zespół Spraw Międzynarodowych. – [Warszawa] : BSE, styczeń 1995. – 27 s. – (Materiały i Dokumenty BSE; nr 147) Zapis spotkania dyskusyjnego w Sejmie w dniu 9 listopada 1994 r.

Opis w JHP:

1. Grupy nacisku – polityka 2. Parlament 3. Partie polityczne – polityka 4. Polska – konstytucje – zagadnienia

Opis w JD:

1: grupa interesu

2: działalność parlamentu, reprezentacja polityczna, partia polityczna

Tak się szczęśliwie złożyło, że znam większość z pozycji wyszukanych w odpowiedzi na pytanie [2], tzn. wszystkie z wyjątkiem (10), mogę więc od razu ocenić ich przydatność i opisy rzeczowe. Oczywiście pozycję (10), odnoszącą się do historii polskiego parlamentaryzmu, mogę pominąć w dalszych rozważaniach.

Przede wszystkim trzeba zauważyć, że tym razem mamy do czynienia z pracami zbiorowymi, które są, w moim przekonaniu, czasami bardzo trudne do opisanie rzeczowego. W odniesieniu do tomów składających się z prac o różnej tematyce najlepszym rozwiązaniem wydaje się uzupełnienie opisu o zeskanowany spis treści, ale do takiej praktyki trudno przekonać bibliotekarzy zajmujących się tworzeniem katalogów.

Niżej przedstawiono zestawienie przydatnych słów z JHP i JD:

Publikacja	Opis w JHP	Opis w JD
(8)	<i>grupy nacisku - Polska, parlament - socjologia - Polska</i>	<i>poseł, Sejm (w polu 1.), grupa interesu, komisja sejmowa, etyka parlamentarna, socjologia (w polu 2.)</i>
(9)		<i>prawa obywatela, grupa interesu, związek zawodowy, związki religijne, Sejm (w polu 2.)</i>
(11)	<i>Sejm - socjologia, Polska - polityka - etyka</i>	<i>członek parlamentu (w polu 1.), Polska, etyka parlamentarna, grupa interesu, działalność posła, socjologia polityki (w polu 2.)</i>
(12)	<i>parlament - etyka</i>	<i>etyka parlamentarna (w polu 1.), Polska, grupa interesu (w polu 2.)</i>
(13)	<i>grupy nacisku - polityka, parlament, - Polska</i>	<i>grupa interesu (w polu 1.), działalność parlamentu, reprezentacja polityczna (w polu 2.)</i>

Analiza pięciu opisów wyszukanych w odpowiedzi na pytanie [2] i czterech – wyniku pytania [1] prowadzi do kilku wniosków.

Przede wszystkim warto zaznaczyć, że tylko w jednym opisie w JHP występuje explicite odniesienie do tworzenia prawa, jest to hasło *prawodawstwo* w (3). W JD w rekordzie (11) znajduje się deskryptor *działalność posła*, co można ewentualnie rozumieć jako działalność posła podczas tworzenia ustaw; z kolei w (13) podobnie można pojmować deskryptor *działalność parlamentu*.

Zarówno w JD, jak i w JHP są odpowiedniki projektu ustawy (co mieści się w tematyce tworzenia prawa), w JHP jest to ogólniejsze *prawo* – (...) – *projekty*, w JD – *projekt ustawy*. Oba odpowiedniki wystąpiły równocześnie tylko w (7). W JD deskryptora *projekt ustawy* użyto także w (4).

Problemowi okreśników geograficznych warto poświęcić nieco więcej uwagi. Informacja, że opracowanie dotyczy Polski została w JHP odnotowana w odniesieniu do wszystkich pozycji poza (12), natomiast w JD ta kwestia przedstawia się następująco: opisy (4), (7), (11) i (12) zawierają deskryptor *Polska*; w (8) i (9) jest ciąg *polak (polskie partie polityczne od 1989. system polityczny Polski do 1989)*; w (3) występuje deskryptor *Sejm* (więc praca dotyczy Polski); z opisu (13) w JD nie wynika, że opracowanie odnosi się do Polski, co jednak zaznaczono w JHP, zresztą bardzo słusznie: zapis spotkania dyskusyjnego (13), które odbyło się w Sejmie w gronie posłów i zaproszonych gości spoza parlamentu, bez wątplenia dotyczy Polski¹⁸.

W opisie (12) brak określnika *Polska* w JHP (jest ogólniejszy: *Europa*), zastosowano natomiast deskryptor *Polska* w JD. Na liczące 232 strony opracowanie (12) składa się 15 elementów, np.: dwa teksty Danuty Łukasz (*Regulacje dotyczące etyki zawodowej w parlamentach Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji*, s. 1-38; *Uposażenia i ryczałty parlamentarne w Polsce, USA i w wybranych krajach europejskich*, s. 39-60); *Oświadczenia o interesach finansowych parlamentarzystów państw członkowskich Unii Europejskiej : zasady i podstawy prawne*, s. 61-73; *Kodeks etyki zawodowej służb państwowych : (wspólna Uchwała Izby Reprezentantów i Senatu [St.Zjedn.] z 11 lipca 1958 r.)*,

¹⁸ Nb. w obu językach informacyjno-wyszukiwawczych nie został użyty żaden określnik formalny, można się więc jedynie zastanawiać, czy takiego stenogramu nie wolno zaliczyć do materiałów konferencyjnych?

s. 95; *Memorandum dotyczące poziomu zarobków, przy którym stosuje się w roku 1996 ograniczenia zarobków zewnętrznych, obowiązek składania oświadczenia majątkowego i ograniczenia po wygaśnięciu stosunku pracy*, s. 97-98. Polski dotyczą jedynie cztery strony na temat uposażeń, diet i ryczałtów polskich parlamentarzystów, zawarte w drugim z wymienionych wyżej tekstów¹⁹.

Pozycja (12) zasługuje na uwagę także z tego względu, że została odnotowana w katalogu raz zbiorczo i ponadto z rozpisaniem na poszczególne fragmenty²⁰.

Z całą pewnością natomiast przydałby się określnik *teksty*²¹ (JHP) w niektórych opisach poszczególnych części składających się na (12), ponieważ w odniesieniu do zagranicy analizy porównawcze uzupełniono licznymi tekstami polskich przekładów aktów prawnych, np. są tu, m. in. fragmenty regulaminu niemieckiego Bundestagu i przepisy regulujące problem sprzeczności interesów dotyczące członków kanadyjskiej Izby Gmin.

W (8) opis w JHP sugeruje, że praca dotyczy polskiego parlamentu, opis w JD – tylko Sejmu, w (11) natomiast jest odwrotnie: *Sejm* w JHP oraz *członek parlamentu* w pierwszym polu opisu w JD (w drugim polu jest też deskryptor *działalność posła*).

Umiejscowienie w czasie następująco potraktowano w obu językach: w (1) jest określnik *1956-1989 r.* w JHP, który nie ma odpowiednika w JD; solidarnie niczego nie zaznaczono w (3), mimo że w odniesieniu do Polski chodzi o okres po zmianie ustrojowej; w (4) określnikowi *od 1989 r.* w JHP nie towarzyszy żaden odpowiednik w JD; w (8) są określniki *od 1989 r.* oraz *1993-1997* i *1997-2001* w JHP oraz trzecia i czwarta kadencja Sejmu III RP²²; w (9) – zgodnie (*od 1989 r.* w JHP oraz *od 1989* w JD); podobnie w (10) w obu opisach odnotowano XVIII w.; w (11) natomiast w JHP jest określnik *od 1989 r.*, ale nie ma on odpowiednika w JD; w (7), (12) i (13) nie ma żadnych określników chronologicznych. Z powyższego wynika ważny wniosek praktyczny: w pytaniu nie warto stosować określeń lokalizujących w czasie (mimo że interesuje mnie okres poczynając od 1989 r., a nawet – od 1997 r.), ponieważ nie są one konsekwentnie stosowane w opisach.

Wszystkie dziewięć uzyskanych dotychczas potencjalnie przydatnych rekordów dotyczy pozycji wyłącznie w języku polskim.

¹⁹ którego oddzielny, pełny opis w tym katalogu przedstawia się następująco: Łukas D.: *Uposażenia i ryczałty parlamentarne w Polsce, USA i w wybranych krajach europejskich*. – [Warszawa] : BSE. [marzec 1997]. – S. 39-60. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Informacja BSE, nr 431a) Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S. Opis rzeczowy tej pozycji: w JHP: 1. *Parlament – finanse – Europa* 2. *Parlament – finanse – Polska* 3. *Parlament – finanse – Stany Zjednoczone* 4. *Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Europa* 5. *Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Polska* 6. *Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Stany Zjednoczone*; w JD: 1. *dieta parlamentarna, przywilej parlamentarny*, 2. *korzyści finansowe parlamentarzysty, finansowanie partii, etyka parlamentarna, Polska, USA, Europa*. Patrz także załącznik 1.

²⁰ Patrz załącznik 1.

²¹ Odpowiednikiem formalnego określnika *teksty* w JHP jest deskryptor *tekst* w JD. Uważam jednak, że ten określnik (i jeszcze drugi – *teksty i komentarze*) znacznie lepiej „sprawdza się” w JHP, gdyż pozwala dobrze opisać prace niejednorodne, składające się np. z obszernego autorskiego tekstu i przytoczonych in extenso dwóch aktów prawnych. Wówczas hasło dotyczące pierwszej części nie zawiera określnika *teksty*, który towarzyszy jednak hasłom odnoszącym się do obu tekstów. Gramatyka omawianego JD uniemożliwia takie rozróżnienie.

²² Podczas indeksowania nastąpiła zatem sprzeczność w datowaniu, skoro: II kadencja Sejmu obejmuje lata 1993-1997; III – 1997-2001, IV rozpoczęła się w 2001 r.

Wśród prac wyszukanych w odpowiedzi na pytanie [2] warto zwrócić uwagę na dwie: książka (8) zawiera opracowanie Krzysztofa Jasiockiego *Lobbing w sejmie*, a w bibliografii cytowana jest pozycja autorstwa Marka Mlickiego *Lobbying w polskim sejmie*, włączona do publikacji (11). Ale nie znajdę w nich odpowiedzi na pytania zadane przez zleceniodawcę rozpatrywanej kwerendy.

Na podstawie tytułu i opisu w JHP najczęściej nadziei wiążę na razie z opracowaniem (3) wyszukany w wyniku pytania [1] i liczę, że niebawem uda się wyszukać następne podobne prace, może nawet po angielsku? Sięgam więc po (3), także w celu zapoznania się z przytoczonym tam wykazem literatury, i zaczynam się zastanawiać, czy można ufać tej pracy²³. Opracowanie składa się z trzech części: w pierwszej z nich każdy rozdział dotyczy jednego państwa, kolejno: Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Holandii i USA, według schematu: ogólna struktura parlamentu, proces legislacyjny, dostęp do informacji, konsultacje projektów ustaw i bezpośrednie kontakty z decydentami. Części drugą i trzecią poświęcono Polsce: w części drugiej przedstawiono strukturę organów władzy oraz udział organizacji społecznych i gospodarczych w procesie ustawodawczym, według schematu: ogólna struktura organów państwowych, proces ustawodawczy, dostęp do informacji, konsultacje projektów ustaw i bezpośrednie kontakty z decydentami. Część trzecią stanowią wnioski i rekomendacje proponowane przez Zespół ds. Lobbyingu przy Biurze Studiów i Analiz Kancelarii Senatu.

W mojej ocenie tytuł opracowania (3) obiecuje stanowczo zbyt dużo w odniesieniu do treści zawartych na 100 stronach: zbyt dużo uwagi poświęcono na popularne – i niezbyt staranne – omówienie kilku parlamentów, zbyt mało natomiast – na przedstawienie problemu zgłoszonego w tytule książki. Jednak na początek kilka podstawowych informacji można z tej książki uzyskać.

Uzupełniająco warto nadmienić, że (4) dotyczy trzymiesięcznych konsultacji społecznych przeprowadzonych przez Komitet Społeczno-Polityczny Rady Ministrów, prowadzonych „na kilku poziomach równoległe – instytucjonalnie, w mediach, w trakcie spotkań z potencjalnymi i obecnymi klientami instytucji

²³ Pracy, której autorzy w odniesieniu np. do parlamentu brytyjskiego prezentują następujące myśli:

– „w dniu zakończenia trzeciego czytania projekt ustawy przekazywany zostaje do Izby Lordów, gdzie przechodzi podobną procedurę” (podczas gdy – inaczej niż w Polsce – prace nad projektami ustaw mogą się rozpoczynać w każdej z obu Izb, z wyjątkami takimi jak np. projekt ustawy budżetowej, który najpierw rozpatrzeć musi Izba Gmin);

– „pierwsze czytanie jest w rzeczywistości odczytaniem ustawy” (tak było bardzo dawno temu, współcześnie pozostał termin *czytanie* w etapach procesu ustawodawczego, a odczytania projektów ustaw w całości prawie się już nie praktykuje, choć są wyjątki, np. Peru; ale Wielka Brytania do nich nie należy), przykład dotyczący Peru zaczerpnięty z pracy: Silk P., Walters R.H.: *How Parliament works*. 2nd ed. London : Longman, 1989. 272 s. (str. 122), dokładniej więc należałoby powiedzieć, że jeszcze w latach osiemdziesiątych minionego wieku w Peru odczytywano projekty ustaw w całości);

– „Stanowisko lorda-kanclerza w Izbie Lordów podobne jest do stanowiska spikera w Izbie Gmin, jednak w przeciwieństwie do spikera, lord-kanclerz nie rezygnuje z przynależności do partii” (ocena podobieństwa jest zawsze subiektywna, stanowiska przewodniczących wszystkich izb parlamentarnych świata można więc uznać za podobne, ale przewodniczący obu izb brytyjskiego parlamentu stanowią podręcznikowy wręcz przykład istotnych różnic w parlamentarnych prawach i obowiązkach, skoro Lordem Kanclerzem zostaje z urzędu minister sprawiedliwości). Do ostatniego zdania konieczny jest komentarz: trzeba trafić, że w parę miesięcy po napisaniu przeze mnie tego opracowania, w czerwcu 2003 r., premier Tony Blair wprowadził istotne zmiany dotyczące Lorda Kanclerza! Tak więc. kwestionowane przeze mnie wyżej zdanie może niebawem okazać się prawdziwe, co nie zmienia faktu, że w okresie pisania omawianej książki prawdziwe nie było.

ubezpieczenia społecznego, w środowiskach naukowych, za pomocą instytucji badania opinii publicznej. Uzupełnieniem tego trybu były indywidualne opinie na temat projektu nadsyłane do resortu pracy”; z kolei (7) stanowi opis ogólnokrajowych konsultacji społecznych senackiego projektu ustawy o ochronie prawnej dziecka poczętego podjętych na skutek uchwały Sejmu, zaapelowano wówczas o nadsyłanie (w terminie od połowy lutego do końca marca 1991 r.) do Sejmu opinii i wniosków; (1) zawiera zestawienie uwag do projektu ustawy nowelizującej Kodeks postępowania administracyjnego: na mocy decyzji Prezydium Sejmu konsultację społeczną przeprowadziły wojewódzkie zespoły poselskie, o uwagi poproszono także m.in. kilku wyższych urzędników państwowych, związki zawodowe i kilka uniwersytetów²⁴. Tak więc raport (4) dotyczy konsultacji społecznych podjętych na wstępnym etapie prac legislacyjnych, tj. zanim projekt ustawy został przygotowany przez rząd, raport (7) i zestawienie (1) natomiast odnoszą się do konsultacji społecznych w trakcie procesu legislacyjnego w Sejmie. Warto przypomnieć, że opis (7) zawiera deskryptor *opinia publiczna*, a (1) – *opinia*.

Podsumowując, dziewięć opisów rzeczowych, czyli: (1), (3), (4), (7), (8), (9), (11), (12) i (13) uzyskanych w odpowiedzi na pytania [1] i [2] stanowić będzie podstawę do zaplanowania wyszukiwań w JD i w JHP. Innymi słowy, analiza opisów rzeczowych z tych dziewięciu rekordów posłuży do formułowania dalszych pytań.

Wyszukiwanie w języku deskryptorowym

Tezaurus tego języka deskryptorowego (JD) zawiera przydatne deskryptory *udział społeczny* oraz *partycypacja polityczna*²⁵:

<1>

<2>

DESKRYPTOR: udział społeczny (*) (w dziale ŻYCIE SPOŁECZNE)	DESKRYPTOR: partycypacja polityczna (*) (w dziale: ŻYCIE POLITYCZNE)
BT: życie społeczne	UF: aktywność polityczna
NT: marginalizacja	UF: uczestnictwo polityczne
NT: rola społeczna	UF: udział w życiu politycznym
NT: udział kobiet	BT: zachowania polityczne
RT: działalność społeczna	NT: depolityzacja
RT: komunitaryzm	NT: kobieta w polityce
RT: kontrola społeczna	RT: frekwencja wyborcza
RT: Konwencja o Dostępie do Informacji...1998	RT: moralność publiczna
RT: partycypacja polityczna	RT: pluralizm
RT: partycypacja pracownicza	RT: psychologia polityki
RT: ruch społeczny	RT: socjologia polityki
RT: samorząd mieszkańców	RT: syndykalizm
RT: świadomość społeczna	RT: udział społeczny

Wolałabym wprowadzić mieć do dyspozycji *partycypację obywatelską*, ale sądzę, że suma logiczna tych obu powiązanych symetryczną relacją skojarzeniową deskryptorów okaże się skuteczna.

²⁴ Można wspomnieć, że wówczas (1979 r.) wszystkie podstawowe kierunki i założenia zamierzonej nowelizacji „w toku konsultacji znalazły pełną aprobatę”, co różni (1) od (4) i (7).

²⁵ Gwiazdką zaznaczono deskryptory przejęte z tezaury EUROVOC.

Kolejny składnik tworzonego pytania to deskryptor *tworzenie prawa*, którego jednym z askryptorów jest *ustawodawstwo <wydawanie ustaw>*, mimo że mam świadomość, że tym samym zbyt rozszerzam pytanie w stosunku do potrzeby informacyjnej: mogą zostać wyszukane opracowania dotyczące tworzenia prawa poza parlamentem, a więc np. tworzenie aktów prawa miejscowego. Warto dodać, że w języku polskim termin *ustawodawstwo* (tworzenie ustaw) jest podrzędny w stosunku do terminu *prawodawstwo* (tworzenie aktów prawnych). Dla pewności uzupełniam deskryptor *tworzenie prawa* podrzędnym w stosunku do niego deskryptorem *procedura ustawodawcza*, bo się już przekonałam, że te dwa deskryptory stosowane są zamiennie w opisach dokumentów (v. zał. 2.), zamiennie – z punktu widzenia wyszukiującego.

<3>

<4>

DESKRYPTOR: tworzenie prawa (w dziale PRAWO)	DESKRYPTOR: procedura ustawodawcza (*) (w dziale PROCEDURA PARLAMENTARNA)
SN: Działalność polegająca na ustanawianiu norm prawnych ²⁶ .	UF: postępowanie legislacyjne
UF: działalność prawotwórcza	UF: postępowanie ustawodawcze
UF: legislacja	UF: procedura legislacyjna
UF: prawodawstwo	UF: proces legislacyjny
UF: prawotwórstwo	UF: tryb ustawodawczy
UF: stanowienie prawa	BT: procedura parlamentarna
UF: ustawodawstwo <wydawanie ustaw>	BT: tworzenie prawa
BT: prawo	NT: inicjatywa ustawodawcza
NT: kodyfikacja prawa	NT: nowelizacja ustawy
NT: procedura ustawodawcza	NT: opinia
NT: technika prawodawcza	NT: poprawka
RT: akt prawny	NT: projekt ustawy
RT: kompetencje do stanowienia aktów wykonawczych	NT: promulgacja ustawy
RT: nauka prawa	NT: przyjęcie ustawy
RT: prawo nabyte	NT: publikacja ustawy
RT: reforma prawa	RT: kompetencje parlamentu
RT: stanowienie prawa wspólnotowego	RT: technika prawodawcza
RT: ustawodawstwo	RT: ustawa
RT: ustawodawstwo delegowane	RT: ustawodawstwo

Trzeci operand (składnik) planowanego pytania powinien stanowić sumę logiczną deskryptorów *sejm*, *parlament Polski* i *Senat*, dokładniej: w pytaniu muszę się posłużyć askryptorem *Senat <Polska>*, gdyż użycie deskryptora *Senat* spowodowałoby wyszukanie opracowań o wszystkich senatach na świecie²⁷.

²⁶ Warto zapytać, jaki deskryptor służy do opisywania prac poświęconych tworzeniu nienormatywnych aktów prawnych? Ale ten problem nie dotyczy rozpatrywanej kwerendy.

²⁷ Oczywiście, tylko o tych wszystkich, które zostały odnotowane w tym katalogu bibliotecznym.

Niżej przytaczam oba pytania:

FIND

Wynik wyszukiwania Wrażenie wyszukiwawcze

155

AS=Senat <Polska>

222

DE=Senat

Uzupełniająco można nadmienić, że wśród 155 rekordów opisanych deskryptorem *Senat* (którego askryptorem jest *Senat <Polska>*) znajduje się opracowanie wcale nie dotyczące polskiego Senatu. Jest to kolotka: *Le Sénat. T.1 : Organigramme. T.2 : Biographies.* – Paris : Société Générale de Presse, 2001. – Wiele liczb. – (La Documentation Permanente) Wydaw. luźnokartkowe uaktualniane, której opis rzeczowy przedstawia się następująco: w JHP: 1. *Senat – biografie – Francja – od 1989 r.* 2. *Senat – Francja – od 1989 r. – informator*, w JD: 1.: *Senat, senator 2.: Francja, wykaz, wydawnictwo informacyjne.*

Odpowiednie pozycje powinny więc być zostać wyszukane z katalogu bibliotecznego w odpowiedzi na następujące pytanie sformułowane w JD²⁸:

[3]

FIND DE=((udział społeczny OR partycypacja polityczna) AND (procedura ustawodawcza OR tworzenie prawa) AND (Sejm OR parlament Polski OR *Senat <Polska>*))

W wyniku nie otrzymałam niestety żadnego rekordu, ale warto prześledzić historię tego wyszukiwania, tym bardziej że używany system uniemożliwia zadawanie pytań złożonych, więc w rzeczywistości pytanie [3] realizowane było wieloetapowo²⁹:

FIND		
Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
[3a]	192	DE=udział społeczny
[3b]	156	DE=partycypacja polityczna
[3c]	198	DE=procedura ustawodawcza
[3d]	290	DE=tworzenie prawa
[3e]	881	DE=sejm
[3f]	155	AS=senat polska
[3g]	103	DE=parlament Polski
[3h]	320	[3a] OR [3b]
[3i]	461	[3c] OR [3d]
[3j]	1041	[3e] OR [3f] OR [3g]
[3]	0	[3h] AND [3i] AND [3j]
[3k]	1	[3h] AND [3i]
[3l]	2	[3h] AND [3j]

Skoro wynik okazał się zerowy, to uzupełniająco warto było zadać jeszcze dwa pytania, osłabiając warunki sformułowane w [3], tzn. za każdym razem pomijając jeden z operandów. I tak, pytanie [3k] miało na celu ustalenie, czy deskryptory *udział społeczny* lub *partycypacja polityczna* są w opisach łączone z deskryptorami *procedura ustawodawcza* lub *tworzenie prawa*:

[3k]

FIND DE=((udział społeczny OR partycypacja polityczna) AND (procedura ustawodawcza OR tworzenie prawa))

Otrzymałam jeden rekord z opisem pozycji dotyczącej parlamentu USA³⁰:

²⁸ Uwaga: prefiks DE ogranicza wyszukiwanie do opisu w JD, czyli oznacza polecenie realizacji pytania

na indeksie tworzonym z deskryptorów użytych w opisach. Dla uproszczenia część pytania zawierającą askryptor tu zapisano kursywą: *Senat <Polska>*.

²⁹ W przytoczonej historii wyszukiwania ostateczne pytanie [3] zaznaczono pogrubieniem (boldem).

³⁰ Pogrubieniem (boldem) zaznaczono w opisach deskryptory przydatne do realizacji tej kwerendy.

(14)

Participation in Congress / Richard L. Hall. – New Haven : Yale Univ. Press, 1996. – XIV, 294 s.

Opis w JHP:

1. Decyzje – polityka – Stany Zjednoczone 2. Komisje parlamentarne – Stany Zjednoczone 3. Parlament – Stany Zjednoczone 4. Prawodawstwo – metody – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: członek parlamentu, **partycypacja polityczna**
2: **Kongres USA**, działalność parlamentu, **procedura ustawodawcza**, decyzja polityczna, komisja parlamentarna, zachowania polityczne, działacz polityczny, **grupa interesu**

Dzięki następnemu pytaniu [31] chciałam sprawdzić, czy deskryptory *udział społeczny* lub *partycypacja polityczna* występują wspólnie z deskryptorami odnoszącymi się do polskiego parlamentu:

[31]

FIND DE=((udział społeczny OR partycypacja polityczna) AND (Sejm OR parlament Polski OR *Senat <Polska>*))

Uzyskałam dwa opisy:

(15)

Ludowcy w II Rzeczypospolitej / Jan Borkowski. Cz. 1-2. – Warszawa : LSW, 1987. – 2 cz. (373, [3] s., [32] s. tabl. ; 411, [1] s., [32] s. tabl.)

Opis w JHP:

1. Chłopi – organizacje – Polska – 1918-1939 r. 2. Polska – polityka wewnętrzna – 1918-1939 r.

Opis w JD:

1: ruch chłopski
2: historia Polski 1918-1939, polskie partie polityczne 1901-1939, reforma rolna 1919-1939, granice Polski, **partycypacja polityczna**, **Sejm II RP**, władza polityczna, strajk, chłopi

(16)

Background to crisis : policy and politics in Gierek's Poland / ed. by Maurice D. Simon and Roger E. Kanet. – Boulder : Westview Press, [1981]. – XVIII, 418 s. – (Westview Special Studies on the Soviet Union and Eastern Europe)

Opis w JHP:

1. Konflikt społeczny – Polska – 1956-1989 r. 2. Polska – polityka wewnętrzna – 1956-1989 r.

Opis w JD:

1: polityka wewnętrzna, polityka gospodarcza Polski 1944-1989, polityka zagraniczna Polski 1956-1989
2: historia Polski 1956-1989, PZPR, **Sejm PRL**, siły polityczne, polityka regionalna, **partycypacja polityczna**, ruch społeczny, stosunek Państwo-Kościół, sytuacja rolnictwa, planowanie gospodarcze, dane statystyczne

Tak więc, jedynie deskryptor *partycypacja polityczna* został użyty w każdym z tych trzech opisów (14)-(16). Jedna pozycja (14) byłaby przydatna, gdyby odnosiła się do Polski (ale dotyczy USA), a pozostałe dwa opisy dotyczą książek zbyt dawno wydanych, więc w wypadku tej kwerendy nieużytecznych z formalnego punktu widzenia. Zresztą, sądząc po tytułach i opisach rzeczowych w obu językach informacyjno-wyszukiwawczych, ani (15) ani (16) nie wiążą się z interesującym mnie tematem, a obie pozycje odnoszą się do przeszłości: do okresu międzywojennego i do PRL-u.

W takiej sytuacji – braku odpowiedzi – warto rozszerzyć pytanie [3]. Zadałam więc następane:

[4]

FIND DE=((społecz? OR obywatel?) AND (procedura ustawodawcza OR tworzenie prawa) AND (Sejm OR parlament Polski OR *Senat <Polska>*))

Użycie *obywatel?* spowoduje wyszukanie rekordów zawierających np. deskryptory *społeczeństwo obywatelskie*, *prawa obywatela*; *społecz?* – np. *kontrola społeczna*. To pytanie wykracza poza potrzebę informacyjną, ale czasem wśród rekordów wyszukanych w odpowiedzi na pytanie szersze udaje się znaleźć przydatne pozycje. Odpowiedni fragment historii wyszukiwania przedstawia się następująco:

FIND

Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
[4a]	4741	DE=społecz?
[4b]	1274	DE=obywatel?
[4c]	5723	[4a] OR [4b]
[4d]	33	[4c] AND [3i]
[4]	0	[4d] AND [3j]
[4e]	8	[4d] AND DE=polsk?
[4f]	3	[4e] AND ROK >= 1997

Jak widać, wynik pytania [4] okazał się zerowy, zadałam więc jeszcze jedno pytanie [4d], zastępując ciągiem *polsk?* sumę deskryptorów określających polski parlament, co oznacza znaczne rozszerzenie w stosunku do pytania [4]. Zostało wyszukanych osiem rekordów:

(17)

Civil society, constitution and legitimacy / Andrew Arato. – Lanham: Rowman and Littlefield, 2000. – XIV, 350 s.

Opis w JHP:

1. Legitymizacja – Europa Środkowo-Wschodnia 2. Prawodawstwo – Europa Środkowo-Wschodnia 3. Praworządność – Europa Środkowo-Wschodnia 4. Społeczeństwo obywatelskie – Europa Środkowo-Wschodnia

Opis w JD:

1: przeobrażenia ustrojowe

2: Europa Środkowo-Wschodnia, studia przypadków, **Polska**, Węgry, **społeczeństwo obywatelskie**, prawowitość, reforma instytucjonalna, prawo konstytucyjne, **tworzenie prawa**, konstytucja

(18)

Prawo i ład społeczny : księga jubileuszowa dedykowana profesor Annie Turskiej / Wydż. Prawa i Administracji Uniw. Warszawskiego. Katedra Socjologii Prawa. – Warszawa : UW WPIA, 2000. – 422 s.

Opis w JHP:

1. Prawo – historia – szkice 2. Prawo – socjologia – szkice 3. Prawo – teoria – Polska – szkice 4. Prawodawstwo – Polska – szkice 5. Turska Anna – księga pamiątkowa

Opis w JD:

1: nauka prawa

2: **Polska**, państwo prawne, **tworzenie prawa, procedura ustawodawcza**, prawa **obywatela**, obywatelstwo europejskie, decentralizacja, samorząd terytorialny

(19)

Przełomy wieków : praca zbiorowa / pod red. Marii Szyszczowskiej. – Białystok : Temida 2, 2000. – 316 s.

Opis w JHP:

1. Kultura – historia – materiały konferencyjne 2. Filozofia – materiały konferencyjne 3. Prawo – filozofia – materiały konferencyjne 4. Rozwój społeczny – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: rozwój **społeczny**, państwo, prawo

2: **Polska**, materiały konferencyjne, wartości, kultura, dobro zwierząt, **tworzenie prawa**, polityka międzynarodowa, filozofia, literatura, sztuka

(20)

Prawne instrumenty segmentacji społeczeństwa w okresie transformacji systemowej : (na przykładzie Polski lat 1989-1992) / Zdzisław Morawski. – Wrocław : UWr, 1994. – 152 s. – (Acta Universitatis Wratislaviensis. Socjologia ; 13)

Opis w JHP:

1. Klasy społeczne – Polska – od 1989 r. 2. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego – socjologia – Polska

Opis w JD:

1: własność, przekształcenia własnościowe, struktura **społeczna**

2: historia **Polski** od 1989, **tworzenie prawa**, nabycie własności, prywatyzacja, jednoosobowa spółka Skarbu Państwa, akcjonariat pracowniczy, prawo spółdzielcze, prawa związków zawodowych, samorząd

(21)

Studia konstytucyjne / Andrzej Bałaban. – [Wyd. 2 uzup. (dodruk)]. – Szczecin : Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, 1996. – 97, [12] s.

Opis w JHP:

1. Prawo państwowe – Polska 2. Polska – ustrój – od 1944 r.

Opis w JD:

1: prawo konstytucyjne

2: **Polska**, system polityczny Polski 1944-1989, konstytucja, system gospodarczy, samorząd terytorialny, podział władz, prawa człowieka, **prawa obywatela**, prawo ochrony środowiska, **procedura ustawodawcza**

(22)

International Association of Constitutional Law : II Congress [...], Paris – Aix-en-Provence 1987 : national reports. – [B.m.] : [b.w.], 1987. – 382 k.

Opis w JHP:

1. Prawa człowieka – materiały konferencyjne 2. Prawo państwowe – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: prawo konstytucyjne, **prawa obywatela**

2: materiały konferencyjne, **Polska**, rzecznik praw obywatelskich, ochrona praw człowieka, stan nadzwyczajny, **tworzenie prawa**

(23)

Polish constitutional law : the Constitutional Act and selected statutory materials / [tt. Albert Pol i in.]. – Warsaw : Wydaw. Sejmowe, 1996. – 561 s. Tyt. równol.: Polskie prawo konstytucyjne : Ustawa konstytucyjna i wybrane ustrojowe akty prawne. – Tekst również w jęz pol.

Opis w JHP:

1. Prawo państwowe – Polska – teksty 2. Polska – konstytucja 1952 r. – teksty 3. Polska – konstytucja mała 1992 r. – teksty

Opis w JD:

1: prawo konstytucyjne, konstytucja **Polski**, system polityczny Polski od 1989, ustawodawstwo Polski

2: tekst, Mała Konstytucja 1992, **procedura ustawodawcza**, nowelizacja konstytucji, ordynacja wyborcza, wybory parlamentarne w Polsce, wybory prezydenckie w Polsce, prawa i obowiązki parlamentarzysty, regulamin parlamentu, polskie partie polityczne, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, rzecznik praw **obywatelskich**, Najwyższa Izba Kontroli

(24)

Polish constitutional law : the Constitutional Act and selected statutory materials. – Warszawa : BSE, 1996. – 561 s. Tyt. równol: Polskie prawo konstytucyjne : ustawa konstytucyjna i wybrane ustrojowe akty prawne. – Tekst równol. ang. i poi.

Opis w JHP:

1. Prawo państwowe – Polska – teksty 2. Polska – konstytucja 1952 r. – teksty 3. Polska – konstytucja mała 1992 r. – teksty

Opis w JD:

1: prawo konstytucyjne, konstytucja **Polski**, system polityczny Polski od 1989, ustawodawstwo Polski

2: tekst, Mała Konstytucja 1992, **procedura ustawodawcza**, nowelizacja konstytucji, ordynacja wyborcza, wybory parlamentarne w Polsce, wybory prezydenckie w Polsce, prawa i obowiązki parlamentarzysty, regulamin parlamentu, polskie partie polityczne, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, rzecznik praw **obywatelskich**, Najwyższa Izba Kontroli

Z przytoczonych ośmiu wyszukanych rekordów pięć, czyli prace od (20) do (24), dotyczy publikacji sprzed 1997 r. Ze względów formalno-merytorycznych interesują mnie wyłącznie pozycje nowsze, czyli wynik pytania [4f], ale obejrzałam cały rezultat wyszukiwania [4], żeby poznać poszczególne opisy rzeczowe.

Z wyszukanego zestawu przypominam sobie dość dobrze prace: (17), (21), (22)³¹, (23) i (24).

Pozycje (23) i (24) zostały wyszukane z powodu obecności deskryptora *rzecznik praw obywatelskich*, wiem, że mogę ich nie uwzględniać. Oba te zbiory zawierają te same teksty wybranych aktów prawnych, po polsku i po angielsku, ale od wydania tych pozycji upłynęło zbyt dużo czasu – oryginały przetłumaczonych aktów prawnych w międzyczasie zostały zmienione lub przestały obowiązywać. Wydawca opublikował już zresztą w 2000 r. nowe wydanie³², zawierające np. przekład ustawy o obywatelskiej inicjatywie ustawodawczej.

Pozostały do przeanalizowania trzy rekordy, wynik pytania [4f]: czyli pozycje (17) – (19). Po namyśle rezygnuję z obejrzenia publikacji (19), uznając deskryptor *rozwój społeczny* za zbyt ogólny w tym wypadku. Jednak ani (17), ani (18) nie przydadzą się do realizacji tej kwerendy.

Dotychczasowe efekty wyszukiwań za pomocą JD na bazie pytania [1] trudno uznać za szczególnie zadowalające, trzeba więc próbować dalej. Teraz wykorzystam wyniki pytania [2], tzn. kolejno użyję w pytaniach deskryptora *grupa interesu* i – w moim przekonaniu mniej obiecującego – deskryptora *etyka parlamentarna*:

³¹ Cały tom (22) dotyczy Polski, co powinno było zostać odnotowane w opisie w JHP.

³² *Polish constitutional law : the constitution and selected statutory materials* / [selection and comp. Albert Poł, Wojciech Odrowąż-Sypniewski ; Chancellor of the Sejm. Bureau of Research]. – [Wyd. 2]. – Warsaw : BSE, 2000. – 616 s. Pełny opis tej pozycji w (34).

<5>

<6>

DESKRYPTOR: grupa interesu (*) (w dziale ŻYCIE POLITYCZNE)	DESKRYPTOR: etyka parlamentarna (w dziale: PARLAMENT)
UF: grupa nacisku UF: lobbying UF: lobby UF: lobbying UF: organizacje nacisku BT: siły polityczne RT: korporacjonizm RT: populizm RT: przesłuchanie w komisjach RT: reprezentacja polityczna RT: ruchy polityczne RT: ugrupowanie polityczne RT: władza polityczna RT: zachowania polityczne RT: życie polityczne	UF: etyka poselska UF: etyka zawodowa parlamentarzysty BT: członek parlamentu RT: dyscyplina głosowania RT: działalność parlamentu RT: etyka społeczna RT: etyka zawodowa RT: korzyści finansowe parlamentarzysty RT: mandat przedstawicielski RT: moralność polityczna RT: niepołączalność urzędów RT: odpowiedzialność polityczna RT: prawa i obowiązki parlamentarzysty

Formułuję zatem następane pytanie, zastępując w nim składnik *Sejm OR parlament Polski OR Senat <Polska>* składnikiem *sejm? OR polsk?*, świadomie rozszerzając zakres wyszukiwania:

[5]

FIND DE=(grupa interesu AND (procedura ustawodawcza OR tworzenie prawa) AND (sejm? OR polsk?))

Odpowiedni fragment historii wyszukiwania:

FIND

Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
----	--------------------	-------------------------

[5a]	250	DE=grupa interesu
[5b]	198	DE=procedura ustawodawcza
[5c]	290	DE=tworzenie prawa
[5d]	461	[5b] OR [5c]
[5e]	1059	DE=sejm?
[5f]	20578	DE=polsk?
[5g]	21223	[5e] OR [5f]
[5]	0	[5a] AND [5d] AND [5g]
[5h]	9	[5a] AND [5d]
[5i]	30	[5a] AND [5g]

W wyniku wyszukiwania [5] nie uzyskałam żadnego rekordu, więc spróbowałam jeszcze rozszerzyć poprzednie pytanie, tzn. kolejno pominąć po jednym z operandów (drugi i trzeci) składających się na iloczyn logiczny.

[5h]

FIND DE=(grupa interesu AND (procedura ustawodawcza OR tworzenie prawa))

Z analizy 9 rekordów wyszukanych w odpowiedzi na to pytanie (w którym nie było warunku na „lokalizację w Polsce”) wynika, że w trzech opracowaniach omówiono problem ogólnie (i te prace obejrzałam, ale niczego z nich nie wybrałam), dwa dotyczą USA, po jednym: ZSRR, Niemiec, Wielkiej Brytanii i zbiorczo krajów kapitalistycznych. Żaden opis nie odnosi się do pracy po-

święconej Polsce, co pozwala wnioskować, że w naszym katalogu bibliotecznym nie odnotowano dotychczas żadnej pozycji, w której omówiono lobbing w działalności prawotwórczej w Polsce.

Następnie przejrzałam 30 rekordów stanowiących wynik wyszukiwania:

[5i]

FIND DE=(grupa interesu AND (sejm? OR polsk?))

a – dokładniej mówiąc – najpierw zadałam pytanie:

[5j]

FIND DE=(grupa interesu AND sejm?)

Otrzymałam trzy rekordy, dwa z nich zasługują na uwagę: (8) i (9). Ostatni z omawianych trzech rekordów (10) dotyczy pracy poświęconej Jerzemu Augustowi Mniszchowi (i Sejmowi w XVIII w.). Wszystkie te opisy już poprzednio uzyskałam w wyniku wyszukiwania [2].

Żadne z tych opracowań nie jest po angielsku, gdyż w odpowiedzi na pytanie:

[5k]

FIND [5j] AND JN=cng

nie uzyskałam żadnego rekordu.

Pozostałe 27 rekordów z wyniku [5i] jest tożsamy z wynikiem pytania:

[5l]

FIND [5a] AND [5l]

zatem wyszukane opracowania powinny dotyczyć lobbingu w Polsce, jedno z nich jest po angielsku i może okazać się przydatne:

(25)

The second generation of democratic elites in Central and Eastern Europe / ed. by Janina Frentzel-Zagórska and Jacek Wasilewski ; Institute of Political Studies of Polish Academy of Sciences. – Warszawa : PAN ISP, 2000. – 270 s.

Opis w JHP:

1. Elita społeczna – Europa Środkowo-Wschodnia – od 1989 r.

Opis w JD:

1: klasa rządząca

2: Europa Środkowo-Wschodnia, przemiany społeczne, media masowe, sity polityczne, **związek zawodowy**, **grupa interesu**, Słowenia, Węgry, Estonia, **Polska**, Łotwa, Litwa

Niestety, nie mogę skorzystać z tej książki, gdyż została wypożyczona. Pocięszam się, że pewnie nic wartego uwagi w niej nie ma na temat udziału społecznego w procesie ustawodawczym w Polsce, bo gdyby było inaczej, to inne byłyby oba opisy rzeczowe, zwłaszcza – opis w JHP.

Następnie z pozostałych 26 opisów wybrałam nowsze, tzn. opublikowane poczynając od 1997 r.³³:

[5m]

FIND ([5l] NOT (25)) AND ROK >= 1997

Z dwudziestu otrzymanych publikacji kilka zasługuje na uwagę, a szczególnie interesujące wydają się dwie: (11), zawierająca, jak już wyżej wspomnia-

³³ W tym pytaniu skrótowy zapis *NOT* (25) oznacza wykluczenie rekordu (25).

łam, opracowanie Marka Mlickiego *Lobbying w polskim sejmie*, i (12), które już wcześniej wyszukałam w odpowiedzi na pytanie [2]. Przytoczę powtórnie oba opisy, aby uwypuklić w nich przydatne deskryptory:

(11)

Polityka i Sejm : formowanie się elity politycznej : praca zbiorowa / pod red. Włodzimierza Wesołowskiego i Barbary Post. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1998. – 200 s.

Opis w JHP:

1. Elita społeczna – Polska – od 1989 r. 2. Sejm – socjologia 3. Polska – polityka – etyka

Opis w JD:

1: klasa rządząca, **członek parlamentu**
2: **Polska**, polityk, **moralność polityczna**, **etyka parlamentarna**, tendencja polityczna, **grupa interesu**, **działalność posła**, socjologia polityki

(12)

Etyka parlamentarna / [oprac. Danuta Łukasz] / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – 232 s. – (Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S)

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Europa 2. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: **etyka parlamentarna**
2: **prawa i obowiązki parlamentarzysty**, statut urzędnika państwowego, etyka zawodowa, studia porównawcze, USA, Francja, Wielka Brytania, **Polska**, Niemcy, Kanada, dieta parlamentarna, sytuacja finansowa, **grupa interesu**. wynagrodzenie za pracę

Jednak wiem już, że z (12) tylko jedno z 15 opracowań odnosi się do Polski i dotyczy wyłącznie uposażeń parlamentarzystów (patrz zał. 1.).

Kolejne pytanie uwzględnia posła i – szerzej – parlamentarzystę:

[6]

FIND DE=((poseł OR posła OR parlament?) AND grupa interesu AND (sejm OR Polsk?))

Dostałam rekordy (8), (11) i (12) oraz nową pozycję (26), nieprzydatną choćby z tego powodu, że odnosi się do okresu międzywojennego:

(26)

Kobieta i świat polityki : w niepodległej Polsce 1918-1939 / zbiór studiów pod red. Anny Żarnowskiej i Andrzeja Szwarca. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1996. – 232 s. – (Kobieta i.. . ; t. 3. cz. 2)

Opis w JHP:

1. Kobieta – polityka – Polska 2. Polityka – zawód – Polska – 20 w.

Opis w JD:

1: udział kobiet, kobieta w polityce
2: historia **Polski** 1918-1939, prawa kobiet, **członek parlamentu**, elektorat, samorząd terytorialny, **grupa interesu**, **udział społeczny**

Warto zadać jeszcze cztery pytania [7], [8], [9] i [10].

[7]

FIND DE=(etyka parlamentarna AND (procedura ustawodawcza OR tworzenie prawa) AND (sejm OR polsk?))

Zostały wyszukane trzy rekordy:

(27)

Posel jako ustawodawca : Seminarium dla nowo wybranych posłów na Sejm IV kadencji 11-12 października 2001 r. / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – Warszawa : KS, 2001. – Teka (wiele liczb.).

Opis w JHP:

1. Prawo – Polska – materiały konferencyjne 2. Prawa i obowiązki obywatelskie – Polska – materiały konferencyjne 3. Prawodawstwo – Polska – materiały konferencyjne 4. Sejm – organizacja – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: **procedura parlamentarna**, działalność posła
2: **Sejm** III RP. IV kadencja, materiały konferencyjne, **etyka parlamentarna**, kompetencje parlamentu, procedura ustawodawcza

(28)

Etyka parlamentarzysty a konflikt interesów w postępowaniu ustawodawczym / Jerzy Jaskiernia. – Warszawa : Aspra-Jr, 2001. – S. 66-77. Nadb. z : Etyka i polityka / pod red. Ewy Marii Marciniak, Tadeusza Mołdawy, Konstantego Adama Wojtaszczyka ; Inst. Nauk Polit. Uniw. Warszawskiego

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Polska 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Polska 3. Prawodawstwo – metody – Polska

Opis w JD:

1: **etyka parlamentarna**
2: **procedura ustawodawcza. Polska**

(29)

Posel jako ustawodawca / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – [Warszawa] : BSE, [1997]. – Teka (21 z.). – (Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 72 P)

Opis w JHP:

1. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Polska 2. Prawodawstwo – Polska

Opis w JD:

1: działalność parlamentu, prawa i obowiązki parlamentarzysty
2: **Polska**, struktura parlamentu, procedura ustawodawcza, głosowanie parlamentarne, przyjęcie budżetu, kontrola parlamentarna, współpraca europejska, **etyka parlamentarna**, niepołączalność urzędów, Kancelaria Sejmu

Pozycje (27) i (29) znam i uznaję za nieprzydatne do realizacji omawianej kweryndy. Pozycja (28) wydaje się warta uwagi, dobrze się stało, że w zbiorach mamy nadbitkę z pracy *Etyka i polityka*, której opis przedstawia się następująco:

(30)³⁴

Etyka i polityka / pod red. Ewy Marii Marciniak, Tadeusza Mołdawy, Konstantego Adama Wojtaszczyka ; Inst. Nauk Polit. Uniw. Warszawskiego. – Warszawa : UW INP, 2002. – 404 s.

Opis w JHP:

1. Polityka – etyka – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: moralność polityczna
2: polityk, kultura polityczna, materiały konferencyjne

Gdyby nie szczęśliwy traf, że bibliotece ofiarowano nadbitkę, nie znalazłabym (28), posiłkując się jedynie opisem (30). Jednak okazało się, że niczego innego – poza (28) – w (30) nie zauważyłam. Przeglądając indeks tytułów publikacji w katalogu w poszukiwaniu (30), znalazłam także inną pracę o tym samym tytule (31) i uznałam, że warto na nią zerknąć:

³⁴ Książka została opublikowana w 2001 r., w opisie błędnie podano 2002 r.

(31)

Etyka i polityka : seminarium – „Etyka i polityka: wybrane problemy”, Kraków , 16 stycznia 1998 / praca pod red. Ewy Nowickiej-Włodarczyk ; [Fund. Międzynar. Centrum Rozwoju Demokracji. Inst. Studiów Strategicznych]. – Kraków : Fund. MCRD, 1998. – 109 s. – (Zeszyty / Fundacja Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji ; z. 24)

Opis w JHP:

1. Liberalizm – etyka – materiały konferencyjne 2. Prawnicy – etyka – materiały konferencyjne 3. Polityka – etyka – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: moralność polityczna

2: polityk, kodeks postępowania, władza polityczna, moralność publiczna, liberalizm, etyka zawodu prawniczego

Oczywiście komentarz dotyczący opisu (30) nie stanowi zarzutu pod adresem indeksatorów, wiadomo bowiem, że wszelkie prace zbiorowe: materiały konferencyjne, książki „ku czci”, itp., z natury rzeczy opisywane są z założeniem pewnego poziomu ogólności. Trudno więc oczekiwać szczegółowego opisu każdego referatu umieszczonego w materiałach konferencyjnych. Trzeba jedynie pamiętać, że czasem oplaca się zajrzeć do takich „zbiorówek”. Szkoda, że opisy takich książek w tym katalogu nie zawierają spisów treści. Jednak tym razem ani (30) ani (31) nie okazały się przydatne, z wyjątkiem jedynego referatu (28) zawartego w (30), który udało się uzyskać dzięki nadbitce włączonej do zbiorów bibliotecznych.

Przypominam sobie, że w (20) zauważyłam deskryptor *prawa związków zawodowych*, z którego skorzystam w następnym pytaniu:

[8]

FIND DE=(prawa związków zawodowych AND (tworzenie prawa OR procedura ustawodawcza))

Otrzymałam tylko jeden znany już rekord (20), co oznacza powrót do punktu wyjścia!

Odpowiedni fragment historii wyszukiwania:

FIND

Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
[8a]	90	DE=prawa związków zawodowych
[8b]	290	DE=tworzenie prawa
[8c]	199	DE=procedura ustawodawcza
[8d]	462	[8b] OR [8c]
[8]	1	[8a] AND [8d]
[8e]	392	DE=związek zawodowy
[8f]	0	[8d] AND [8e]
[8g]	0	[8a] AND sejm

Także szersze pytania [8f] oraz [8g] nie okazały się skuteczne.

W kolejnym pytaniu wiąże nadzieję z deskryptorem *opinia publiczna* (lub *opinia*):

[9]

FIND DE=(projekt ustawy AND opinia AND (Sejm OR polsk?))

Zostały wyszukane cztery rekordy, znane mi już (4) i (7) oraz:

(32)

Opinia Związku Miast Polskich dla Sejmu Rzeczypospolitej o rządowym projekcie ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego. – Warszawa : Zw. Miast Polskich, 1932. – 35 s.

Opis w JHP:

1. Samorząd terytorialny – prawo – Polska – 1918-1939 r.

Opis w JD:

1: samorząd terytorialny, organizacja administracji
2: **opinia**, rządowy **projekt ustawy**, **Sejm** II RP. III kadencja

(33)

„Prawo wodne” w artykułach prasowych / wybór E.Berkowska ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych. Zespół Systemu Gospodarczego. – [Warszawa] : BSE, sierpień 1995. – 14 s. – (Projekt ustawy Prawo wodne : (druk sejmowy nr 951)) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 153)

Kserokopie wycinków prasowych. – Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 52 G

Opis w JHP:

1. Prawo wodne – projekty – Polska 2. Wycinki prasowe – Polska

Opis w JD:

1: prawo wodne
2: **projekt ustawy**, **opinia** w prasie krajowej, Polska

Przydatna byłaby pozycja (32), ale dotyczy okresu międzywojennego. Na podstawie (32) można wnioskować, że nie ma sensu zadanie takiego pytania, jak [8] (dotyczące związków zawodowych) w odniesieniu do samorządu terytorialnego, innych samorządów, stowarzyszeń czy organizacji, gdyż takie rekordy zostałyby wyszukane w odpowiedzi na pytanie [9].

(33) jest, oczywiście, nieprzydatne, zostało wyszukane z powodu wystąpienia w opisie deskryptora *opinia w prasie krajowej*.

Ostatnie pytanie w JD dotyczy obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej. Nie ma deskryptora odpowiadającego tej potrzebie informacyjnej, użyję więc deskryptora szerszego:

[10]

FIND DE=(inicjatywa ustawodawcza AND (obywatel? OR społeczn?) AND (Sejm or polsk?))

Został wyszukany jeden rekord:

(34)

Polish constitutional law : the constitution and selected statutory materials / [selection and comp. Albert Pol, Wojciech Odrowąż-Sypniewski ; Chancellery of the Sejm. Bureau of Research]. – [Wyd. 2], according to the law in force on 24th May 2000. – Warsaw : BSE, 2000. – 616 s.

Opis w JHP:

1. Prawo państwowe – Polska – od 1989 r. – teksty 2. Polska – konstytucja 1997 r. – teksty

Opis w JD:

1: prawo konstytucyjne, Konstytucja 1997, wybory parlamentarne w Polsce, ordynacja wyborcza, wybory prezydenckie 1990, regulamin Sejmu, Senat

2: ustawodawstwo Polski, tekst, mandat przedstawicielski, inicjatywa ustawodawcza, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, Naczelny Sąd Administracyjny, Sąd Najwyższy <Polska>, Krajowa Rada Sądownictwa, Rada Ministrów, organy administracji rządowej, rzecznik praw obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, polskie partie polityczne od 1989, dane osobowe, ochrona danych

Zbiór tekstów tłumaczeń na angielski polskich aktów prawnych (34) zawiera ustawę o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (w tym opisie oddaną szerszym deskryptorem *inicjatywa ustawodawcza*, ponieważ w tym JD nie przewidziano odpowiednika polskiego terminu *obywatelska inicjatywa ustawodawcza* czy *obywatelski projekt ustawy*) został wyszukany ze względu na obecność ciągu *obywatel* w deskrypcji *rzecznik praw obywatelskich*. Tak więc zdecydował przypadek, owo przysłowiowe szczęście szperacza! Dobrze znam ten zbiór – nie muszę prowadzić wyszukiwania w katalogu, aby wiedzieć, że mam angielskie tłumaczenie tej ustawy³⁵.

Uzupełniająco warto przytoczyć jeszcze dwa artykuły deskryptorowe: *ustawodawstwo*, aby wyjaśnić znaczenie deskryptora *ustawodawstwo Polski*, który często występował w rozpatrywanych opisach, oraz *inicjatywa ustawodawcza*:

³⁵ Zagadka dla Czytelnika: czy w omawianym zbiorze uwzględniono angielskie przekłady regulaminu Senatu i ustawy o sejmowej komisji śledczej? Nie mam sumienia trzymać Państwa w niepewności, więc spieszę poinformować, że odpowiedź jest twierdząca. Co więcej, jest to jedyne znane mi angielskie tłumaczenie tej ustawy. Wolno mi zatem uważać, że opis (34) w JD – mimo że już obszerny – powinien jednak zostać wzbogacony o deskryptor *komisja śledcza*. Obecnie w wyniku wyszukiwania odpowiedzi na pytanie:

FIND DE=(komisja śledcza AND (sejm? OR polsk?)) AND JN=eng

nie otrzymamy żadnego rekordu, a trudno wymagać doskonałej pamięci od pracowników bibliotecznego udostępniania. Regulamin Senatu po angielsku można znaleźć w innych źródłach, choćby na stronie Senatu w Internecie, ale dla porządku (jeśli wyliczenie w JD ma być kompletne) powinno się dodać w opisie także deskryptor *regulamin Senatu*.

<7>

<8>

DESKRYPTOR: ustawodawstwo (*) (w dziale ŹRÓDŁA PRAWA)	DESKRYPTOR: inicjatywa ustawodawcza (*) (w dziale PROCEDURA PARLAMENTARNA)
SN: Wytwór działalności prawodawczej. UF: ustawodawstwo <zbior ustaw> BT: źródła prawa NT: prawo nabyte NT: ustawodawstwo Austrii NT: ustawodawstwo Białorusi NT: ustawodawstwo Bułgarii NT: ustawodawstwo Czech NT: ustawodawstwo Francji NT: ustawodawstwo Hiszpanii NT: ustawodawstwo Kanady NT: ustawodawstwo Litwy NT: ustawodawstwo lokalne NT: ustawodawstwo Niemiec NT: ustawodawstwo Polski NT: ustawodawstwo regionalne NT: ustawodawstwo Rosji NT: ustawodawstwo Rumunii NT: ustawodawstwo Szwajcarii NT: ustawodawstwo Szwecji NT: ustawodawstwo Ukrainy NT: ustawodawstwo USA NT: ustawodawstwo Wielkiej Brytanii NT: ustawodawstwo Włoch NT: ustawodawstwo Węgier NT: ustawodawstwo ZSRR RT: kodyfikacja prawa RT: prawo krajowe RT: procedura ustawodawcza RT: tworzenie prawa RT: ustawa RT: ustawodawstwo antydumpingowe RT: władza ustawodawcza	UF: inicjatywa prawotwórcza BT: procedura ustawodawcza RT: kompetencje parlamentu RT: pozarządowy projekt ustawy RT: prawo inicjatywy RT: projekt ustawy RT: rządowy projekt ustawy RT: uchwalenie projektu ustawy

Warto porównać przytoczone artykuły deskryptorowe z polskiego tezaury-
 sa <5> z artykułami z tezaury biblioteki brytyjskiej Izby Gmin³⁶.

<9>

<10>

DESKRYPTOR: lobbying	DESKRYPTOR: interest groups
SN: Refers to mass lobbies and the lobbying of individual members in the House of Commons RT: interest groups RT: parliamentary consultants	UF: pressure groups BT: politics and government RT: lobbying RT: parliamentary consultants RT: public opinion

Z porównania wynika, że znacznie łatwiej by mi chyba było przygotować
 odpowiedź na podstawie katalogu biblioteki Izby Gmin, oczywiście w odniesie-
 niu do Wielkiej Brytanii. Tam wystarczy użyć deskryptora *lobbying* i otrzymuje
 się materiał odnoszący się do Izby Gmin³⁷. Dla pewności dodałabym pytanie
 o grupy interesów. Po tej dygresji wracam do mojej polskiej rzeczywistości.

³⁶ *The House of Commons Library Subject Thesaurus*. 12th ed. London: House of Commons
 Library 1996.

³⁷ Docieklivość każe zapytać: a co z Izbą Lordów i innymi parlamentami?

Na zakończenie warto się zastanowić, dlaczego pozycja (3) nie została wyszukana w odpowiedzi na żadne z pytań zadanych w JD. Stało się tak, ponieważ opis w JD tej pozycji nie jest szczegółowy: nie zawiera żadnego z grupy deskryptorów uznanych za przydatne do realizacji omawianej kwerendy.

Podsumowując, na podstawie wyszukiwania w JD można dojść do wniosku, że w zbiorach tej biblioteki brak publikacji przydatnych do realizacji rozpatrywanej kwerendy.

Wyszukiwanie w języku haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej

Z przykładu (3) wynika odpowiedź, jak trzeba sformułować odpowiednie (tj. skutkujące wyszukiwaniem (3) i podobnych pozycji) pytanie w jhp BN (tu nazywanym krócej JHP):

[11]

FIND IIP=(organizacje – zagadnienia – Polska AND prawodawstwo – Polska)

I rzeczywiście, w wyniku tak zadanego pytania otrzymaliśmy rekord (3):

FIND

Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
----	--------------------	-------------------------

[11]	1	HP=(organizacje zagadnienia Polska AND prawodawstwo Polska)
[11a]	1	TY=(udział AND społeczn? AND procesie legislacyjnym)
[11b]	1	[11] AND [11b]

W przytoczonej historii wyszukiwania pytanie [11b] potwierdziło, że wynik wyszukiwania [11] jest tożsamy z odpowiedzią na pytanie [11a], określające wymagania na słowa z tytułu publikacji.

Niestety, niczego nowego nie udało się znaleźć.

Pozostaje jeszcze sprawdzić, czy ten katalog nie zawiera jeszcze innych pozycji odpowiadających naszej potrzebie informacyjnej. Aby to stwierdzić, zadamy np. następujące pytanie, szersze w stosunku do pytania [11] (czyli w nowym pytaniu osłabimy warunki zawarte w pytaniu [11]) :

[12]

FIND IIP=(prawodawstwo AND Polska AND organizacje)

Odpowiedni fragment historii wyszukiwania:

FIND

Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
----	--------------------	-------------------------

[12]	3	HP=(prawodawstwo AND Polska AND organizacje)
[12a]	2	[12] NOT [11]

Na wynik realizacji tego pytania [12] składają się trzy rekordy, z których jednym jest znany nam już opis (3), co wynika z pytania [12a]. Pozostałe dwa rekordy zawierają dwa podobne opisy, dotyczą zresztą materiałów konferencyjnych jednej konferencji: w języku polskim oraz w języku francuskim. Opisy rzeczowe są identyczne, więc wystarczy dla ilustracji przytoczyć tylko jeden z nich:

(35) (i podobny (36))

Konferencja Okrągłego Stołu. 1985 (Warszawa) Rada Legislacyjna w PRL oraz jej udział w zapobieganiu inflacji i podnoszeniu jakości prawa / Bohdan Zdziennicki ; International Association of Constitutional Law, Round Table Conference 16-18 October 1985, Warszawa-Sejm, Poland. – Warszawa : [b.w.], 1985. – 15 s.

Opis w JHP:

1. Prawodawstwo – organizacje – Polska – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: organy administracji rządowej, tworzenie prawa

2: historia Polski 1944-1989, historia prawa, materiały konferencyjne

Niżej zestawmy opisy w JHP zawarte w wyszukanych rekordach:

rekord (3):	rekordy (35) i (36):
1. Organizacje - zagadnienia - Polska	1. Prawodawstwo - organizacje - Polska
2. Prawodawstwo - Polska	

Zaistniałą różnicę można wytłumaczyć: w PRL-u Rada Legislacyjna – organ Prezesa Rady Ministrów – nie stanowiła organizacji społecznej, czyli nie o nią chodzi w naszej potrzebie informacyjnej³⁸. Hasło przedmiotowe opisujące Radę Legislacyjną utworzono właściwie. Zatem oba – pozornie podobne – opisy w JHP są poprawne, ale tylko jeden z nich określa publikację przydatną w realizacji omawianej kwerendy. Trochę jedynie dziwi, że nazwa własna *Rada Legislacyjna* nie została wprowadzona do opisu rzeczowego, skoro np. *Polska Rada Biznesu* „dostała tego szczytu”, mimo że została użyta tylko w jednym rekordzie³⁹:

Następnie można znacznie osłabić warunki zadane w pytaniu [12], czyli zadać pytanie⁴⁰:

³⁸ Obecnie również: na mocy art. 14. *Ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów* (t.j.), Dz. U z 2003 r. Nr 24, poz. 199:

1. Przy Prezesie Rady Ministrów działa Rada Legislacyjna.
2. Prezes Rady Ministrów powołuje członków Rady Legislacyjnej.
3. Prezes Rady Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zadania oraz szczegółowe zasady i tryb funkcjonowania Rady Legislacyjnej.
4. Prezes Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii Rady Legislacyjnej ustala, w drodze rozporządzenia:

1) zasady techniki prawodawczej;
2) zasady rejestrowania normatywnych aktów prawnych wydawanych przez organy administracji rządowej oraz zasady ogłaszania tych aktów, chyba że zostały one uregulowane w przepisach odrębnych.”

³⁹ *Kronika dziesięciolecia Polskiej Rady Biznesu*. – Warszawa : Polska Rada Biznesu, 2002. – 82 s. Opis tej pracy w JHP: 1. *Menedżerowie - organizacje - Polska - od 1989 r.* 2. *Polska Rada Biznesu*; w JD: 1.: *przedsiębiorca, stowarzyszenie, organizacje pracodawców*; 2.: *wydawnictwo informacyjne* (przy okazji zwracam uwagę na brak odniesienia do Polski w opisie w JD). Inny przykład: Narodowa Rada Kultury „wystąpiła” w katalogu jeden raz (Rada Legislacyjna – dwa razy) i została umieszczona w opisie rzeczowym w JHP. Podobnie potraktowano warszawski *Arsenał* i *Pałac Raczyńskich*, które opisano jako: *Warszawa - Arsenał - budownictwo, Warszawa - Pałac Raczyńskich - historia*.

⁴⁰ Nie było potrzeby formułowania pytania [13] w postaci FIND HP=(prawodawstwo AND (Sejm or Polska)), ponieważ takie rozszerzenie pytania nie zmieniłoby wyniku: rezultat wyszukiwania FIND HP=(prawodawstwo AND Sejm), czyli 165 rekordów, jest zawarty w wyniku wyszukiwania [13]. Notabene, w całym katalogu tylko raz – omyłkowo – wystąpiło hasło JHP *Sejm - Polska*. w pracy: Rataj M.: *Pamiętniki*. – Warszawa : LSW, 1965. – 488 s.

[13]

FIND IIP=(prawodawstwo AND Polska)

obejrzeć ok. 200 wyszukanych rekordów i wybrać z nich jeszcze „ręcznie” przydatne pozycje.

Można też było od razu ograniczyć wynik wyszukiwania [13], czyli zbiór rekordów do przeglądania, do ok. 50 pozycji, następująco uszczegóławiając poprzednie pytanie:

[14]

FIND IIP=(prawodawstwo metody AND Polska)

Ale przy tym ułatwieniu trzeba zaufać indeksatorom, że zawsze prawidłowo dodają *metody* do *prawodawstwo*.

Zakładając, że użytkownik zainteresowany jest obecnym stanem prawnym, można z wyników wyszukiwań [13] i [14] wybrać tylko rekordy odnoszące się do literatury wydanej od 1997 r.

FIND

Nr	Wynik wyszukiwania	Wyrażenie wyszukiwawcze
[13]	197	HP=(prawodawstwo AND Polska)
[14]	51	HP=(prawodawstwo metody AND Polska)
[13a]	63	[13] AND ROK >= 1997
[14a]	14	[14] AND ROK >= 1997

Wśród 14 opisów wyszukanych w odpowiedzi na pytanie [14a] znajduje się kilka interesujących pozycji: (37), (38), oraz – ewentualnie – (28), (39) i (40).

(37)

Wykaz podmiotów, do których należy kierować projekty ustaw w trybie art. 31 ust. 3 Regulaminu Sejmu w celu konsultacji /Marek Zubik ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Ekspertyz Prawnych. – Warszawa : BSE, lipiec 2002. – 5 s. – (Informacja BSE ; nr 896)

Opis w JHP:

1. Prawodawstwo – metody – Polska

Opis w JD:

1: projekt ustawy, doradztwo

2: Polska, instytucje centralne, wykaz

(38)

Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego / [wybór i przygot. Irena Chojnacka ; Trybunał Konstytucyjny]. – Warszawa : Trybunał Konstytucyjny, maj 2002. – 42 s.

Opis w JHP:

1 Orzecznictwo – Polska – od 1989 r. 2. Prawodawstwo – metody – Polska 3. Trybunał Konstytucyjny

Opis w JD:

1: tworzenie prawa

2: orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego

(39)

Zasady demokratycznego państwa prawnego w sejmowym postępowaniu ustawodawczym / Jerzy Jaskiernia. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1999. – 531 s.

Opis w JHP:

1. Demokracja – Polska – od 1989 r. 2. Parlamentaryzm – Polska – od 1989 r. 3. Prawodawstwo – metody – Polska – od 1989 r. 4. Sejm – od 1989 r. 5. Polska – konstytucja 1997 r. – zagadnienia

Opis w JD:

1: państwo prawne, procedura ustawodawcza
2: Sejm PRL. X kadencja, Sejm III RP, działalność parlamentu, Konstytucja 1997

(40)⁴¹

Tryb uchwalania ustaw przez Sejm w świetle nowej Konstytucji i Regulaminu Sejmu / [Andrzej Szymt ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. – Warszawa : BSE, 1997]. – 26, [1] s. (Poseł jako ustawodawca / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Raport BSE ; nr 113) Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz; IP 72 P

Opis w JHP:

1. Prawodawstwo – metody – Polska

Opis w JD:

1: procedura ustawodawcza
2: ustawodawstwo Polski

Opracowanie (37) stanowi wykaz 70 podmiotów, do których należy – na mocy regulaminu Sejmu – kierować projekty ustaw w celu konsultacji, wymienione są m.in.: Kasa Krajowa, Konsystorz Kościoła (Ewangelicko-Reformowanego), Krajowa Izba Lekarsko-Weterynaryjna i okręgowe izby lekarsko-weterynaryjne, Krajowa Rada Izb Rolniczych, Naczelna Rada Adwokacka, Naczelna Rada Spółdzielcza, ogólnopolskie przedstawicielstwo samorządów studenckich, organizacje rolników, Rada Poczty Polskiej, Rada Rzeczników Patentowych, reprezentatywna organizacja pracodawców, zarząd Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich, zgromadzenie przewodniczących samorządowych kolegiów odwoławczych. Wszystkie te podmioty zostały opisane deskryptorem *instytucje centralne*, a opis w JHP jest jeszcze bardziej lakoniczny.

Także bardzo przydatna jest publikacja (38): zawiera rozdział poświęcony orzecznictwu Trybunału Konstytucyjnego odnoszącemu się do interesującej mnie problematyki. Warto wspomnieć, że w razie konieczności przekazania jakichś informacji po angielsku mogą sięgnąć do wydanej w 1999 r. przez TK pu-

⁴¹ Tzw. literówka w słowie *Konstytucji* w tytule publikacji.

blikacji: *A selection of the Polish Constitutional Tribunal's jurisprudence from 1986 to 1999*⁴² i wybrać odpowiednie fragmenty.

Na zakończenie warto przytoczyć odpowiednie fragmenty słownika JHP⁴³:

<11>

<12>

Hasło: Prawodawstwo	Określnik: metody
NU: <i>Legislacja</i>	określnik stosuje się po tematach ogólnych
NU: <i>Prawotwórstwo</i>	
NU: <i>Ustawodawstwo (wydawanie ustaw)</i>	
TK: <i>Derogacja</i>	
TK: <i>Prawo</i>	
TK: <i>Przepis przejściowy</i>	

Podsumowując, uważam za istotne zwrócić uwagę na dwa zagadnienia:

1. Dzięki wyszukiwaniu w JHP udało się stosunkowo szybko dotrzeć do czterech opracowań istotnych w przygotowywaniu odpowiedzi na kwerendę, są to prace (3), (28), (37) i (38) oraz – ewentualnie – (28).

2. Opisy w JHP niektórych opracowań wymagają jednak, moim zdaniem, ujednolicenia, np. sądzę, że opisy (1), (3), (4), (7), (32), (37) powinny zawierać dwa składniki: *prawo – projekty* oraz *opinia publiczna* – może należałoby tak uzupełnić również (28) i (38)?

Zasygnalizowana wyżej wątpliwość odnośnie (28) wiąże się z faktem, że w tym wypadku chodzi o krótki, kilkustronicowy tekst, a postulowana zmiana opisu (38) oznaczałaby zmianę stopnia szczegółowości całego opisu.

Porównanie wyszukiwania w obu językach informacyjno-wyszukiwawczych

Narzuca się oczywiste pytanie: czy ten sam efekt – uzyskania szybko kilku przydatnych pozycji w wyniku „ręcznego” przeglądania stosunkowo niewielkiego zbioru wyników wyszukiwania na ogólniejsze pytanie – można było osiągnąć korzystając z JD?

Trzeba więc ustalić, jak w JD wygląda odpowiednik pytania [13a]? Przypominam, że w wyniku tego pytania:

[13a]

FIND HIP=(prawodawstwo metody AND Polska) AND ROK >= 1997

otrzymałam 14 rekordów i wybrałam z nich ostatecznie trzy opisy odpowiadające potrzebie informacyjnej: (28), (37) i (38).

W JD trzeba by zadać pytanie:

⁴² [comp. by Jerzy Oniszczyk]; Constitutional Tribunal. – Warszawa: Trybunał Konstytucyjny, 1999. – 367 s.; opis w JHP: 1. *Orzecznictwo - Polska* 2. *Prawo - wykładnia - Polska* 3. *Trybunał Konstytucyjny*; opis w JD: 1.: *orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, wykładnia prawa*.

Warto wspomnieć, że w 2003 r. opublikowana została praca: *Jurisprudence of the Polish Constitutional Tribunal in 2001: (selection)* / [Trybunał Konstytucyjny]. – Warszawa: Biuro Trybunału Konstytucyjnego, 2003. – 357 s. (opis w JHP: 1. *Trybunał Konstytucyjny - orzecznictwo*; opis w JD: 1.: *orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego*).

⁴³ *Słownik języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej* / na podst. wyd. 3, oprac. przez Ewę Stępniańską i Janinę Trzciańską, 4 wyd. przygot. Joanna Kędzińska, Wanda Klenczon i Anna Stolarczyk. T. 1-2. – Wyd. 4 popr. i rozsz., stan na dzień 30 czerwca 2001 roku. – Warszawa: BN, 2001. – 2 t.(516; 488 s.).

[14]

FIND DE=((tworzenie prawa OR procedura ustawodawcza) AND (Sejm OR polsk?)) AND ROK >= 1997

skutkujące wyszukaniem 46 rekordów, więc wybór „manualny” trwa znacznie dłużej. Można nieco ograniczyć ten zestaw, wymagając, aby deskryptory *tworzenie prawa* lub *procedura ustawodawcza* znajdowały się w pierwszym polu opisu:

[15]

FIND DE.1=(tworzenie prawa OR procedura ustawodawcza) AND DE=(Sejm OR polsk?) AND ROK >= 1997

W wyniku tego wyszukiwania także uzyskałam 14 rekordów, ale zestawy wyszukane w odpowiedzi na pytania [13a] i [15] są różne. Ich część wspólną stanowią 6 rekordów. Przeanalizujmy różnice, czyli odpowiedzi na pytania [16] i [17]:

[16]

FIND [13a] NOT [15]

[17]

FIND [15] NOT [13a]

Wśród ośmiu rekordów wyszukanych dzięki opisowi w JHP i niewyszukanych na pytanie sformułowane w JD (zestaw [16]) znalazły się dwie pozycje ostatecznie wybrane do realizacji kwerendy: (37) i (38), a także (28), natomiast zestaw [17] zawierał opisy następujących ewentualnie przydatnych prac:

(41)

Legislacja w praktyce : konferencja naukowa : zorganizowana 21 lutego / przez Rzecznika Praw Obywatelskich. – Warszawa : Rzecznik Praw Obywatelskich. Biuro, 2002. – 173 s

Opis w JHP:

1. Prawoznawstwo – metody – Polska – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: tworzenie prawa

2: ustawodawstwo Polski, materiały konferencyjne

(42)

Legislacja finansowa : tworzenie projektów ustaw i aktów wykonawczych oraz kontrola ich konstytucyjności / Cezary Kosikowski. – [Wyd. 2 poszerz.]. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1998. – 170 s. – (Problemy Legislacji)

Opis w JHP:

1. Finanse publiczne – prawo – Polska 2. Prawo finansowe – Polska
3. Prawodawstwo – zagadnienia – Polska 4. Prawodawstwo – prawo – Polska – teksty

Opis w JD:

1: tworzenie prawa, prawo finansowe

2: finanse publiczne, akt prawny, ustawodawstwo Polski

(43)

Tworzenie prawa w Polsce : tradycja i współczesność / [red. Gabinet Prezesa Trybunału Konstytucyjnego]. – Warszawa : Trybunał Konstytucyjny. Biuro, 2000. – 122 s. ; 24 cm. – (Studia i Materiały / Trybunał Konstytucyjny, ISSN 1426-1030 ; t. 12)

Opis w JHP:

1. Prawodawstwo – historia – Polska – materiały konferencyjne

Opis w JD:

1: tworzenie prawa

2: Polska, materiały konferencyjne, kodyfikacja prawa, konstytucja Polski, dostosowanie polskiego prawa

Na uwagę zasługuje pozycja (41), w której znajduje się referat prof. Andrzeja Biercia *Proceduralne aspekty tworzenia dobrego prawa*, z fragmentem poświęconym konsultacjom publicznym – formie udziału adresatów norm w tworzeniu prawa; są też krótkie wzmianki na interesujący mnie temat w dwóch referatach: prof. Sławomiry Wronkowskiej i prof. Teresy Liszcz. Warto się zatem zastanowić, dlaczego rekord (41) nie został wyszukany w odpowiedzi na pytanie sformułowane w JHP. Odpowiedź jest prosta: zawiniła drobna omyłka („literówka”) w hasło: *Prawoznawstwo – metody – Polska – materiały konferencyjne*, zamiast *prawoznawstwo* powinno być *prawodawstwo* (hasło *prawoznawstwo* wystąpiło tylko raz w indeksie haseł JHP w tym katalogu, właśnie w tym opisie, nie ma natomiast takiego hasła w *Słowniku języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej*⁴⁴).

Prace (42) i (43) nie wnoszą niczego przydatnego do realizacji omawianej kwerendy.

Z pozostałych prac uzyskanych w odpowiedzi na pytanie [17] znam dwie: (46) i (48), tu zbędne, a pozostałe – uznałam za nieprzydatne na podstawie ich opisów:

(44)

Udział organów władzy wykonawczej w procesie stanowienia ustaw : (w świetle ustawy konstytucyjnej z 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym oraz Konstytucji Rzeczypospolitej / Krzysztof Eckhardt. – Przemyśl : WSAiZ w Przemyślu, 2000. – 185 s. – (Monografie / Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyślu ; 5)

Opis w JHP:

1. Prawodawstwo – Polska – od 1989 r. – podręcznik akademicki 2. Rząd (organ państw.) a parlament – Polska – od 1989 r. – podręcznik akademicki

Opis w JD:

1: rządowy projekt ustawy, pozarządowy projekt ustawy, procedura ustawodawcza

2: Polska, podręcznik, urząd prezydenta Polski, promulgacja ustawy, kontrola konstytucyjności, nowelizacja konstytucji

⁴⁴ *Słownik języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej* / na podst. wyd. 3, oprac. przez Ewę Stępniakową i Janinę Trzciańską, 4 wyd. przygot. Joanna Kędzielska, Wanda Klenzion i Anna Stolarczyk. T. 1-2. - Wyd. 4 popr. i rozsz., stan na dzień 30 czerwca 2001 roku. - Warszawa : BN, 2001. - 2 t.(516 ; 488 s.).

(45)

Wydawanie aktów normatywnych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Komendanta Głównego Policji : (zbiór przepisów) / oprac. Z. Salamonowicz, P. Czerwiec. – Stan prawny na dzień: 31 grudnia 1997 r. – Szczytno : Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, 1998. – 88 s. – (Materiały Dydaktyczne /Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie)

Opis w JHP:

1. Policja – prawo – Polska 2. Prawodawstwo – Polska 3. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – prawo

Opis w JD:

1: tworzenie prawa
2: kompetencje do stanowienia aktów wykonawczych, policja, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, ustawodawstwo Polski

(46)⁴⁵

Parlamentaryzm i prawodawstwo przez wieki : prace dedykowane prof. Stanisławowi Płazie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin / pod red. Jerzego Malca i Wacława Uruszczaka ; Uniw. Jagielloński. Katedra Historii Prawa Polskiego. – Kraków : UJ, 1999. – 361 s. [1] k.

Opis w JHP:

1. Parlamentaryzm – historia – szkice 2. Prawodawstwo – historia – szkice 3. Płaza Stanisław

Opis w JD:

1: parlamentaryzm, tworzenie prawa
2: historia parlamentaryzmu polskiego, Sejm I RP, Sejm w okresie rozbiórów, sejmik szlachecki, historia prawa, prawo porównawcze, akt prawny, własność ziemska. ustawodawstwo, prawo karne, prawo ochrony środowiska, rada narodowa, władza polityczna

(47)

O prawie i sądach początków Polski Ludowej / Adam Lityński. – Białystok : Temida 2, 1999. – 277 s.

Opis w JHP:

1. Prawo cywilne – historia – Polska – 1944-1956 r. 2. Prawo karne – historia – Polska – 1944-1956 r. 3. Sądownictwo – historia – Polska – 1944-1956 r. 4. Wojsko – prawo – Polska – 1944-1956 r.

Opis w JD:

1: tworzenie prawa, sądownictwo Polski 1945-1989
2: historia Polski 1944-1956, sądownictwo wojskowe, wymiar sprawiedliwości, zawód prawniczy, służba bezpieczeństwa, prawo karne, kodeks karny, kodeks cywilny

⁴⁵ Teksty składające się na ten zbiór w przeważającej większości dotyczą Polski, co powinno zostać odnotowane w opisie w JHP, także deskryptor *ustawodawstwo* wydaje się zatem zbyt ogólny.

(48)

Udział Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w postępowaniu ustawodawczym / Ryszard Balicki. – Wrocław : UWr, 2001. – 160 s.

Opis w JHP:

1. Prezydentura (urząd) – prawo – Polska 2. Prawodawstwo – Polska

Opis w JD:

1: urząd prezydenta Polski, procedura ustawodawcza

2: ustawodawstwo Polski, inicjatywa ustawodawcza, prawo inicjatywy, weto, kontrola konstytucyjności

Przedstawiona tu metoda, polegająca na użyciu w pytaniu słów języka informacyjno-wyszukiwawczego (haseł JHP, deskryptorów) szerszych w stosunku do potrzeby informacyjnej, bardzo często jest jedyną metodą wyszukiwania, jeśli w słownictwie języka informacyjno-wyszukiwawczego brak odpowiednich węższych słów. W tym wypadku okazała się skuteczna podczas wyszukiwania w JHP, aczkolwiek pewne zmiany, mające na celu uwypuklenie udziału społeczeństwa w procesie tworzenia prawa, warto chyba jednak postulować.

Uzupełnienia, podsumowanie i wnioski

1. W omawianym wypadku skuteczne okazały się wyszukiwania po słowach z tytułu publikacji i po słowach z opisu w JHP. Z tego stwierdzenia nie należy jednak wyciągać zbyt pochopnych wniosków, np. o wyższości języków haseł przedmiotowych nad językami deskryptorowymi, tym bardziej że i w odniesieniu do omawianego katalogu bibliotecznego można podać przykłady skuteczniejszego wyszukiwania za pomocą JD – ma to miejsce np. w sytuacji, gdy słownictwo dotyczące określonego problemu nie ma odpowiednika w JHP, a zostało uwzględnione w JD tworzonym na potrzeby tej biblioteki oraz prawidłowo użyte podczas indeksowania.

2. W zakończeniu proponuję wrócić na moment do nieocenionego zestawienia (37). Ten króciutki (kilkustronicowy) materiał świetnie ilustruje wynikający z regulaminu Sejmu zakres konsultacji społecznej podczas tworzenia ustaw w polskim parlamencie. Udział społeczny w tworzeniu ustaw w parlamencie zagwarantowany został możliwością opiniowania projektów ustaw przez obywateli. Materiały do tego opracowania zebrano z wielu ustaw, dlatego przygotowanie tego zestawienia było bardzo pracochłonne. Oczywiście można było znaleźć pierwszą wersję tego zestawu w *Przeglądzie Sejmowym*⁴⁶, ale – skoro nowszą publikację uwzględniono w katalogu – lepiej by było móc do niej dorzeć poprzez wyszukiwanie w katalogu.

Zastanówmy się, dlaczego opracowanie (37) nie zostało wyszukane w wyniku wyszukiwania prowadzonego w JD. Przypomijmy opis (37) w JD:

⁴⁶ Zubik M.: *Informacja na temat podmiotów, do których należy kierować projekty ustaw w trybie art. 31 ust. 3 i w art. 33 ust. 3b regulaminu Sejmu w celu konsultacji tych projektów*. Przegląd Sejmowy 1999 nr 2(31) s. 94-99.; materiał przygotowany 9 października 1998 r., zestawienie (38) jest nowsze, uzupełnione. Notabene, w międzyczasie przywołane artykuły regulaminu Sejmu uległy przenieumerowaniu, obecnie są to: art. 34 ust. 3 oraz art. 36 ust. 5.

pole 1: *projekt ustawy, doradztwo*

pole 2: *Polska, instytucje centralne, wykaz*

Jak widać, udział społeczny został tu oddany za pomocą deskryptorów: *doradztwo* oraz *instytucje centralne*. No cóż, istota problemu polega właśnie na tym, że zakres obowiązkowych konsultacji projektów ustaw znacznie wykracza poza instytucje centralne. Natomiast deskryptor *doradztwo* został w tym wypadku użyty błędnie. Warto porównać odpowiednie arykuły deskryptorowe:

<13>

<14>

DESKRYPTOR: doradztwo (*) (w dziale RYNEK)	DESKRYPTOR: opinia publiczna (*) (w dziale ŻYCIE POLITYCZNE)
UF: consulting UF: konsultant UF: poradnictwo UF: usługi konsultingowe BT: usługi RT: doradca RT: doradztwo informacyjne RT: doradztwo podatkowe RT: doradztwo rolnicze RT: ekspertyza sądowa RT: poradnictwo zawodowe RT: przedsiębiorstwo usługowe RT: radca prawny RT: system ekspertowy RT: wolny zawód	BT: polityka w zakresie komunikowania BT: życie polityczne NT: uwrażliwienie opinii publicznej NT: wizerunek RT: analiza społeczna RT: autorytet RT: badanie opinii publicznej RT: intencje wyborcze RT: kontrola społeczna RT: kultura polityczna RT: media wobec wyborów RT: opinia w prasie krajowej RT: opinia w prasie zagranicznej RT: populizm RT: postawy RT: propaganda RT: psychologia polityki RT: psychologia społeczna RT: socjologia polityki RT: świadomość społeczna

<15>

DESKRYPTOR: opinia (*) (w dziale PROCEDURA PARLAMENTARNA)
BT: procedura ustawodawcza RT: opinia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości RT: opinia Parlamentu Europejskiego RT: opinia WE

Jeśli w systemie będzie opcja wyszukiwania hierarchicznego, to w odpowiedzi na pytanie:

FIND DE=usługi [+ deskryptory węższe]

otrzymamy opracowanie Marka Zubika!

3. Opis w języku deskryptorowym pozycji (3) powinien zostać uszczegółowiony, zwłaszcza że na ten ważny temat odnotowano bardzo niewiele materiału w rozpatrywanym katalogu bibliotecznym (nb. także pytanie ogólniejsze (niezawierające uściślenia geograficznego) daje wynik zerowy).

Deskryptor *udział społeczny* wystąpił w prawie 200 rekordach rozpatrywanego katalogu bibliotecznego, tym bardziej więc dziwi, że nie został użyty do zaindeksowania opracowania (3).

4. Czy można się zgodzić na zbiorcze potraktowanie w opisie w JHP pozycji (3) czterech państw w haśle: *Organizacje – zagadnienia – Europa Zachodnia* i odrębne Polski: *Organizacje – zagadnienia – Polska*? Oczywiście w zasadzie tak, ale trzeba jednak pamiętać, że użyty określnik geograficzny *Europa Zachodnia* nie obejmuje Stanów Zjednoczonych. Zatem warto by uzupełnić ten opis o stosowną informację dotyczącą USA, albo wykorzystać *kraje kapitalistyczne*. Jednak z punktu widzenia wyszukującego korzystniejsze (część potrzebne) wydaje się wymienienie *explicite* konkretnych państw.

Powyższe uwagi uświadamiają nam, jak pracochłonne jest indeksowanie w JHP: niewielka (licząca 100 stron) publikacja powinna otrzymać hasła: *organizacje – zagadnienia oraz prawodawstwo* w odniesieniu do: *Wielka Brytania, Francja, Holandia, Niemcy, Stany Zjednoczone, Polska*, czyli opis w JHP tej książki powinien składać się z 12 haseł złożonych! Trudno się więc nawet bardzo dziwić indeksatorom, że znacznie skrócili opis.

Szkoda, że nie istnieje mechanizm (wskaźniki więzi np. wydzielenie odrębnych pól w opisie) umożliwiający oddzielne przedstawienie w JHP problemu oraz lokalizacji geograficznej (czy chronologicznej). Oczywiście wówczas konieczny byłby odpowiedni mechanizm wyszukiwania.

Opis (3) w JHP wymaga ujednoczenia, gdyż w odniesieniu do trzech państw (Wielka Brytania, Francja i Niemcy) użyto hasła *Prawodawstwo – metody*, natomiast pozostałe trzy kraje (Holandia, USA, Polska) opisano ogólniejszym hasłem *Prawodawstwo*, podczas gdy w omawianej książce problem potraktowano podobnie (struktura i wielkość rozdziałów) w odniesieniu do pięciu państw, jedynie Polsce poświęcono więcej uwagi.

5. Opisy w JHP wymagają niewielkich oczywistych poprawek (np. zastąpienie *prawoznawstwo* w (41) na *prawodawstwo*).

6. Opisane wyszukiwanie pozwoliło zauważyć wiele błędów i omyłek, zarówno w opisach rzeczowych, jak i w opisach formalnych. Błędy są zresztą nieuniknione. Ale z tej uwagi wyciągnąć można dwa wnioski praktyczne. Po pierwsze, w bibliotece bardzo ważna jest harmonijna współpraca między pracownikami różnych zespołów, co umożliwi natychmiastowe zgłaszanie i poprawianie błędów. Jeśli indeksatorzy uważają zwracanie im uwagi za przeszkadzanie im w pracy, to wyszukujący wielokrotnie „potykać się będą o te same przeszkody”. Po drugie, wielu literówek (takich jak np. ta wskazana w rekordzie (41)) można automatycznie uniknąć, jeśli w systemie działa karta teka wzorcowa.

7. Warto nadmienić, że w wyniku przeprowadzonych wyszukiwań nie został znaleziony opis znanej mi pozycji:

(49)

Obywatelskie inicjatywy ustawodawcze Solidarności 1980-1990 : materiały i projekty ustaw Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych „S” i Społecznej Rady Legislacyjnej / zebr. i przygot. do wydania Kazimierz Barczyk, Stanisław Grodziski, Stefan Grzybowski. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 2001. – 602 s

Opis w JHP:

1. Prawo – projekty – Polska – 1980-1989 r. 2. Prawodawstwo – Polska – 1980-1989 r. 3. Solidarność (związek zawodowy) – prawo – 1980-1989 r.

Opis w JD:

1: inicjatywa ustawodawcza, projekt ustawy

2: wykaz, wydawnictwo informacyjne, „Solidarność”, historia Polski 1980-1989

Proponuję Państwu przeanalizować oba przytoczone opisy rzeczowe i ustalić przyczynę.

8. Na interesujący nas temat jest mało publikacji książkowych, więc dalsze wyszukiwania warto zrealizować w bazach z opisami zawartości czasopism (a temat podsunąć jako wart opracowania studentom czy doktorantom).

9. Na zakończenie warto wspomnieć, że odpowiedź na tę kwerendę stanowił mój tekst, uzupełniony kilkoma załącznikami (np.: fragmenty angielskiego przekładu Konstytucji, regulaminu Sejmu, całość opracowania Marka Zubika (37) z moim komentarzem).

10. Jeśli ostatecznie formalnie najbardziej odpowiadała tematowi pozycja (3) znaleziona w wyniku pytania [1] zrealizowanego na zbiorze słów wszystkich, to przedstawione wyszukiwanie literatury w katalogu bibliotecznym można skomentować bajką Janiny Porazińskiej o Kasi, która chciała znaleźć grzyby i poradziła się najmądrzejszej na świecie starej zajęczycy, a zapytana objaśniła drogę do prawdziwków: od brzozy prosto wzdłuż jagodzin aż do polanki, potem w prawo wzdłuż rowu z jeżynami, znów w prawo przez wrzosowisko do jeziora na mokradłach, dalej w prawo przez leszczynowe zarośla, potem prosto do jałowca. Kasia wędrowała cały dzień, zmęczona i podrapana wieczorem dotarła do grzybów i z przerażeniem myślała o powrotnej drodze do domu, gdy nagle odkryła, że zatoczyła wielkie koło: „Laboga, toż ja jestem zarutko za naszą chatą! (...) To po com taki kawał drogi zrobiła, kiedy te grzybki tak niedaleczko rosty!” (*O dwunastu z Zapiecka*).

Załączniki⁴⁷

Załącznik 1.

Przykład tworzenia opisu rzeczowego wydawnictwa zbiorczego

Na tym przykładzie można zaobserwować, jak opis rzeczowy wydawnictwa zbiorczego odpowiada treści publikacji włączonych w jedno wspólne opracowanie.

Liczące 232 strony opracowanie (w tekście artykułu oznaczone **(12)**):

Etyka parlamentarna / [oprac. Danuta Łukasz] / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – 232 s. – (Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S).

zostało w bibliotece potraktowane następująco: jeden egzemplarz włączono do zbiorów jako całość (jedną jednostkę biblioteczną), drugi został fizycznie podzielony na części składowe, z których każda stała się oddzielną jednostką biblioteczną, otrzymała więc własny opis rzeczowy. Dzięki temu możemy porównać opisy rzeczowe poszczególnych fragmentów z opisem całości.

Rozpatrywana publikacja zawiera 15 opracowań – to jest jej spis treści:

1. Regulacje dotyczące etyki zawodowej w parlamentach Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji / Danuta Łukasz. – S. 1-38;
2. Uposażenia i ryczałty parlamentarne w Polsce, USA i w wybranych krajach europejskich / Danuta Łukasz. – S. 39-60;
3. Oświadczenia o interesach finansowych parlamentarzystów państw członkowskich Unii Europejskiej : zasady i podstawy prawne.- S. 61-73;
4. Zasady regulujące lobbying w parlamentach narodowych państw członkowskich. – S. 75-90.
5. Kodeks etyki zawodowej : 52. zasada regulaminowa Izby. – S. 91-93;
6. Kodeks etyki zawodowej służb państwowych : (wspólna Uchwała Izby Reprezentantów i Senatu [St.Zjedn.] z 11 lipca 1958 r.). – S. 95;
7. Memorandum dotyczące poziomu zarobków, przy którym stosuje się w roku 1996 ograniczenia zarobków zewnętrznych, obowiązek składania oświadczenia majątkowego i ograniczenia po wygaśnięciu stosunku pracy. – S. 97-98;
8. Memorandum dotyczące przyjmowania podarunków według nowej zasady regulaminowej. – S. 99-116;
9. Memorandum dotyczące imprez i spotkań o szerokim gronie uczestników i przedmiotów o niewielkiej wartości, wg nowej zasady regulaminowej o podarunkach. – S. 117-123;
10. Kodeks regulujący kwestie sprzeczności interesów osób sprawujących urzędy publiczne w czasie pełnienia urzędu i po jego opuszczeniu. – S. 125-143;
11. Przepisy regulujące problem sprzeczności interesów : (dotyczące członków Izby Gmin – wybór).- S. 145-155;

⁴⁷ W każdym załączniku przyjęto odrębną numerację cytowanych opisów publikacji, są to numeracje niezależne od tekstu głównego.

12. Etyka w życiu publicznym : podsumowanie pierwszego raportu komisji Nolana w sprawie etyki w życiu publicznym. – S. 157-170;
13. Kodeks etyki zawodowej wraz z przewodnikiem po zasadach regulaminowych dotyczących postępowania posłów oraz załącznik i sprawozdanie z prac Komisji podpisany do druku przez Izbę Gmin 12 lipca 1996 r. / Izba Gmin. Sesja 1995-96. Komisja do spraw Etyki i Przywilejów. – S. 171-211;
14. Wybrane przepisy dotyczące etyki parlamentarnej członków Bundestagu, działalności grup interesów i korupcji. – S. 213-226;
15. Regulamin Bundestagu z dnia 2 lipca 1980 r. : załączniki 1 i 2. – (Wg stanu prawnego na dzień 15.12.1994 r.). – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 227-232

Czternaście z tych piętnastu opracowań otrzymało podobny opis formalny, jedno natomiast (pozycja 4.) – inny, wyróżnia się brakiem tekstu (*Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu*). Niżej przytoczono opisy wszystkich prac:

1.

Łukasz, Danuta

Regulacje dotyczące etyki zawodowej w parlamentach Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji / Danuta Łukasz. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 1-38 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Raport BSE ; nr 102)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Francja 2. Parlament – etyka – Wielka Brytania 3. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, działalność parlamentu, Francja, Wielka Brytania, USA

2.

Łukasz, Danuta

Uposażenia i ryczałty parlamentarne w Polsce. USA i w wybranych krajach europejskich / Danuta Łukasz. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 39-60 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Informacja BSE ; nr 431a)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – finanse – Europa 2. Parlament – finanse – Polska 3. Parlament – finanse – Stany Zjednoczone 4. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Europa 5. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Polska 6. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: dieta parlamentarna, przywilej parlamentarny

2: korzyści finansowe parlamentarzysty, finansowanie partii, etyka parlamentarna, Polska, USA, Europa

3.

Oświadczenia o interesach finansowych parlamentarzystów państw członkowskich Unii Europejskiej : zasady i podstawy prawne / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – [Warszawa : BSE, marzec 1997].

- S. 61-73 ; 21 x 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 193)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – finanse – Europa Zachodnia 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Europa Zachodnia

Opis w JD:

1: prawa i obowiązki parlamentarzysty, sytuacja finansowa

2: kraje UE, etyka parlamentarna

4.

Zasady regulujące lobbying w parlamentach narodowych państw członkowskich / [tł. z ang.]; Parlament Europejski. Dyrekcja Generalna ds. Badań. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 75-90. – (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 194)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S.

Opis w JHP:

1. Grupy nacisku – kraje UE 2. Parlament – kraje UE 3. Unia Europejska – zagadnienia

Opis w JD:

1: grupa interesu

2: działalność parlamentu. kraje UE

5.

Kodeks etyki zawodowej : 52. zasada regulaminowa Izby / [tł. z ang. Albert Pol]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 91-93 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu)

(Materiały i Dokumenty BSE ; nr 195)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

2. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone 3. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, Kongres USA

6.

Kodeks etyki zawodowej służb państwowych : (wspólna Uchwała Izby Reprezentantów i Senatu [St.Zjedn.] z 11 lipca 1958 r.) / [tł. z ang. Albert Pol]. – [War-

szawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 95 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 196)
Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

2. Stany Zjednoczone – administracja – etyka

Opis w JD:

1: etyka zawodowa, statut urzędnika państwowego

2: USA

7.

Memorandum dotyczące poziomu zarobków, przy którym stosuje się w roku 1996 ograniczenia zarobków zewnętrznych, obowiązek składania oświadczenia majątkowego i ograniczenia po wygaśnięciu stosunku pracy

/ [tł. z ang. Halina Wrońska-Zwolińska]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 97-98 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 197)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Stany Zjednoczone 3. Stany Zjednoczone – administracja – etyka

Opis w JD:

1: wynagrodzenie za pracę

2: sytuacja finansowa, USA, statut urzędnika państwowego, prawa i obowiązki parlamentarzysty

8.

Memorandum dotyczące przyjmowania podarunków według nowej zasady regulaminowej / [tł. z ang. Jolanta Karolczak]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 99-116 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 198)

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

DESKRYPTORY:

1: prawa i obowiązki parlamentarzysty

2: etyka parlamentarna, Kongres USA

9.

Memorandum dotyczące imprez i spotkań o szerokim gronie uczestników i przedmiotów o niewielkiej wartości, wg nowej zasady regulaminowej o podarunkach / [tł. z ang. Halina Wrońska-Zwolińska]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 117-123 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 199)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

DESKRYPTORY:

1: etyka parlamentarna

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, Kongres USA

10.

Kodeks regulujący kwestie sprzeczności interesów osób sprawujących urzędy publiczne w czasie pełnienia urzędu i po jego opuszczeniu / [tł. z ang. Albert Pol]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 125-

143 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 200)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Kanada – administracja – etyka

Opis w JD:

1: statut urzędnika państwowego

2: ustawodawstwo Kanady, etyka zawodowa

11.

Przepisy regulujące problem sprzeczności interesów : (dotyczące członków Izby Gmin – wybór) / [tł. z ang. Jolanta Karolczak]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 145-155 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 201)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Grupy nacisku – prawo – Kanada 2. Łapownictwo – zapobieganie i zwalczanie – Kanada 3. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Kanada

Opis w JD:

1: prawa i obowiązki parlamentarzysty

2: ustawodawstwo Kanady, etyka parlamentarna, korupcja, niepotężność urzędów, zamówienia publiczne, grupa interesu

12.

Etyka w życiu publicznym : podsumowanie pierwszego raportu komisji Nolana w sprawie etyki w życiu publicznym ; [tł. z ang. Albert Pol]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 157-170 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 202)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Wielka Brytania – administracja – etyka

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, statut urzędnika państwowego, etyka zawodowa, Wielka Brytania, administracja publiczna

13.

Kodeks etyki zawodowej wraz z przewodnikiem po zasadach regulaminowych dotyczących postępowania posłów oraz załącznik i sprawozdanie z prac Komisji podpisany do druku przez Izbę Gmin 12 lipca 1996 r. / Izba Gmin. Sesja 1995-96. Komisja do spraw Etyki i Przywilejów ; [tł. z ang. Jolanta Karolczak, Albert Pol, Halina Wrońska-Zwolińska]. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 171-211 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 203)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Wielka Brytania 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Wielka Brytania

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, parlament Wielkiej Brytanii

14.

Wybrane przepisy dotyczące etyki parlamentarnej członków Bundestagu, działalności grup interesów i korupcji. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 213-226 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 204)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Grupy nacisku – Niemcy (Republika Federalna) 2. Parlament – etyka – Niemcy (Republika Federalna) 3. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Niemcy (Republika Federalna)

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna, grupa interesu

2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, Bundestag <Niemcy>

15.

Regulamin Bundestagu z dnia 2 lipca 1980 r. : załączniki 1 i 2. – (Wg stanu prawnego na dzień 15.12.1994 r.). – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – S. 227-232 ; 30 cm. – (Etyka parlamentarna / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Materiały i Dokumenty BSE ; nr 205)

Seria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S

Opis w JHP:

1. Parlament – Niemcy (Republika Federalna) – regulaminy 2. Prawa i obowiązki parlamentarzysty – Niemcy (Republika Federalna)

Opis w JD:

1: prawa i obowiązki parlamentarzysty
2: Bundestag <Niemcy>, regulamin parlamentu, etyka parlamentarna

Opis rzeczowy całości jest następujący:

Etyka parlamentarna / [oprac. Danuta Łukasz] / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – [Warszawa] : BSE, [marzec 1997]. – 232 s. – (Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 63 S).

Opis w JHP:

1. Parlament – etyka – Europa 2. Parlament – etyka – Stany Zjednoczone

Opis w JD:

1: etyka parlamentarna
2: prawa i obowiązki parlamentarzysty, statut urzędnika państwowego, etyka zawodowa, studia porównawcze, USA, Francja, Wielka Brytania, Polska, Niemcy, Kanada, dieta parlamentarna, sytuacja finansowa, grupa interesu, wynagrodzenie za pracę

Przykład zamiennego stosowania deskryptorów tworzenie prawa i procedura ustawodawcza podczas indeksowania

Z punktu widzenia wyszukującego w języku deskryptorowym występuje zjawisko synonimii, o czym świadczą wyniki następujących wyszukiwań:

[1]

FIND DE=((tworzenie prawa NOT procedura ustawodawcza) AND (sejm? NOT polsk?))

[2]

FIND DE=((procedura ustawodawcza NOT tworzenie prawa) AND (polsk? NOT sejm?))

[3]

FIND DE=((tworzenie prawa NOT procedura ustawodawcza) AND (polsk? NOT sejm?))

[4]

FIND DE=((procedura ustawodawcza NOT tworzenie prawa) AND (sejm? NOT polsk?))

Wyszukiwanie [1] skutkuje zestawem 6 rekordów, np.:

1.

Problematyka leśnictwa w pracy legislacyjnej Sejmu III kadencji / Mirosław Gwiazdowicz ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych. – Warszawa : BSE, listopad 2001. – 5 s. – (Informacja BSE ; nr 831)

1: leśnictwo

2: **tworzenie prawa**, Sejm III RP, III kadencja

2.

Ustawodawcza funkcja Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a zagadnienie zgodności prawa z konstytucją : praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr hab Andrzeja Gwiżdża / Barbara Drażkiewicz ; Uniwersytet Warszawski. Studium Administracji. – Warszawa : [b.w.], 1979. – 96 k. Maszyn. powiel.

1: **tworzenie prawa**, kontrola konstytucyjności

2: **Sejm PRL**, władza ustawodawcza, Konstytucja 1952

3.

Prace legislacyjne Sejmu II kadencji i Senatu III kadencji : sierpień 1994 – sierpień 1995 / Kancelaria Senatu. Biuro Studiów i Analiz. Dział Opracowań Tematycznych. – [Warszawa], wrzesień 1995. – 106 s., [5] k. tab. ; 30 cm + s. 105a. – (Zeszyty Biura Studiów i Analiz Kancelarii Senatu. Seria Raporty ; nr 266(R-2/95))

1: **tworzenie prawa**

2: **Sejm III RP**, II kadencja, Senat

Natomiast w wyniku wyszukiwania [2] uzyskujemy 39 rekordów, np.:

4.

Postępowanie ustawodawcze : praca zbiorowa / pod red. Eugeniusza Zwierchowskiego. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1993. – 271 s. ; 21 cm

1: **procedura ustawodawcza**

2: prawo porównawcze, Europa Zachodnia, **Polska**, USA

5.

Procedura uchwalania ustawy budżetowej i ustawy o prowizorium budżetowym / Teresa Augustyniak-Górna. – Warszawa : BSE, październik 2001. – S. 20-22. – (Praktyczne aspekty uchwalania i kontroli budżetu państwa) (Informacja BSE ; nr 814) Seria główna : Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 96 G

1: uchwalenie projektu ustawy, prowizorium budżetowe

2: **procedura ustawodawcza**, **ustawodawstwo Polski**

6.

Etyka parlamentarzysty a konflikt interesów w postępowaniu ustawodawczym / Jerzy Jaskiernia. – Warszawa : Aspra-Jr, 2001. – S. 66-77. Nadb. z : Etyka i polityka / pod red. Ewy Marii Marciniak, Tadeusza Mołdawy, Konstantego Adama Wojtaszczyka ; Inst. Nauk Polit. Uniw. Warszawskiego

1: etyka parlamentarna

2: **procedura ustawodawcza, Polska**

7.

Studia konstytucyjne / Andrzej Bałaban. – [Wyd. 2 uzup. (dodruk)]. – Szczecin : Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, 1996. – 97, [12] s.

1: prawo konstytucyjne

2: **Polska**, system polityczny Polski 1944-1989, konstytucja, system gospodarczy, samorząd terytorialny, podział władz, prawa człowieka, prawa obywatela, prawo ochrony środowiska, **procedura ustawodawcza**

8.

Tryb uchwalania ustaw przez Sejm w świetle nowej **Konstytucji** i Regulaminu Sejmu / [Andrzej Szmyt ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. – Warszawa : BSE, 1997]. – 26, [1] s. – (Poseł jako ustawodawca / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu) (Raport BSE ; nr 113) **SE**ria główna: Informacje i Opinie / Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz ; IP 72 P

1: **procedura ustawodawcza**

2: **ustawodawstwo Polski**

Wśród 48 opisów z zestawu [3] są np.:

9.

Legislacja finansowa : tworzenie projektów ustaw i aktów wykonawczych oraz kontrola ich konstytucyjności / Cezary Kosikowski. – [Wyd. 2 poszerz.]. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1998. – 170 s.

1: **tworzenie prawa**, prawo finansowe

2: finanse publiczne, akt prawny, **ustawodawstwo Polski**

10.

Uwagi w sprawie preambuł zamieszczanych w aktach ustawodawczych / Kancelaria Sejmu. Biuro Prawne. – [Warszawa] : KSej.BP, 1975. – 53 k.

1: **tworzenie prawa**

2: **Polska**

11.

Powstawanie ustawy w PRL : studium jednego przypadku : konkluzje rozprawy doktorskiej / Andrzej Szmyt. – Warszawa : [b.w.], 1983. – [4], 38 s.

1: warunki przejścia na emeryturę, zawód artysty

2: prawo autorskie, **ustawodawstwo Polski**, **tworzenie prawa**

12.

Starania o ustawę : studium jednego przypadku / Andrzej Szmyt. – Warszawa : [b.w.], 1979. – S. 99-116. Nadb. z z. 1 (1979) kwart.: Studia Prawnicze

1: warunki przejścia na emeryturę, zawód artysty, twórczość artystyczna

2: **tworzenie prawa**, **ustawodawstwo Polski**

13.

Poseł jako ustawodawca / [red. merytoryczni Beata Szepietowska, Joanna M. Karolczak] ; Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – Warszawa : BSE, 1993. – 132 s.

1: działalność posła, **tworzenie prawa**

2: **Polska**

Z kolei zestaw wyszukany w odpowiedzi na pytanie [4] składa się z 15 rekordów, np.:

14.

Posel jako ustawodawca : Seminarium dla nowo wybranych postów na Sejm IV kadencji 11-12 października 2001 r. / Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. – Warszawa : KS, 2001. – Teka (wiele liczb.)

1: procedura parlamentarna, działalność posta

2: **Sejm** III RP. IV kadencja, materiały konferencyjne, etyka parlamentarna, kompetencje parlamentu, **procedura ustawodawcza**

15.

Zasady demokratycznego państwa prawnego w sejmowym postępowaniu ustawodawczym / Jerzy Jaskiernia. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1999. – 531 s.

1: państwo prawne, **procedura ustawodawcza**

2: **Sejm** PRL. X kadencja, Sejm III RP, działalność parlamentu, Konstytucja 1997

16.

Problem roli Sejmu w procesie ustawodawczym / Jacek Mazur. – Warszawa : PAN, 1979. – S. 49-72. Nadb. z z. (1979) kwart.: Studia Prawnicze

1: funkcja parlamentu, **procedura ustawodawcza**

2: **Sejm**

17.

Dwa czytania projektów ustaw w regulaminie Sejmu i w praktyce / Zdzisław Jarosz. – Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1979. – S. 21-47. Nadb. z z. 1=59 (1979) kwart. Studia Prawnicze

1: **procedura ustawodawcza**, projekt ustawy

2: regulamin **Sejmu**

18.

Na marginesie zasady dwóch czytań projektu ustawy w regulaminie Sejmu z 1957 roku / Andrzej Szmyt. – Koszalin : Pol. Tow. Nautologiczne. Zespół Badawczy Pomorza, 1987. – S. 589-611. Nadb. z: Miscellanea Iuridico Historica Gedanensia

1: **procedura ustawodawcza**

2: **Sejm** PRL

19.

Udział organizacji społecznych i gospodarczych w procesie legislacyjnym w Polsce : analiza oraz propozycje / rekomendowane przez Zespół d/s Lobbyingu przy Biurze Studiów i Analiz Kancelarii Senatu ; [aut.: Urszula Biedrzycka, Adam P. Saffer, Mirosław Zieliński]. – Warszawa : PAB-Front, 1996. – 100 s.

1: **procedura ustawodawcza**

2: **Sejm**, parlament Wielkiej Brytanii, parlament Niemiec, parlament Francji, parlament Holandii, Kongres USA

20.

Tryb pilny w świetle przepisów Małej Konstytucji i Regulaminu Sejmu / Wojciech Odrowąż-Sypniewski ; Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Wydział Opinii Prawnych. Zespół Prawa Parlamentarnego. – [Warszawa] : BSE, maj 1996. – 31 s. – (Raport BSE ; nr 87)

1: **procedura ustawodawcza**

2: Mała Konstytucja 1992, regulamin Sejmu, **Sejm** III RP. II kadencja

Postawmy się na moment w położeniu wyszukującego, który nie zna dobrze ani tego katalogu, ani tego języka deskryptorowego. Założmy, że ten wy-

szukający jest zainteresowany polską procedurą ustawodawczą, znajdzie odpowiednie deskryptory i zada pytanie:

[5]

FIND DE=(procedura ustawodawcza AND Polska)

W wyniku realizacji powyższego pytania dostanie 26 rekordów, np. (4), (6) i (7), i uzna wynik wyszukiwania za kompletny w odniesieniu do swej potrzeby informacyjnej. Obserwowałam wielu użytkowników – zazwyczaj na takim pierwszym pytaniu kończą wyszukiwanie. Naprawdę mało kto wpada na pomysł zadania jeszcze dodatkowych pytań, a w tym wypadku pytanie:

[6]

FIND DE=(procedura ustawodawcza AND ustawodawstwo Polski)

umożliwiłoby dotarcie do innych 22 opracowań, itd.

Użytkownicy rzadko posługują się obcinaniem, więc tylko nieliczni zadają pytanie:

[7]

FIND DE=(procedura ustawodawcza AND Polsk?)

które pozwoliłoby uzyskać dodatkowo jeszcze 13 publikacji, niewyszukanych ani w zestawie [5] ani w zestawie [6].

Czyli – z punktu widzenia wyszukiwanego – zestaw *tworzenie prawa oraz sejm?* czasami odpowiada zestawowi *procedura ustawodawcza oraz polsk?* Skoro bowiem oba zestawy znaczą to samo, to w pytaniu o proces ustawodawczy w polskim parlamencie trzeba uwzględnić obie możliwości.

Tworzenie prawa w polskim parlamencie nie ogranicza się do ustawodawstwa, gdyż dotyczy także np. uchwał sejmowych. Wszystkie trzy pierwsze opracowania dotyczą tworzenia ustaw.

W przykładach od (1) do (3) deskryptory *Sejm (...)* pełnią także funkcję określnika chronologicznego, ale tak samo powinien być zostać potraktowany np. opis (11), także dotyczący Sejmu PRL.

Publikacja (10) dotyczy ustaw, opis *tworzenie prawa, Polska* jest zatem zbyt ogólny. Prace (11) i (12) dotyczą tej samej dysertacji doktorskiej, odpowiednikiem *prawo autorskie* w 2. polu (11) jest *twórczość artystyczna* w 1. polu (12), deskryptor *tworzenie prawa* powtarza się w obu opisach, ale w (11) towarzyszy mu *ustawodawstwo Polski*, a w (12) – *Polska*.

Summary

The article discusses the rules and pragmatics of information retrieval, as well as the dependence of searching and indexing quality in a practical aspect. The author presents the process of concrete, typical inquiry, focusing on searching adequate texts in a library catalogue. She details the problem from the searcher's point of view, indicating the examples of mistakes in library catalogues, and discussing their influence on a retrieval process. The discussed inquiry concerns the question of the public participation in the legislative process in Poland. The examples of information retrieval come from the collection of legal literature.

INFORMACJA O ROZSZERZENIU UNII EUROPEJSKIEJ W SYSTEMIE ELEKTRONICZNEJ INFORMACJI PUBLICZNEJ UE

Mariusz Luterek
Absolwent Instytutu Informacji Naukowej
i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytetu Warszawskiego

polityka informacyjna, udostępnianie informacji, Internet, portal Europa, portal Enlargement, elektroniczna informacja publiczna UE

Idea społeczeństwa informacyjnego nadal budzi wiele emocji. Wiązane z nim nadzieje i obawy w znacznym stopniu określają ramy, w jakich funkcjonuje współczesna cywilizacja Zachodu. Przejście od epoki industrialnej do epoki opartej na przepływie informacji (społeczeństwa informacyjnego, społeczeństwa sieciowego) spowodowało zmiany, których rezultaty można obserwować już dziś. Z technicznego punktu widzenia jest to coraz łatwiejszy i szybszy dostęp do coraz bardziej zasobnych źródeł informacji, z ekonomicznego – przejście od produkcji dóbr materialnych do produkcji i przetwarzania informacji (głównie sektor usług), natomiast ze społecznego punktu widzenia to wzrost znaczenia wiedzy, dążenie do jej uaktualniania i uzupełniania.

Równie istotne jest założenie, że społeczeństwo informacyjne jest następnym poziomem rozwoju ustroju politycznego. Stanowi podstawę stabilnej i świadomej demokracji, która byłaby przeciwieństwem dla współczesnego systemu, opartego na zniechęconych i niezainteresowanych architekturą państwa obywatelach, którzy swoje decyzje opierają na zasadzie przeciwieństwa (zagłosuję na partię X, bo partia Y nic mi nie dała). Dlatego Unia Europejska jest głęboko zaangażowana w promocję i wdrażanie idei społeczeństwa informacyjnego, czego dowodem jest przyjęcie programu *eEurope 2002*, a następnie *eEurope 2005*.

Jednym z głównych celów programu *eEurope 2000* było udostępnienie online informacji o wszystkich podstawowych operacjach, w których stroną jest Unia Europejska (kontrakty na badania, rekrutacja, zamówienia publiczne itp.) oraz umieszczenie jak największej ilości informacji publicznych na stronach WWW (informacji prawnej, administracyjnej, kulturalnej, dotyczącej ochrony środowiska itp.). Postulowane działania dotyczą nie tylko instytucji UE, ale także poszczególnych państw członkowskich, czego wyrazem jest podkreślenie roli programu IDA (Intergovernmental Data Exchange). Idąc dalej, program *eEurope 2005* wskazuje na konieczność zagwarantowania interaktywności informacji, czyli umożliwienia powstawania dwukierunkowych kanałów informacyjnych pomiędzy jednostkami administracji a obywatelami i przedstawicielami biznesu.

Przekształcenia w sposobie udostępniania informacji zainicjowane przez programy *eEurope* w widoczny sposób wpłynęły na charakter głównego elektronicznego źródła informacji na temat Unii Europejskiej, jakim jest portal EUROPA.

Portal EUROPA

Powstanie portalu związane było ze zjazdem grupy G7 w lutym 1995 roku poświęconym społeczeństwu informacyjnemu, zorganizowanym przez Komisję Europejską w Brukseli. Portal stworzony został na potrzeby tego wydarzenia, jednak z powodu rosnącego zainteresowania ze strony zarówno użytkowników, jak i instytucji unijnych Komisja postanowiła przekształcić go w źródło informacji specjalizujące się w kwestiach objętych traktatami.

Bardzo dynamiczny wzrost ilości informacji udostępnianych drogą online, a także cele nakreślone w programie *eEurope 2000* doprowadziły w 2000 r. do rozpoczęcia prac nad projektem utworzenia portalu umożliwiającego dostęp do wszystkich informacji prawnych zawartych na serwerze EUROPA. Projekt ten stał się początkiem tak zwanej EUROPY Drugiej Generacji [2].

Podstawą do przeprowadzenia restrukturyzacji portalu był szósty rozdział Białej Księgi Reform, w którym stwierdza się, że Komisja musi przeznaczyć odpowiednie środki finansowe, techniczne i personalne w celu utrzymania i unowocześniania EUROPY.

Wymienia się tu trzy główne cele:

- udostępnienie usług informacyjnych, które umożliwią bezproblemowe wyszukiwanie konkretnych informacji, co zwiększy przejrzystość i zrozumienie działań podejmowanych przez Unię,
- implementację interaktywnych metod komunikacji, które umożliwią dialog z pracownikami instytucji unijnych w czasie rzeczywistym i w wielu językach,
- umożliwienie dostępu online do wszelkich transakcji, w których stroną jest Unia Europejska: zamówień publicznych, rekrutacji, operacji finansowych etc.

Projekt zakłada stworzenie: portali tematycznych (Społeczeństwo informacyjne, Środowisko, Badania, Unia Europejska w świetle), portali skierowanych do konkretnych odbiorców (Wirtualne Biuro Prasowe, Dialog z Obywatelami, Dialog z Biznesem) i portali oferujących określone usługi (Prawo UE, Administracja UE, Statystyka, Publikacje, Biblioteki, Rekrutacja). Każdy z nich będzie umożliwiać dostęp do wielu stron podrzędnych, które w normalnych warunkach znajdowały się w różnych miejscach portalu – na przykład na stronach poszczególnych instytucji unijnych. Określając zasady publikowania stwierdza się, że chociaż informacja drukowana nadal jest jedną z głównych metod przekazu informacji do konkretnych grup docelowych, to jednak informacja elektroniczna powinna zająć pierwsze miejsce. Wynika to po części z łatwości jej przekazu i stosunkowo dużej dostępności, ale także z tego, że publikacje w formacie PDF mogą być drukowane na żądanie – w formie papierowej pojawia się taka liczba egzemplarzy, jaka jest potrzebna, a jednocześnie unika się problemów związanych z magazynowaniem.

W funkcjonowaniu Unii Europejskiej ważne jest nie tylko efektywne informowanie o zadaniach realizowanych przez instytucje unijne, ale również o wydarzeniach, zmianach i nowych inicjatywach, co wymaga czasowej intensyfikacji działań informacyjnych o wąskiej tematyce. Coraz częściej aktywne kampanie informacyjne obejmują tworzenie portali internetowych, które stają się częścią struktury portalu EUROPA. Tak się stało w przypadku kampanii promującej wspólną walutę, oraz rozszerzenie Unii Europejskiej. W ten sposób powstał portal *Enlargement*.

Pomimo coraz większego zainteresowania elektronicznymi źródłami informacji nadal to nie Internet dominuje w pozyskiwaniu informacji przez współcze-

sne społeczeństwo. Obywatele UE dopiero na 7 miejscu (11% respondentów) wskazują na Internet jako główne źródło informacji na temat rozszerzenia [3].

Polityka informacyjna

Badania opinii publicznej pokazują, że działania informacyjne na temat rozszerzenia Unii Europejskiej powinny nie tylko zmierzać do poszerzenia wiedzy na ten temat, ale także informować, że taki problem w ogóle istnieje. Społeczeństwa niektórych krajów członkowskich, takich jak Austria, Dania, czy Irlandia, cechują się wysokim stopniem świadomości na temat procesu rozszerzenia UE (odpowiednio 98%, 95% i 93% respondentów z tych państw stwierdziło, że już o nim słyszało), ale w przypadku Wielkiej Brytanii jedynie 55% ankietowanych stwierdziło, że o tym wie, a średni poziom świadomości faktu rozszerzenia Unii w społeczeństwach krajów UE wynosi 82% [4].

Pomimo tego poparcie dla rozszerzenia w UE jest dosyć wysokie. Średnia Unii w tym względzie oscyluje w okolicach 66%, co teoretycznie stanowi zdecydowaną większość [4]. Należy jednak zaznaczyć, że chociaż w raporcie z badań z listopada 2002 roku podaje się wyłącznie dane łączone („raczej za” i „zdecydowanie za” rozszerzeniem), to w tym samym raporcie za wrzesień 2002 poziom poparcia dla rozszerzenia wynosił 68%, przy czym aż 55% obywateli państw członkowskich „raczej” posiadało określone zdanie na temat rozszerzenia UE [3]. Można więc przyjąć, że zdecydowana większość osób przychylnych rozszerzeniu nie jest do tego w pełni przekonana. Oznacza to istnienie dużej grupy potencjalnych odbiorców kampanii informacyjnej, których nie tylko należy przekonać do idei rozszerzenia (grupa „raczej przeciw”), ale również utrzymać ich pozytywny stosunek do niego (grupa „raczej za”).

Założenia przyjętej polityki informacyjnej mają zagwarantować nie tylko dostarczenie informacji na temat państw kandydujących, ale także uświadomienie opinii publicznej przyczyn rozszerzenia UE, prawdopodobnych rezultatów i zmian z nim związanych. Dialog na wszystkich poziomach pomiędzy społeczeństwem i politykami w kwestiach związanych z rozszerzeniem ma doprowadzić do powszechnego zrozumienia i poparcia. Duży nacisk kładzie się na decentralizację działań informacyjnych, co ma gwarantować ich większą elastyczność w dostosowywaniu się do określonych potrzeb informacyjnych poszczególnych grup społecznych. Za realizację polityki informacyjnej na temat rozszerzenia, tak w kwestii inicjatyw realizowanych za pomocą kanałów elektronicznych jak i tradycyjnych, odpowiedzialna jest nie tylko Unia Europejska, ale także poszczególne państwa członkowskie. Oznacza to stworzenie dwóch odrębnych kanałów informacyjnych: ogólnego (realizowanego przez Brukselę) i wyprofilowanego na potrzeby poszczególnych państw (realizowanego przez organy administracji centralnej i Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej).

Kryteria oceny stron internetowych

Trudno o taki uniwersalny mechanizm oceny wszystkich stron internetowych, który by uwzględniał inne aspekty niż tylko formalne. Dlatego też konieczne było stworzenie modelu porównawczej oceny stron WWW poświęconych problematyce rozszerzenia Unii Europejskiej, prowadzonych przez instytucje krajów Unii.

Kryteria oceny witryn można podzielić na dwie grupy: kryteria dotyczące cech formalnych i kryteria dotyczące cech treściowych [5, 6, 7]. Kryteria formalne nie wymagają dostosowania do specyfiki stron specjalistycznych, forma obejmuje bowiem ogólne cechy, dotyczące zarówno wyglądu, nawigacji, jak i na przykład dostępności, które mogą służyć ocenie stron internetowych, bez odwoływania się do zawartości. O wiele trudniej jest ocenić ich wartość merytoryczną. Ponieważ wszystkie rozpatrywane tu strony stworzono w tym samym celu, mają realizować te same zadania i udostępniać ten sam rodzaj informacji, trzeba przeprowadzić głębszą analizę w celu wykrycia istotnych różnic. Nie wystarczy stwierdzić, że dana strona zawiera informacje na temat rozszerzenia Unii Europejskiej, ponieważ taka jest jej funkcja. Dlatego też większe znaczenie ma to, jak dużo tych informacji można tu znaleźć, jakiego typu są to informacje, jaki jest ich poziom aktualności i obiektywizmu.

W przyjętym modelu ewaluacji **kryteria oceny treściowej** obejmują pięć głównych aspektów: aktualność, oryginalność, źródło, zakres i obiektywność.

Aktualność – o stopniu wiarygodności informacji decyduje tu kilka cech: data utworzenia dokumentu, data ostatniej aktualizacji, częstotliwość aktualizacji, poziom aktualności danych, lokalizacja czasowa danych zawartych w grafach, tabelach, mapach itp., oraz poziom aktualności łączy zawartych na stronie.

Oryginalność – kryterium to w dużej mierze służy do oceny wiarygodności informacji. Należy zakładać, że informacja przygotowana w oficjalnych strukturach, takich jak ministerstwa spraw zagranicznych czy Przedstawicielstwa Komisji jest wiarygodna, nie możemy jednak mieć tej pewności w przypadku danych nieoryginalnych, przejętych z innego serwisu, choć w takim przypadku mamy prawo sądzić, że informacje wykorzystane w ramach danej witryny przeszły przez jakiś system weryfikacji. Obecność łączy prowadzących poza interesującą nas stronę już do takich założeń nie upoważnia.

Źródło – kryterium to dotyczy w zasadzie tylko informacji bibliograficznych. W przypadku dokonywania analiz i opracowań, a także publikowania ich na stronach WWW warto podać dokumentację źródłową, na której autor się oparł. Umożliwi to użytkownikowi dokonanie oceny danej informacji oraz łatwe przejście do dokumentów, których przydatność merytoryczna z punktu widzenia danego zagadnienia została już sprawdzona przez autorów danej witryny.

Zakres – to niewątpliwie najważniejsze i jednocześnie najbardziej skomplikowane kryterium. Zawartość serwisu w największym stopniu wpływa na jego ocenę, niedopuszczalne są rozwiązania, które można by określić przerostem formy nad treścią.

Program *Explaining enlargement* wskazuje na główne cele polityki informacyjnej: uświadomienie opinii publicznej przyczyn rozszerzenia Unii Europejskiej, prawdopodobnych rezultatów i zmian z tym związanych, dostarczenie informacji na temat państw kandydujących [1] oraz informacje na temat końcowych ustaleń wynikających z negocjacji. Ocenę informacji prezentowanych w witrynach wygodnie jest przeprowadzić dzieląc je na pięć najważniejszych obszarów tematycznych: informacje ogólne; przyczyny rozszerzenia; państwa kandydujące; negocjacje, rezultaty negocjacji; konsekwencje rozszerzenia.

Obiektywność – jest ją najtrudniej ocenić, bowiem wszystkie kampanie informacyjne realizowane przez Unię Europejską podkreślają głównie pozytywne aspekty. Charakteryzuje je też pewien populizm, który generuje szum informacyjny. Podkreślanie idei „wspólnej Europy”, nawiązywanie do szczytnych

celów i przełomowych momentów z historii Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej zdaje się być sztandarowym sposobem na odwracanie uwagi opinii publicznej od bardziej przyziemnych kwestii.

Aspekt formalny obejmuje sześć podstawowych kryteriów: samodzielność, dostępność, styl i grafika, organizacja, nawigacja, interaktywność.

Samodzielność – ważne jest czy mamy do czynienia z witryną (portalem) samodzielną, posiadającą samodzielny adres WWW. W przypadku podrzędności wobec innej witryny (portalu) istotne jest ustalenie, czy zależność ta obejmuje również aspekt wizualno-organizacyjny. Fakt, że dana strona nie istnieje w sieci samodzielnie, nie musi bowiem oznaczać, że jej autorzy przyjęli rozwiązania zastosowane na stronie-matce. Jeśli jednak tak się stało, to może to być usprawiedliwieniem ewentualnych niedociągnięć wizualnych, organizacyjnych czy nawigacyjnych.

Dostępność – w ocenie bierze się pod uwagę: dostępne wersje językowe; to, w jakim stopniu dana witryna może być obsługiwana przez różne przeglądarki (w przeprowadzonych badaniach testom poddane zostały trzy najszerzej wykorzystywane programy, tj. Microsoft Internet Explorer, Netscape Navigator i Opera); czy istnieje wersja uproszczona, tekstowa, dostosowana na przykład do dokonywania wydruków; czy uzyskanie pewnych informacji wymaga dodatkowego oprogramowania.

Styl i grafika – to dwa elementy, które w znacznym stopniu wpływają na formę przekazu.

Styl obejmuje: rodzaj i wielkość czcionki, wybraną kolorystykę, oraz sposób prezentacji danych na ekranie (porządek zastosowany na stronie może utrudniać lub ułatwiać dotarcie do pewnych opcji czy konkretnych danych). Styl może również pełnić funkcję metainformacyjną – podsekcje danej witryny mogą być wariantami głównego stylu witryny (zmiana czcionki, kolorów itp.). Analiza stylu witryny jest podstawą oceny poziomu harmonii i konsekwencji w prezentowaniu informacji.

Oceniając grafikę bierzemy pod uwagę dodatkowe elementy graficzne, mogące poprawić styl danej witryny lub uzupełnić treści zawarte w tekście. Należy zwrócić uwagę na ewentualne nadmierne wykorzystywanie grafiki, co może powodować nie tylko problemy przy otwieraniu danej strony, ale również zakłócać harmonię i obniżać czytelność danej witryny.

Organizacja – Sposób organizacji informacji na stronie jest dla jej komunikatywności równie istotny co treść. Porządek może zapewnić większą czytelność, łatwiejszy dostęp do konkretnych informacji, a także umożliwić zbudowanie poprawnego systemu nawigacyjnego, opartego na głównych działach tematycznych. Konieczne jest uporządkowanie stron ze względu na ich zawartość, wyznaczenie grup tematycznych, które wyznaczają sposób organizacji uwzględniający zarówno pokrewieństwo tematyczne jak i podrzędność tematyczną: dokumenty o treści bardziej ogólnej powinny zapewniać dostęp do treści bardziej szczegółowych.

Innym istotnym aspektem tego kryterium jest sposób wykorzystania hiperlinków. W odróżnieniu od dokumentów papierowych dokumenty elektroniczne dają możliwość łączenia informacji zawartych na różnych stronach poprzez tworzenie specjalnych hiperłączy. Dzięki temu użytkownik może uzyskać dodatkowe informacje, bez konieczności przechodzenia przez całą strukturę witryny. Jest to tym bardziej istotne, im bardziej rozbudowany jest dany portal.

Nawigacja – Odpowiednio skonstruowane menu jest gwarantem użyteczności każdej witryny. Sposób jego funkcjonowania musi być jasny, prosty i intuicyjny. Im szybciej dany użytkownik będzie w stanie opanować zasady funkcjonowania menu, tym prędzej uzyska dostęp do interesujących go informacji. W sumie bierze się tu pod obecność menu głównego na stronach podrzędnych, informacje o tym, w jakiej sekcji użytkownik w danym momencie się znajduje, oraz to, czy użyte w menu ikony nie powodują dezorientacji. Przyciski *back*, *home* i *go to top* ułatwiają nawigację.

Interaktywność – w programie *Explaining enlargement* dużą wagę przywiązuje się do dialogu społecznego na temat rozszerzenia Unii Europejskiej. Służyć temu mogą liczne narzędzia interaktywne: czaty, listy meilingowe, fora dyskusyjne, czy skrzynki email [1].

Przedstawiony powyżej model ewaluacji został wykorzystany do oceny portalu *Enlargement* na serwerze EUROPA oraz stron narodowych (stron Ministerstw Spraw Zagranicznych, stron Przedstawicielstw Komisji Europejskiej w państwach członkowskich, a także innych stron, do których te witryny się odwołują). Analiza dotyczy stanu z dnia 15 sierpnia 2003 roku, przedstawiamy poniżej.

Ocena portalu *Enlargement*

Portal *Enlargement* został dostosowany do większości wymagań sprecyzowanych w programie E2G, w konsekwencji których EUROPA ma stać się portalem portali tematycznych. Jego głównym zadaniem jest prezentowanie informacji dotyczących rozszerzenia Unii Europejskiej, które oferowane są przez różne instytucje unijne, w tym również przez DG *Enlargement*, a także ułatwienie dostępu do najważniejszych dokumentów na ten temat.

Ocena według kryteriów treściowych

Portal cechuje się aktualnością, wszelkie bieżące wydarzenia i ustalenia mają swoje odzwierciedlenie w zawartości serwisu. Brak jednak informacji o dacie ostatniej aktualizacji, częstotliwości aktualizacji, czy nawet o dacie utworzenia portalu. Informacje te można uzyskać pośrednio z danych zawartych w dziale „nowości”, gdzie każdy wpis opatrzony jest datą wprowadzenia.

W większości przypadków nie podano określenia odpowiedzialności za poszczególne informacje, w zasadzie wiadomo tylko, że są to dane przygotowywane przez DG *Enlargement*. Jedynie w przypadku informacji poświęconych poszczególnym rozdziałom negocjacyjnym określono komórki Dyrektoriatu, które zajmowały się przygotowaniem danych informacji. Stąd też należy przyjąć, że wszystkie dane prezentowane w portalu *Enlargement* są przygotowywane specjalnie na jego potrzeby i mają charakter oryginalny.

W większości przypadków nie ma danych o źródłach informacji. Jedynymi wskaźnikami są hiperłącza do poszczególnych oficjalnych dokumentów, takich jak raporty Komisji czy opinie na temat państw kandydujących, nie obejmują one jednak całości zasobu portalu.

Wprowadzenie do problematyki rozszerzenia Unii Europejskiej publikowane na portalu *Enlargement* podaje informacje o 13 państwach kandydujących, wskazując na przekształcenia, jakie musiały się w nich odbyć, aby zostały speł-

nione kryteria kopenhaskie. Podano tu prawdopodobną datę rozszerzenia – 1 czerwca 2004 roku, a także informacje o historii UE i idei integracji europejskiej.

Trudno jest wskazać sekcję tego portalu, która by zawierała informacje na temat przyczyn rozszerzenia UE. Najwyraźniej twórcy strony uznali, że przyczyna rozszerzenia tkwi w oczywistej misji Unii, polegającej na jednoczeniu Europy. Przy dużej dozie dobrej woli można te informacje odnaleźć w innych sekcjach. Jedyłą w miarę konkretną informacją na ten temat jest odpowiedź na pytanie „Why enlargement” zawarta w FAQ.

W przypadku tzw. profili, czyli informacji na temat państw kandydujących można zauważyć wyraźną nierównomierność w doborze i ilości danych poświęconych poszczególnym zagadnieniom. Brak jest jednolitego schematu opisów, chociaż są one podzielone na kategorie (żadna z kategorii nie pojawia się we wszystkich opisach). Co więcej, nawet gdy mamy do czynienia z występowaniem tych samych kategorii, nie gwarantuje to, że we wszystkich profilach informacje są przedstawione na tym samym stopniu szczegółowości (na przykład, dane historyczne w przypadku Cypru obejmują 12 akapitów, a w przypadku Malty tylko 3 akapity). Również dobór informacji wskazuje na brak sprecyzowanych reguł selekcji danych i określania stopnia ich relewancji. Prowadzi to do powstania pewnego chaosu informacyjnego, a w konsekwencji w znacznym stopniu do obniżenia użyteczności. Na przykład pojawienia się działu „negocjacje” w przypadku jednego z państw prowadzi do niepotrzebnej redundancji, ponieważ wszystkie dane na ten temat znajdują się w dziale poświęconym negocjacjom.

Informacje na temat państw kandydujących, ich sytuacji wewnętrznej oraz współpracy z państwami członkowskimi można również znaleźć w dwóch innych działach: „Financial assistance” oraz „Research Bulletin”. Pierwszy z nich zawiera dane na temat pomocy przedakcesyjnej udzielanej przez Unię Europejską państwom kandydującym, natomiast drugi zawiera linki do różnego rodzaju opracowań związanych z rozszerzeniem UE, przygotowywanych przez instytucje zlokalizowane zarówno w krajach ubiegających się o członkostwo jak i tych należących do UE.

W sekcji poświęconej negocjacjom w pierwszej kolejności przedstawione są podstawowe informacje mające za zadanie wyjaśnienie tego procesu: jaki jest cel negocjacji (należy tu pamiętać, że nie wszyscy kandydaci zostaną przyjęci w pierwszej fazie rozszerzenia, tak więc negocjacje z nimi są nadal prowadzone), kto w nich uczestniczy ze strony państw kandydujących i Unii Europejskiej, jak przebiega sam proces negocjacji, a także kiedy poszczególne kraje rozpoczęły formalnie proces negocjacyjny. Stan negocjacji przedstawiony jest w porządku opartym na rozdziałach negocjacyjnych, przy czym poza dosyć dokładnym wyjaśnieniem, jaki zakres funkcjonowania Unii obejmuje dany rozdział zawarte są tu również dane dotyczące stanu negocjacji w ramach tego rozdziału z poszczególnymi krajami.

Przyjęte okresy przejściowe zostały przedstawione jedynie w podsumowaniu negocjacji oferowanym w pliku PDF. Oznacza to, że przeciętni użytkownicy, którzy nie zawsze będą mieli wystarczającą wiedzę, by być świadomymi istnienia okresów przejściowych, nie będą wiedzieć, czego powinni szukać. Nie sposób bowiem nie zauważyć, że w pewnych kluczowych kwestiach podkreślenie przyjęcia określonych okresów przejściowych może wpływać na ograniczenie niezadowolonia społecznego.

Prognozowane konsekwencje rozszerzenia, podobnie jak jego cele, zostały zamieszczone głównie w FAQ (większość tej sekcji została poświęcona omówieniu prawdopodobnych skutków rozszerzenia). Wszystkie zagadnienia są przedstawione kompleksowo, uwzględniają najbardziej praktyczne problemy, które w pewnym stopniu dotkną wszystkich obywateli. Oczywiście jest, że ze względu na przyjętą formę FAQ nie są to omówienia o wysokim stopniu szczegółowości, jednak wydaje się, że zaspokajają potrzeby informacyjne przeciętnych użytkowników. Dodatkowo w sekcji „Library” znajdują się hiperłącza do bardziej szczegółowych, wyspecjalizowanych opracowań w postaci plików PDF, które dotyczą konsekwencji rozszerzenia w takich obszarach jak np. ochrona środowiska czy ekonomia.

W zasadzie trudno jest określić poziom obiektywizmu (czy też braku obiektywizmu) informacji prezentowanych na portalu *Enlargement*. Niewątpliwie jednak kampanii informacyjnej na temat rozszerzenia nie udało się wyrwać z dotychczasowych standardów informacyjnych lansowanych przez Unię Europejską. W omawianiu skutków rozszerzenia konsekwentnie prezentuje się najbardziej optymistyczny scenariusz (podobnie jest w innych sekcjach).

Przyjęte rozwiązania formalne zapewniają wysoki poziom portalu. Jedyne w zakresie interaktywności odczuwa się pewien niedosyt: zapewnienie autentycznego dialogu społecznego za pośrednictwem Internetu wymaga zastosowania bardziej efektywnych rozwiązań.

Portal *Enlargement* jest częścią większego portalu znajdującego się na serwerze EUROPA, obejmującego wszystkie zagadnienia związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej. Mamy więc tu do czynienia z zależnością formalną, która jednak nie implikuje głębokiej podrzędności wizualno-organizacyjnej, co oznacza, że struktura i wygląd portalu *Enlargement* mogą być w pełni dostosowane do wymogów komunikatu i oczekiwań użytkowników.

Podstawowa część portalu dostępna jest we wszystkich 12 oficjalnych językach Unii Europejskiej. Jednak większość danych prezentowana jest w językach: angielskim, niemieckim i francuskim, a niektóre elementy, takie jak chociażby profile państw kandydujących, oferowane są tylko w wersji anglojęzycznej.

Portal jest bezbłędnie obsługiwany przez przeglądarki: Internet Explorer, Opera i Netscape. Gwarantuje to praktycznie ten sam odczyt dokumentu bez względu na wykorzystywaną aplikację. Niewielkie różnice mają w zasadzie kosmetyczny charakter, co w konsekwencji zapewnia jednolity standard użytkowania. Dostępna jest również uproszczona wersja przystosowana do wydruku.

Portal utrzymany jest w tradycyjnej dla Unii Europejskiej tonacji niebieskiej. Jak przystoi stronie instytucji oficjalnej nie ma tu nadmiernej kolorystyki czy bogatych stylów. Uporządkowanie poszczególnych sekcji ma charakter zdecydowanie użyteczny i wygodny dla użytkownika, który dzięki wykorzystaniu trzech obszarów nawigacyjnych uzyskuje dostęp do wszelkich niezbędnych opcji. Również operowanie grafiką cechuje duża wstrzemięźliwość. Wykorzystywana niesie treści trudne do przedstawienia w postaci tekstowej (np. mapy).

Wszystkie informacje zorganizowane są na zasadzie hierarchicznej zależności tematycznej: ogólne dokumenty prowadzą do bardziej szczegółowych, częste są również odesłania do informacji luźniej powiązanych z danym zagadnieniem. Odszukanie konkretnych danych ułatwia nie tylko wyszukiwarka, ale także, skonstruowane na bazie hipertekstu, indeks i mapa strony.

System nawigacyjny portalu składa się z trzech stałych obszarów i jednego wykorzystywanego w specjalnych sytuacjach (w części głównej). W części dziedziczonej mamy do czynienia z obszarem nawigacyjnym umożliwiającym dostęp do standardowych opcji, takich jak wybór wersji językowej, dostęp do: wyszukiwarki, strony zawierającej informacje kontaktowe, działu „Co nowego”, mapy strony, indeksu i FAQ. Znajduje się tu również wskazanie aktualnej pozycji użytkownika w strukturze portalu. Część dziedziczona w niezmienionej formie pojawia się na każdej stronie podrzędnej portalu, gwarantując dostęp do zawartego w niej menu.

Również menu główne jest dostępne z każdego poziomu. Wykorzystuje ono proste możliwości hipertekstu, co przy informacyjnym charakterze portalu wydaje się w pełni uzasadnione. Czasem mamy również menu pomocnicze (umieszczone z prawej strony ekranu; niekiedy miejsce to zajmują pojedyncze hiperłącza, bądź też pozostaje puste). Wyodrębnienie obszaru charakteryzującego się potencjałem nawigacyjnym gwarantuje sprawne funkcjonowanie całej architektury nawigacyjnej portalu. Na wszystkich stronach, których długość przekracza 2 ekrany, występuje klawisz *top* (w przypadku szczególnie długich dokumentów nawet kilkakrotnie). Również klawisz *home* umieszczony został na wszystkich stronach podrzędnych.

Pomimo, że specyfikacja E2G wskazuje na konieczność zwiększenia interaktywności, portal *Enlargement* umożliwia jedynie bezpośrednie skonsultowanie się z pracownikami odpowiedzialnymi za tworzenie serwisu i przesłanie konkretnych zapytań (e-mail).

Podsumowując można stwierdzić, że portal *Enlargement* reprezentuje wysoki poziom, zarówno w świetle kryteriów treściowych, jak i formalnych. Pewne niedociągnięcia, takie jak niedostateczna szczegółowość omówienia problematyki przyczyn i konsekwencji rozszerzenia Unii Europejskiej, nierównomierność opisów w ramach profili państw kandydujących, czy też pewne braki formalne nie mają większego wpływu na jakość komunikatu jako całości. Szczególnie warto podkreślić, że prezentowane informacje mają charakter aktualny, są zorganizowane w porządku umożliwiającym łatwe przeglądanie i przeszukiwanie, a wykorzystywanie dodatkowego obszaru nawigacyjnego gwarantuje bezproblemowy dostęp do informacji związanych z danym zagadnieniem. Autorom witryny nie udało się wprawdzie uniknąć charakterystycznej dla Unii Europejskiej prointegracyjnej retoryki, jednak jej poziom nie przekracza ogólnie przyjętych norm. Tak więc, portal *Enlargement* wydaje się dobrze spełniać funkcję centralnego kanału informacyjnego, prezentującego informacje ogólne, umożliwiające zapoznanie się z podstawami problematyki rozszerzenia Unii Europejskiej i jego konsekwencjami na poziomie unijnym. Tworzy rozbudowaną bazę, która może stanowić uzupełnienie informacji zawartych na stronach narodowych. Należy bowiem pamiętać, że tego typu kampanie informacyjne, poza ogólnym kanałem informacyjnym, wymagają kanałów wyspecjalizowanych, dostosowanych do potrzeb informacyjnych konkretnych grup odbiorców.

Ocena stron narodowych

Strony narodowe są przygotowywane przez różne organy, podlegają niejednolitym systemom kontroli i realizują wyspecjalizowane, powiązane z lokalnymi wymaganiami, działania informacyjne. W związku z czym można

spodziewać się dysproporcji w poziomie szczegółowości prezentowanych informacji, a także różnorodnych form przekazu.

Do analizy wybrano 9 stron Ministerstw Spraw Zagranicznych (Austrii, Portugalii, Szwecji, Danii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Niemiec i Wielkiej Brytanii), 8 stron Przedstawicielstw Komisji Europejskiej (w: Niemczech, Szwecji, Portugalii, Danii, Hiszpanii, Finlandii, Irlandii, Wielkiej Brytanii) oraz portal: *Mehr Europa* (niemiecki, w całości poświęcony problematyce rozszerzenia UE).

Poziom aktualności stron jest głęboko zróżnicowany, przy czym występuje zależność między wielkością strony a aktualnością danych na niej zawartych. Innymi słowy, im więcej miejsca zajmują informacje poświęcone rozszerzeniu Unii Europejskiej, tym bardziej są one aktualne. Z reguły, gdy portal zawiera niewiele informacji na temat rozszerzenia, są to informacje ogólnikowe, a więc nie wymagające uaktualniania. Nawet bardziej rozbudowane portale, prezentujące tego typu informacje, unikają jakichkolwiek określeń czasowych. Poziom aktualności danych, abstrahując od już wspomnianych dysproporcji pomiędzy informacjami ogólnikowymi a bardziej szczegółowymi, zdaje się być zadowalający. W większości przypadków strony zawierają informacje dotyczące wydarzeń, które miały miejsce w ciągu ostatnich dwóch tygodni. Niechlubnym wyjątkiem jest tutaj strona Przedstawicielstwa Komisji w Niemczech (podaje się tu nowość sprzed dwóch lat).

Kryterium oryginalności różnicuje strony na dwie grupy: strony bazujące na informacjach przygotowanych bezpośrednio na ich potrzeby (większość) i strony stanowiące w całości odwołanie do portalu EUROPA (MSZ Portugalii). Na niektórych stronach informacje oryginalne uzupełniane są odsyłaczami do EUROPY, na przykład strona Przedstawicielstwa Komisji w Szwecji (ogólnikowe informacje wsparte hiperłączami prowadzącymi do EUROPY) oraz w Danii i Wielkiej Brytanii (odwołania do profili państw zawartych na EUROPIE). Odrębnym przypadkiem jest strona Przedstawicielstwa Komisji w Hiszpanii będąca elektronicznym odpowiednikiem drukowanego dokumentu. Podobnie strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Hiszpanii zawiera profile państw kandydujących w postaci plików PDF odpowiadających wersji papierowej. Co więcej, strony te nie są interaktywne, a więc z formalnego punktu widzenia znajdują się poza głównym zrębem komunikatu zawartego na stronach WWW.

Brak odesłań do stron innych niż te, które uczestniczą w procesie realizacji polityki informacyjnej UE, w zasadzie gwarantuje jakość i autorytatywność informacji. Warto się jednak zastanowić, czy takie rozwiązanie zaspokaja potrzeby informacyjne użytkowników.

Informacje dotyczące źródła pojawiają się na portalu *Mehr Europa* i na stronie duńskiego Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w odniesieniu do profili państw ubiegających się o akcesję. Zdecydowanie lepiej prezentuje się pod tym względem strona Przedstawicielstwa Komisji w Wielkiej Brytanii, na której każda informacja opatrzona jest opisem źródła, a często także hiperłączem do niego.

Pod względem zakresu strony narodowe cechują znaczne dysproporcje w doborze treści komunikatów co pokazuje Tabela 1.

Tabela 1. Zakres stron narodowych.

	informacje ogólne	przyczyny rozszerzenia	profile państw kandydujących	negocjacje	konsekwencje
Mehr Europa	X	/	X	/	X
<i>Przedstawicielstwa Komisji w:</i>					
Danii	X		X	X	/
Finlandii	/				X
Francji	X				/
Hiszpanii	X			X	
Irlandii	X				/
Niemczech	X		/	X	/
Portugalii	/			/	
Szwecji	X				
Wielkiej Brytanii	X				
<i>Ministerstwa Spraw Zagranicznych:</i>					
Austrii	X			X	X
Danii	X		X	/	
Francji	X		X		
Grecji	X		/	X	
Hiszpanii	X		X	X	
Niemczech	X	X	X	X	X
Portugalii	X			/	
Szwecji	X	/		X	
Wielkiej Brytanii	X	/	X	X	X
<i>X - występuje, / - występuje w postaci niepełnej.</i>					

Przyjęte w modelu ewaluacyjnym założenia dotyczące zakresu treści zawartych na stronach WWW realizujących politykę informacyjną UE w kwestii rozszerzenia najlepiej zdaje się je spełniać strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Niemiec (wszystkie zagadnienia zostały omówione szczegółowo). Na drugim miejscu plasuje się strona MSZ Wielkiej Brytanii, na której każdy aspekt został omówiony w pełni, poza przyczynami rozszerzenia, scharakteryzowanymi fragmentarycznie. Trzecie miejsce w tym rankingu zajmuje portal *Mehr Europa*, na którym dwa na pięć omawianych zagadnień mają charakter niepełny.

„Informacje ogólne” to jedyny element kryterium „Zakres” umożliwiający porównanie wszystkich stron. Nie w każdym przypadku mamy do czynienia z tą samą ilością, jakością czy szczegółowością informacji. W wypadku niektórych stron, pomimo dużej liczby danych zawartych w sekcjach o charakterze wprowadzającym okazywało się, że dane te są mało użyteczne dla użytkownika, a w sporadycznych przypadkach mogą wręcz przysparzać szumu informacyjnego, tak jak w wypadku strony francuskiego MSZ, na której w sekcji *Vers une Europe élargie* poza ogólnym wprowadzeniem do problematyki rozszerzenia przedstawiono informacje nie związane z tym zagadnieniem (na przykład opis utworzenia Międzynarodowego Trybunału w Hadze czy podpisania, z inicjatywy Francji, Paktu Stabilności dla Europy w Paryżu w 1995 r.). Informacje ogólne zawarte na stronach narodowych mają wyraźnie wprowadzający charakter, niejednokrotnie ograniczając się tylko do niektórych aspektów procesu rozszerzenia.

W zasadzie żadna strona nie podaje informacji o sposobie organizacji danych na niej zawartych, a jedynie dwie zawierają FAQ skoncentrowane na

problematyce rozszerzenia. Pod tym względem na wyróżnienie zasługują trzy strony: MSZ Danii, Wielkiej Brytanii oraz portal *Mehr Europa*.

Jedynie na stronie MSZ Niemiec znajdujemy jasne określenie przyczyn rozszerzenia UE (w sekcji poświęconej temu zagadnieniu: *Warum die EU erweitern?*). Wymienia się tu trzy powody, dla których należy dokonać rozszerzenia – demokracja i stabilizacja, zlikwidowanie podziału na Wschód i Zachód, a także zwiększenie obszaru wolnego handlu. Inne strony tylko pośrednio lub częściowo nawiązują do tej problematyki. Na stronie brytyjskiego MSZ pewne informacje na temat przyczyn rozszerzenia UE można znaleźć we wprowadzeniu oraz w FAQ. Szwedzkie MSZ przekonuje o tym, że po rozpadzie Związku Radzieckiego pojawiła się historyczna możliwość budowania pokoju. Dalsze rozwinięcie tej idei można znaleźć w sekcji *Utvidningen viktig för freden*, gdzie rozszerzenie UE zostało przedstawione jako gwarant pokoju.

Profile państw kandydujących zostały przedstawione na 9 spośród omawianych 18 stron, tak więc informacja o państwach ubiegających się o członkostwo jest niewystarczająca. Szczególny charakter mają profile zawarte na stronie Przedstawicielstwa w Danii, gdzie poza odesłaniem do informacji zawartych na EUROPIE zamieszczone są notatki na temat państw kandydujących, przygotowane przez ich ambasady. Z oczywistych względów cechują się one różnym stopniem szczegółowości i zakresem, ale niewątpliwie jest to interesująca inicjatywa. Trzecią formą informacji na temat państw ubiegających się o akcesję są dane zawarte w sekcji *Ansøgerlande til EU*, gdzie zamieszczono 5 skróconych profili. Uzupełnieniem informacji na temat kandydatów jest zbiór danych encyklopedycznych dotyczących wszystkich członków zawarty w dziale *De nye ansøgerlandes vej til EU*.

Mehr Europa jest jednym z nielicznych portali, na którym informacje na temat kandydatów prezentowane są według ujednoczonego schematu, podzielone na: szczegółowe informacje encyklopedyczne, historię, politykę, gospodarkę, geografę i społeczeństwo oraz linki. Informacje mają charakter wprowadzający, ogólny, ale wystarczają do zaspokojenia podstawowych potrzeb użytkowników.

Strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii zawiera dosyć rozbudowany zbiór danych na temat państw kandydujących. Dla każdego kraju można tu znaleźć informacje obejmujące takie zagadnienia jak: historia, geografia, sytuacja polityczna i gospodarcza, stosunki z Unią Europejską, skład rządu, a także mapę, szczegółowe dane encyklopedyczne oraz hiperłącza do relewantnych stron. Na szczególną uwagę zasługuje dział dotyczący kultury i społeczeństwa, który przyjął tu formę praktycznych porad turystycznych (Travel advice). Jest to niewątpliwie bardzo przyjazna użytkownikowi forma prezentowania informacji.

Omówienie ogólnych zasad negocjacji można znaleźć prawie na każdej stronie, przeważnie jednak brak tam informacji o przyjętych okresach przejściowych. Jednym z nielicznych wyjątków jest strona Przedstawicielstwa Komisji w Niemczech, która omawia ustalenia w zakresie swobody przepływu osób i przyjęty okres przejściowy w *Aktuelles Thema – Übergangsfristen auf dem Gebiet der Freizügigkeit*. Niemieckie MSZ w *Arbeitnehmerfreizügigkeit* opisuje zasadę swobodnego przepływu pracowników oraz przyjęte okresy przejściowe. Podobnie na stronie Przedstawicielstwa w Danii prezentuje się szeroki zbiór informacji na temat ochrony rynku pracy. Najpierw w ramach *EU's udvildelse og fri bevægelighed* przedstawia się zasady swobodnego przepływu

osób w rozszerzonej Unii Europejskiej, a następnie, w *Arbejdskraftens frie bevægelighed og de nye central-og østeuropæiske medlemslande*, omawia się przyjęte okresy przejściowe.

Omówienie korzyści płynących z rozszerzenia znalazło się na 9 stronach. Portal *Mehr Europa* prezentuje informacje na temat skutków w kilku sekcjach: w *Ziele*, gdzie wskazuje się na konsekwencje ekonomiczne (wzrost znaczenia UE i zjednoczonej Europy na rynkach światowych), polityczne (bezpieczeństwo i stabilność demokracji w nowo przyjętych państwach), a także w FAQ oraz w dziale *Fakten & Hintergrund*. Na stronie niemieckiego MSZ w *Was bringt uns die Erweiterung?* próbuje się określić podstawowe konsekwencje rozszerzenia, a strona brytyjskiego MSZ, prezentuje listę dziesięciu głównych korzyści z rozszerzenia (*Top 10 Benefits of EU Enlargement*). Podobnie strona austriackiego MSZ przedstawia osiem podstawowych korzyści płynących dla Austrii z przyjęcia nowych członków. Najbardziej rozbudowaną analizę konsekwencji rozszerzenia oferuje w postaci plików PDF strona fińskiego Przedstawicielstwa Komisji, która w serii *Eurooppa 2010* przedstawia przyszłość poszerzonej Unii Europejskiej.

Skutkiem ubocznym przewagi na omawianych stronach informacji ogólnych jest ograniczenie możliwości subiektywnego ich zabarwienia. Jednak stronom narodowym nie udało się w pełni oprzeć prounijnej retoryki: często posługują się takimi hasłami jak 'wzrost potencjału gospodarczego' czy 'pokój globalny'.

Strony narodowe są stronami samodzielnymi (portal *Mehr Europa*) lub niesamodzielnymi formalnie (pozostałe), przy czym w większości wypadków stronami nadrzędnymi są strony Przedstawicielstw Komisji Europejskiej lub Ministerstw Spraw Zagranicznych. Zależność formalna zazwyczaj prowadzi również do zależności wizualno-organizacyjnej (jedynie strona Przedstawicielstwa Komisji w Hiszpanii odznacza się samodzielnością w tym zakresie).

Zgodnie z zapotrzebowaniem większość stron narodowych utworzono tylko w jednej wersji językowej. W niektórych przypadkach udostępnia się również informacje w innych językach, ale nie te dotyczące rozszerzenia. Zdecydowanie wyróżnia się na tym tle MSZ Niemiec, które udostępnia dwie dodatkowe, pełne wersje językowe: francuską i angielską. Natomiast na stronie francuskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych znajdują się dwie pełne wersje językowe: angielska i hiszpańska oraz niemiecka wersja części informacji.

Większość stron współpracuje z trzema popularnymi przeglądarkami. Żadna z nich nie wywołuje większych błędów. Wersja uproszczona, dostosowana do wydruku, dostępna jest na siedmiu stronach.

W zasadzie każda ze stron, w związku z odwołaniami do dokumentacji na serwerze EUROPA, wymaga instalacji programu Acrobat Reader, ale jedynie portal *Mehr Europa* oraz Przedstawicielstwo w Hiszpanii podają hipertęcze do strony, z której można go pobrać. Na stronie Przedstawicielstwa w Danii znajduje się gra edukacyjna dotycząca rozszerzenia, a na *Mehr Europa* kalendarium, przygotowane w technologii Flash. Tylko strona niemiecka podaje link do strony Macromedia.

Wszystkie strony narodowe na ogół kładą nacisk na użyteczność i prostotę, charakterystyczne dla serwisów oficjalnych. Oznacza to marginalną rolę grafiki i wykorzystywanie umiarkowanych stylów. Organizacja informacji na stronach wykorzystuje praktycznie wszystkie możliwe rozwiązania; mamy więc strony, które składają się z pojedynczego obszaru, zawierającego wyłącznie

menu lub komunikat (strona Przedstawicielstwa w Portugalii) oraz stronę Przedstawicielstwa Komisji w Danii, która składa się z czterech obszarów (górną, prawą i lewą nawigacyjne dziedziczone, oraz centralny – właściwy).

Spośród omawianych stron osiem nie zawierało żadnej grafiki w obszarze właściwym, a dwie zawierały niewielkie elementy graficzne o charakterze formalnym (będące częścią stylu), a na trzech grafika stanowiła urozmaicenie tekstu, nie będąc częścią komunikatu. W pozostałych przypadkach grafika stanowi uzupełnienie informacji, szczególnie w odniesieniu do profili państw, gdzie poza flagami i mapami można znaleźć zdjęcia miejsc czy spotkań.

Jeśli chodzi o przejrzystość i czytelność najbardziej udane rozwiązania zastosowano na portalu *Mehr Europa* oraz stronie brytyjskiego MSZ, natomiast najmniej przyjazną wydaje się strona Przedstawicielstwa Komisji w Portugalii. W przypadku pięciu stron: Przedstawicielstwa Komisji w Niemczech i Szwecji, oraz MSZ Austrii, Portugalii i Szwecji mamy do czynienia z pojedynczymi dokumentami zawierającymi całość komunikatu. Dzięki zastosowaniu podziału tematycznego w większości przypadków taka forma prezentacji nie wpływa na przejrzystość komunikatu. Wyjątkiem jest tu strona portugalska, która w tym samym dokumencie zawiera także inne informacje, co w konsekwencji utrudnia przeglądanie.

W pozostałych przypadkach mamy do czynienia z organizacją wielu dokumentów. Z reguły nie budzi ona większych zastrzeżeń, spełnia wszelkie wymogi podziału tematycznego, jednak w niektórych wypadkach mógłby być bardziej szczegółowy, co zmniejszyłoby ilość tekstu na stronie i ułatwiło dotarcie do określonych informacji. I tak na przykład, przeniesienie informacji historycznych do osobnych plików na stronie Przedstawicielstwa Komisji we Francji w zdecydowany sposób poprawiłoby jej przejrzystość i użyteczność.

Zdecydowanie pozytywnie wyróżniają się strony Ministerstw Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii, Francji oraz portal *Mehr Europa*, które oferują podział najbardziej szczegółowy, a poszczególne dokumenty są wzajemnie ze sobą powiązane.

Hipertekst jako sposób dodatkowego łączenia różnych stron podrzędnych został wykorzystany tylko na sześciu stronach. Zważywszy, że jest on jedną z głównych zalet Internetu, trudno oprzeć się refleksji, że autorzy omawianych witryn w małym stopniu wykorzystują możliwości systemu WWW. Warto tu również zaznaczyć, że portal *Mehr Europa*, jedyny w całości poświęcony problematyce rozszerzenia Unii Europejskiej, nie oferuje ani indeksu, ani wyszukiwarki, choć i w innych witrynach są one wykorzystywane rzadko.

Strony narodowe cechują się dużą różnorodnością i bogactwem stosowanych rozwiązań w zakresie nawigacji, ale często jest ona utrudniona przez brak dostępu do głównego menu zorientowanego na informacje o rozszerzeniu UE. Jedyne dwie strony: brytyjskiego MSZ i Przedstawicielstwa w Portugalii oraz w portalu *Mehr Europa* mają menu poświęcone rozszerzeniu dostępne na każdym poziomie. Paradoksalnie, strony prezentujące całość komunikatu na jednej stronie wraz z menu tekstowym zawartym w górnej części wypadają tu znacznie lepiej niż strony składające się z kilku dokumentów, ale o niezbyt efektywnym systemie nawigacji.

Znaczna większość stron narodowych nie oferuje żadnych elementów interaktywnych, choć ze względu na ich lokalny charakter oczywista wydaje się potrzeba stworzenia obustronnego kanału komunikacyjnego, który pozwalałby na nawiązanie dialogu. Jediną możliwość kontaktu dają adresy e-mail, pod

które można kierować zapytania (tak jest na stronach Przedstawicielstw w Danii, Szwecji, Niemiec, Holandii i Irlandii). Ciekawe rozwiązanie zastosowano na portalu *Mehr Europa*: umożliwia on nadsyłanie listów elektronicznych z opiniami na temat rozszerzenia Unii Europejskiej, które są następnie publikowane na portalu. Dodatkowo zamieszcza się wypowiedzi lokalnych autorytetów.

Całkiem nietypowy pomysł zrealizowano na stronie Przedstawicielstwa Komisji w Danii, gdzie – jak już wcześniej wspomniano – zamieszczono grę stworzoną w technologii Flash. Gra polega na odpowiadaniu na pytania związane z Unią Europejską i jej rozszerzeniem, i zdobyciu jak największej liczby punktów przyznawanych za prawidłowe odpowiedzi.

Na podstawie przeprowadzonej analizy za strony najlepiej spełniające kryteria treściowe należy uznać portal *Mehr Europa*, a także strony MSZ Wielkiej Brytanii i Niemiec. Portal *Mehr Europa*, jedyny w całości poświęcony rozszerzeniu Unii Europejskiej, wyróżnia się nie tylko ze względu na kryteria formalne (szczególnie w aspekcie interaktywności), ale także treściowe. Za najlepiej spełniające kryteria formalne należy uznać stronę Ministerstwa Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii oraz portal *Mehr Europa*. Na wyróżnienie zasługują jeszcze strona MSZ Francji oraz Przedstawicielstwa w Hiszpanii. Rozwiązania przyjęte na innych stronach mogą ograniczać możliwości odbioru komunikatu.

Pomimo mocnej pozycji w rankingu kryteriów treściowych strona MSZ Niemiec zdecydowanie traci na atrakcyjności po uwzględnieniu kryteriów formalnych. Najlepiej wypadł tu portal *Mehr Europa*, który jednak pod względem treściowym ustępuje stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii. Te dwa serwisy należy uznać za najstarsze i najlepiej opracowane spośród stron narodowych.

Na tle pozostałych wyróżniają się także strony MSZ: Austrii, Niemiec i Francji. Pierwsza oferuje niespotykane gdzie indziej podejście do zagadnień związanych z zagrożeniami i konsekwencjami rozszerzenia Unii Europejskiej, druga – przekrojowe informacje w zakresie wszelkich kluczowych kryteriów treściowych, a trzecia – nie tylko rozbudowane informacje w profilach państw, ale również godną podziwu ich organizację.

Wnioski

Celem przedstawionych tu badań była analiza wykorzystania Internetu dla potrzeb kampanii informacyjnej UE na temat rozszerzenia, realizowanej w krajach Unii, a także określenie stopnia, w jakim spełnione zostały założenia przyjęte w ramach programu *Explaining Enlargement*. Uzyskane wyniki pokazują duże zróżnicowanie zarówno stosowanych metod, jak i zakresu realizacji postulatów programu.

Zgodnie z założeniami portal *Enlargement* na serwerze EUROPA zawiera informacje ogólne, przeznaczone dla międzynarodowej społeczności odbiorców. Wydaje się, że powinny one zaspokajać większość jej potrzeb informacyjnych. Główną wadą portalu jest brak informacji o konkretnych przyczynach rozszerzenia Unii Europejskiej, a także chaos treściowy panujący w sekcji poświęconej profilom państw kandydujących, gdzie znaczne zróżnicowanie szczegółowości omówień, biorąc pod uwagę to, że portal spełnia rolę centralnego źródła informacji, trudno by było sensownie uzasadnić. Ogólnie jednak treść komunikatu prezentowanego przez portal należy uznać za zadowalającą, podobnie zresztą jak i jego formę, choć szczególnie zastanawia skromne ko-

rzystanie z możliwości oferowanych przez Internet. Wprawdzie podstawowe narzędzia jak hipertekst, czy e-mail zostały zastosowane, to zabrakło tych bardziej interaktywnych, jakimi są chociażby fora dyskusyjne. Może to wynikać z faktu, że prezentowany jest tutaj komunikat ogólny, natomiast podkreślana przez *Explaining enlargement* potrzeba dialogu ze społeczeństwem będzie realizowana na poziomie krajowym.

O ile na portalu *Enlargement* można wskazać pewne niedociągnięcia, to na większości stron narodowych mamy do czynienia z poważnymi brakami zarówno formalnymi jak i treściowymi. Wiele stron w ogóle nie zawiera informacji na temat rozszerzenia Unii Europejskiej, w konsekwencji czego komunikat centralny jest niejako zawieszony w próżni – użytkownik otrzymuje wyłącznie informacje z Brukseli, miejsca, które jest odległe i trudno się z nim zidentyfikować. Sytuację ratują niekiedy inicjatywy podejmowane przez Ministerstwa Spraw Zagranicznych, jednak nadal w trzech państwach: Belgii, Luksemburgu i Włoszech nie można wskazać konkretnego źródła informacji stworzonego w ramach programu *Explaining Enlargement*.

Warto również zwrócić uwagę na to, że strony Ministerstw Spraw Zagranicznych nie są zobligowane do realizacji polityki informacyjnej według oficjalnych wytycznych Unii Europejskiej. Oznacza to, że ich komunikaty powinny być traktowane jako uzupełniające, a nie główne. Tak więc charakterystyczny dla UE konflikt interesów pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi znajduje odbicie w podejmowanych inicjatywach informacyjnych.

Wydaje się zatem, że skuteczna kampania informacyjna powinna w większym stopniu polegać na działaniach Przedstawicielstw Komisji. Tu jednak pojawia się pewien problem, gdyż nie są one zobligowane do realizowania inicjatyw bazujących na Internecie jako kanale informacyjnym. Rezultatem tego są wyżej wspomniane braki w sieci informacji na stronach WWW. Pomiędzy istniejącymi stronami występują bardzo duże różnice, praktycznie w każdym zakresie – poczynając od stron o katastrofalnie niskim poziomie jakościowym, organizacyjnym i estetycznym, jak na przykład obie strony portugalskie, czy strona Przedstawicielstwa Komisji we Francji, aż po te, które niczym nie ustępują portalowi *Enlargement*, a pod niektórymi względami nawet go przewyższają.

W rezultacie informacje na temat rozszerzenia Unii Europejskiej zawarte na omawianych stronach narodowych nie mogą stanowić samodzielnego komunikatu, a jedynie uzupełnienie innych inicjatyw informacyjnych. Istnienie sieci informacyjnej opartej na dwóch kanałach informacyjnych: centralnym i lokalnym należy uznać za fikcję. To co jest to raczej „punkty informacyjne” w globalnej sieci, które jednak nie są częścią większej całości. Ogólny komunikat centralny nie jest więc w zadowalający sposób uzupełniany przez komunikat przygotowywany przy pomocy zdecentralizowanych inicjatyw.

Nie ulega wątpliwości, że w dziedzinie informowania o rozszerzeniu Unii Europejskiej za pomocą Internetu jest jeszcze wiele do zrobienia. Być może obecnie realizowana kampania informacyjna posłuży do zebrania różnych doświadczeń, interesujących pomysłów, wykorzystanych na niektórych stronach. Po akcesji 10 kandydatów w 2004 roku Unia nadal będzie prowadzić rozmowy z kolejnymi, wypada więc mieć nadzieję, że przyszłe inicjatywy informacyjne będą miały bardziej spójny i użyteczny charakter, będą wykorzystywały możliwości oferowane przez nowe technologie i prezentowały informacje w aspekcie regionalnym.

Warto tu również zaznaczyć, że większość uwag dotyczących informacji o rozszerzeniu UE w znacznym stopniu dotyczy również innych informacji. Przeprowadzona analiza pokazuje, że poza nielicznymi wyjątkami (Niemcy, Wielka Brytania) kraje Unii Europejskiej nie są przygotowane do aktywnego funkcjonowania w Internecie. Wszystko wskazuje na to, że sugestie płynące z Brukseli są często traktowane bardzo dowolnie: udostępnianie informacji w Internecie nie musi się przecież wiązać ze stworzeniem portalu. Zamiast tego można umieścić wszystkie informacje w pojedynczym dokumencie HTML. Tak więc o ile Unia Europejska może wkrótce doścignąć Stany Zjednoczone w udostępnianiu informacji i usług online, o tyle większość państw członkowskich musi jeszcze pokonać długą drogę, zanim stanie się równorzędnymi aktorami na europejskiej scenie informacji elektronicznej.

Literatura

1. *EUROPA 2nd Generation: Towards e-Commission*. Brussels: Press and Communication Service 2001.
2. *Explaining Enlargement: a progress report on the communication strategy for enlargement*. Brussels: DG Enlargement Information Unit 2002.
3. *Flash Eurobarometer 132/1: Enlargement of the European Union, results and comments*. Brussels: Gallup Europe 2002.
4. *Flash Eurobarometer 132/2: Enlargement of the European Union, results and comments*. Brussels: Gallup Europe 2002.
5. Jakobson Trudi, Cohen Laura: *Evaluating Internet Resources*. [Dok. elektron.] Albany University 1996. <http://library.albany.edu/internet/evaluate.html>
6. Kirk Elisabeth, E.: *Evaluating Information Found on the Internet*. [Dok. elektron.] Baltimore: The Sheridan Libraries, 1996-2002. <http://www.library.jhu.edu/elp/useit/evaluate/>
7. Smith Alastair: *Criteria for evaluation of Internet Information Resources*. [Dok. elektron.] New Zealand: World Wide Web Virtual Library 1997. <http://www.vuw.ac.nz/~agsmith/evaln/>

Summary

Information society (network society) is bringing a new quality to democracy. Citizens are participating in a decision-making process in a more reasonable way, relying on their knowledge of a certain subject. It seems that at the beginning of the 21st century the democratic governments are forced to respect citizens needs. This results in free access to all non-restricted data.

The European Union faces the challenge of the upcoming enlargement, and would have been going through a period of descent changes. Herewith a matter of success is in providing relevant information to the citizens. Analysis of the EU information policy about enlargement is the subject of this article.

KTO KUPIJE U KOGO? SPRZEDAŻ WYNIKÓW WYSZUKIWAŃ W INTERNECIE

Wojciech Kuliński
Absolwent Instytutu Informacji Naukowej
i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytetu Warszawskiego

*Internet, serwisy wyszukiwawcze, Google,
Overture, Open Directory*

Internet to ogromny zbiór informacji. Z tym zgodzi się chyba każdy, kto posługiwał się Internetem w pracy, nauce czy w celach rozrywkowych. Każdy zgodzi się również z tym, że jest to zbiór wyjątkowo nieuporządkowany. Znalezienie w nim relewantnej i wiarygodnej informacji stanowi coraz większy problem. Mechanizmom wyszukiwawczym, ich budowie, ocenie działania oraz metodom ich najskuteczniejszego wykorzystania poświęcono już wiele artykułów – zarówno w czasopismach informatologicznych jak i informatycznych i komputerowych. W niniejszym artykule skoncentruję się na rzadko wspomnianym aspekcie działania serwisów wyszukiwawczych wynikającym ze specyfiki rynku oraz profili firm będących właścicielami wspomnianych serwisów.

Zjawiskiem, o którym większość użytkowników nie ma pojęcia jest handel wynikami wyszukiwań pomiędzy poszczególnymi serwisami wyszukiwawczymi. Każdy z serwisów tworzy własną bazę danych. Każdy posiada inną technikę znajdowania i indeksowania dokumentów. Większość wykorzystuje w tym celu szperacze (ang. *crawler*) czyli programy przeszukujące sieć w celu dotarcia do jak największej liczby dokumentów, które są następnie indeksowane automatycznie. Część serwisów wykorzystuje w tym celu ludzi – redaktorzy opisują znalezione lub zgłoszone przez internautów strony. Istnieją również serwisy zajmujące się indeksowaniem wyłącznie dokumentów, których autorzy odpłacają taką usługę. Co ciekawe, bazy te pokrywają się tylko częściowo. Ze względu na niedoskonałości szperaczy (problemy z indeksowaniem stron generowanych dynamicznie, istnienie stron z zablokowanym dostępem szperaczy) część stron może być zaindeksowana wyłącznie przez redaktorów – ludzi. Bazy tworzone przez szperacze różnią się między sobą ze względu na różnorodność programów przeszukujących sieć, czasie ich działania, technologie indeksowania, itp. Dlatego, aby dać użytkownikom możliwość jak najszerzego przeszukania zawartości World Wide Web, serwisy podejmują współpracę z zewnętrznymi dostawcami wyników wyszukiwawczych. Część serwisów jest jednocześnie dostawcą i odbiorcą tychże wyników.

Wyniki prezentowane w serwisach można podzielić na trzy kategorie:

Główne – podstawowe wyniki prezentowane przez serwis;

Płatne – wyniki, za których prezentację płacą właściciele witryn. Mogą mieć postać wyróżnionych linków sponsorowanych, reklam, lub znajdować się na pierwszych miejscach listy wyników (bez jakiegokolwiek informacji, że są to linki sponsorowane);

Zapasowe – są to wyniki pochodzące z dodatkowych źródeł. Przyjęto się, że wyszukiwarki bazujące na szperaczach udostępniają również wyniki pochodzące z katalogu redagowanego przez ludzi. Znajdują się tu również wyniki pokazywane wtedy, gdy nie ma dla danego wyszukiwania wyników z kategorii głównej i płatnej.

Tabela 1. Zależności pomiędzy największymi serwisami wyszukiwawczymi

Serwis	Dostawca głównych wyników	Dostawca wyników płatnych	Dostawca wyników z katalogu lub zapasowych
AllTheWeb www.alltheweb.com	AllTheWeb (właściciel: Overture)	Overture	nie dotyczy
AltaVista www.altavista.com	AltaVista (właściciel: Overture)	Overture	katalog: LookSmart
AOL Search www.search.aol.com	Google	Google	katalog: Open Directory
Ask Jeeves www.ask.com	Teoma (właściciel: Ask)	Google	katalog: Open Directory
Google www.google.com	Google	Google	katalog: Open Directory
HotBot www.hotbot.com	Inktomi (właściciel: Yahoo)	Overture	Dostępne dodatkowo: AllTheWeb, Google, Teoma
LookSmart www.looksmart.com	LookSmart/Zeal	LookSmart	Zapasowe: Inktomi
Lycos www.lycos.com	AllTheWeb (właściciel: Overture)	Overture	katalog: Open Directory
MSN Search www.search.msn.com	LookSmart/Zeal	Overture	Zapasowe: Inktomi
Netscape www.netscape.com	Google	Google	katalog: Open Directory
Overture www.overture.com	Overture	Overture	Zapasowe: Inktomi
Open Directory www.dmoz.org	Open Directory	nie dotyczy	nie dotyczy
Teoma www.teoma.com	Teoma	Google	nie dotyczy
Yahoo www.yahoo.com	Google	Overture	Yahoo

Tabela 1 pokazuje zależności pomiędzy największymi serwisami wyszukiwawczymi. Jak widać najczęściej przewijającymi się nazwami są Google, Overture i Open Directory. Warto przyrzeć się bliżej tym serwisom, gdyż każdy z nich jest liderem w swoim segmencie rynku. Nic nie wskazuje również na to, aby ta sytuacja miała się w najbliższym czasie zmienić.

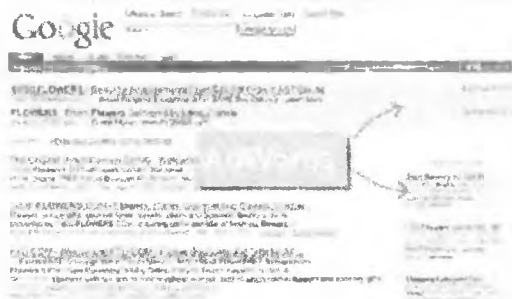
Google

Pomysł powstania tej wyszukiwarki zrodził się w 1995 roku. Spotkali się wtedy, na uniwersytecie Stanford, Rosjanin Sergiej Brin i Amerykanin Larry Page. Obydwaj interesowali się problematyką przeszukiwania dużych i nieorganizowanych wewnętrznie baz danych. Największym i najciekawszym przypadkiem takiej bazy jest właśnie sieć WWW. Za cel postawili sobie stworzenie

wyszukiwarki mogącej zdystansować wszystkie istniejące wtedy mechanizmy wyszukiwawcze. Wynik ich pracy został zaprezentowany publiczności w 1998 roku jako www.google.com. Choć przedsięwzięcie, podobnie jak działalność wielu innych firm informatycznych, zaczynało się w garażu i ze skromnym budżetem wynoszącym niespełna milion dolarów, to już w 1999 roku otrzymało zastrzyk finansowy z funduszy venture capital w wysokości 25 milionów dolarów. Niewątpliwie była to udana inwestycja, gdyż firma zaczęła przynosić zyski już w 2001 roku.

Na czym polega fenomen Google? Od samego początku twórcy tego serwisu postawili na prostotę i szybkość działania. Internauci, zmęczeni portalami przeladowanymi reklamami z setkami pojawiających się okienek pop-up i graficznymi banerami wielkości kilkudziesięciu kilobajtów, z przyjemnością korzystają ze schludnej, uporządkowanej i, co istotne, szybko pobieranej strony Google. Za tym prostym interfejsem kryje się jedna z najbardziej zaawansowanych i ciekawych technologii wyszukiwania informacji w Internecie. W przeciwieństwie do swoich poprzedniczek wyszukiwarka Google nie bazuje na dużych maszynach serwerowych. Główną rolę odgrywają tu zwykłe komputery klasy PC, pogrupowane w sieci na „farmach wyszukiwawczych” – jest to około 10 tysięcy maszyn pracujących pod kontrolą darmowego systemu Linux. Zapytanie wyszukiwawcze skierowane do Google jest przesyłane do grupy komputerów zawierającej indeks wyrażen wyszukiwawczych (trochę na kształt indeksu książkowego – serwery indeksowe wskazują, które dokumenty zawierają słowa z zapytania). Stąd zapytanie zostaje przesłane do odpowiednich serwerów dokumentacyjnych (*doc servers*), które przeszukują przechowywane dokumenty. Tutaj powstają wycinki dokumentów ilustrujące kontekst, w jakim pojawiają się słowa z kwerendy w danym dokumencie. Całość – adresy dokumentów wraz z ich fragmentami jest przesyłana do komputera z którego nadeszło zapytanie. Cały proces nie powinien zajmować więcej niż sekundę. Google indeksuje obecnie ponad trzy miliardy stron internetowych. Większość stron jest kopiowana i zapisywana na serwerach Google. Pozwala to na oglądanie ostatniej zaindeksowanej zawartości strony, nawet jeśli ta została usunięta z macierzystego serwera.

Google oferuje również mechanizm AdWords pozwalający na reklamowanie swoich stron. Linki do stron reklamowanych są umieszczane obok wyników wyszukiwania (pokazuje to ilustracja poniżej) i są ściśle powiązane ze słowami kluczowymi podanymi przez użytkownika przy danym wyszukiwaniu.

Ponieważ linki sponsorowane zawierają wyłącznie informacje tekstowe bez grafiki, nie opóźniają więc ładowania strony, tak jak to czynią bannery graficz-

ne. Dzięki temu strona z wynikami wyszukiwania pozostaje nadal czytelna i uporządkowana. Według informacji przedstawianych przez Google reklamy na ich pozbawionych grafiki stronach uzyskały pięciokrotnie większy wskaźnik „klikalności” niż standardowe rozwiązania¹. Klienci zarządzają swoją reklamą poprzez specjalne konta. Decydują tam, jaką kwotę są gotowi danego dnia przeznaczyć na umieszczenie linku w wynikach wyszukiwania. Opłata jest pobierana od każdego kliknięcia na linku sponsorowanym.

W wypadku Google warto wspomnieć również o mechanizmie ustalającym kolejność zwykłych (głównych) wyników wyszukiwania. Jest to jedna z najbardziej strzeżonych tajemnic firmy. Według informacji oficjalnych, mechanizm ten jest cały czas modernizowany i dostosowywany do potrzeb użytkowników. Pozycja danej strony w ramach wyników wyszukiwawczych ustalana jest na podstawie ponad stu różnych czynników. Istotną rolę odgrywa tu mechanizm PageRank. Jego działanie opiera się na założeniu, że do dobrych stron zawierających istotne informacje będzie prowadziło wiele odnośników ze stron związanych z danym tematem lub tematami pokrewnymi. Można to przyrównać do rankingów budowanych na podstawie ilości cytowań danego tekstu w literaturze przedmiotu. Nie jest to jednak proste zliczanie ilości odnośników. Strony „oddające swój głos” na dany serwis poprzez umieszczenie odnośnika do jego zasobów, mogą mieć różny stopień wiarygodności. Mechanizm PageRank określa stopień wiarygodności tych stron i na tej podstawie określa wagę przyznawanego przez nie „głosu”. Wiele firm zajmujących się pozycjonowaniem stron w zwykłych wynikach wyszukiwania, stara się z tego powodu, aby odnośniki do stron ich klientów znalazły się w jak największej liczbie serwisów powiązanych z daną dziedziną działalności i posiadających odpowiedni autorytet. Na przykład umieszczenie odnośnika do danej strony w katalogu Open Directory powoduje automatyczne podniesienie statusu strony. Jeszcze lepsze rezultaty daje umieszczenie tego odnośnika w specjalistycznych katalogach stron oraz w serwisach uczelni i instytucji naukowych powiązanych z daną dziedziną. Zanim wprowadzono mechanizm oceny stron odsyłających, istniały tzw. farmy linków. Firmy zajmujące się pozycjonowaniem wyników, tworzyły serwisy składające się wyłącznie ze stron gdzie odnośniki do stron klientów znajdowały się w otoczeniu odpowiednich słów kluczowych. Jednak wprowadzenie opisanego powyżej mechanizmu PageRank ukróciło ten proceder. Obecnie, tworzenie farm linków, może spowodować nawet spadek pozycji danej strony. Również inne, znane wcześniej, metody oszukiwania wyszukiwarek, tak aby przyznały danej stronie wysoką pozycję pomimo jej nikłej wartości informacyjnej, zostały zablokowane. Między innymi wpisywanie dużej ilości słów kluczowych najmniejszym krojem pisma w kolorze tła strony (tekst jest wtedy niewidoczny dla użytkowników, ale czytelny dla mechanizmu indeksującego), powoduje obecnie obniżenie pozycji strony w rankingu. Warto o tym pamiętać, gdyż w Internecie krąży wiele poradników dotyczących metod oszukiwania wyszukiwarek i optymalizacji stron internetowych w celu zdobycia jak najwyższej pozycji w wynikach wyszukiwań. Są one jednak (w większości) nieaktualne, a część znajdujących się w nich porad może przynieść skutek odwrotny do zamierzonego.

¹ <http://www.google.pl/intl/pl/ads/index.html>

Overture

Firma powstała w 1997 roku pod nazwą GoTo. Najpierw był to serwis wyszukiwawczy koncentrujący się na wyszukiwaniu produktów i usług. W 1998 roku działalność skupiła się na płatnym pozycjonowaniu wyników wyszukiwania (*pay-for-placement*). W październiku 2001 zmieniono nazwę firmy na Overture. Obecnie firma obsługuje ponad 88.000 reklamodawców na świecie. Działalność firmy polega na pozycjonowaniu stron swoich klientów w wynikach wyszukiwania. Overture współpracuje między innymi z serwisami AltaVista, All-TheWeb (oba wykupiła w kwietniu 2003 roku), Lycos, HotBot, AOLsearch, MSNsearch.

Prowadzenie kampanii reklamowej z użyciem Overture składa się z pięciu kroków:

1. Wybór słów kluczowych – reklamodawca wybiera terminy wyszukiwawcze (*search terms*) najlepiej oddające zawartość jego strony i oferowanych za jej pośrednictwem usług. Według Overture najlepsze rezultaty osiągają klienci wybierający dwadzieścia lub więcej terminów.

2. Stworzenie tytułów i opisów – reklamodawca, dla każdego z wybranych terminów wyszukiwawczych tworzy tytuł i opis pod którymi znajdzie się jego strona w wynikach wyszukiwania (*search listing*) po podaniu danego terminu. Najlepiej gdy poszukiwany termin znajdzie się zarówno w tytule, jak i w opisie danej strony.

3. Ustalanie stawki za kliknięcie – reklamodawca ustala, jaką kwotę jest gotów płacić Overture za każde kliknięcie na linku do jego strony. Kwota ta decyduje o miejscu, jakie zajmie dany link na liście. Strony trzech reklamodawców oferujących najwięcej są umieszczane jako *Overture Premium Listing* w największych serwisach obsługiwanych przez tę firmę. Według Overture najlepsze rezultaty osiągają firmy zajmujące pierwsze pięć pozycji w licytacji.

4. Sprawdzenie zgodności strony z terminami wyszukiwawczymi – każda strona reklamowana w ramach Overture jest sprawdzana przez zespół redakcyjny pod kątem zgodności jej treści z deklarowanymi terminami wyszukiwawczymi. Dopiero po takiej kontroli zgłoszenie jest przyjmowane i umieszczane w wynikach wyszukiwawczych.

5. Umieszczenie strony w wynikach wyszukiwań – rezultatem całego procesu jest umieszczenie linku do strony w wynikach wyszukiwań zawierających w pytaniu wyszukiwawczym terminy powiązane z daną stroną. Zadeklarowana przez reklamodawcę opłata jest pobierana z jego konta przy każdym kliknięciu na jego linku.

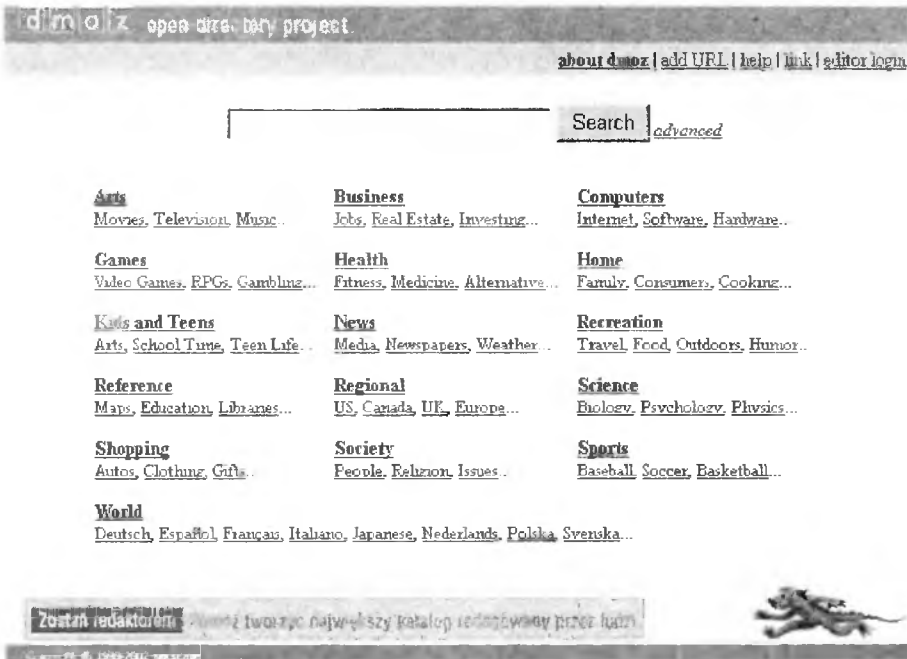
System ten jest bardzo popularny wśród serwisów prowadzących sprzedaż towarów i usług poprzez Internet. Na przykład firma Neo-Image Candlelight, zajmującą się sprzedażą świec poprzez witrynę www.candlesjustonline.com codziennie licytuje czterdzieści słów kluczowych. Stawki za słowo wahają się od pięciu do osiemdziesięciu centów – tyle firma będzie musiała zapłacić Overture za każde kliknięcie na jej linku w wynikach wyszukiwania, nawet jeśli klikająca osoba nie dokona żadnego zakupu.² Jednocześnie, osoby klikające na linku do jej strony będą miały pewność, że witryna oferuje towar którego szukali.

Overture zajmuje się wyłącznie dostarczaniem płatnych wyników wyszukiwania. Nie posiada własnej bazy stron WWW – dodatkowe wyniki wyszukiwania prowadzonego ze strony Overture (www.overture.com) są dostarczane przez Inktomi.

² <http://www.csmonitor.com/2002/0722/p14s03-wmcn.html>

Open Directory

Open Directory jest największym katalogiem stron internetowych stworzonym przez ludzi. Projektem zarządza niewielki zespół działający w ramach Netscape Communication Corporation. Zajmuje się on jedynie sprawami technicznymi związanymi z utrzymaniem katalogu, tworzeniem instrukcji dla redaktorów i rozwojem społeczności związanej z Open Directory. Redaktorami są internauci – wolontariusze. To oni zajmują się wyszukiwaniem stron związanych z różnymi tematami, ich opisaniem i klasyfikacją. Open Directory zawiera ponad trzy miliony osiemset tysięcy stron pogrupowanych w ponad czterystu sześćdziesięciu kategoriach. Materiał ten opracowywało prawie pięćdziesiąt osiem tysięcy redaktorów z całego świata. Prócz strony oficjalnej Open Directory Project³ dane zawarte w katalogu używane są na ponad trzystu siedemdziesięciu stronach. Wynika to między innymi z licencji, jaką objęte jest wykorzystywanie informacji z ODP. Informacje te są dostępne dla każdego i mogą być dowolnie wykorzystywane, reprodukowane i udostępniane.⁴ Dlatego Open Directory tak często pojawia się jako źródło wyników z katalogu i zapasowe źródło wyników dla wyszukiwarek. Nie ponosząc dodatkowych kosztów, serwisy mogą dostarczyć użytkownikom dodatkowe źródło informacji. Poniższy rysunek przedstawia stronę główną polskiej edycji katalogu Open Directory dostępnej pod adresem www.dmoz.pl.

Drugim z katalogów występujących w tabeli 1 jest LookSmart. Jest to serwis udostępniający, podobnie jak Overture, płatne wyniki wyszukiwania. Firmy płacą za umieszczenie w katalogu oraz za pozycjonowanie ich zgłoszenia

³ www.dmoz.org – warto zapamiętać, gdyż strona www.opendirectory.org jest typowym serwisem próbującym podszywać się pod cudzą nazwę.

⁴ <http://dmoz.org/license.html>

w ramach list wyników wyszukiwania. LookSmart posiada również część niekomercyjną – katalog Zeal. Jest on prowadzony na zasadach podobnych do Open Directory Project, ale istnieje większa kontrola ze strony zawodowych redaktorów. Informacje z LookSmart i Zeal są jednak dostępne poprzez zdecydowanie mniejszą liczbę serwisów niż te pochodzące z Open Directory.

Jak widać z tabeli 1, korzystając z największych serwisów wyszukiwawczych, korzystamy w rzeczywistości z zasobów tych samych dostawców wyników wyszukiwania. Nie dziwi więc popularność, jaką cieszy się Google.com. Szukając informacji poprzez ten serwis, szukamy bezpośrednio u największego dostawcy wyników wyszukiwań funkcjonującego w Sieci. Dodatkowo mamy w tym samym serwisie dostęp do katalogu Open Directory i narzędzi wyszukiwawczych, których nie udostępnia żaden inny serwis, jak choćby przeszukiwanie archiwów grup dyskusyjnych. W społeczności internetowej funkcjonuje nawet powiedzenie, że „jeśli czegoś nie znajdziesz w Google, to znaczy że nie ma tego w Sieci”. Nie jest to jednak obraz całkowicie prawdziwy. Po pierwsze, istnieją zasoby tzw. Głębokiej Sieci (znanej również jako Niewidzialna Sieć), czyli strony i bazy danych, których wyszukiwarki nie mogą zaindeksować, stosując dzisiejszą technologię. Po drugie, nawet Google nie ugięły się przed cenzurą. W 2002 roku profesor prawa Jonathan Zittrain i jego student Ben Edelman przetestowali 2,5 miliarda stron znajdujących się w bazie Google. Porównywali wyniki przeszukiwania Internetu podawane przez oryginalny serwis Google.com z efektem pracy zlokalizowanych wersji serwisu. Okazało się, że w wersjach francuskiej i niemieckiej Google nie indeksuje 113 stron podawanych przez oryginalny serwis. Brakowało stron związanych z różnorodnymi radykalnymi nurtami: nazistowskich, rasistowskich, antysemitycznych oraz witryny Jesus-is-lord.com, której autorzy bardzo ostro krytykowali religie inne niż chrześcijaństwo i piętnowali kościół katolicki. Według rzecznika prasowego Google usunięto linki niezgodne z prawem danego kraju. Wywołało to jednak dyskusje nad ograniczaniem dostępu do informacji bez poinformowania o tym internautów.

Z drugiej strony istnieje pytanie, czy wszystkie strony powinny być dostępne poprzez wyszukiwarkę. Ostatnio nasila się krytyka archiwizowania przez Google stron WWW. Korzystając z kopii stron zapisanych w archiwach serwisu, można między innymi przeczytać artykuły objęte opłatą subskrypcyjną. Niezadowoleni właściciele płatnych witryn grożą właścicielom wyszukiwarki procesem sądowym. Istnieje również możliwość wydobywania z kopii dokumentów zapisanych w nich haseł dostępu do zabezpieczonych hasłami części witryn. Takie strony są zwykle niedostępne dla zwykłych przeglądarek, ale czasami za sprawą błędów w oprogramowaniu tego typu dane zostają upowszechnione. Google, indeksując każdy dokument na jaki natrafi, pozwala szukać takich stron.

Krytyka serwisu Google raczej nie powoduje zmniejszenia liczby jego użytkowników. Procesy sądowe mogą jednak spowodować, że firma będzie musiała zmodyfikować metody przeszukiwania i indeksowania Sieci, a co za tym idzie zmienią się dostarczane przez nią wyniki. Dotychczasowe procesy dotyczące tzw. „głębokiego linkowania”, czyli podawania łączy do dokumentów wewnątrz pewnego serwisu z pominięciem strony głównej tego serwisu, mogą wróżyć ciężkie czasy dla Google i innych wyszukiwarek. Na przykład, w 1999 roku fotograf Leslie Kelly pozwał do sądu Arriba Soft. Kelly zajmował się sprzedażą swoich fotografii do różnych publikacji. Poprzez mechanizm wyszuki-

wawczy tej firmy można było dotrzeć do fotografii Kelly'ego i pobrać je za darmo z jego serwisu. Początkowo sąd oddalił pozew fotografa, twierdząc, że mechanizm do przeszukiwania nie naruszył wcale jego dóbr. Leslie Kelly odwołał się od wyroku i następną sprawę już wygrał. Sąd zadecydował, że umieszczenie w katalogu zdjęć autora narusza jego interesy, zmniejszając oglądalność jego strony domowej i pozwalając na darmowe pobieranie fotografii. Inne procesy dotyczące serwisów udostępniających „głębokie linki” kończyły się zazwyczaj ugodami.

Może to jednak oznaczać, że za jakiś czas dojdzie do przetasowań na scenie dostawców wyników wyszukiwania. Szczególnie, że Microsoft zapowiada wprowadzenie na rynek nowego mechanizmu wyszukiwawczego o kodowej nazwie MSNBot. Według deklaracji ze strony giganta z Redmond za cel nowej wyszukiwarce postawiono detronizację dotychczasowego lidera – Google. To może doprowadzić do poważnej konfrontacji zarówno na rynku serwisów wyszukiwawczych, jak i na rynku firm dostarczających wyniki wyszukiwań. Trudno przewidzieć kto wygra. Pozostaje mieć nadzieję, że użytkownicy.

Summary

The article presents the retrieval services' aspect resulting from the market specifics, and the profiles of companies owing these services. The author presents the dependences among the largest retrieval services: Google, Overture, and Open Directory.

STUDENCI KIERUNKU INFORMACJA NAUKOWA I BIBLIOTEKOZNAWSTWO A PRZYSZŁOŚĆ ZAWODU

Elżbieta Barbara Zybert
Instytut Informacji Naukowej
i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytetu Warszawskiego

*studia bibliotekoznawcze, studenci IINiSB UW,
program studiów, badania sondażowe, biblio-
tekarz, pracownik informacji, prestiż zawodu
bibliotekarza*

Na krajowych i międzynarodowych forach powszechne są dyskusje na temat jakości personelu bibliotek i ośrodków informacji, gdyż to od nich, ich kwalifikacji, kompetencji i cech osobowości zależy urzeczywistnianie wizji tych instytucji, ich wizerunek a także satysfakcja użytkowników. Ten ostatni z wymienionych czynników w istotnym stopniu decyduje o pozostałych i, co wielokrotnie w literaturze podkreślano, przyczynia się bezpośrednio lub pośrednio do kondycji finansowej bibliotek. Takie zamknięte koło: uczynny i kompetentny bibliotekarz, zadowolony użytkownik, pozytywne opinie o bibliotece wygłaszane przy różnych okazjach i miejscach oraz finansowy decydent, który widząc, że coś jest potrzebne i dobrze funkcjonuje może dać na ten cel środki finansowe.

Wydaje się, że aby był dobry personel biblioteczny powinien być dobry narybek – kandydaci do zawodu, przyjmowani na studia bibliotekoznawcze. Popularne są w środowisku opinie, także wśród czynnych bibliotekarzy, że osoby trafiające do zawodu są przypadkowe i nie czują ducha bibliotekarstwa. Takie potoczne stwierdzenia przyczyniają się do modyfikacji procesów rekrutacji na studia wyższe. Sugeruje się przeprowadzanie oprócz egzaminów wykazujących wiedzę także testów określających predyspozycje do zawodu i cechy osobowe przyszłych bibliotekarzy¹. Przygotowane testy, mające charakter pilotażowy, badające predyspozycje kandydatów do zawodu, zastosowane zostały na Wydziale Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu w Lund. Opracowane zostały na podstawie oczekiwań zgłaszanych pod adresem personelu bibliotecznego przez dyrektorów szwedzkich bibliotek i ich użytkowników². Test uwzględniał predyspozycje kandydatów w czterech obszarach zagadnień: pracy bibliotecznej, analizy tekstu, organizacji informacji oraz etyki usług, w tym także umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

¹ B.Olander: *Recruitment based on applied research: admission tests for new LIS students*. <http://www.ifla.org/IV/ifla68/prog02.htm>

² M.Kisilowska: *Kształcenie bibliotekarzy i użytkowników – uwarunkowania i zadania z perspektywy międzynarodowej*. „Bibliotekarz” 2002 nr11 s. 17-18

Jak wiemy, w polskich uczelniach przeprowadzane egzaminy wstępne na studia i rozmowy kwalifikacyjne nie wykorzystują tego rodzaju form sprawdzania predyspozycji przyszłych studentów, adeptów zawodu. Nauczyciele akademicy pracując z tymi, którzy się dostali na studia także oceniają głównie ich wiedzę i niewiele są w stanie powiedzieć na temat motywów podjęcia przez nich studiów, ich stosunku do przyszłego zawodu czy planowania kariery zawodowej zgodnie z kierunkiem studiów.

Problemy te stały się inspiracją do przeprowadzenia badań sondażowych wśród studentów Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Mimo iż badania te były przeprowadzone w jednym ośrodku kształcenia przyszłych pracowników biblioteczno-informacyjnych, to wnioski płynące z badań mają charakter znacznie szerszy i powinny stać się przyczynkiem do refleksji nad przyszłością zawodu.

Badaniami objęto studentów pierwszego roku studiów licencjackich stacjonarnych i zaocznych oraz drugiego roku uzupełniających studiów magisterskich, także studiów stacjonarnych i zaocznych. Uwzględnienie w badaniach studentów pierwszego i ostatniego roku studiów miało na celu ukazanie czy, i na ile, postawy studentów i ich stosunek do przyszłej kariery zawodowej i postrzeganie zawodu uległy zmianie. Objęcie badaniami studentów studiów stacjonarnych i zaocznych wynikało z oczywistego faktu, iż pierwsza z tych grup w większości nie pracuje nigdzie a więc ich wiedza ma charakter albo teoretyczny, albo tworzona jest na podstawie zasłyszanych informacji czy obserwacji znanych im bibliotekarzy i bibliotek. Studenci zaoczeni to z reguły grupa osób nieco starszych i mających już pewną empirię zawodową. Często ich decyzja o podjęciu studiów jest wynikiem pracy w bibliotekach czy ośrodkach informacji.

Badania przeprowadzono w semestrze letnim 2002/2003. Objęto nimi łącznie 185 osób. Spośród badanych studentów 108 (58,4% ogółu badanych) stanowili studenci pierwszego roku studiów licencjackich a 77 (41,6% ogółu badanych) studenci drugiego roku uzupełniających studiów magisterskich.

Badaniami objęto 143 kobiety (77,3% ogółu badanych)³ oraz 42 mężczyzn (22,7% ogółu badanych)⁴.

W grupie 108 studentów pierwszego roku 42 osoby były na studiach zaocznych (38,9% ogółu studentów pierwszego roku uwzględnionych w badaniu) a 66 osób na studiach stacjonarnych (61,1% ogółu studentów pierwszego roku uwzględnionych w badaniach). Badana grupa studentów pierwszego roku składała się z 77 kobiet (71,3% osób w tej grupie badawczej) i 31 mężczyzn (28,7% osób w tej grupie badawczej).

Z punktu widzenia kryterium wieku 84 (77,8%)⁵ osoby były w wieku do 25 lat; w przedziale wiekowym 26-30 było 10 osób (9,25% – byli to wyłącznie studenci zaoczeni); pomiędzy 31 a 40 rokiem życia było 12 osób (11,1%)⁶; powyżej 40 roku życia były 2 osoby (1,85% i byli to studenci zaoczeni).

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania 12 osób (11,1% badanych w tej grupie)⁷, mieszkało na wsi; 10 osób (9,25%)⁸ pochodziło z miejscowości do 20

³ w tym 77 ze studiów licencjackich (35 zaocznych i 42 stacjonarnych) i 66 kobiet ze studiów magisterskich (40 zaocznych i 26 stacjonarnych)

⁴ w tym 31 ze studiów licencjackich (7 zaocznych i 24 stacjonarnych) i 11 ze studiów magisterskich (2 zaocznych i 9 stacjonarnych).

⁵ W tym 22,6% zaoczeni i 77,4% stacjonarni

⁶ w tym 91,7% studenci zaoczeni i 8,3% studenci stacjonarni

⁷ po połowie studenci zaoczeni i stacjonarni

⁸ także w połowie zaoczeni i stacjonarni

tys. mieszkańców; 11 osób (10,2%)⁹ z miejscowości do 50 tys.; 6 osób (5,55% sami stacjonarni) z miast do 100 tys. i 69 osób (63,9%)¹⁰ z miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

W ankiecie zawarto łącznie 11 pytań, w tym 2 o charakterze otwartym oraz 9 zamkniętych, przy niektórych z nich poproszono dodatkowo o uzasadnienie w przypadku oceny negatywnej.

Pierwsze z zadanych pytań miało na celu ustalenie powodów, dla których studenci podjęli studia w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych. W przypadku studentów pierwszego roku odpowiedzi były bardzo zróżnicowane i zawierały wiele powodów, od zainteresowań, podniesienia kwalifikacji, widzenie przyszłości w studiach tego typu, poprzez przypadkowość czy celowy wybór wynikający z łatwości procedury egzaminacyjnej czy niskiej odpłatności za studia (w przypadku studiów zaocznych). W poszczególnych wypowiedziach respondentów wymieniano wiele powodów. Stąd podziały na niżej wymienione grupy nie mają charakteru rozłącznego. W wypowiedziach podkreślano, iż powodem podjęcia studiów były:

1. Zainteresowanie książką, informacją naukową, bazami danych, systemami informacyjno-wyszukiwawczymi („bo w informacji tkwi władza”), zainteresowanie mało popularnymi dziedzinami, a informacja naukowa, zdaniem jednego z respondentów nie została jeszcze odkryta, praca w wydawnictwie, w dziedzinie informacyjnej, zgodność z planami zawodowymi (także w kontekście przyszłych ścieżek magisterskich), praca z ludźmi, chęć do pracy w bibliotece, kontynuacja studiów po PSIAK’u – 67 osób (62% ogółu badanych ze studiów licencjackich, w tym 25% ze studiów zaocznych) wskazało na ten powód.

2. Podniesienie kwalifikacji (np. „jestem archiwistą, pracuję w zawodzie, dla swojej pracy potrzebuję rozszerzenia swojej wiedzy”), z powodu pracy w bibliotece i „sugestii” dyrektora danej placówki. Dla niektórych spośród nich podjęcie studiów było niemal warunkiem sine qua non utrzymania posiadanej pracy. Jest to motyw pośrednio wiążący się z pierwszym, ale wskazujący na posiadaną już wiedzę w zakresie problematyki bibliotekoznawczo-informacyjnej i chęć jej uzupełnienia. 25 osób (23% ogółu badanych z grupy licencjackiej) wymieniło ten powód, przy czym znakomitą większość stanowiły osoby ze studiów zaocznych, co wydaje się oczywiste gdyż studenci studiów zaocznych często już pracują.

3. Trzecim z powodów podjęcia studiów, wymienianych przez respondentów, było uznanie kierunku za przyszłościowy, ciekawy, „dający dobre przygotowanie do życia w erze informacyjnej” czy „dający możliwość zdobycia umiejętności potrzebnych do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym”. Ten powód wymieniło 20 respondentów (18,5%), wśród których prawie 90% stanowili studenci stacjonarni, co może sugerować, iż rozważania dotyczące społeczeństwa informacyjnego, znaczenia informacji w codziennym życiu i roli osób umiających się nią posługiwać nie są im obce.

4. Część respondentów (14 osób, tj. 13% ogółu badanych w tej grupie) zdecydowała się na studia w tej dziedzinie, licząc także na łatwość znalezienia pracy.

5. Część odpowiedzi, nie zaprzeczając często wypowiedziom pokrywającym się z tymi powyższymi (np. „studia bibliotekoznawcze były w kręgu moich zainteresowań, ale dalszych”), przyznawała otwarcie, iż powodem podjęcia

⁹ w tym 45,5% zaocznicy i 54,5% stacjonarni

¹⁰ w tym 33,3% zaocznicy i 62,3% stacjonarni

studiów w IINiSB było niedostanie się na studia, lub „przegapienie terminów” na innych kierunkach, potraktowanie bibliotekoznawstwa jako „studiów ratunkowych”. Takich wypowiedzi było 15 (13,9% ogółu wypowiedzi w grupie licencjackiej), „chęć uniknięcia służby wojskowej” – 1 odpowiedź (0,9% ogółu odpowiedzi w tej grupie), przypadek 3 osoby (2,8% ogółu badanych w grupie licencjackiej), łatwość procedury egzaminacyjnej 8 osób (7,4% odpowiedzi w tej grupie), „możliwość zaczepienia się gdziekolwiek i przygotowywania do wymarzonych, innych studiów” 2 odpowiedzi (1,85%, jedynie studenci stacjonarni), „bo są to studia tanie” 2 osoby (1,85% ogółu badanych w tej grupie) czy po prostu chęć zdobycia jakiegokolwiek wykształcenia 1 osoba (0,9% odpowiedzi na poziomie licencjackim).

6. Były też powody takie jak chęć studiowania w prestiżowej uczelni czy instytucie. Ku miłemu zaskoczeniu autorki takich wskazań było aż 11 (10,2% ogółu wypowiedzi poziomu licencjackiego, w tym mniej więcej po połowie wśród studentów stacjonarnych i zaocznych).

7. Osiem wypowiedzi (7,4%) wskazywało w sposób bezpośredni na podjęcie studiów ze względu na tradycje rodzinne.

Wiadomo, iż często powodem zainteresowania się danym zawodem, czy studiami w danej dziedzinie jest bezpośrednia wiedza na temat zawodu, warunków pracy, jej mocnych i słabych stron uzyskiwana od członków rodziny lub znanych związanych z tym zawodem. Pytanie o istnienie takich kontaktów i wpływów pojawiło się także w zestawie pytań w ankiecie. W wyniku odpowiedzi na to pytanie, niezależnie od indykacji w pytaniu poprzednim, stwierdzono, iż u 36 respondentów (33,3% ogółu badanych na poziomie licencjackim) ktoś z członków rodziny lub ze znanych pracuje w bibliotece lub ośrodku informacji i miał wpływ na podjęcie decyzji o studiach na tym kierunku. Nawet mimo braku takich bezpośrednich powiązań rodzinno-przyjacielskich aż 62 % badanych miała wiedzę na temat zawodu i świadomość wszelkich uwarunkowań z tym związanych, a więc zarówno małych uposażeń, usługowości zawodu jak i jego niezbyt wysokiego prestiżu zawodowego.

60 osób (55,6% ogółu badanych na poziomie licencjackim) zapoznało się z programem studiów przed przystąpieniem do egzaminów. W tej grupie są zarówno osoby, które deklarowały wiedzę na temat zawodu, bezpośrednich, rodzinnych kontaktów, jak i osoby, dla których „magnesem” przyciągającym do studiów był program zamieszczony w informatorach o studiach.

Interesujące wydało się zapytanie respondentów na początku ich drogi zawodowej, zainicjowanej, jakby się mogło wydawać, studiami w tym zakresie, czy pracują już w bibliotece/ ośrodku informacji czy też planują jej podjęcie po ukończeniu któregoś z etapów studiów lub w trakcie ich trwania. Jak wynika z badań wśród studentów pierwszego roku studiów licencjackich 19 osób (17,6% ogółu z tego poziomu) pracuje w bibliotece/ośrodku informacji¹¹. Niezależnie od nich 65 osób (60,2% ogółu badanych z pierwszego roku studiów) planuje podjęcie pracy w zawodzie, do którego przygotowują studia. 24 osoby (22,2% ogółu badanych na tym poziomie) wyraźnie stwierdza, iż nie planuje pracy w tym zawodzie, ich celem jest bądź przeczekanie do następnej rekrutacji na „swój” kierunek i rezygnacja z obecnego, lub podjęcie pracy w innym zawodzie, w którym umiejętności wiążące się, np., z wyszukiwaniem informacji, bazami danych, sieciami komputerowymi mogą być dodatkowym atutem sprzyjającym uzyskaniu atrakcyjnej i, co podkreślano, dobrze płatnej pracy.

¹¹ w tym 89,5% spośród studentów zaocznych i 10,5% studentów stacjonarnych

Ponieważ ponad połowa badanych studentów uczestniczyła już w drugim semestrze zajęć a także deklarowała swoją wiedzę na temat zawodu i publikowanego programu studiów zapytano respondentów o to, jak oceniają ten program pod kątem zawodu, do którego te studia przygotowują. Wyboru dokonywano pomiędzy kategoriami: bardzo przydatny, przydatny, mało przydatny i nie mam zdania. 16 osób (14,8% ogółu badanych na poziomie licencjackim, w tym 11 studentów zaocznych i 5 stacjonarnych) oceniło ten program jako bardzo przydatny. 71 osób (65,7% ogółu badanych na tym poziomie, w tym 28 studentów zaocznych i 43 studentów stacjonarnych) oceniło przedstawioną im ofertę programową jako przydatną. A więc 75,4% badanych studentów pierwszego roku uważa, że program spełnia ich oczekiwania, zarówno z punktu widzenia treści deklaracyjnych, zawartych w programie, jak również z punktu widzenia ich realizacji, choć w kilku odpowiedziach (3,7% ogółu wypowiedzi) znalazły się stwierdzenia (dość enigmatyczne), iż pewne treści są mało przydatne. 6 osób (5,6% ogółu badanych studentów licencjackich, wyłącznie studenci stacjonarni) określiła program jako mało przydatny, co, m.in., wynikało z faktu, iż znaczny odsetek studentów studiów stacjonarnych nie planuje podjąć pracy w zawodzie bibliotekarz/pracownik informacji i oceniali ten program pod kątem odpowiedniości do „ich” zawodu, co wyjaśniono przy okazji innych pytań. Piętnaście osób (13,9%), w tym 3 studentów zaocznych i 12 studentów stacjonarnych) nie miało na ten temat zdania.

Z pytaniem tym wiązało się kolejne – czy zdaniem respondentów oferowany im program kształcenia spełnia oczekiwania pracodawców. Tu odpowiedzi były zbliżone do odpowiedzi uzyskanych uprzednio: 81 osób (76% badanych studentów licencjackich)¹² potwierdza, iż rejestr oczekiwań ze strony pracodawców pokrywa się z treściami programowymi oferowanymi im w Instytucie. 18 osób (16,7%) nie podziela tego zdania i tu także dominują studenci stacjonarni. Osoby sytuujące się w tej kategorii uważały, że przekazywana im wiedza ma charakter pamięciowy, jest zbyt mało treści o charakterze praktycznym, narzekają też na „brak możliwości indywidualnego rozwoju”. Inny respondent nie jest usatysfakcjonowany zbyt małą, jego zdaniem, ilością zajęć komputerowych. Wśród wypowiedzi znalazły się stwierdzenia, że rejestr oczekiwań pracodawcy nie pokrywa się z programem studiów ponieważ „w pracy trzeba mieć doświadczenie, znać dwa języki obce i opanowanie komputera – perfekt”, „w przypadku pracy bibliotekarza można sprostać oczekiwaniom, ale jestem mniej optymistyczny w przypadku pracy w archiwum i w wydawnictwie”, „potrzebna jest praktyka, nie tylko wiedza teoretyczna”, „pracodawców jest trudno zadowolić, mają duże wymagania i oczekiwania”, „kształcenie ma zbyt wąski zakres”, „zbyt mało zajęć praktycznych”, „za mało wiadomości na temat współczesnego rynku książki”. Nie miało zdania na ten temat 9 studentów (8,3% ogółu badanych na pierwszym roku studiów).

W pytaniu dotyczącym prestiżu zawodowego respondenci w swoich ocenach wyraźnie różnicowali zawód bibliotekarza i pracownika informacji naukowej, podkreślając zdecydowanie wyższą pozycję tego drugiego. Jeden z respondentów stwierdza „prestiż pracownika informacji naukowej jest dużo wyższy, ponieważ jest to dziedzina nowoczesna i rozwijająca się oraz uniwersalna, a pracownik informacji jest traktowany z respektem”. Ogólnie jednak oba zawody zostały zakwalifikowane do zawodów niecieszących się szacun-

¹² w tym 81% badanych studentów zaocznych studiów licencjackich i 71,2% badanych studentów stacjonarnych studiów licencjackich.

kiem i uznaniem w społeczeństwie. Na niski prestiż zawodu wskazywało 38 osób (35,2% ogółu badanych na pierwszym roku)¹³; na średni wskazywały 54 osoby (50% ogółu badanych na tym poziomie tj. 20 studentów zaocznych i 34 stacjonarnych). Wysoki prestiż ma ten zawód w ocenie 4 osób (3,7% ogółu badanych, w połowie studentów zaocznych i stacjonarnych). Pozostałych 12 osób (11,1% ogółu badanych studentów pierwszego roku) nie miało zdania na ten temat. Próbuąc określić miejsce bibliotekarza/pracownika informacji w hierarchii zawodów, respondenci sytuowali go pomiędzy pracownikiem naukowym a pracownikiem umysłowym, ale poniżej nauczyciela i lekarza.

Jako przyczynę niskiego prestiżu zawodu najczęściej wymieniano: niskie zarobki oraz stereotyp „nic nierobienia”, dający błędną oceną zawodu/ów. W powszechnej świadomości zawód ten kojarzy się z nudną, mało ambitną, nierozwijającą (wypożyczanie książek) i słabo wynagradzaną pracą.

Niski prestiż wynika z ogólnego, słabego wizerunku bibliotek, szczególnie małych bibliotek publicznych. Jedna z respondentek, odwołując się do swoich doświadczeń w korzystaniu z bibliotek zachodnich, napisała: „bibliotekarz tam to nie człowiek o niskich zarobkach i zgnuśniały; pomoce naukowe to nie tylko książki, lecz również multimedia, a miejsce pracy urządzone jest przyjaźnie i nowoczesnie”.

Niska ocena wynika, zdaniem respondentów, także ze zbyt małej wiedzy na temat samego zawodu, tego czym się zajmuje. W odczuciu społecznym jest to zawód, który wymaga wykształcenia co najmniej średniego, ale niekoniecznie studiów wyższych. Część osób uważa, że nie ma on dużych perspektyw rozwoju (respondentka udzielająca tej odpowiedzi nie planuje podjęcia pracy w tym zawodzie). Społeczna ocena, określająca prestiż, uzależniona jest także od tego kto dokonuje oceny: osoby korzystające z usług bibliotekarza są w stanie docenić jego rolę i tym samym u nich prestiż zawodu jest wyższy niż wśród tych niekorzystających. Ktoś inny podkreślał, że przyczyna niskiej oceny wynika z mentalności społeczeństwa, które nie czyta i nie rozumie roli bibliotekarza, a stosunek do zawodu jest odzwierciedleniem stosunku społeczeństwa do książki, czytelnictwa i bibliotek. Inna respondentka uważa, że „samo środowisko bibliotekarzy ma takie odczucie odnośnie swojego zawodu, natomiast ona sama uważa, że jest to niesłuszny pogląd”.

Przyczyną niskiej ewaluacji jest także postać samego bibliotekarza, którego traktuje się mało poważnie, pobłaźliwie, jako osobę, która nie miała ambicji i zdolności by zdobyć inny, lepiej płatny zawód. Bibliotekarz postrzegany jest w sposób stereotypowy „jako osoba nie śledząca bieżących nowinek wszelkiego typu, ale zagrzebana w swym małym światku książek”, „kojarzy się ze starszą, smutną osobą w ciemnym i cichym pomieszczeniu bibliotecznym” „emerytka w okularach, niesympatyczna i krzywo patrząca na każdego czytelnika”, „panie pracujące w bibliotekach, zwłaszcza publicznych, zawsze kojarzą się smutno, szaro, biednie; sprawiają wrażenie niezadowolonych z życia i ze swojej pracy, i w każdej ze znanych mi bibliotek tak jest”. Respondenci podkreślali także, iż w odczuciu społecznym bibliotekarz nie robi nic, często nic nie wie i tylko pije kawę i zdaniem wielu badanych „opinie te w większości przypadków są uzasadnione”. Badani studenci bardzo często podkreślali, iż sami bibliotekarze kształtują tak niski prestiż zawodu przez swoje niekompetencje, czasem niskie kwalifikacje, nieuprzejmość, „toksyczność” (jedna z re-

¹³ w tym 9 osób to studenci zaoczeni a 29 stacjonarni

spondentek określiła, że „bibliotekarz to zasiedziały gbur”) i często niechęć do udzielania pomocy. Zwracano uwagę także na fakt, iż niekorzystny wizerunek bibliotekarza ukształtował się dawniej, gdy bibliotekarzem mógł zostać każdy, jeśli tylko umiał czytać i pisać, a obecnie mało kto zdaje sobie sprawę, że by zostać bibliotekarzem trzeba ukończyć studia wyższe.

Na pytanie, jakie czynniki mogą przyczynić się do poprawy wizerunku zawodu bibliotekarza/pracownika informacji respondenci, wskazywali:

- wejście do UE, wzrost zapotrzebowania na osoby wszechstronnie wykształcone i rozwój sektora informacji;
- wzrost nakładów na biblioteki, ich unowocześnienie;
- komputeryzację bibliotek;
- wzrost uposażenia bibliotekarzy, co sprawi, że pracę w zawodzie podejmą ludzie nie tylko z przymusu;
- dobre (lepsze niż dotychczas) przygotowanie do zawodu (profesjonalizm), ciągłe doskonalenie umiejętności i wiedzy bibliotekarzy, zwiększenie ich wiarygodności
- zmiana wizerunku bibliotekarza (zwłaszcza bibliotek publicznych. W tej grupie uwag znalazły się stwierdzenia o konieczności uświadomienia sobie przez bibliotekarzy, że ich zawód ma charakter usługowy i niezbędna jest zmiana nastawienia bibliotekarzy do użytkowników. Potrzebne jest doskonalenie takich cech jak uczynność, cierpliwość, grzeczność, komunikatywność, dynamizm, otwartość na ludzi, aktywna postawa samych bibliotekarzy, zmiana ich stosunku do samych siebie, podkreślanie, a nie deprecjonowanie, swojej wartości; zwiększenie zaangażowania w pracę, „przede wszystkim pracownik musi być zainteresowany tym co robi, jeśli nie będzie lubił swojego zawodu będzie ciągle sfrustrowany, co niestety widać u pracowników bibliotek”. Podkreślano także, że powinien się zmienić wygląd bibliotekarzy;
- zmiana nazwy kierunku studiów z bibliotekoznawstwo na informacja i określanie wszystkich pracowników bibliotek jako pracowników informacji, bo taką pełnią rolę, ponadto w „określeniu pracownik informacji naukowej jest człon nauka, który sugeruje prestiż, natomiast bibliotekarz to ktoś, kto wypożycza książki, a to nie brzmi dumnie”¹⁴;
- rzetelna informacja w społeczeństwie na temat specyfiki zawodu, doinformowanie społeczeństwa „bo trudno cenić coś, o czym się nie ma pojęcia”;
- zwiększenie roli biblioteki i ośrodka informacji w życiu społecznym, także poprzez zmianę polityki państwa odnośnie usług informacyjnych.

Wśród studentów pierwszego roku studiów 94 osoby (87% ogółu badanych na tym poziomie, a więc 39 studentów zaocznych i 55 stacjonarnych) uważały, że zawód bibliotekarza i pracownika informacji naukowej to zawody z przyszłością, wyrażnie jednak preferując pracownika informacji naukowej. Uzasadniali to coraz powszechniejszym zainteresowaniem różnorodnymi informacjami, ich gromadzeniem i umiejętnością wyszukiwania. Podkreślali, iż już teraz informacja staje się najważniejszym towarem na rynku („sukces to wiedza, a wiedza to informacja”), jej ilość w obiegu społecznym wciąż się zwiększa i odgrywa coraz większą rolę w życiu każdego człowieka. „Kiedyś

¹⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem MENiS z dnia 20.05.2003 r nastąpiła zmiana nazwy kierunku studiów z „bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna” na „informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”. Jednakże podczas badania studenci o tym nie wiedzieli.

o sile państwa świadczyła siła armii, potem potęga gospodarki, a obecnie coraz większy nacisk kładzie się na przepływ informacji i właśnie to powoli zaczyna być wykładnikiem siły państwa". W związku z tym potrzebne będą osoby umiejące ją wyszukać i udostępnić, zwłaszcza, że „specjaliści nie będą mieć czasu na samodzielne szperanie w dokumentach”. Respondenci uważają, iż wykształcenie to przyszłość, zwłaszcza w zakresie szeroko rozumianych umiejętności informacyjnych i wystarczy jedynie wyspecjalizować się w tym zakresie. Wierzą, że w niedalekiej przyszłości, a może już po wejściu do UE potrzebni będą ludzie wykształceni, zaznajomieni z nowymi technologiami ICT, umiejący „poruszać” się w sieciach i systemach informacyjnych, sam zaś wód uzyska prestiż, a pracownicy większe, godne wynagrodzenie.

Także, zdaniem badanych, rola bibliotek jako pośredników w docieraniu do informacji będzie coraz większa, ale wymaga to od samych bibliotek przeobrażenia i dostosowania się do standardów zachodnich, a od samych bibliotekarzy zmiany mentalności i podejścia do użytkowników i swojej pracy, gdyż jest to gwarantem tak przyszłości jak i poszanowania zawodu i instytucji. Respondenci zwracali także uwagę na konieczność odmłodzenia zawodu („bo stara kadra jest niechętna maszynom”) i przekształcania zawodu: odchodzenie od bibliotekarstwa do informacji naukowej.

10 respondentów (9,3%, w większości studenci stacjonarni) uważało, iż zawód/ zawody te nie mają przyszłości (m.in. dlatego, iż po ich ukończeniu są trudności ze znalezieniem pracy). 4 osoby (3,7%) nie miało zdania w tym zakresie.

Badania przeprowadzone wśród studentów drugiego roku magisterskich studiów uzupełniających objęły łącznie 77 studentów, wśród których 42 (54,5% ogółu badanych na tym poziomie) było studentami zaocznymi, a 35 (45,5% ogółu badanych na tym poziomie) studentami stacjonarnymi.

Grupa magisterska objęta badaniami składała się z 66 kobiet (85,7% ogółu badanych na tym poziomie) oraz 11 mężczyzn (14, 3% ogółu badanych tego poziomu).

W przedziale wiekowym do 25 lat było 31 osób (40,3% ogółu badanych na tym poziomie, byli to sami studenci stacjonarni); do 30 lat – 6 osób (13% ogółu badanych studentów poziomu magisterskiego, w tym 6 zaocznych i 4 stacjonarnych); pozostałą grupę badanych stanowili studenci zaoczeni, których w grupie wiekowej do 40 lat było 28 osób (36,7% ogółu tego poziomu) oraz powyżej 40 roku życia 8 osób (10,4% badanych studentów magisterskich).

Największą grupę wśród badanych studentów poziomu magisterskiego stanowili respondenci mieszkający w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców, głównie Warszawy (39% ogółu badanych tego poziomu, w tym 10 osób to studenci zaoczeni, a 20 osób to studenci stacjonarni). Drugą pod względem liczebności grupę stanowili respondenci mieszkający na wsi (27,3% ogółu badanych ze studiów magisterskich, w tym 15 osób ze studiów zaocznych i 6 ze stacjonarnych). Pozostałe grupy to 11 osób z miejscowości do 20 tys. (11% ogółu badanych poziomu magisterskiego), 6 osób ((7,8% ogółu badanych w tej grupie) i 9 osób z miast do 100 tys. (11,7%).

Respondenci mieli ustosunkować się do tych samych problemów co studenci pierwszego roku studiów. Na pytanie o powód podjęcia studiów magisterskich odpowiadali¹⁵, iż wynika to:

¹⁵ Respondenci w swoich wypowiedziach często podawali po kilka powodów, stąd liczba wskazań jest znacznie większa niż liczba badanych osób.

- z ich zainteresowań (m.in.: wiedzą o dawnej książce, biblioterapią, literaturą dziecięcą, edytorstwem) i ciekawej oferty programowej na studiach magisterskich (30 osób, tj. 42,9% respondentów). Podkreślano dużą ofertę ścieżek magisterskich zaproponowanych w IINiSB, co było powodem zainteresowania studiami w tym Instytucie bo, jak wiadomo, absolwenci studiów licencjackich mają możliwość podejmowania uzupełniających studiów magisterskich na dowolnej uczelni w kraju;
- z wewnętrznej potrzeby zdobycia i uzupełnienia wiedzy w związku z przeobrażeniami w ich miejscach pracy (bibliotekach – automatyzacja), zapoznania się z nowymi tendencjami w zakresie działalności informacyjnej (na ten motyw zwróciło uwagę 13% respondentów – 10 osób);
- z konieczności podniesienia kwalifikacji niezbędnych do podjęcia lub utrzymania pracy (trudna sytuacja na rynku pracy) i/lub kariery zawodowej (np. awans zawodowy nauczyciela-bibliotekarza) Taki powód podało 60 osób – 78% ogółu badanych na poziomie magisterskim;
- z dobrych perspektyw rozwoju zawodu („zawód przyszłościowy”) – mówiło o tym 10 osób (13% ogółu wypowiedzi na poziomie magisterskim).

W tej grupie także część z badanych osób miała kogoś wśród znajomych lub z rodziny pracujących w bibliotekach czy ośrodkach informacji. Takiej odpowiedzi udzieliło 32,5% badanych osób (w tym 60% studentów zaocznych i 40% studentów stacjonarnych). 57 osób (74% badanych osób tego poziomu) dysponowała wiedzą na temat zawodu, do którego przygotowują ścieżki specjalizacyjne na poziomie magisterskim (w tym 30 studentów zaocznych i 27 stacjonarnych). Takiej samej grupie respondentów znany był program kształcenia prezentowany w informatorze (na 57 studentów 32 – to studenci zaoczeni a 25 stacjonarni).

W pytaniu o chęć wiązania się z zawodami, do których przygotowują ścieżki magisterskie (bibliotekarz, dokumentalista, edytor-wydawca, pracownik informacji naukowej, specjalista od baz danych, także broker informacji) 47 osób (61% ogółu badanych na tym poziomie) zadeklarowało, że już jest zatrudniona zgodnie z profilem studiów (w tym 35 studentów zaocznych i 12 stacjonarnych). W niektórych przypadkach wykonywana praca miała charakter czasowy, nie mniej jednak dawała kontakt z zawodem, do którego studenci przygotowywali się i stanowiła szansę uzyskania pracy pełnoetatowej. Pracę w zawodzie planują podjąć także dalsze 22 osoby (28,6% z tej grupy, w tym 4 studentów zaocznych i 18 stacjonarnych). Dla studentów zaocznych oznaczało to przygotowywanie się do zawodu innego niż dotychczas wykonywany. 8 studentów (10,4% ogółu badanych ze studiów magisterskich, w tym 3 zaocznych i 5 stacjonarnych) nie planuje podjęcia pracy w tych zawodach, nie precyzując jednak, jakie są ich plany związane z zatrudnieniem.

Oceniając program pod kątem przydatności do przyszłego lub już wykonywanego zawodu, 21 osób (27,3% ogółu badanych na tym poziomie, w tym 15 zaocznych i 6 stacjonarnych) uznało program za bardzo przydatny; 45 za przydatny (58,4%, w tym 21 zaoczeni 24 stacjonarni); 6 za mało przydatny (7,8%, w tym po 3 studentów zaocznych i stacjonarnych); pięciu studentów (6,5%, 3 zaocznych i 2 stacjonarnych) nie miało zdania na ten temat. Łącznie 85,7% respondentów z tej grupy oceniło program jako bardzo przydatny lub przydatny.

W odniesieniu do oceny przydatności realizowanych studiów pod kątem oczekiwań pracodawców odpowiedzi były następujące: 55 osób (71,4%,

w tym 35 studentów zaocznych i 20 stacjonarnych) oceniło je jako zgodne z oczekiwaniami; 12 studentów (15,6%, w tym 3 zaocznych i 9 stacjonarnych) jako niezgodne; 10 osób (13%, w tym 4 zaocznych i 6 stacjonarnych) nie miało zdania odnośnie tego pytania.

Respondenci zostali także poproszeni o określenie, jak postrzegają prestiż zawodu bibliotekarz/pracownik informacji i inny, związany z książką. Głosów oceniających jako bardzo wysoki było 10 (13% ogółu badanych na tym poziomie, w tym 7 zaocznych i 3 stacjonarnych); jako średni określili 42 osoby (54,5%, w tym 25 zaocznych i 17 stacjonarnych); 21 osób (27,3%, w tym 8 zaocznych i 13 stacjonarnych) jako niski; 4 osoby (5,2%, po dwie osoby spośród studentów zaocznych i stacjonarnych) nie miały zdania w tym zakresie.

Studenci zapytani o komentarz przede wszystkim zwracali uwagę na niskie uposażenie pracowników, niewspółmierne do wykształcenia i znaczenia informacji, choć uwagi te były wypowiedzane przede wszystkim pod adresem bibliotekarzy. Podkreślali także, iż na prestiż zawodu (bibliotekarza) wpływa niedoinwestowanie bibliotek, brak komputeryzacji, niski (w dalszym ciągu) poziom wykształcenia pracowników bibliotek, brak profesjonalizmu w pracy i złe nastawienie do użytkowników. Trzeba podkreślić, że większość niskich ocen odnosiła się do bibliotekarzy, natomiast inne zawody związane z książką (np. specjaliści-edytorzy), różne kręgi pracowników szeroko rozumianej informacji otrzymywały zdecydowanie wyższe notowania. Zdarzały się jednak bardzo wysokie oceny prestiżu w odniesieniu do bibliotekarzy (7 wskazań, na 10 bardzo wysokich).

Jedną z możliwości poprawy prestiżu, zwłaszcza bibliotekarza, jest zmiana wizerunku tego zawodu, wzmocnienie świadomości i solidarności zawodowej. Jako przykład podano: „święto bibliotekarza i pracownika kultury nie jest obchodzone tak znacząco jak innych zawodów np. nauczyciela, choć nie jest nas tak mało”. Zwrócono uwagę na konieczność stworzenia silnego lobby bibliotecznego, gdyż „wszelkie zmiany w ustawach bibliotecznych przeprowadzane są na niekorzyść bibliotekarzy, bez ich jakiegokolwiek protestu”. Niezbędne dla prestiżu jest także dofinansowanie bibliotek, bowiem „brak nowych książek w bibliotekach budzi złość skierowaną do bibliotekarza, wywołuje negatywne oceny jego pracy i wątpliwości odnośnie zasadności i przydatności istnienia bibliotek z makulaturą.” Tradycyjnie podkreślano, iż wyższe płace dla bibliotekarzy przyczynią się do wzmocnienia rangi zawodu. Bardzo często, jako podstawowy warunek poprawy wizerunku i prestiżu zawodu bibliotekarza, podkreślano konieczność podniesienia jego wykształcenia, ustawiczne doskonalenie umiejętności, także w zakresie nowinek technologicznych. W prawie wszystkich wypowiedziach pojawiały się wypowiedzi o nieżyczliwości bibliotekarzy, którzy, zamiast wzmacniać pozycję zawodu, osłabiają ją.

67 respondentów (87% ogółu badanych na tym poziomie) uznało zawody, do których przygotowywały ich studia, za przyszłościowe (w tym 37 zaocznych studentów i 30 stacjonarnych); 6 (7,8%, po połowie) miało odmienne zdanie, a 4 (5,2%, także po połowie studenci zaocznicy i stacjonarni) nie miało go wcale.

Podsumowując te badania, można stwierdzić, iż wśród 185 badanych studentów studiów licencjackich i uzupełniających magisterskich, kształcących się w Instytucie, 97 osób (52,4% ogółu badanych na obu poziomach tj. 67 na studiach licencjackich i 30 na magisterskich) zadeklarowało podjęcie studiów ze względu na swoje zainteresowania; 85 osób (45,9% w tym 25 osób na studiach licencjackich i 60 na studiach magisterskich) dla podniesienia kwalifika-

cji, zdobycia i uzupełnienia wiedzy; 44 osoby (23,8% ogółu wszystkich badanych tj. 20lic+14lic.+10 mag.) zwracały uwagę, iż głównym powodem podjęcia studiów było ich przekonanie o przygotowaniu do wykonywania zawodu przyszłościowego, po którym łatwo będzie można znaleźć pracę.

Podkreślić należy, iż motyw podjęcia studiów, podawane przez studentów pierwszego roku reprezentowały szerokie spectrum możliwości, podczas gdy wśród studentów studiów magisterskich wypowiedzi miały charakter jednorodny i zasadniczo dotyczyły uzupełnienia kwalifikacji i/lub zdobycia, ewentualnie utrzymania pracy. W odróżnieniu od poziomu licencjackiego nie było wyborów przypadkowych, nie wskazywano na taniść studiów czy łatwość w przyjęciu na studia uzupełniające.

Jak wynika z badań, ogółem 61 osób tj. 33% (36 osób na poziomie licencjackim i 25 osób na poziomie magisterskim) mogła na bieżąco weryfikować swoją wiedzę na temat zawodu i studiów w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, mając wśród swoich znajomych i rodziny osoby wykonujące ten zawód. Można przypuszczać, iż ich doświadczenia były na tyle pozytywne, że zachęciły do podjęcia studiów w tym zakresie. Niezależnie od tej prywatnej, ale niesłychanie wpływowej formy informacji, większość studentów w obu grupach deklarowała wiedzę na temat zawodu, z przewagą w tym studentów zaocznych, którzy w większości przypadków znali go zarówno z autopsji, jak i programu studiów. Potwierdzeniem tego jest odpowiedź na kolejne pytanie, z której wynika, iż na 185 studentów 66 (35,7%) respondentów pracuje już w zawodzie (19 ze studiów licencjackich i 47 magisterskich). Ponadto 87 osób (47%) deklaruje chęć podjęcia pracy w studiowanej specjalności (65 ze studiów licencjackich i 22 magisterskich). Oznacza to, że swoją przyszłość zawodową w omawianym kierunku wybrały, lub deklarują, 153 osoby (82,7% ogółu badanych).

Przydatność programu studiów dla wybranego przez siebie zawodu 37 osób (20% w tym 16 studentów licencjackich +21 magisterskich) oceniło jako bardzo przydatny; 116 osób (62,7%, w tym 71 studentów licencjackich i 45 magisterskich) jako przydatny; 12 osób (6,5%, w tym 6 ze studiów licencjackich i 6 z magisterskich) jako mało przydatny. Pozostałych 20 osób (10,8%, w tym 15 studentów studiów licencjackich i 5 magisterskich) nie miało na ten temat zdania. Wynika z tego, iż pozytywne oceny odnośnie zawartości programowej studiów miały łącznie 153 osoby (82,7% ogółu badanych studentów). Negatywnie oceniało przydatność programu 6,5% ogółu badanych. Ocena programu jako „mało przydatny” wynikała często z faktu, iż te osoby nie zamierzały w tym zawodzie podejmować pracy. Podkreślić należy to, iż wyższy poziom kształcenia, wzbogacony często także wiedzą praktyczną i doświadczeniem życiowym (starszy wiek respondentów), oznaczał także wyższe oceny dla przydatności programu kształcenia.

Spojrzenie na program studiów z punktu widzenia oczekiwań pracodawców wykazało, iż 136 osób (73,5 %, w tym 81 ze studiów licencjackich i 55 magisterskich) uznaje go za zgodny z tymi oczekiwaniami; 30 osób (16,2%, w tym 18 ze studiów licencjackich i 12 magisterskich) za niezgodny, a 19 osób (10,3%, w tym 9 z poziomu licencjackiego i 10 magisterskiego) nie miało na ten temat zdania. Dodatkowa analiza pozwala jednak na stwierdzenie, iż brak korelacji, w ocenie studentów, może wynikać z faktu, iż oczekiwania pracodawców nie zawsze ograniczają się do wiedzy merytorycznej, a odnoszą się do pewnych cech osobowych i predyspozycji psychicznych kandydata do za-

wodu. Aczkolwiek są one bardzo słuszne, to jednak spełnienie ich wychodzi poza możliwości programów kształcenia i, jak zaznaczono na początku tej analizy, powinny być treścią testów predyspozycji do zawodu, przeprowadzanych przed przyjęciem na studia.

Ocena prestiżu zawodu właściwie na obu poziomach studiów w zasadzie okazała się podobna. W większości oceniany był jako niski (59 osób tj. 31,9%, w tym 38 studentów licencjackich i 21 magisterskich) lub średni (96 osób tj. 51,9%, w tym 54 studentów licencjackich i 42 magisterskich). W nielicznych przypadkach (14 osób tj. 7,6%, w tym 4 studentów licencjackich i 10 magisterskich) pojawiły się oceny wysokie. Szczególnie duże zróżnicowanie ocen występowało na poziomie studiów magisterskich, gdzie pojawiała się wiele zawodów wiążących się z różnymi aspektami działalności informacyjnej i zróżnicowanymi nośnikami informacji, jak to ukazano przy omawianiu wyników badania na poziomie magisterskim.

Jednakże na obu poziomach zawody bibliotekarz/pracownik informacji uznane zostały za przyszłościowe (szczególnie pracownicy informacji naukowej). Ich znaczenie, zdaniem respondentów, jeszcze wzrośnie wraz z przystąpieniem do UE i doprowadzeniem poziomu polskich bibliotek i ośrodków informacji oraz warunków pracy zatrudnionych tam osób do standardów europejskich. Niemniej jednak niezbędne jest upowszechnianie w społeczeństwie informacji na temat zawodu, by rzetelna wiedza zastąpiła negatywne stereotypy.

Najbardziej niepokojąca wydaje się jednak ocena wystawiona bibliotekarzom, którzy postrzegani są jako osoby nie tylko niekompetentne i niewykształcone, ale także niegrzeczne i nieuczynne dla użytkowników i permanentnie niezadowolone ze swojej pracy. A to, jak wynika zarówno z badań jak i codziennych obserwacji, znacznie bardziej obniża prestiż zawodu i image bibliotek niż brak nowości i komputerów w bibliotekach. W związku z tym pojawia się pytanie, na które dopiero za kilka lat będziemy znać odpowiedź, czy ten kształcony obecnie potencjał ludzki, tak krytycznie oceniający swoich starszych kolegów, będzie lepiej postrzegany w środowisku i przyczyni się do poprawy wizerunku polskich bibliotekarzy i bibliotek.

Summary

Libraries' and information centres' personnel, their qualifications, professional and personal competencies, decide on evaluation of these institutions, their image, and the users' satisfaction. These problems inspired the survey of the Institute of Information and Book Studies, the University of Warsaw students, realized in the summer semester of the year 2002-2003. The survey included 185 persons. The questionnaire focused on the questions on the reasons of choosing this studies, the knowledge of the librarian/information professional professions, the work in a library or information centre, studies' curricula, librarian/ information professional prestige, the improvement of a profession's image, and the future of the profession. The author presents the survey's results and conclusions, focusing on the much broader character of reflections on the future of the profession.

II. RECENZJE I OMÓWIENIA

METADANE JAKO NARZĘDZIE OPRACOWANIA ELEKTRONICZNYCH ZASOBÓW SIECIOWYCH¹

Dzięki bardzo szybkiemu rozwojowi Internetu, a w szczególności usługi World Wide Web, urzeczywistnić może się idea powszechnego i równego dostępu do informacji naukowej i dziedzictwa kulturowego ludzkości, zapisanych w postaci elektronicznej. Słysz się jednak głosy, często wypowiedziane w mediach (powszechnie cytuje się poglądy Stanisława Lema wyrażone w jego „Bombie megabitowej”²), że Internet to „wielki śmietnik”, pełen wątpliwej jakości materiałów, w tym także zakazanych prawem. W dodatku autorzy tych poglądów nie widzą szans na zmianę tego stanu rzeczy. Celem dysertacji było wykazanie, iż pesymizm wszystkich, którzy wyrażają obawy o perspektywy funkcjonowania Internetu z powodu dezinformacji, która jakoby staje się jego cechą immanentną, jest przesadny. Sposobem na udowodnienie tej tezy było zbadanie przydatności stosowania metadanych do opracowania obiektów cyfrowych. Cel ten zrealizowano między innymi poprzez badanie dostępnej literatury, w której można znaleźć wiele przykładów funkcjonowania systemów opartych na metadanych. Są one wykorzystywane jako narzędzia służące do opisu danych. W zastosowaniach bliskich bibliotekom cyfrowym pozwalają na właściwe wyszukiwanie informacji. Skupiono się przy tym na schematach metadanych stosowanych dla dokumentów tekstowych gromadzonych w bibliotekach, także tych cyfrowych. W znacznie mniejszym stopniu zajmowano się innymi typami dokumentów, jak multimediami czy informacją geoprzestrzenną. Zagadnienia dotyczące metadanych dla tych typów dokumentów powinny zostać także zbadane.

Na świecie prowadzonych jest tak wiele prac zmierzających do opanowania informacyjnego chaosu w „sieci sieci”, że przedstawienie ich w nawet najobszerniejszej dysertacji nie jest możliwe. Dla udowodnienia prawdziwości postawionych tez ograniczono się więc do zaprezentowania jednego rozwiązania wiążącego się ze sposobem tworzenia opisu dokumentów elektronicznych. Metoda ta, wspierana dodatkowo przez inne powiązane z sieciami komputerowymi technologie, otwiera nowe perspektywy odniesienia sukcesu w walce z internetowym chaosem. **Przedmiotem pracy** są mianowicie **metadane** – nowe narzędzie służące do opracowania dokumentów elektronicznych, szcze-

¹ Marek Nahotko: *Metadane jako narzędzie opracowania elektronicznych zasobów sieciowych*. Praca doktorska wykonana pod kierunkiem prof. dr hab. Wandy Pindłowej. Obroniona na Uniwersytecie Wrocławskim, Wydział Filologiczny, Instytut Bibliotekoznawstwa 20 maja 2003 r. Recenzenci: prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata, dr hab. Marta Skalska-Zlat, Wrocław 2002, 324 + 22 s. (3 zał.), 774 poz. bibliogr., maszynopis.

² Lem Stanisław: *Bomba megabitowa*. Kraków: Wydaw. Literackie 1999, 224 [4] s.

gólnie tych udostępnianych w sieciach komputerowych. Natomiast **celem** pracy było zbadanie przydatności stosowania metadanych do opracowania obiektów cyfrowych.

W pracy często posługiwano się **metodyką obiektową**, rozumianą jako zestaw pojęć, notacji, modeli formalnych, języków i sposobów postępowania służących do analizy rzeczywistości stanowiącej przedmiot projektowanego systemu informacyjno-wyszukiwawczego. Metodyka ta stosowana jest obecnie powszechnie, m.in. do analizy i projektowania systemów informatycznych. Została ona przejęta i powszechnie zaakceptowana przez badaczy zagadnień metadanych, np. do tworzenia modeli danych takich jak FRBR czy INDECS. Obecnie w światowym piśmiennictwie istnieje silna tendencja do wykorzystywania modelowania obiektowego podczas tworzenia modeli danych dla obiektów bibliograficznych (ang. *object modeling* – OM³) i modelowania typu encja-związek (ang. *entity relationship* – ER⁴) – które identyfikują (lub modelują) relacje pomiędzy niezależnymi obiektami.

ZAKRES PRACY

Tezą pracy jest twierdzenie, że uporządkowanie zasobów internetowych i stworzenie warunków dla ich efektywnego przeszukiwania jest możliwe. Teza ta przeciwstawia się obrazowi Internetu postrzeganego jako wielki śmietnik, pełny pornografii i przejawów innych dewiacji, w którym można tylko „grzebać” na oślep. Internet bowiem jest obecnie synonimem totalnego bałaganu, worka, do którego każdy wrzuca co chce, a z którego trudno wyjąć coś wartościowego. Jest to w dużej części potoczne mniemanie, rozpowszechniane przez publikacje w mediach. Często implementacja nowych technologii wywołuje problemy, które jednak są w coraz większym stopniu rozwiązywane przez te same technologie. Podobnie jest w dziedzinie sieci rozległych – coraz lepsze technologie wykorzystywane są nie tylko do zapewnienia jak najszerszego dostępu do tych sieci, ale także do porządkowania zawartych w nich treści. **Druga teza** ma się natomiast przeciwstawić poglądom, że zapanowanie nad internetowym „chaosem” możliwe jest tylko metodami administracyjnymi, przez uniemożliwienie dostępu dla wybranych treści. Próby realizacji tego typu „porządków” zmieniłyby Internet z medium powszechnie dostępnego i demokratycznego w jeszcze jeden kanał informacyjny typu obecnej telewizji publicznej. Przyjęto więc tezę mówiącą, że uporządkowanie Internetu nie nastąpi przez ograniczanie dostępu do niego dla treści „głupich” czy innych „śmieci” (a więc działania administracyjne w formie restrykcji), ale przez zastosowanie nowych rozwiązań technologicznych, pozwalających osiągnąć odpowiednią efektywność wyszukiwania dokumentów o żądanych cechach.

Przeprowadzone badania literatury światowej świadczą o prawdziwości przyjętych tez. Nie ma potrzeby ograniczenia dostępu do Internetu dla wybranych treści. Zamiast tego należy raczej opisać te źródła w sposób umożliwiają-

³ **Modelowanie obiektowe** (ang. *object-oriented modeling*) Budowa modeli odwzorowujących modelowaną rzeczywistość na strukturę (diagram) opisującą obiekty, ich klasy, ich wzajemne powiązania oraz ich zachowanie się i interakcję.

⁴ **model encja-związek** (ang. *entity-relationship model, ERM*) Model danych zaliczany do modeli pojęciowych (ang. *conceptual data model*) zaproponowany przez P. Chen'a, którego podstawowym celem jest koncepcyjne odwzorowanie istniejącego, potencjalnego lub wyobrażane-

jący wybór treści „mądrych” czy „moralnych” bądź w inny sposób odpowiadających indywidualnym potrzebom użytkowników. To indywidualny użytkownik powinien decydować, jakie treści są dla niego właściwe. Uporządkowanie Internetu następuje więc nie poprzez ograniczenia dystrybucji, ale przez ograniczenia odbioru dokonywane samodzielnie przez użytkowników. Należy jednak podkreślić, że metadane, choć niezbędne, są tylko niewielkim wycinkiem działań służących realizacji tego zadania.

Postawiono cztery podstawowe **pytania badawcze**, starając się znaleźć na nie odpowiedzi w trakcie analizy piśmiennictwa, tworzenia modelu schematu metadanych oraz oceniania przeprowadzonego studium przypadków. Oto pytania i uzyskane odpowiedzi:

- **Czy metadane są narzędziem odpowiednim do tworzenia charakterystyk zasobów sieciowych, pozwalającym na ich właściwy dobór z punktu widzenia indywidualnych potrzeb użytkowników?**

Metadane są odpowiednim narzędziem do tworzenia charakterystyk zasobów sieciowych. Ich schematy dostosowane są do indywidualnych potrzeb użytkowników informacji cyfrowej. Przyczynia się do tego istnienie wielkiej ilości specjalizowanych schematów metadanych, stworzonych przez społeczność użytkowników informacji: biblioteki, archiwa, muzea, informację geoprzestrzenną, a także portale internetowe. Co interesujące, wydaje się, że metadane, szczególnie gdy mamy na myśli dobrze ustrukturyzowane i standaryzowane schematy, takie jak Dublin Core, nabierają coraz większego znaczenia właśnie w zastosowaniach lokalnych, dotyczących obszarów o ograniczonym zakresie lub zasięgu. Są to więc dziedzinowe internetowe systemy informacyjne (portale, szczególnie naukowe) lub lokalne Intranety poszczególnych organizacji, bez dostępu z zewnątrz (tzn. z Internetu), bądź z dostępem ograniczonym. W samym Internecie natomiast, czyli w środowisku, o którym myśleli autorzy pierwszych inicjatyw dotyczących metadanych, wciąż niełatwo znaleźć dokumenty zaopatrzone w metadane o starannie opracowanej strukturze. Tutaj, jak wykazały przeprowadzone badania, w dużym stopniu wykorzystywane są możliwości, jakie daje struktura HTML w zakresie słabo ustrukturyzowanych metadanych (etykiety Author, Description, Keywords itp. umieszczone w części <HEAD>). Niestety, poziom stosowania tych nieustrukturyzowanych metadanych również jest niski. Część algorytmów kierujących pracą wyszukiwarek z góry je pomija w obawie przed nieuczciwym wprowadzaniem terminów często wyszukiwanych, a niemających nic wspólnego z treścią opisywanej strony.

- **Czy współczesne schematy metadanych, szczególnie te oparte na Dublin Core, są przydatne w opracowaniu dokumentów elektronicznych i co ewentualnie może ograniczać tę przydatność?**

Współczesne schematy metadanych, w tym służące do opisu dokumentów tekstowych, takie jak Dublin Core, odgrywają coraz większą rolę w opracowaniu dokumentów elektronicznych. Świadczą o tym decyzje o wykorzystaniu tych schematów, najczęściej obok formatów tradycyjnych, takich jak USMARC, przez największe ośrodki bibliograficzne świata, w tym głównie Library of Congress i OCLC. Podczas realizacji nowych inicjatyw związanych z opracowaniem zasobów elektronicznych (w tym sieciowych) stosuje się raczej nowe schematy metadanych. Odchodzenie od tradycyjnych sposobów opracowania dokumentów elektronicznych wypłynęło z dwóch powodów.

Po pierwsze, autorzy schematów metadanych typu Dublin Core mieli nadzieję na stworzenie struktury prostej i nieskomplikowanej w użyciu, która mogłaby być wykorzystywana przez twórców dokumentów elektronicznych, bez potrzeby angażowania specjalistów bibliotekarzy. Nadzieje te spełniły się tylko częściowo. Dublin Core z czasem staje się narzędziem coraz bardziej skomplikowanym, szczególnie gdy wykorzystywany jest przy użyciu syntaktyki typu XML czy RDF. Do stosowania jego pełnej wersji wkrótce również potrzebne będą specjalne szkolenia. Z drugiej strony, rozwiązania związane z metadanymi są częściowo ignorowane przez twórców wyszukiwarek internetowych, które wykorzystują w coraz większym stopniu skomplikowane algorytmy pozwalające na wyszukiwanie pełnotekstowe.

Po drugie, bardzo szybko zmienia się charakter dokumentów udostępnianych w Internecie. Stają się one coraz bardziej wirtualne, co oznacza, że nie istnieją fizycznie; są tworzone na żądanie użytkownika przez oprogramowanie komputerowe, które do ich wytworzenia używa elementów obecnych w sieci, w zależności od aktualnych potrzeb i kontekstów, np. kulturowych, językowych itp. Do opisu tych sytuacji niezbędne są specjalnego rodzaju narzędzia, również zaliczane do metadanych. Konieczne stało się też odejście od dotychczasowych paradygmatów, odpowiednich dla opracowania zbiorów bibliotek tradycyjnych. Dla bibliotek cyfrowych opracowano nowe modele tworzenia rekordów bibliograficznych, uwzględniające specyfikę sieci rozległych. Autorzy tych modeli czynią starania, aby przy ich pomocy opisać funkcje obu typów bibliotek.

Trudności napotymane na drodze do uporządkowania zasobów sieciowych prowadzą do powstawania pomysłów o podzieleniu obecnie dostępnych zasobów Internetu na dwie części – popularną i naukową. Jest to ciekawa idea, szczególnie dla bibliotekarzy, którzy ze swoją wiedzą i umiejętnościami znaleźliby odpowiednie miejsce w tej drugiej części, jako czynnik porządkujący obecnie panujący chaos. Jednak musi to oznaczać koniec charakterystycznej cechy Internetu uważanej za najcenniejszą – pełnej swobody w umieszczaniu dowolnych treści i dostępie do nich.

• **W jaki sposób dostosować elementy metadanych do potrzeb lokalnych bez utraty możliwości współdziałania⁵ (ang. *interoperability*) różnych systemów w zakresie użytkowania metadanych?**

Współczesne schematy metadanych, szczególnie te oparte na Dublin Core Metadata Element Set (DCMES), są dobrze przygotowane do tworzenia opisów tekstowych dokumentów elektronicznych dostępnych w sieciach rozległych. Co interesujące, są one jednocześnie dobrze przygotowane do przystosowania tych ogólnych standardów do potrzeb lokalnych. Na przykład zasada „dumb-down” daje możliwość współdziałania różnych schematów opartych na standardzie DCMI. Także metoda łączenia różnych standardów metadanych przez wybór użytecznych elementów z każdego z nich, na której oparte jest tworzenie tzw. profili aplikacyjnych, pozwala na realizację własnych schematów bez jednoczesnej utraty korzyści wynikających ze standaryzacji i współdziałania.

Metadane są zasadniczą częścią projektów związanych z tworzeniem bibliotek cyfrowych, w tym archiwów obiektów cyfrowych. Zapewniają możli-

⁵ **Współdziałanie** jest zdolnością dwóch lub więcej systemów lub ich części do wymiany informacji oraz wykorzystania informacji pochodzących z wymiany bez dodatkowych prac w każdym z systemów.

wość współdziałania różnych elementów biblioteki cyfrowej oraz współpracę pomiędzy różnymi projektami. Szczególna rola przypada metadany strukturalnym i administracyjnym. Pomimo tego, że już obecnie można mówić o ważnych pracach zrealizowanych w ramach projektów dotyczących bibliotek cyfrowych, to wydaje się, że jeszcze wiele wysiłku trzeba włożyć, zanim będzie można powiedzieć, iż możemy być spokojni o zachowanie tej części kultury światowej, która posiada formę cyfrową.

- **Jakie są możliwości zastosowania w schematach metadanych tradycyjnych metod opracowania rzeczowego zasobów informacyjnych?**

Twórcy schematów metadanych nie zaproponowali nowych metod opracowania rzeczowego zasobów sieciowych. Nie ma powszechnie używanego specyficznego dla zasobów elektronicznych narzędzia służącego do charakteryzowania ich treści. Stosowane są tu te same języki informacyjno-wyszukiwawcze, które znane są z bibliotek tradycyjnych. Często proponuje się rozwiązania dotyczące modyfikacji struktury tych języków (np. propozycje przebudowy LCSH w kierunku klasyfikacji fasetowej), prowadzone są także prace nad udostępnieniem elektronicznych wersji najczęściej stosowanych klasyfikacji (KDD, UKD i in.). Jednocześnie rozwijane są prace nad nowymi sposobami opracowania rzeczowego, na przykład przez wykorzystanie ontologii czy automatycznego indeksowania. W strukturze schematów metadanych o zasięgu światowym przewidziane są elementy służące do implementacji dowolnego wybranego narzędzia opracowania rzeczowego.

METADANE

Metadane zdefiniowane zostały jako **ustrukturyzowane, czytelne maszynowo dane zawierające charakterystykę cyfrowych obiektów informacyjnych⁶ służącą do ich efektywnego oraz trafnego wyszukiwania, szczególnie w wielkich zasobach informacji w Internecie, zarządzania nimi i ich wartościowania.**

Metadane są obecnie wykorzystywane we wszystkich zastosowaniach informatyki. Problemy badawcze z nimi związane to najszybciej obecnie rozwijane zagadnienia dotyczące zastosowań informatyki także w informacji naukowej. Tak szerokie stosowanie metadanych powoduje, że nie jest to jednorodna grupa obiektów.

W zależności od sposobu ich wykorzystania oraz tego, kto je tworzy lub dostarcza, metadane mogą być omawiane:

- Z punktu widzenia **twórcy treści** dokumentów elektronicznych – tu metadane są informacją bibliograficzną o dokumencie (autor, data utworzenia, format źródła itp.);
- Z punktu widzenia **dostawcy serwisów internetowych** – tutaj z kolei metadane opisują elementy niezbędne do wyszukiwania informacji (np. dane o formatach, w których źródło jest dostępne) lub pozwalające na zwiększenie trafności wyszukiwania (np. charakterystyka treści dokumentów, także tych multimedialnych).

⁶ **Obiekt informacyjny** jest jednostką lub grupą jednostek, bez względu na ich rodzaj czy format, które posiadają adres (mogą być odszukane) lub mogą być przetwarzane przez komputer jako pojedyncze obiekty. Termin ten może być więc stosowany zarówno do obiektów pierwotnych (np. obrazów cyfrowych), jak i pochodnych (np. cechy: treść, kontekst i struktura).

Te dwa punkty widzenia dotyczą przede wszystkim skali „mikro” problemów metadanych, ukazując perspektywę będącą podstawą kontaktów między dostawcą i odbiorcą usług. Jednak w skali „makro”, gdy zajmujemy się wyszukiwaniem informacji w złożonym interaktywnym środowisku sieciowym, należy wziąć także pod uwagę kolejną perspektywę:

- Z punktu widzenia **dostawców usług sieciowych** metadane mogą być wykorzystywane do zapewnienia odpowiedniego poziomu jakości usług, takich jak utajone przebiegi sieciowe niezbędne do właściwego przepływu określonego źródła, ustalanie wysokości opłat za informację i wystawianie rachunków;
- Z punktu widzenia **użytkownika** dołączane mogą być indywidualne metadane, takie jak oceny wystawiane dokumentowi przez osobę korzystającą z niego.

Ścisłej rzecz biorąc, tworzenie i utrzymanie metadanych ma na celu:

- **Polepszenie interakcji z systemem.** Interakcja może polegać na prostym przeglądaniu (ang. *browsing*) danych albo ich wyszukiwaniu przy pomocy zapytań lub na bardziej zaawansowanym użyciu aplikacji wspomagających dostęp do dokumentów i ich analizę. Metadane dokumentują to, co znajduje się w systemie, określają sposób używania systemu, istniejącą terminologię, dane dotyczące predefiniowanych zapytań i raportów. Co więcej, pozwalają na postawienie precyzyjnych, właściwie skierowanych zapytań i ogólnie redukują koszty użytkownika ponoszone na dostęp, ocenę i wykorzystanie właściwej informacji. Zwykle metadane są niezbędne do formułowania zapytań i wyszukiwania. Ponadto są one konieczne do zrozumienia zakresu aplikacji i jej reprezentacji w modelu danych (w podejściu klasycznym jest to schemat bazy danych) w celu adekwatnego wykorzystania i właściwej interpretacji wyników;
- **Poprawienie jakości danych.** W systemach informacyjnych dane muszą być jednolite (spójne), aktualne, precyzyjne i kompletne. Metadane mogą zawierać informacje na temat tego, skąd dane pochodzą, co się z nimi dzieje, co one oznaczają oraz kto jest odpowiedzialny za ich jakość;
- **Wspomaganie procesu integracji systemu.** Integracja różnych systemów baz danych i systemów informacyjnych czy też po prostu wymiana danych z różnych źródeł wymaga metadanych informujących o strukturze każdego źródła danych. Także integracja pojedynczych składników oprogramowania (które nie muszą być systemami informacyjnymi) zależy od dostępności opisu interfejsów⁷ i innych metadanych dotyczących podstawowych składników systemu;
- **Wspomaganie utrzymania systemu, analiz i projektowania** – dotyczy nowych aplikacji i modelowania procesów. Metadane zwiększają kontrolę i niezawodność procesu rozwoju aplikacji przez dostarczenie informacji o strukturze, znaczeniu i pochodzeniu danych oraz udostępnienie dokumentacji istniejących aplikacji i oprogramowania, które musi funkcjonować w systemie.

Dwa kolejne cele zarządzania metadanymi, które nabrały znaczenia w ciągu ostatnich kilku lat, zostały w pracy tylko wspomniane:

⁷ **Interfejs** (ang. *Interface*) – element łączący dwie części składowe systemu komputerowego, lub graficzna reprezentacja aplikacji umożliwiająca obsługę przez człowieka (tzw. interfejs użytkownika).

- **Automatyzacja wielu czynności administracyjnych.** Metadane częściowo określają mechanizmy kontrolne dostępne bezpośrednio i wykorzystywane podczas użytkowania systemu;
- **Zwiększenie elastyczności.** Jest ono możliwe w przypadku, gdy pewne aspekty semantyczne, które ulegają stałym zmianom, są wyraźnie zapisane jako metadane, a nie ukryte jako części oprogramowania. Podczas działania systemu metadane te mogą być odczytane i zinterpretowane. W ten sposób oprogramowanie można łatwo rozbudowywać i adaptować do nowych potrzeb.

W zastosowaniach bibliotecznych metadane spełniają następujące funkcje:

- dostarczają opis bibliograficzny i charakterystykę treściową dokumentu elektronicznego,
- umożliwiają wyszukiwanie danych,
- umożliwiają użytkownikowi ocenę przydatności wyszukanych danych,
- zabezpieczają dane przed dostępem określonych grup użytkowników (np. dzieci),
- lokalizują i określają dostępność dokumentu elektronicznego,
- instruują o interpretacji danych (np. format, kodowanie),
- pomagają w podjęciu decyzji, które wystąpienie danych ma być wyszukiwane (jeśli dostępnych jest wiele formatów),
- dostarczają informacji o warunkach wykorzystania danych z punktu widzenia prawa,
- informują o historii danych: o ich pierwotnym źródle oraz wszelkich kolejnych jego transformacjach,
- przedstawiają informację o sposobie kontaktu, np. z właścicielem danych,
- określają relacje z innymi źródłami (np. linki z poprzednimi i kolejnymi wersjami, pochodne zestawy danych, inne kolejne zestawy danych, inne dane lub programy, które powinny być używane w połączeniu z tymi wyszukanyymi),
- kontrolują zarządzanie danymi (np. wymogi archiwizacji, autoryzacja usunięcia danych).

W pracy przedstawiono charakterystykę metadanych, wyróżniając dziesięć różnych kryteriów podziału. Tutaj zaprezentowane zostały najciekawsze z punktu widzenia zastosowań w informacji naukowej:

Kryterium „Cel tworzenia metadanych”

Kryterium celu lub użyteczności można zastosować do wydzielenia grup metadanych w zależności od czynności takich jak pobieranie lub transformacja, tworzenie wieloaspektowego punktu widzenia, oznaczanie danych, raporty itp. Jednak różnica pomiędzy różnymi klasami jest nieostra, gdyż pewne metadane mogą być używane dla większości celów: administracyjnych i zarządzania, modyfikacji i analizy.

Ogólnie tylko można zidentyfikować metadane dla celów informacyjnych i kontrolnych. Zauważyć należy, że wszystkie metadane mogą służyć celom informacyjnym, więc ta pierwsza kategoria może stanowić podzbiór tej ostatniej. Klasę celów kontrolnych można podzielić na podklasy w związku z wykonywanymi na nich operacjami: metadane są albo tylko odczytywane lub czytane i wykorzystywane, albo zarówno odczytywane jak i modyfikowane.

Ze względu na cele, dla których używa się metadanych, można wyróżnić:

- Metadane administracyjne: używane w zarządzaniu i administrowaniu zasobami informacyjnymi – np. określenie wersji, informacja o procesach gromadzenia, dokumentacja wymogów legalnego dostępu;
- Metadane opisowe: stosowane do opisu lub identyfikacji zasobów informacyjnych – np. rekordy katalogowe, indeksy specjalizowane, hiperlinki pomiędzy zasobami;
- Metadane zasad i warunków: opisują one reguły użytkowania obiektów. Są to np. listy dostępu, na podstawie których określa się, kto może oglądać obiekt, cennik opłat za użytkowanie lub definicja dozwolonego użycia obiektu (przeglądanie, drukowanie, kopiowanie itp.);
- Metadane oceny treści: są one opisem atrybutów obiektu przy pomocy wielowymiarowych skalowalnych schematów oceny, zwykle stworzonych przez wyspecjalizowane instytucje; przykładem może być odpowiedniość treści dla różnych odbiorców. Prace te realizowane są w ramach PICS;
- Metadane proveniencji: są to dane definiujące źródło lub pochodzenie treści obiektów, np. opisują określony fizyczny obiekt, z którego pobrano treść. Można tu podać też wszystkie algorytmy transformacji zastosowane w stosunku do obiektu od czasu jego powstania. Metadane te mogą też obejmować dane o autentyczności i integralności, gdzie użyto cyfrowych podpisów. Informacja ta może również stanowić odrębny rodzaj metadanych;
- Metadane o linkach i relacjach: treść obiektów często ma związki z innymi obiektami. Przykładami mogą być relacje: artykułu z czasopismem z samym czasopismem, przekładu z oryginałem lub związki pomiędzy elementami dzieła multimedialnego (w tym np. synchronizacja obrazu i dźwięku). Relacje określa się przy pomocy identyfikatorów, takich jak ISBN, ISSN lub URN;
- Metadane dla ochrony: związane z ochroną zasobów informacyjnych – np. opisy stanu fizycznego źródeł czy działań służących zachowaniu wersji fizycznej i cyfrowej źródła;
- Metadane techniczne: związane ze sposobem funkcjonowania systemu lub działaniem metadanych – np. opis sprzętu i oprogramowania, informacje o tworzeniu formy cyfrowej, takie jak format, skala kompresji danych, dane o zabezpieczeniu (np. hasła);
- Metadane strukturalne: służące głównie dla przechowywania obiektów i ich prezentacji. Definiują one logiczny układ złożonych lub wieloelementowych obiektów oraz informują o sposobie dostępu do tych elementów (przykładem jest np. spis treści dla dokumentu tekstowego). Umożliwiają one nawigację użytkownika w treści dokumentu;
- Metadane użytkownika: są związane z poziomem i rodzajem użytkownika źródeł informacyjnych – np. informacja o różnych wersjach źródła lub określająca kolejność czynności wykonywanych przez użytkownika podczas korzystania ze źródła.

Kryterium „Czasu tworzenia/użytkowania”

W zależności od czasu, w którym zostały przejęte lub utworzone, metadane dzieli się na:

- Metadane gromadzone podczas projektowania (np. schemat definicji źródła, prawa dostępu, zasady transformacji);
- Metadane powstające podczas tworzenia systemu (np. atrybuty jakościowe danych);
- Metadane tworzone w czasie uruchamiania systemu (np. logfiles, statystyki użytkownika);
- Metadane statyczne, po ich utworzeniu nigdy niezmienniane;
- Metadane dynamiczne, mogące zmieniać się podczas ich użytkowania lub manipulacji obiektem;
- Metadane długoterminowe, niezbędne do zapewnienia, że obiekt informacyjny stale jest dostępny i użytkowany;
- Metadane krótkoterminowe, głównie służące realizacji transakcji.

Biorąc pod uwagę czas, w którym metadane pozostają użyteczne, można wyróżnić te, które przydają się podczas projektowania, tworzenia oraz uruchamiania systemu.

Kryterium „Związania metadanych ze źródłem”

Stosowanych jest kilka metod powiązania metadanych z opisywanym przez nie źródłem. Są to:

- **Metadane osadzone** (ang. *embedded metadata*). Umieszczane są one wewnątrz kodu źródła. Implikuje to potrzebę tworzenia metadanych w tym samym czasie co źródło, często przez autora źródła. Istnieją różnice zdań co do tego, czy jakość metadanych tworzonych przez autorów jest wystarczająca, czy raczej należy zatrudniać do takich prac doświadczonych specjalistów w zakresie oceny i opisu źródeł. Metadane te mogą być indeksowane automatycznie;
- **Metadane wyodrębnione** (ang. *associated metadata*). Są one umieszczane w plikach nie związanych z zasobami, które opisują. Metadane te mogą nie być indeksowane. Ich zaletą jest stosunkowa łatwość zarządzania nimi bez potrzeby dokonywania zmian w treści samego źródła. Konieczna jest jednak jednoczesna obsługa zarówno plików danych, jak i metadanych, dla zachowania ich odpowiedności względem siebie;
- **Metadane „trzeciej strony”** (ang. *third-party metadata*). Są one gromadzone w wyodrębnionym archiwum przez organizację, która może (lecz nie musi) posiadać bezpośrednią kontrolę i dostęp do treści źródeł. Na ogół metadane te są przechowywane w bazie danych, która nie jest dostępna dla automatycznego indeksowania.

ZASTOSOWANIE METADANYCH

Metadane są narzędziem wykorzystywanym jako jeden ze sposobów na uporządkowanie Internetu poprzez skatalogowanie obiektów w nim udostępnianych. W tym celu niezbędne jest:

- Stworzenie narzędzi umożliwiających jednoznaczną i niezmienną identyfikację tych obiektów (identyfikatorów) w środowisku sieciowym. Wiąże się ona ściśle z metadanymi, gdyż możliwość opisywania obiektów jest uwarunkowa-

na ich jednoznacznym rozróżnianiem. ISBN, ISRC czy ISSN jako identyfikatory dokumentów tradycyjnych mają swoje miejsce w opisach bibliograficznych. Teraz nadchodzi czas wdrożenia kolejnych, takich jak DOI czy PURL identyfikujących dokumenty elektroniczne dostępne zdalnie. Rozwiązanie dużej części problemów wiążących się z identyfikacją wirtualnych publikacji polega na właściwym zastosowaniu metadanych.

- Stworzenie schematów metadanych pozwalających opisać heterogeniczne obiekty internetowe w sposób umożliwiający ich wyszukiwanie. Stworzono już bardzo dużą ilość schematów metadanych, starając się zapewnić możliwości współdziałania między nimi. Rolę podobną do łaciny w średniowieczu spełnia w stosunku do tych schematów jeden z nich – Dublin Core. Według informacji znajdującej się na stronie domowej Dublin Core (<http://dublincore.org/about/>) jest on „15-elementowym zestawem elementów metadanych służącym do ułatwienia przeszukiwania zasobów elektronicznych. Pierwotnie pomyślany jako narzędzie do tworzenia opisów zasobów Web przez ich autorów, został także pozytywnie przyjęty przez inne społeczności tworzące formalne opisy zasobów, takie jak muzea i biblioteki”. Prace nad Dublin Core zostały zapoczątkowane przez nieformalną grupę bibliotekarzy, specjalistów z dziedziny sieci komputerowych oraz zastosowań systemów komputerowych. Utworzony został w 1995 r. podczas spotkania nazywanego obecnie pierwszymi warsztatami Dublin Core (<http://dublincore.org/workshops/dc1/>). Od tego czasu Dublin Core Metadata Element Set, jak brzmi jego pełna nazwa, gwałtownie zdobywał popularność jako format opisu DLO⁸ dostępnych w Web. Obecnie może on być uważany za najlepiej znany projekt metadanych. DC stał się wiodącą inicjatywą służącą polepszeniu przeszukiwania zasobów w Web. Format jest używany w wielu różnych projektach i systemach, stając się standardem dla opisu metadanych. Wykaz projektów, w których zastosowano DC, znajduje się na stronie <http://dublincore.org/projects/>.

Przegląd dotychczasowych badań pozwala na wyróżnienie podstawowych założeń dotyczących wykorzystania metadanych, z których część jest realizowana, a część czeka jeszcze na dopracowanie:

- **Modułowość.** Jest to podstawowa zasada, której należy przestrzegać, działając w środowisku charakteryzującym się olbrzymim zróżnicowaniem źródeł, sposobów zarządzania nimi i zasad opisu zasobów. Modułowość pozwala twórcom schematów metadanych na tworzenie nowych połączeń elementów na bazie wcześniej utworzonych schematów metadanych.
- **Rozszerzalność.** Systemy metadanych muszą być tak projektowane, aby można było je rozszerzać w sposób umożliwiający zaspokajanie potrzeb lokalnych zastosowań. Niektóre elementy metadanych znajdują się w większości schematów metadanych, podczas gdy inne są specyficzne dla określonych zastosowań. Architektura schematów metadanych musi pozwalać na łatwe przyswajanie dodatkowych elementów, przez co następuje dostosowanie danej aplikacji do lokalnych potrzeb.
- **Szczegółowość.** Dziedziny zastosowań metadanych różnią się poziomem wymaganej szczegółowości. Standardy metadanych muszą pozwalać twór-

⁸ DLO – ang. *Document-Like Object*. Termin ten powstał w 1995 r. Nie został on ściśle zdefiniowany – podaje się jedynie przykłady. Np. wersja elektroniczna artykułu z czasopisma lub słownika jest DLO, podczas gdy kolekcja przeźroczy nim nie jest. Intelktualną zawartością DLO jest głównie tekst.

com schematów na wybór odpowiedniego do potrzeb poziomu szczegółowości. Uszczegółowienie schematu może odbywać się poprzez dodanie kwalifikatorów do elementu metadanych lub przez przygotowanie wykazu dozwolonych wartości elementu (słowników kontrolowanych).

- **Wielokulturowość.** Standardy metadanych muszą odzwierciedlać językową i kulturową różnorodność zasobów Internetu. Niezbędne jest np. uwzględnienie różnych sposobów zapisu dat czy kierunku pisania tekstu.

Realizacja założeń wymienionych wcześniej zmusza do podejmowania wielu decyzji w sprawach praktyki stosowania metadanych, takich jak:

- **Profile aplikacyjne,** pozwalające osiągnąć modułowość. Jest to koncepcja Rachel Heery i Manjuli Patel. Autorki określają profile aplikacyjne jako schematy metadanych zawierające elementy danych pochodzące z jednego lub kilku schematów przestrzeni nazw, łączone ze sobą przez osoby tworzące zastosowania lokalne i optymalizowane do ich specyficznych potrzeb. Przedstawiono kilka zasad, które powinny być zachowane podczas tworzenia profili aplikacyjnych:

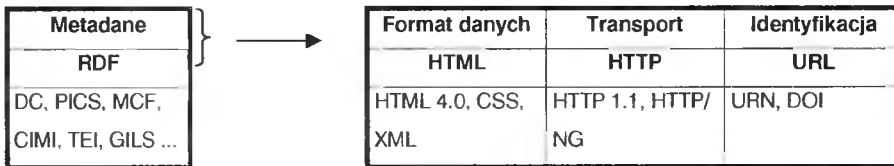
- Opierać się należy na jednej lub kilku istniejących przestrzeniach nazw; dopuszczalne jest wykorzystanie tylko elementów istniejących schematów metadanych. Przestrzeń nazw jest definiowana jako funkcjonujący schemat metadanych;

- Nie można wprowadzać nowych elementów metadanych. Jeżeli trzeba użyć elementów niezdefiniowanych przez żadną istniejącą przestrzeń nazw, użytkownik musi sam stworzyć i utrzymywać dla nich nową przestrzeń nazw;

- Wyspecyfikowane mogą być dozwolone schematy i wartości elementów. Profil aplikacyjny może określać używany format danych, np. dla dat lub nazw. Określić można także słownik kontrolowany zawierający dozwolone wartości elementów;

- Modyfikacja standardowych definicji. Definicja elementów metadanych użytych w przestrzeni nazw może być modyfikowana. Profil aplikacyjny nie może rozszerzać definicji, a jedynie ją zawężać.

- **Syntaktyka i semantyka.** Osiągnięcie zgodności pomiędzy znaczeniem i formą elementów metadanych pozwala na wymianę metadanych pomiędzy różnymi systemami. Dla realizacji m.in. tego celu W3C utworzyło specjalną grupę roboczą dla skoordynowania realizowanych prac (<http://www.w3.org/Metadata/>). Grupa ta, uwzględniając wcześniej podejmowane działania, opracowała syntaktyczne ramy dla tworzenia metadanych znane jako **Resource Description Framework (RDF)** – <http://www.w3.org/RDF/>). Miejsce RDF w stosunku do pozostałych elementów Internetu, zarządzanych głównie przez W3C przedstawione zostało na rysunku poniżej:

Pomimo tego, że specyfikacja formatu RDF powstała stosunkowo niedawno, już obecnie można znaleźć wiele dokumentów i aplikacji lokalnych stworzonych przy jego pomocy. W3C uważa RDF za podstawę syntaktyki metadanych. Jest

to zestaw specyfikacji, które pozwalają na łączenie różnych aplikacji metadanych. RDF jest kolejnym poziomem ponad XML.

- Sposoby łączenia metadanych ze źródłem. Należy zaznaczyć, że dla danego źródła informacji może istnieć wiele rekordów metadanych, z których każdy zaspokaja inne potrzeby organizacji tworzących i zarządzających tymi rekordami.
- Identyfikacja i nazewnictwo elementów metadanych. Globalny zasięg przestrzeni nazw URI oznacza, że każdy element danych w schemacie metadanych reprezentowany jest przez nazwę o globalnym zasięgu. Niezmiennie globalne identyfikatory znacznie ułatwiają maszynowe przetwarzanie metadanych. Jednak posiadają one także swoje ograniczenia, np. nie są łatwe do używania przez ludzi.
- Rejestry metadanych. Jest to dziedzina wymagająca dalszego rozwoju i kontynuowania rozpoczętych prac. Obecnie rejestry (ang. *registers*) metadanych stanowią ważne zagadnienie z zakresu badań nad bibliotekami cyfrowymi. Liczba schematów metadanych i profili aplikacyjnych, przygotowanych dla zaspokojenia indywidualnych potrzeb różnych środowisk użytkowników informacji cyfrowej, rośnie. Wraz z jej wzrostem potrzeba istnienia rejestrów spełniających rolę wspomagania zarządzaniem i informacyjną także wzrasta. Oczekuje się, że rejestry wypracują zasady służące identyfikacji i opisowi istniejących schematów i profili aplikacyjnych, potencjalnie obejmując także narzędzia dla automatycznej konwersji pomiędzy różnymi schematami. Mogą one także zawierać rozbudowane słowniki kontrolowane lub do nich kierować. Ze słowników tych pobierać się będzie wartości pól metadanych.
- Kompletność opisu. Aplikacje systemów metadanych powinny wskazywać użytkownikowi tworzącemu opisy, które elementy są niezbędne dla określonego typu źródła. Poziom kompletności opisu może być także określany przez agencje tworzące metadane na podstawie funkcjonalnych potrzeb realizowanych usług.
- Elementy obowiązkowe i opcjonalne. Elementy metadanych w ogólnych systemach globalnych powinny mieć charakter opcjonalny. W zastosowaniach szczegółowych natomiast mogą dominować elementy obowiązkowe. Dlatego też schematy ogólne podczas dostosowywania do potrzeb lokalnych powinny być uszczegóławiane.
- Automatyczna generacja metadanych. Większość metadanych tworzona była ręcznie przez człowieka, istnieją jednak automatycznie generowane indeksy (których zawartość może także być uznawana za rodzaj metadanych), tworzone przez wyszukiwarki internetowe. Wydaje się, że przyszłość może należeć do rozwiązań sytuujących się pomiędzy tymi dwoma biegunami, polegających na częściowej automatyzacji tworzenia metadanych wspomagającej procesy intelektualne. Tego typu praca realizowana jest np. w systemie CORC. Wydaje się, że dalszy rozwój badań w tym zakresie może przynieść ciekawe rezultaty.

SCHEMAT METADANYCH DLA ENERGOPROJEKTU-KRAKÓW SA

Kluczową częścią pracy jest rozdział, w którym zaprezentowano projekt wykorzystania metadanych w Intranecie Biura Energoprojekt SA w Krakowie.

Przedstawiony tu projekt schematu metadanych dla intranetowych dokumentów elektronicznych odpowiada potrzebom Biura dzięki dostosowaniu go do specyfiki wykonywanych w tej instytucji prac. Ma on umożliwić komputeryzację opracowania dokumentacji projektowej wykonywanej w Energoprojekcie-Kraków SA. Celem tych prac jest przedstawienie możliwości implementacji ogólnie przyjętych metod i zasad projektowania systemu metadanych do przygotowania metadanych dostosowanych do potrzeb lokalnych. Jest nim także chęć skonfrontowania wiedzy teoretycznej, przedstawionej w poprzednich rozdziałach, z praktyką opracowania dokumentów elektronicznych dostępnych zdalnie przy pomocy nowego narzędzia.

W 1997 r. w biurze projektów ENERGOPROJEKT-KRAKÓW SA podjęto decyzję o utworzeniu i eksploatacji wewnętrznej, lokalnej sieci komputerowej. Wkrótce okazało się, że niezbędne stanie się utworzenie systemu umożliwiającego właściwe użytkowanie szybko przyrastających zbiorów dokumentów znajdujących się w zasobach sieciowych. W celu uporządkowania i efektywnego udostępniania danych dostępnych zdalnie zdecydowano o zaimplementowaniu sieci typu Intranet.

Intranet może być traktowany jako model funkcjonowania Internetu, gdyż działają w nim wszystkie narzędzia i techniki stosowane w tej sieci rozległej. W sieci lokalnej łatwiej badać zachodzące procesy, gdyż:

- skala zjawisk jest mniejsza, bo ograniczona do procesów zachodzących w jednym przedsiębiorstwie,
- przebiegi czynności, zakresy kompetencji i odpowiedzialności są ściśle określone.

Intranet jest więc małym Internetem, ale posiada dwie ważne cechy odróżniające go od „większego brata”: rozmiar (mniejszy) i uporządkowanie (większe).

Na podstawie doświadczeń zebranych podczas implementacji i eksploatacji Intranetu w Biurze Energoprojekt i jego Bibliotece Technicznej można określić zalety i wady zastosowania tego typu sieci wewnętrznej w przedsiębiorstwie.

Zalety:

- Znaczne ułatwienie dystrybucji informacji w stosunku do systemu tradycyjnego i przedintranetowego:
 - dokumenty wewnętrznego Web łatwiej jest odszukać,
 - mogą one być natychmiast przeglądane,
 - komunikatywność treści dokumentów jest znacznie wyższa dzięki wykorzystaniu graficznych i multimedialnych możliwości Web.
- Część informacji jest łatwiej dostępna niż poprzednio, gdyż:
 - jest udostępniana szybciej (nawet jednocześnie z jej powstaniem),
 - mają do niej bezpośredni dostęp wszyscy upoważnieni pracownicy ze wszystkich jednostek organizacyjnych,
 - jest przekazana w formacie dostępnym dla wszystkich pracowników.
- Pracownicy Biura są lepiej poinformowani o pracach lub planach innych komórek organizacyjnych.
- Intranet udostępnia narzędzia zapewniające dostęp do najnowszych wersji dokumentów:
 - w intranecie znajdują się zawsze najnowsze i jednakowe dla wszystkich wersje dokumentów, np. procedur systemu zarządzania jakością,
 - intranet służy jako centralne archiwum wielu rodzajów dokumentów.

Wady:

- Niedostateczne korzystanie z Intranetu:
 - niewielka grupa osób (głównie jego współtwórcy) używają go stale,
 - pewna grupa osób (m. in. twórcy dokumentów) używają go regularnie,
 - duża grupa pracowników nie używa go wcale lub sporadycznie; wpływ na to mogą mieć też warunki sprzętowe – nie każdy pracownik ma do stałej dyspozycji sprzęt komputerowy podłączony do sieci. Pozostałe przyczyny tego stanu rzeczy to dostęp do innych kanałów informacyjnych (w tym nieformalnych), brak dostatecznej informacji o możliwościach korzystania, brak dostępu do Intranetu z zewnątrz (z Internetu).
- Intranet nie zlikwidował potrzeby funkcjonowania dokumentów papierowych:
 - wiele osób drukuje dokumenty dostępne elektronicznie,
 - część prac nie może być wykonywana wyłącznie przy monitorze, więc teksty są drukowane, aby mogły być zabrane w inne miejsce,
 - część pracowników (coraz mniejsza) kwestionuje realność idei biura bez dokumentów papierowych.
- Zbyt małe uczestnictwo jednostek organizacyjnych w dostarczaniu dokumentów do Intranetu:
 - jednostki organizacyjne nie zauważają potrzeby rozpowszechniania dokumentów wewnętrznych, czasem wręcz wołają, aby nie były one dostępne,
 - brak znajomości formatów użytecznych w Intranecie, np. HTML, czy umiejętności utworzenia dokumentu w pdf pomimo tego, że edytor Word for Windows daje częściowo możliwości automatycznej konwersji,
 - w sytuacji małego zaangażowania bezpośredniego w tworzenie Intranetu większość pracowników może uważać go za narzędzie nie w pełni przydatne.
- Konflikt pomiędzy pełnym dostępem do dokumentów a ich tajnością ogranicza ilość dokumentów włączanych do Intranetu.
- Zwiększanie liczby dostępnych dokumentów utrudnia wyszukanie tych potrzebnych.

Podczas prac związanych z tworzeniem własnego schematu metadanych wzięto pod uwagę trzy sposoby rozszerzania schematu metadanych Dublin Core:

1. Rozszerzenie znaczenia istniejących elementów DC;
2. Tworzenie nowych elementów w obrębie jednej lub kilku lokalnie zdefiniowanych przestrzeni nazw (ang. *namespaces*);
3. Zastosowanie koncepcji tzw. profili aplikacyjnych polegającej na łączeniu różnych, ogólnie stosowanych schematów metadanych w jedną całość uzupełnianą o dodatkowe elementy, specyficzne dla określonego zastosowania.

To, który ze sposobów zostanie wybrany, zależy od rodzaju opisywanych obiektów oraz od potrzeb użytkowników, głównie w zakresie wyszukiwania informacji.

W pracach prowadzonych w Energoprojekcie wybrano rozwiązanie polegające na tworzeniu własnych, nowych elementów w obrębie przestrzeni nazw oznaczonej symbolem EP, czyli sposób drugi. Utworzenie odrębnej przestrzeni nazw oznacza, że jest ona niezależna od DC w warstwie semantycznej. Pozwala to na tworzenie elementów metadanych specyficznych dla danej dziedziny, co byłoby trudne do uzyskania, gdyby wykorzystano pierwszy z prezentowanych sposobów. Użycie sposobu trzeciego wymaga posiadania znanych i zdefiniowanych przestrzeni nazw, które brałyby pod uwagę potrze-

by lokalne w zakresie opracowania dokumentów elektronicznych występujących w Biurze. Takich przestrzeni nazw nie udało się odnaleźć.

ŹRÓDŁA DO DALSZYCH BADAŃ

Jak już wspomniano, zagadnienia metadanych są obecnie jednymi z najszybciej rozwijanych problemów związanych z funkcjonowaniem dokumentów elektronicznych i sieci rozległych. Przedstawioną pracę rozpoczęto w okresie, gdy problematyka metadanych była niemalże całkowicie nieznana w polskim piśmiennictwie i praktyce biblioteczno-informacyjnej. W związku z tym wykorzystano prawie wyłącznie literaturę zagraniczną i analizy zaawansowanych, głównie w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej prac dotyczących teorii i praktycznej implementacji metadanych. Sytuacja ta była przyczyną pewnych problemów terminologicznych: często dla określenia zagadnień związanych z metadanymi brak nazw w języku polskim.

Wykorzystana literatura to w znakomitej większości dokumenty elektroniczne udostępniane w Internecie. Pomimo tego, że tematyka metadanych rozwijana jest dopiero od kilkunastu lat, jej literatura jest bardzo bogata. Najliczniej reprezentowane są artykuły z czasopism elektronicznych, których tematem są w dużej części zagadnienia związane z metadanymi prezentowanymi z bibliotecznego punktu widzenia. Najważniejsze periodyki poświęcone zagadnieniom metadanych to:

- DLib Magazine (<http://www.dlib.org/>)
- Ariadne (<http://www.ariadne.ac.uk/>)
- First Monday (<http://www.firstmonday.dk/>)
- Journal of Digital Information (<http://jodi.ecs.soton.ac.uk/>)

Cennym źródłem informacji o najnowszych publikacjach i projektach dotyczących metadanych były także listy dyskusyjne, skupiające osoby zainteresowane tą tematyką. Z pewnością najważniejszą z nich jest lista dyskusyjna dla osób zainteresowanych Dublin Core (dc-general@jiscmail.ac.uk), a także ta dotycząca archiwizacji dokumentów cyfrowych (digital-preservation@jiscmail.ac.uk) i metadanych LTSC-LOM Learning Object Metadata (ltsc-lom@ieee.org).

Istnieje także wiele stron internetowych, na których znajdują się zestawienia literatury na temat opracowania dokumentów elektronicznych. Najważniejsze z nich wymienione są dalej, tu można jedynie wspomnieć o profesjonalnie przygotowanej, starannie prowadzonej i bardzo regularnie aktualizowanej stronie Scholarly Electronic Publishing Bibliography (<http://info.lib.uh.edu/sepb/sepb.html>), zawierającej opisy ponad 1.550 pozycji, oraz o bibliografii Meta Guide (<http://www2.sub.uni-goettingen.de/metaguide/index.html>), tworzonej w Landowej i Uniwersyteckiej Bibliotece w Getyndze (Niemcy). Zawiera ona ok. 450 opisów dokumentów dotyczących wyłącznie metadanych (możliwe jest tu m. in. wyszukiwanie w układzie rzeczowym i według typów dokumentów) oraz dysponuje własną wyszukiwarką internetową.

Nie do przecenienia są także informacje udostępniane podczas corocznych konferencji dotyczących zagadnień metadanych. Tu wymienić należy cykliczną konferencję Dublin Core and Metadata Applications, podczas której od 1995 r. w różnych częściach świata spotykają się użytkownicy Dublin Core (materiały dostępne w Internecie) oraz European Conference on Digital Libraries (ECDL), odbywającą się corocznie od 1997 r. w różnych krajach Europy

(teksty referatów drukowane są w serii Lecture Notes in Computer Science Springer Verlag).

Należy stwierdzić, że zagadnienia związane z metadanymi są przykładem doskonałej współpracy w skali międzynarodowej. Na świecie istnieje kilka wiodących ośrodków zajmujących się teorią i praktycznym zastosowaniem metadanych. Zgromadzeni w nich specjaliści z różnych krajów stale kontakty między sobą utrzymują dzięki najnowszym zdobyciom telekomunikacji, a rezultaty ich prac są szeroko dostępne w Internecie, o czym świadczy choćby bibliografia tej pracy.

Jednym z największych ośrodków zajmujących się problematyką opracowania dokumentów elektronicznych jest OCLC (<http://www.oclc.org/>). Wśród bardzo licznych projektów badawczych realizowanych w tej instytucji wiele związanych jest z metadanymi. Stąd wywodzi się sam Dublin Core – początkowo na serwerze OCLC posadowione były strony WWW związane z tą inicjatywą.

Z OCLC wydzieliła się, już jako samodzielna organizacja, DCMI (Dublin Core Metadata Initiative – <http://dublincore.org/>), jedna z najważniejszych instytucji badających zastosowania i sposoby wykorzystania metadanych. Jest to otwarte forum zajmujące się rozwojem współpracujących standardów metadanych online, służących wielu różnym celom.

W3C (World Wide Web Consortium – <http://www.w3.org/>) jest przedsięwzięciem, którego członkowie zajmują się wszelkimi aspektami Internetu, w tym także metadanymi. W3C tworzy współdziałające technologie (specyfikacje, przewodniki, oprogramowanie, narzędzia) pozwalające na wykorzystanie pełnego potencjału Web, jak np. forum wymiany informacji, przedsięwzięć komercyjnych, komunikowania się i wzajemnego porozumienia. Zasadniczą zasługą W3C dla metadanych jest utworzenie, rozwijanie i propagowanie HTML, XML i RDF, a także prace nad semantycznym Web. W Konsorcjum powstało także wiele innych prac, bez których nie istniałby współczesny Internet.

Pierwsze typowo biblioteczne zastosowania metadanych pojawiły się w Wielkiej Brytanii, Australii i Skandynawii.

W Wielkiej Brytanii główną rolę odgrywa mieszczące się przy Uniwersytecie w Bath UKOLN (UK Office for Library and Information Networking – <http://www.ukolu.ac.uk/>). Jest to narodowe centrum skupiające ekspertów z zakresu zarządzania informacją cyfrową. Zajmuje się ono tworzeniem polityki informacyjnej, prowadzeniem badań nad udostępnianiem informacji i przygotowaniem raportów dla bibliotek oraz społeczności informacyjnej tego kraju.

Głównym celem grupy zajmującej się metadanymi w UKOLN jest badanie bieżących tendencji w katalogowaniu zasobów i zastosowań metadanych w szerszym kontekście wyszukiwania informacji. UKOLN bierze udział w wielu poważnych projektach (Cedars, DESIRE, HILT, Renardus, SCHEMAS, BIBLINK, ROADS i in.), zgromadzono tam też sporą kolekcję literatury na temat metadanych oraz zestawy narzędzi (np. DC-dot) służących pracy z metadanymi.

Badania nad metadanymi prowadzone są także w Australii, przede wszystkim w National Library of Australia (<http://www.nla.gov.au/>). Prace te mają ułatwić autorom treści znajdujących się w Internecie podniesienie poziomu opracowania i efektywności przeszukiwania zasobów informacji w Web. NLA wspomaga wszelkie inicjatywy, które mają na celu implementację standardowych schematów metadanych, takich jak Dublin Core. Powstały tu następujące schematy: EdNA (edukacja), ANZLIC (przeźródź geograficzna), czy AGLS (dokumenty rządowe i prawne). Są one zazwyczaj kompatybilne z Dublin Core.

W latach 1996-1998 r. realizowano w krajach skandynawskich The Nordic Metadata Project (<http://www.lib.helsinki.fi/meta/>). Jego efektem było powstanie podstawowych elementów systemu służącego do tworzenia i wykorzystywania metadanych, opartego na Dublin Core. Projekt był finansowany przez NORDINFO (<http://www.nordinfo.helsinki.fi/>). W trakcie jego realizacji wykonano wiele oprogramowania i dokumentacji udostępnionych bezpłatnie wszystkim zajmującym się metadanymi. Prace są obecnie kontynuowane jako Nordic Metadata II.

Studia nad metadanymi jako narzędziem opracowania sieciowych zasobów dokumentów elektronicznych, tak w aspekcie uwarunkowań zewnętrznych jak i struktury wewnętrznej, upewniają o wadze i celowości dalszych badań nad tym zagadnieniem i pozwalają wierzyć, że funkcje praktyczne omawianego problemu podbudowane teorią przyniosą oczekiwane efekty.

Marek Nahotko

O WIĘKSZE ZNACZENIE ANALIZ ILOŚCIOWYCH W BIBLIOTEKOZNAWSTWIE I INFORMACJI NAUKOWEJ – WYJAŚNIENIA W ZWIĄZKU Z ARTYKUŁEM STANISŁAWY KUREK-KOKOCIŃSKIEJ

Z dużą uwagą rozpoczęłam lekturę artykułu dr Stanisławy Kurek-Kokocińskiej zamieszczonego na łamach „Zagadnień Informacji Naukowej” – *O metodologię badań porównawczych czasopism bibliotekoznawczych i informacyjnych*¹. Przyczyną prezentowanych tam rozważań była moja publikacja zamieszczona w „Poradniku Bibliotekarza” – *Kto jest kim? wśród czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*². Autorka artykułu, nazwę go umownie recenzją, stawia szereg zarzutów pod adresem tej publikacji. Nie podzielam większości z nich. Jednak głównym powodem polemiki, którą tu podejmuję, jest prezentowany przez Autorkę recenzji sposób wnioskowania z danych ilościowych. Dlatego odpowiedzi na stawiane zarzuty chcę wykorzystać dla sformułowania ogólniejszych zasad korzystania z tego typu danych dla potrzeb wnioskowania.

W publikacji *Kto jest kim?...* wykorzystano ilościowe opisy 5 wybranych czasopism według 22 kryteriów jako narzędzie do sporządzenia krótkich charakterystyk tych czasopism, zgodnie z konwencją stosowaną w opracowaniach typu „kto jest kim”. Kluczowy zarzut pod adresem mojej publikacji, podnoszony przez Autorkę recenzji jest wyrażony w stwierdzeniu, że: „...dane liczbowe sprzyjają ustawianiu kolejności od największego (najlepszego) do najmniejszego (najgorszego), (lub odwrotnie)”. Innymi słowy, zarzut polega na tym, że tak dobrane dane ilościowe, jak zostały przedstawione w publikacji, sprzyjają formułowaniu rankingów czy innego typu porównań wartościujących charakteryzowanych tam czasopism. Ten zarzut stanowi przesłankę dla formułowania dalszych, z których wynika, że wszelkie porównania wartościujące czasopisma na podstawie tak dobranych cech ilościowych są nieuprawnione, a dobór cech oraz czasopism do takich porównań jest niewłaściwy. W pełni zgadzam się z opinią, że materiał empiryczny, w formie, w jakiej został przedstawiony w mojej publikacji, nie nadaje się do analiz wartościujących, np. typu „najlepszy – najgorszy”, bo czemu innemu służy. Natomiast nie podzielam sugestii Autorki recenzji, że dane ilościowe w formie zaprezentowanej w publikacji sprzyjają czemukolwiek poza tym, do czego zostały wykorzystane. Wyjaśnię zatem do czego wykorzystano te dane w publikacji *Kto jest kim?...*, bo być może, wymaga to dodatkowego komentarza.

Procedurę stosowaną dla realizacji celu postawionego w tytule publikacji przytoczę w punktach.

1. Skoro w tytule publikacji zawarte jest pytanie „kto jest kim?” to jest to pytanie o istotę badanego obiektu (czasopisma), czyli o coś, co jest w tym obiekcie zasadnicze, podstawowe, co stanowi o jego tożsamości, czyli o tym,

¹ „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2002 Nr 2, s. 53-59.

² „Poradnik Bibliotekarza” 2002 Nr 6-7, s.19-20.

że jest tym czym jest w zakresie analizowanej własności. Tak rozumiem sens wyrażenia „kto jest kim”.

2. Wspomnianą tożsamość obiektu można identyfikować na różne sposoby. Można to robić w sposób niejako autonomiczny, abstrahując od innych obiektów z wykorzystaniem różnych metod opisu. Można też, jak uczyniono w tekście *Kto jest kim?..*”, charakteryzować tożsamość obiektu poprzez porównanie go z innymi za pomocą kryteriów ilościowych. Skoro bowiem badany obiekt wyróżnia od innych jemu podobnych obiektów jakaś cecha, to można przypuszczać, że ta cecha jest dla tego obiektu własnością ważną, często zasadniczą, czyli stanowi o jego istocie, a tym samym w jakimś stopniu identyfikuje jego tożsamość. Dlatego w publikacji *Kto jest kim?...* wykorzystanie danych w tak rozumianych celach porównawczych, zasygnalizowano słowami: dane ilościowe „zostały wykorzystane do ukazania cech wyróżniających każde z czasopism w kontekście pozostałych”. Mimo lakonicznej formy publikacji zarówno sam tytuł *Kto jest kim?...* jak również sposób analizy danych jednoznacznie określają kontekst pojmowania słów „cechy wyróżniające”, czyli takie, które stanowią o istocie obiektu, wyodrębniając go z grupy.

3. W następnym etapie określono, w jakim kontekście badane obiekty mają być porównywane, czyli częścią jakiej większej całości będzie analizowany obiekt (pytanie o rodzaj własności obiektu, która będzie przedmiotem analizy). Ten kontekst, wprawdzie nie *explicite*, jest jednak wymieniany w publikacji dwa razy: „Każde z czasopism ma swoją specyfikę wynikającą z funkcji, które pełni w systemie wymiany informacji...” oraz „Mimo stwierdzonej różnorodności analizowane czasopisma tworzą zintegrowany system wymiany informacji”. Z tego wynika, że badano tożsamość czasopism jako elementów systemu wymiany informacji. Badane czasopisma obejmują niemal czwartą część formalnie komunikowanej informacji w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej³. W pracach nad tworzeniem krajowej bazy cytowań, prowadzonych w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej,⁴ został wykorzystany zestaw podobnych czasopism, co pozwala przypuszczać, że uznano je również za reprezentatywne dla analizowanych dyscyplin. Dlatego nie mogę przyjąć zarzutu dotyczącego niewłaściwego doboru czasopism do analizy. Tym bardziej, że w publikacji *Kto jest kim?...* nie ma żadnej wzmianki, że czasopisma będą analizowane w jakimkolwiek innym kontekście poza tym, który wyżej został sprecyzowany.

4. W następnym etapie wytypowano cechy, które stanowiły kryteria analizy porównawczej (określenie wskaźników badanej własności). Jeśli celem analizy porównawczej czasopism jest określenie ich tożsamości jako elementów systemu wymiany informacji, to z natury rzeczy cechy powinny możliwie najlepiej charakteryzować czasopisma jako elementy tego systemu. Ich moc wyjaśniającą sposób funkcjonowania czasopisma w systemie stanowi kryterium doboru cech. Analizując te cechy można zauważyć, że opisują one czasopisma w tym właśnie „systemowym aspekcie”.

- Wielkość elementów systemu – cechy 16, 17, 18.
- Więzi w ramach systemu oraz więzi z otoczeniem – cechy 15, 19, 20, 21.
- Struktura zasileń systemu – cechy od 1 do 14.
- Inne: cecha 22.

³ J. Sobielga: *Dynamika przekazywania informacji w bibliotekoznawstwie oraz informacji naukowej*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2002, nr 2, s. 62.

⁴ B. Stefaniak: *O bibliometrii i cytowaniach bez emocji*. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2002, nr 3-4, s. 25.

Wybrane czasopisma wchodzą do systemu z całym dobrodziejstwem inwentarza, wynikającym z ich tożsamości. Dlatego cechy ilościowe są wskaźnikami tych własności czasopism, które są istotne z punktu widzenia funkcjonowania czasopism w systemie wymiany informacji, czyli charakteryzują głównie więzi. Niewykluczone, że niektóre z tych cech mogą być wskaźnikami takich własności, na podstawie których można sporządzać klasyfikację według skal wartościujących. Jednak w tekście tego typu własności nie są sprecyzowane, bo nie było to przedmiotem analizy. Dlatego cechy w postaci, w której są tam zaprezentowane, nie nadają się do porównań wartościujących.

5. W końcowym etapie określono tryb interpretacji danych ilościowych, będących wynikiem analizy porównawczej. W analizie danych użytych do opisu tożsamości (odrębności, specyfiki) czasopism wykorzystano metodę polegającą na tym, że bazą informacyjną dla charakterystyki każdego z czasopism były te cechy, w których dane czasopismo miało wiodący udział (wyróżniało się) w ogólnej wielkości cechy dla wszystkich czasopism⁵. Zgadza się z Autorką recenzji, że charakterystyki, lub jak je nazywa „komentarze”, są lakoniczne. Są jednak konsekwencją przyjętej metody interpretacji wyników. Dlatego nie zawierają ani jednego słowa, które by wykraczało poza to, do czego uprawniają dane ilościowe. Przyznaję, że charakterystyki poszczególnych czasopism niedostatecznie wyczerpująco opisują ich tożsamość jako elementów systemu wymiany informacji. Na przykład nie eksploatują informacji w ujęciu dynamicznym, choć zebrany materiał na to pozwalał. Wymagało to jednak dodatkowej agregacji danych, a to wykraczało poza charakter tej publikacji. Notabene tego zarzutu Autorka recenzji nie podnosi.

Kolejny zarzut brzmi następująco: „Czytelnik artykułu bez wątpienia otrzymał materiał do analizy. Nie wykorzystwała go Autorka badania, formułująca lakoniczne komentarze, bazujące na kilku cechach (2, 14, 8, 10, 16, 17, 6)”. Jest to zarzut zdecydowanie bezpodstawny. Otóż charakterystyki (komentarze) oparto na 20, a nie jak twierdzi Autorka recenzji na 7 cechach. W analizie wykorzystano zatem ponad 90% materiału źródłowego, co bardzo łatwo ustalić, czytając te charakterystyki.

Wyszczególniona wyżej w pięciu punktach procedura służąca określeniu „kto jest kim?” wyznacza zarazem pola konstruktywnych polemik. Szkoda, że uwagi Autorki recenzji w dużej części przekraczają te ramy, przypisując prezentowanym cechom ilościowym „skłonności”, których nie posiadają. Przytaczałam ten zarzut na wstępie. W innym miejscu Autorka recenzji także go przywołuje, pisząc: „Trzeba przyjrzeć się tym cechom oraz danym zamieszczonym w tabeli, bowiem, *volens volens*, sprzyjają porównywaniu”. Następnie podaje przykład takiego porównania, wykorzystując cechę 18 (liczba publikacji). I tak: „Przegląd” – 388, „ZIN” – 116, „PTINT” – 343, „Bibliotekarz” – 637, „Poradnik” – 541. Skoro, jak sugeruje Autorka recenzji, cecha „liczba publikacji” sprzyja porównywaniu skali największy (najlepszy) – najmniejszy (najgorszy), to rodzi się pytanie – porównaniu czego sprzyja ta cecha? Problem wynika stąd, że opozycja „najlepszy – najgorszy”, sugerowane przez Autorkę recenzji, nie może być użyta jako skala pomiaru czasopism bez sprecyzowania, jaka ich własność ma być porównywana. Liczba publikacji jest tu bowiem tylko wskaźnikiem tej nieznannej własności. Innymi słowy, bez sprecyzowania, jaka własność

⁵ Posłużono się tu uproszczoną procedurą opartą na Metodzie elementów wiodących w strukturze. Por. m.in. A. Dominik, J. Ruszkowski, T. Studnicki. *Przewodnik metodyczny...*. Katowice: Wyd. AE 1990, s. 68-72.

ma być przedmiotem porównań, nie możemy ocenić czy cecha (tu liczba publikacji) może być wskaźnikiem tej własności, czyli czy sprzyja lub nie porównywaniu według sugerowanej wyżej skali. Ten sam mankament wnioskowania ujawnia się także w przykładzie podanym przez Autorkę recenzji mającym ilustrować tezę o niewłaściwym doborze cech do charakterystyki czasopism w artykule *Kto jest kim?...* Autorka recenzji pisze: „Podobną wartość miałyby analiza uczniów pewnej klasy według cechy wzrostu oraz postępów w nauce, wyrażających się uzyskanymi ocenami. Otóż te cechy mogłyby być wykorzystane do ukazania cech wyróżniających każdego ucznia w badanej grupie. I choć w intencji przygotowującego takie zestawienie nie byłoby miejsca na wartościowanie, ranking czy wyłonienie najlepszych, to dane takie udostępnione rodzicom miałyby wymowę jednoznaczną: np. uczeń X jest najniższy, ale pod względem nauki bardzo dobry, bo ma trzeci wynik; uczeń X_1 jest wyższy i ustępuje pod względem wyników w nauce X-owi ale wyprzedza X_2 ... – rezultat porównywania daje w komunikacji społecznej oceny jednoznaczne i niepodważalne: np. X_{15} jest liderem, X_1 jest trzeci na tle ogółu, a X_2 to przeciętniak”. Myślę, że rezultat takiego porównywania nie jest jednoznaczny, jest natomiast bardzo łatwo podważalny. Powoduje bowiem następujące wątpliwości:

- W jakiej dziedzinie X_{15} jest liderem ?
- Według jakiego kryterium X_1 zajął 3 miejsce w grupie?
- Co uprawnia do stwierdzenia, że X_2 to przeciętniak?

Zapewne ta klasyfikacja pozwalałaby na oceny „jednoznaczne i niepodważalne”, gdyby sprecyzowano, jaka własność uczniów ma być przedmiotem klasyfikacji. Mamy tu bowiem do czynienia z klasyfikacją, w której użyto dwóch wskaźników: „wzrost” oraz „oceny” w sposób syntetyczny, czyli jako narzędzi do charakterystyki jednej własności, ale nie wiadomo jakiej. Sądzę, że takiej własności, którą charakteryzowałyby te dwa wskaźniki, sprecyzować nie sposób, chyba, że zgodzimy się, że badamy np. własność „wzrostozdolności” uczniów. Oczywiście, uprawnione jest wykorzystanie tych wskaźników, ale tylko dla charakterystyki dwóch niezależnych własności. Np. własność „postępy w nauce” identyfikowałby wskaźnik „uzyskane oceny w czasie t”, wszak postęp jest pojęciem dynamicznym. Druga własność – „wzrost uczniów” byłaby opisana wskaźnikiem „wysokość w centymetrach”. W wyniku takiej operacjonalizacji zmiennych zależnych powstają dwie klasyfikacje: klasyfikacja uczniów według postępów w nauce oraz klasyfikacja według wzrostu. Budowanie rankingów czy innych narzędzi ułatwiających wnioskowanie na podstawie tych własności jest w pełni zasadne. Ale jak to bywa w przypadku klasyfikacji jednocechowych, nawet w tym przykładzie tylko dla własności „wzrost” wyniki klasyfikacji mają wymowę jednoznaczną i niepodważalną. Klasyfikację czasopism przeprowadzoną w *Kto jest kim?...* omówiono wcześniej i z porównania jej z powyższym przykładem wynika, że przykład nie jest dobrą ilustracją prezentowanej tam procedury.

Konsekwentnie wierząc, że cechy wykorzystane w publikacji *Kto jest kim?...* jednak sprzyjają porównaniom wartościującym, Autorka recenzji sporządziła ranking czasopism według cechy 12 (średni wiek cytowanych publikacji). Według tej cechy „Bibliotekarz” zajmuje ostatnie, a „Przegląd Biblioteczny” przedostatnie miejsce w hierarchii. Na tej podstawie Autorka recenzji sugeruje czytelnikom następującą interpretację rankingu: „Najmniej aktualne dane i publikacje pozna czytelnik na łamach „Bibliotekarza” i „Przeglądu Bibliotecznego”, których autorzy cytują najstarsze piśmiennictwo”. Podobny typ wnioskowania stosuje również na podstawie innych cech. Czy z faktu, że autor,

który prowadzi w „Bibliotekarzu” np. analizy prawne i cytuje zapewne akty prawne publikowane nawet w odległym czasie wynika, że dane, które ten autor cytuje są nieaktualne? Czy ustawa uchwalona np. 50 lat temu, a obowiązująca do dziś jest nieaktualna tylko dlatego, że ma 50 lat? Czy z faktu, że np. historyk bibliotekoznawstwa publikujący tekst w „Przeglądzie Bibliotecznym” i cytujący z natury rzeczy nieraz odległe w czasie źródła wynika, że publikacja oraz cytowane w niej źródła są nieaktualne? Jest mało prawdopodobne, że czytelnik publikacji *Kto jest kim?...*, nawet gdyby zawierała tylko sam materiał statystyczny, dokonywałby tego typu interpretacji danych. W tekście *Kto jest kim?...* analizowana wyżej cecha 12 jest wykorzystana do charakterystyki czasopisma PTINT w sposób następujący: „Wyróżnia się ponadto (tenże PTINT) najniższą średnią wieku cytowanych źródeł informacji”. Dlaczego dokonano takiej interpretacji cechy 12, a nie interpretacji sugerowanej przez autorkę recenzji, która może brzmieć następująco: „PTINT wyróżnia się ponadto tym, że cytuje najbardziej aktualną informację”. Staralam się to wyjaśnić wcześniej opisując, w punktach procedurę analizy danych dla potrzeb realizacji celu postawionego w tytule publikacji. Wynika to również z zasad wnioskowania z danych ilościowych. Wnioskowanie ma bowiem wypracowane procedury, których przestrzeganie gwarantuje uniknięcie nieporozumień, nie mówiąc już o zwiększeniu efektywności samego wnioskowania. Proponuję zatem prześledzić podstawowe etapy tej procedury, którą można nazwać procedurą operacjonalizacji zmiennych dla potrzeb wnioskowania. Operacjonalizacja jest tu rozumiana tak, jak ją rozumie E. Hornowska⁶, czyli jako konstruowanie sensu empirycznego terminów teoretycznych:

1 etap – określenie obiektów analizy. Obiektami analizy są w tym przypadku wybrane czasopisma z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

2 etap – określenie własności obiektu, które będą przedmiotem analizy (zmienne zależne, czyli objaśniane).

3 etap – określenie wskaźników dla charakterystyki każdej z wytypowanych własności czasopism (zmienne niezależne, czyli objaśniające). Wskaźniki wytypowanych własności czasopism to takie własności, których stwierdzenie jest przesłanką do wnioskowania o występowaniu własności czasopism będących przedmiotem analizy.

Autorka recenzji proponuje analizować następujące własności czasopism:

- aktualność danych i publikacji w czasopismach,
- specjalizacja czasopism,
- troska redakcji czasopism o autorów.

Własność – aktualność danych i publikacji w czasopismach. Wskaźnik użyty przez Autorkę recenzji do objaśniania tej własności – średni wiek cytowanych publikacji (cecha 12). Pozostałe własności obiektów oraz wskaźniki proponowane przez Autorkę recenzji do objaśniania tych własności na razie pominiemy, aby nie komplikować wyводу. Według J. Brzezińskiego „Jakieś zjawisko czy cecha może być wskaźnikiem innego zjawiska (cechy) wtedy i tylko wtedy, gdy zachodzi między nimi określony związek”⁷. Bardzo wnikliwie charakter tego związku objaśnia S. Nowak⁸. Można go w skrócie opisać nastę-

⁶ E. Hornowska: *Operacjonalizacja wielkości psychologicznych. Założenia – struktura – konsekwencje*. Wrocław: Ossolineum 1989, s. 52-53.

⁷ J. Brzeziński: *Metodologia badań psychologicznych*. Warszawa: PWN 1997, s. 196.

⁸ S. Nowak: *Pojęcia i wskaźniki*. W: S. Nowak (red.) *Studia z metodologii nauk społecznych* Warszawa: PWN 1965, s. 245-281.

pująco: związek zachodzący między własnością a wskaźnikiem tej własności może mieć charakter empiryczny, definicyjny, inferencyjny bądź wynikać z kombinacji tych związków.

W tym przypadku należy szukać związku o charakterze definicyjnym gdzie sens własności, czyli zjawiska wskazywanego (indicatum) jest określany za pomocą wskaźnika tej własności. A więc, własność „średni wiek cytowanych publikacji” będzie wskaźnikiem własności „aktualność danych i publikacji” wtedy i tylko wtedy, gdy wskaźnik „średni wiek cytowanych publikacji” będzie identyfikował własność „aktualność danych i publikacji”. Aby to stwierdzić, należy zdefiniować własność „aktualność danych i publikacji”. Przyjmijmy zatem że: aktualność danych i publikacji w czasopiśmie to przydatność publikacji i zawartych w nich danych w czasie obecnym. Z powyższego wynika, że własność „średni wiek cytowanych publikacji” nie określa sensu własności „aktualność” rozumianej jako przydatność publikacji i zawartych w nich danych w czasie obecnym. Między wskaźnikiem a proponowaną własnością, którą ma identyfikować, nie zachodzi bowiem związek, o którym wspomniano w p.4. Innymi słowy, długość okresu, który upłynął od opublikowania do zacytowania danego źródła nie jest ani warunkiem koniecznym, ani wystarczającym do tego, aby cytowane źródło uważać za aktualne bądź nieaktualne. Zatem na podstawie obserwacji wskaźnika „średni wiek cytowanych publikacji” nie można wnioskować, jak to czyni Autorka recenzji, o zachodzeniu, a tym bardziej o natężeniu własności „aktualność danych i publikacji”.

Podobne nieścisłości można dostrzec we wnioskowaniu na przykładzie wymienionej już własności „specjalizacja czasopism”. Jako wskaźnik tej własności Autorka recenzji wykorzystwała cechę 1 (udział publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa). Wnioskowanie przedstawione przez Autorkę recenzji na podstawie cechy 1 jest następujące: „Na podstawie zgromadzonych i przedstawionych danych najbardziej wyspecjalizowany w kierunku bibliotekoznawstwa jawi się „Poradnik Bibliotekarza” oraz „Bibliotekarz”, którym ustępuje nawet „Przegląd Biblioteczny”, a orzeka o tym zaledwie jedna cecha”.

Termin specjalizacja ma dwa podstawowe znaczenia:

1. Proces wyodrębniania się pewnych dziedzin.
2. Proces zdobywania, osiągania umiejętności, biegłości w pewnej wyodrębnionej dziedzinie.

W pierwszym znaczeniu własność „specjalizacja czasopism” oczywiście może być charakteryzowana za pomocą cechy 1. Z kolei w drugim znaczeniu cecha 1 w żadnym razie nie może być jedynym wskaźnikiem tej własności. W tekście *Kto jest kim?...* termin specjalizacja jest identyfikowany przez cechę 1 dla charakterystyki „Zagadnień Informacji Naukowej” tylko w znaczeniu pierwszym, co jak wyżej wykazano, jest uprawnione.

Źródłem nieporozumień w badaniach porównawczych może być również to, że nie dostrzegamy różnorodnych funkcji, które pełnią porównania, bo przecież do różnych celów zostają używane np.:

- Porównanie jako narzędzie porządkowania porównywanych obiektów według wybranych kryteriów (np. wspomniane tu rankingi) – porządkujący charakter porównań;
- Porównanie jako narzędzie rozpoznawania budowy porównywanych obiektów – morfologiczny charakter porównań (ta funkcja analizy porównawczej została wykorzystana w publikacji *Kto jest kim?...*);

- Porównania łączące w sobie dwie wyżej wymienione funkcje, np. porównania typu benchmarkingowego.

W publikacji *Kto jest kim?...* nie wyjaśniono kilku kwestii metodycznych, na co zwraca uwagę Autorka recenzji, a które zawsze towarzyszą pozyskiwaniu danych ilościowych. Nie wyjaśniono, że analizowany tekst ma charakter publicystyczny, jest bardzo krótki, zamieszczony obok doniesień i komunikatów.

Kończąc te wyjaśnienia pragnę podziękować Autorce za krytyczne uwagi. Mam bowiem nadzieję, że zarówno one, jak i polemika, którą wywołały, będą dobrze służyć „oswajaniu” metod ilościowych w naszym środowisku.

*Jolanta Sobielga
Biblioteka Główna
Politechniki Świętokrzyskiej
w Kielcach*

Staram się rozumieć postawę obronną autorki „Wyjaśnień”. Objasnienia te dotyczące spostrzeżeń i uwag, co do możliwości interpretacyjnych, stworzonych czytelnikowi w pozbawionym części metodologicznej tekście, są niestety spóźnione wobec następującego fragmentu z mojego tekstu:

„Sytuacja paradoksalna: starannie przygotowane dane, będące rezultatem wielu obliczeń, przedstawione do interpretacji nieprzygotowanych do ich odbioru za pośrednictwem odpowiedniego metatekstu czytelników, nie odzwierciedlają prawdy znanej skądinąd, bowiem – co wykazałam – stwarzają możliwość osobliwych interpretacji”.

To z potencjalnie możliwymi osobliwymi interpretacjami polemizuje Autorka „Wyjaśnień”.

*Stanisława Kurek-Kokocińska
Uniwersytet Łódzki*

III. KRONIKA

EUGENIUSZ ŚCIBOR (1929-2003)

17 maja zmarł nieoczekiwanie prof. dr hab. Eugeniusz Ścibor.

Profesor Eugeniusz Ścibor był teoretykiem informacji naukowej, znakomitym znawcą problematyki teorii języków informacyjno-wyszukiwawczych, cenionym w kraju i za granicą. Jego dorobek naukowy zawiera wiele bardzo wartościowych pozycji, tak pod względem teoretycznym jak i dydaktycznym i stanowi istotny teoretyczny i metodologiczny wkład w rozwój przede wszystkim teorii systemów i języków informacyjno-wyszukiwawczych.

Problematyką bibliotekoznawstwa profesor Ścibor zainteresował się już w trakcie swoich studiów romanistycznych na Uniwersytecie Warszawskim, przygotowując pracę magisterską właśnie z tej dziedziny. Z informacją naukową związana była cała jego praca zawodowa i naukowa – przeszło trzydzieści lat pracował w Instytucie Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (wcześniej CIINTE), był też profesorem na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, gdzie kierował samodzielnym Zakładem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Wydziale Humanistycznym.

Niezwykle bogaty dorobek naukowy profesora Eugeniusza Ścibora obejmuje sto kilkadziesiąt pozycji (wiele opublikowano za granicą), których jest autorem lub współautorem. Są to podręczniki, skrypty, opracowania metodyczne, bibliografie, artykuły, referaty wygłoszone na konferencjach krajowych i międzynarodowych, recenzje, tłumaczenia, a także artykuły słownikowe oraz prace redakcyjne związane z publikacją tablic klasyfikacyjnych. Dane bibliograficzne najważniejszych z nich podajemy niżej.

Głównym przedmiotem zainteresowań naukowych Eugeniusza Ścibora były języki informacyjno-wyszukiwawcze. Już jego rozprawa doktorska, zatytułowana „Systemy klasyfikacji dokumentów na tle rozwoju piśmiennictwa i jego wykorzystania” (1973) dotyczyła problematyki języków informacyjno-wyszukiwawczych używanych w tradycyjnych systemach wyszukiwania informacji (w tym w bibliotekach i bibliografiach). W pracach badawczych wyróżnić można kilka kręgów problemów. Główny – to problemy teoretyczne języków informacyjno-wyszukiwawczych. Tu najcenniejszą pozycją jest rozprawa habilitacyjna „Typologia strukturalna języków informacyjnych”. Praca ta nie tylko prezentuje i porównuje różne typologie języków informacyjno-wyszukiwawczych, ale przede wszystkim wypracowuje metodykę umożliwiającą takie porównania oraz naukową prezentację poszczególnych języków.

Oryginalną prezentacją języków informacyjno-wyszukiwawczych są również skrypty opracowane wspólnie z Lucyną Bielicką: „Wprowadzenie do teorii języków informacyjnych” i „Języki informacyjne. Rodzaje i zastosowanie w działalności informacyjnej”. Są to przede wszystkim dobrze metodycznie

opracowane materiały dydaktyczne, przedstawiające nie tylko konkretne języki informacyjno-wyszukiwawcze, ale także cechy strukturalne ich leksyki i gramatyki. W tym kręgu podstawowych dla teorii języków informacyjno-wyszukiwawczych problemów mieści się również jedna z ostatnio opublikowanych ważnych prac teoretycznych, zatytułowana „Wybrane zagadnienia języków informacyjnych” (1999), prezentująca, jak pisze autor we wstępie, „wyniki badań nad podstawami teoretycznymi języków informacyjnych (...), które autor jej prowadził w latach 1993-1997 metodą analizy i krytyki piśmiennictwa”. Jest to swoista monografia dorobku naukowego w tej dziedzinie tzw. „warszawskiej szkoły języków informacyjno-wyszukiwawczych”, tworzonej przez osoby związane z seminarium prowadzonym przez wiele lat w Katedrze Lingwistyki Formalnej Uniwersytetu Warszawskiego przez profesorów Olgierda Adriana Wojtasiewicza i Bożennę Bojar, którego profesor Ścibor był przez wiele lat uczestnikiem. Praca ma przede wszystkim charakter deskryptywny, a nie krytyczny, porządkuje nie tylko poglądy związanych z seminarium autorów, ale przede wszystkim teoretyczną problematykę języków informacyjnych.

Teoretyczne problemy budowy języków informacyjno-wyszukiwawczych, którymi zajmował się profesor Eugeniusz Ścibor, to również sprawy spójności tych języków, możliwości budowy słowników przejścia pomiędzy poszczególnymi językami oraz możliwości wykorzystania poszczególnych języków w zautomatyzowanych systemach informacyjnych. Profesor Ścibor zajmował się również problemami dziedzinowych systemów informacyjnych i budową dziedzinowych języków informacyjno-wyszukiwawczych.

Wyodrębnionego kręgu teoretycznych problemów języków informacyjno-wyszukiwawczych dotyczą prace badawcze i publikacje związane z językami deskryptorowymi – tu wymienić należy przede wszystkim „Metodykę budowy tezaursów” (współautorstwo Joanna Tomasiak-Bek) oraz artykuły dotyczące możliwości integracji tezaursów. Znaczną część publikacji stanowią prace dotyczące dwóch języków informacyjno-wyszukiwawczych. Pierwszym jest

Polska Klasyfikacja Tematyczna, język stworzony przez zespół Pracowni Systematyzacji Dokumentów IINTE, którą doktor Ścibor kierował. Język ten, będący całkowicie oryginalnym tworem, funkcjonuje głównie jako język informacyjny Systemu Informacji o Pracach Naukowo-Badawczych, Rozwojowych i Ekspertyzach Naukowych SYNABA (w skali krajowej). Drugim językiem informacyjno-wyszukiwawczym, którym przez prawie całe swoje życie zawodowe zajmował się profesor Ścibor, jest Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta (UKD). Problemom tego języka poświęcił najwięcej publikacji. Dotyczyły one możliwości zastosowania UKD w zautomatyzowanych systemach informacyjnych, optymalizacji struktury tego języka, perspektyw jego rozwoju, a także zmian wprowadzanych do UKD. Jako ekspert profesor Ścibor brał przez dwadzieścia kilka lat udział w pracach Centralnego Komitetu Klasyfikacji FID/CCC (był jego członkiem), zajmującego się planowaniem rewizji UKD oraz zarządzaniem tym systemem, wchodził w skład Rady Zarządzającej ds. UKD, a w latach 1974-1991 przewodniczył Komitetowi FID/C 80 zajmującemu się rewizją UKD w dziedzinie języków i językoznawstwa. Zaproszenie doktora Ścibora do udziału w pracach tych i innych międzynarodowych gremiów było niewątpliwie wyrazem uznania dla jego fachowości i poziomu naukowego.

W swojej pracy badawczej profesor Eugeniusz Ścibor zajmował się również problematyką normalizacji i terminologii. Brał czynny udział w pracach nad „Słownikiem terminologicznym informacji naukowej” przygotowanym pod red. Marii Dembowskiej (1979) – pełnił funkcję sekretarza redakcji oraz był autorem wielu artykułów słownikowych. Jako uznany ekspert uczestniczył w pracach międzynarodowych organizacji zajmujących się terminologią, między innymi Międzynarodowej Federacji Banków Terminologii, Komitetu Technicznego Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej ISO/TC 37 Terminologia (zasady i koordynacja), przewodniczył grupie roboczej ISO Dokumentacja w terminologii.

W dorobku naukowym profesora Ścibora znajdują się również publikacje dotyczące metodologii badań naukowych w informacji, systemów informacji skierowanej oraz historii informacji naukowej.

Aktywność profesora Ścibora w badaniach nad informacją naukową poświadcza jego udział w bardzo wielu konferencjach naukowych, krajowych i zagranicznych, których był uczestnikiem, współorganizatorem lub organizatorem. Znaczną część dorobku naukowego stanowią referaty opublikowane w materiałach konferencyjnych.

Profesor Eugeniusz Ścibor miał także znaczący udział w kształceniu kadr pracowników informacji naukowej jako wieloletni wykładowca na różnych kursach i szkoleniach doskonalących, a także jako wykładowca akademicki. Współpracował jako wykładowca z Instytutem Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, z Uniwersytetem Jagiellońskim i Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego – Akademią Rolniczą w Warszawie, a od 1992 roku był pracownikiem naukowo-dydaktycznym obecnego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (dawniej Wyższa Szkoła Pedagogiczna) w Olsztynie, gdzie kierował Zakładem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, prowadził wykłady, konwersatoria i seminaria magisterskie dla studentów studiów dziennych, zaocznych i słuchaczy studiów podyplomowych. Uczestniczył także w pracach wielu komisji egzaminacyjnych – przez wiele lat był członkiem Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomo-

mowanych oraz Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej przy Polskiej Akademii Nauk.

Ale przede wszystkim profesor Eugeniusz Ścibor był niezwykle skromnym uczonym, zawsze życzliwym swym słuchaczom i zawsze chętnym do podzielenia się z nimi swą wszechstronną wiedzą. I taki pozostanie w naszej pamięci.

Bożenna Bojar

BIBLIOGRAFIA NAJWAŻNIEJSZYCH PRAC EUGENIUSZA ŚCIBORA

- Ścibor E.: *Przegląd wybranych języków informacyjnych (w tym systemów klasyfikacji)*. Warszawa: CIINTE 1969, 65 s. (Prace, Studia, Przyczyńki 6/69).
- Ścibor E., Tomasiak-Beck J.: *Analiza porównawcza języków informacyjnych (wybrane zagadnienia)*. Warszawa: CIINTE 1970, 82 s. (Prace, Studia, Przyczyńki 4/70).
- Ścibor E.: *Przegląd zastosowań UKD w zautomatyzowanych systemach informacji*. Warszawa: IINTE 1972, 120 s. (Prace, Studia, Przyczyńki 5 (58)).
- Ścibor E., Popowska H.: *Analiza możliwości zastosowania wybranych systemów klasyfikacji fasetowych w krajowym zautomatyzowanym systemie informacji*. Warszawa: IINTE 1973, 80 s. (Prace, Studia, Przyczyńki 2 (61)).
- Ścibor E.: *Metody wiązania różnych języków informacyjnych (ze szczególnym uwzględnieniem UKD i języków deskryptorowych)*. Warszawa: IINTE 1974, 98 s. (Prace, Studia, Przyczyńki 8(71)).
- Ścibor E.: *Zastosowanie języków informacyjnych w zautomatyzowanych systemach informacji. Stan obecny i perspektywy*. Przegląd Informacji Techniczno-Ekonomicznych 1974, nr 7-8, s.54-72.
- Ścibor E.: *Gramatyka Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej*. W: *Gramatyka języka deskryptorowego na tle gramatyk innych języków informacyjnych*. Praca zbior. Pod kier. M. Poletyły. Warszawa: IINTE 1975, s.40-59 (Prace, Studia, Przyczyńki 2 (73)).
- Ścibor E.: *Rozwój systemów klasyfikacji na tle rozwoju piśmiennictwa i działalności biblioteczno-dokumentacyjnej*. Warszawa: IINTE 1975, 219 s. (Prace, Studia, Przyczyńki 3 (74)).
- Ścibor E.: *Biblioteczno-bibliograficzne systemy porządkowania dokumentów*. Warszawa: CINTe 1976, 59 s. (Materiały Szkoleniowe D 2).
- Ścibor E.: *Polska Klasyfikacja Tematyczna – geneza, struktura, zastosowanie*. W: *Informacja naukowa – wybrane prace badawcze Instytutu INTE za lata 1978-1979*. Warszawa: IINTE 1980, s. 15-28 (Prace IINTE 34).
- Bielicka L. A., Ścibor E.: *Wprowadzenie do teorii języków informacyjnych*. Warszawa: CINTe 1981, 84 s. (Materiały Szkoleniowe 21).
- Ścibor E.: *Typologia strukturalna języków informacyjnych*. Warszawa: IINTE 1982, 211 s. (Prace IINTE 41).
- Bielicka L. A., Ścibor E.: *Języki informacyjne. Rodzaje i zastosowanie w działalności informacyjnej*. Warszawa: CINTe 1982, 93 s. (Materiały Szkoleniowe 25).
- Ścibor E.: *Zasady stosowania Polskiej Klasyfikacji Tematycznej*. Warszawa: CINTe 1982, 24 s. (SINTO – Materiały Metodyczne nr 10).
- Polska Klasyfikacja Tematyczna*. Oprac. merytoryczne E. Ścibor, E. Jabrzemska, J. Tomasiak-Beck. Warszawa: IINTE. CINTe 1982, 172 s.
- Ścibor E.: *System informacji skierowującej. (Zasady budowy i funkcjonowania)*. Warszawa: CINTe 1983, 58 s. (SINTO – Materiały Metodyczne nr 13).
- Bielicka L. A., Paciejewski J., Ścibor E.: *Pojęcie spójności i metody jej osiągnięcia w językach informacyjnych*. Warszawa: IINTE 1984, 47 s. (Prace IINTE 50).
- Ścibor E.: *Metody integracji tezasurów*. Aktualne Problemy informacji i Dokumentacji 1985, nr 3, s. 9-14.

- Jabrzemska E., Ścibor E.: *Zasady opracowywania i stosowania dziedzinowo-gałęziowych klasyfikacji tematycznych*. Warszawa: CİNTE 1986, 54 s. (SINTO – Materiały Metodyczne nr 26).
- Ścibor E.: *Analiza porównawcza zakresów tematycznych systemów dziedzinowo-gałęziowych oraz planu specjalizacji zbiorów bibliotecznych*. Warszawa: CİNTE 1988, 79 s. (SINTO – Materiały Metodyczne nr 37).
- Bielicka L. A., Ścibor E.: *Srodki językowe stosowane w bazach danych*. Zagadnienia Informacji Naukowej 1990, nr 2(57), s. 109-145.
- Ścibor E.: *Trzydzieści pięć lat ewolucji – języki informacyjne w latach 1953-1988*. Rocznik Biblioteki Narodowej 1991, t. 25, s. 107-134.
- Tomasik-Beck J., Ścibor E.: *Baza danych o językach informacyjnych opracowanych i adaptowanych w Polsce*. Zagadnienia Informacji Naukowej 1993, nr 1 (61), s. 63-80.
- Ścibor E.: *KDD a UKD: przeszłość, stan obecny, perspektywy*. Przegląd Biblioteczny 1994, z. 3-4, s. 253-262.
- Ścibor E.: *Klasyfikacja piśmiennictwa. Przewodnik metodyczny*. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1994, 24 s.
- Ścibor E., Tomasik Beck J.: *Metodyka budowy tezaursów*. Warszawa: IINTE 1995, 170 s. (Informacja Naukowa 12).
- Ścibor E.: *Typy gramatyk języka informacyjnego*. W: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie – 1. Prace Filologiczne z.1. Bibliotekoznawstwo i Informatologia. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1995, s. 327-339.
- Polska Klasyfikacja Tematyczna*. IV wersja. Oprac. Zespół Zakładu Języków Informacyjnych INTE pod kier. E. Ścibora. Warszawa: IINTE. OPI 1996, 173 s.
- Ścibor E.: *Klasyfikacja piśmiennictwa*. [Skrypt dla studentów specjalności bibliotekoznawczej]. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1996, 93 s.
- Ścibor E.: *Języki informacyjno-wyszukiawcze. Kierunki, tendencje na świecie*. W: *Normalizacja biblioteczno-bibliograficzna w aspekcie automatyzacji bibliotek. Problemy i perspektywy*. Materiały z ogólnopolskiego seminarium. Gdańsk, 18-20 września 1996 r. Warszawa: CUKB 1997, s. 53-63.
- Informacja naukowa w Polsce. Tradycja i współczesność*. Pod red. E. Ścibora. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1998, 249 s. (Studia i Materiały WSP w Olsztynie nr 146).
- Ścibor E.: *Wybrane zagadnienia teorii języków informacyjnych*. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1998, 165 s. (Studia i Materiały WSP w Olsztynie nr 157).
- Ścibor E.: *Języki informacyjno-wyszukiawcze u progu XXI w. Próba oceny*. W: *Informacja. Wiedza. Gospodarka*. Warszawa: Prace PTIN nr 4, s. 309-328.
- PATIN: Polsko-Angielski Tezaurus Informacji Naukowej = Polish – English Thesaurus of Information Science*. Oprac. E. Ścibor, J. Tomasik-Beck. Warszawa: IINTE 2001, 307 s. (Informacja Naukowa 20).

SZUKAJĄC SMAKU ŻYCIA...

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI JUBILEUSZOWEJ INSTYTUTU
INFORMACJI NAUKOWEJ I STUDIÓW BIBLIOLOGICZNYCH
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Warszawa, 26-28 maja 2003

Konferencja jubileuszowa Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego w zamierzeniach organizatorów została przygotowana jako z jednej strony podsumowanie pięćdziesięciu lat działalności, z drugiej – okazja do nazwania aktualnych problemów badawczych i wskazania kierunków rozwoju dyscypliny¹. Z tej przyczyny nie odbyła się ona dokładnie „w roku jubileuszu”, tzn. 2001, ale nieco później, aby rozważanie spraw minionych nie zdominowało uroczystości.

Obrady – z udziałem zaproszonych gości z partnerskich uczelni zagranicznych (m.in. Niemcy, Holandia, Bułgaria, Izrael) i polskich (uniwersytety: Wrocławski, Jagielloński, Śląski, Mikołaja Kopernika w Toruniu, M. Skłodowskiej-Curie w Lublinie) oraz bibliotek różnych typów – odbywały się w dniach 26-28 maja 2003 r. w siedzibie Biblioteki Narodowej (sala im. S. Dembego) oraz Uniwersytetu Warszawskiego (sala balowa Pałacu Tyszkiewiczów – Potockich). Już sam wybór miejsca może być ilustracją treści przedstawionych przez referentów jako uszczegółowienie tematu głównego – *Nauka o książce, bibliotece i informacji we współczesnym świecie* – w jego aspektach: teoretycznym i praktycznym, współczesnym i historycznym.

Teorie współczesne

Punktem wyjścia dla rozważań teoretycznych była propozycja wprowadzenia do terminologii bibliologicznej pojęcia „kultura książki”². Krzysztof Migoń rozpoczął od wskazania ewolucyjnego rozwoju nauki o książce, począwszy od postrzegania książki jako przedmiotu, poprzez koncentrowanie się na jej treści (przekaz, odbiór, funkcja), następnie analizowanie zagadnień historycznych, kulturowych i komunikacyjnych, aż po wykształcenie się perspektywy postrzegania jej w całej pełni, a więc jako „kultury książki”. To nowe pojęcie ma w założeniu reprezentować *historycznie ukształtowany całokształt obecności świata książek*. Można – wobec tak uniwersalnego zakresu – wskazać kręgi kultury książki, począwszy od najszerzego – światowego (chciałoby się rzec: globalnego), przez regionalne (np. Europa), ponadnarodowe (wspólny język, tradycja, religia itp.), po narodowy, regionalny (w węższym zakresie), lokalny, grupowy i indywidualny. Pojęcie to miałoby – zgodnie z intencjami autora – organizować zarówno działalność badawczą, jak i dydaktykę bibliologiczną.

Z innej perspektywy o wpływie książki na świadomość współczesnego człowieka mówił Konrad Fiałkowski³. Mowę – jak stwierdził – można uznać za

¹ Szczegółowe przedstawienie dorobku IINiSB można znaleźć w publikacjach *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne 1951-2001*, Warszawa 2002 oraz A. Skrzypczak. *Bibliografia osobowa pracowników IINiSB za lata 1951-2000*, Warszawa 2002. Organizatorzy planują wydanie materiałów konferencyjnych.

² K. Migoń: *Kultura książki. Program dla bibliologii i potrzeba dla studiów bibliotekoznawczych*.

³ K. Fiałkowski: *Współkształtowanie świadomości przez książkę w cywilizacji obrazu*.

wokalizację konceptów (myślenia). Koncepty te są dla każdego człowieka indywidualne (choć dla pewnych grup można z pewnością wskazać ich wspólne elementy, wynikające z kultury i wychowania). Książki, traktowane jako sublimacja mowy, wprowadzają do obiegu (dzięki swojej powszechności) nowe słownictwo i nowe (dla odbiorców) koncepty. Pewnym zagrożeniem dla koncepcji książki jest myślenie ikoniczne, pozwalające na wyjście poza ograniczenia słowne, którego możliwości jednak nie zostały jeszcze zbadane. Dbłość o rozwój czytelnictwa wymaga więc rozwijania tej sprawności od najmłodszych lat życia człowieka, ponieważ czytanie jest nawykiem nabywanym we wczesnym dzieciństwie i młodości.

Przykład prowadzonych aktualnie badań przedstawiła Snunith Shoham z Izraela⁴. Dotyczą one przyczyn i celów projektowania oraz przenoszenia bibliotek do nowych budynków, o bardzo zróżnicowanej architekturze. Ich przedmiotem są zarówno różnice konstrukcyjne i aranżacyjne, jak i opinie na ich temat bibliotekarzy i futurologów. Według grupy pierwszej – wygląd i wielkość budynku podkreśla wagę placówki (o ile oczywiście zapewni ona realizację wszystkich niezbędnych współcześnie usług, w tym dostęp do Internetu). Według futurologów – nowe lokalizacje biblioteczne to tylko „tabędzi śpiew” (przyszłość bibliotek rysuje się bowiem „wirtualnie”), ewentualnie działalność na pokaz dla potrzeb polityków.

Ostatni dzień konferencji poświęcony był w całości sprawom współczesnym, związanym bezpośrednio z budowaniem społeczeństwa informacyjnego i wpływami przemian cywilizacyjnych na zarządzanie i funkcjonowanie bibliotek.

Ciekawe przykłady badań elektronicznych serwisów informacyjnych przedstawiła Wanda Pindłowa⁵. Celem serwisów Unii Europejskiej o obiektach kultury jest z jednej strony zabezpieczenie tych dóbr w postaci cyfrowej, a z drugiej – ich powszechne udostępnienie. Wiąże się z takim projektem kilka pytań. Czy użytkownicy mają takie potrzeby? Czy instytucje pamięci są zapraszane do udziału w życiu społeczno-polityczno-ekonomicznym społeczeństwa informacyjnego? Czy różnicuje się podejścia do różnych instytucji i społeczności? Czy uwzględnia się możliwości i potrzeby różnych grup społecznych? Projekt badawczy szukający odpowiedzi na te pytania angażuje specjalistów z różnych krajów.

Elżbieta B. Zybert⁶ wskazała natomiast podstawowe problemy (i tym samym obszary badawcze) kultury organizacyjnej w bibliotekach. Wskazała jej funkcje, stałą – choć nie zawsze uświadamianą – obecność we wszystkich podmiotach prawnych, w tym również w bibliotekach. Bogactwo kultury organizacyjnej i konieczność budowania świadomości jej istnienia i wpływu na jakość pracy ilustruje najlepiej porównanie do góry lodowej. Jej założenia pozostają ukryte – niewidoczne i nieuświadomione, powyżej umownej linii wody znajdują się (deklarowane i przestrzegane) normy i wartości, a na czubku (widoczne i uświadomione) artefakty. Do wartości bibliotecznych najczęściej zalicza się uczciwość, lojalność, usługowość, stosunek do pracowników i różnych grup użytkowników. Znajdują one odzwierciedlenie w różnego typu dokumentach bibliotecznych. Główną normą natomiast pozostaje zasada, że

⁴ S. Shoham: *Rola bibliotek publicznych we współczesnym świecie*.

⁵ W. Pindłowa: *Elektroniczne serwisy informacyjne o obiektach kultury w programach Unii Europejskiej*.

⁶ E. B. Zybert: *Problemy kultury organizacyjnej w bibliotekach*.

„klient ma zawsze rację”, oraz że trzeba mu poświęcić tyle czasu, ile potrzeba na rozwiązanie jego problemu.

Na stale aktualny, humanistyczny wymiar informacji zwróciła uwagę Barbara Sosińska-Kalata⁷. Zresztą nie można obecnie nie zauważać ścisłego związku między nim a rozwojem technicznym i cywilizacyjnym, który wpływa na kształt struktur społecznych, na nasze myślenie o nas samych, naszych możliwościach, barierach, zachowaniu.

Etyka informacyjna stanowi kolejny etap rozwoju etyki zawodowej bibliotekarskiej – zyskuje natomiast szerszą perspektywę, ponieważ dotyczy aspektu moralnego wszelkiego przekazu informacyjnego, nie tylko postaw bibliotekarzy i pracowników informacji wobec użytkowników, współpracowników i przedmiotu pracy. Dyskusje wokół deklaracji zasad są przedmiotem obrad wielu gremiów, m.in. przygotowań do kolejnego World Summit on Information Society. Wśród podstawowych dylematów etycznych wymienia się: powszechność i równość dostępu do informacji i wiedzy (w tym np. tendencyjność stosowanych narzędzi i procedur, głębokość zasobów, sposoby opracowania, dostępność indywidualna i grupowa – społeczna), bezpieczeństwo i poufność danych w sieci, odpowiedzialność i współodpowiedzialność, prawdę, sprawiedliwość, globalną dostępność oprogramowania i sprzętu. Poważnym problemem w informacji biznesowej jest przestrzeganie etyki przez brokerów informacji w strukturach o silnych kulturach organizacyjnych, gdzie łamanie poufności danych jest niezbędną codziennością. Równolegle trwa ruch rewizji kodeksów etycznych bibliotekarzy (American Library Association 1995, Medical Libraries' Association 1994, AAIST 1992, AALL 1997, stowarzyszenia krajowe – Holandia 2002, Litwa 1999, Rosja 2002, Francja 2003) oraz organizacji informatycznych.

Teorie historyczne

Wiele miejsca poświęcono na konferencji przedstawieniu stanu badań historycznych różnych zagadnień szczegółowych. Edward Potkowski⁸ zaprezentował dwie główne perspektywy (role) piśmienności w średniowieczu – sakralną i pragmatyczną – oraz zaznaczył różnicę między piśmiennością i tekstualnością – bo czytać umiało niewielu, ale teksty (ich treści) były obecne w życiu każdego, przez kulturę pamięci. Ówczesne teksty święte wyjaśniały i wskazywały wzorce moralne dla wszystkich chrześcijan. W XII w. pojawiła się – jako nowa – piśmiennosc pragmatyczna, a więc zastosowanie pisma jako narzędzia przekazywania i magazynowania wiedzy. Nowe teksty (syntezy teologiczne, filozoficzne i prawnicze, pisma dworskie) powodowały zmiany mentalności, przede wszystkim w stosunku do pisma i jego użyteczności, wzrost świadomości literackiej, uzależnienie myślenia od mediów komunikacyjnych. Dalszy rozwój kultury piśmiennej to jej heterogeniczność, tzn. rozwój pisma w językach narodowych, powstawanie różnych obszarów i kręgów komunikacji w średniowieczu.

O stanie badań nad starymi drukami mówiła Paulina Buchwald-Pelcowa⁹, rozpoczynając od przypomnienia rocznicy 500 lat nieprzerwanej obecności

⁷ B. Sosińska-Kalata: *Etyka w nauce o informacji*.

⁸ E. Potkowski: *Książka w komunikacji społecznej wieków średnich. Stan i znaczenie badań u progu XXI wieku*.

⁹ P. Buchwald-Pelc: *O starych drukach u progu nowego tysiąclecia*.

drukarstwa w Polsce (pierwszy datowany druk pochodzi z 1503 roku). W rozwoju badań w tej dziedzinie obserwuje się obecnie większe zainteresowanie starymi drukami poza dużymi ośrodkami, a także zainteresowanie nowymi typami druków (prasa, druki ulotne, kalendarze, książka emblematyczna, druki medyczne, weterynaryjne, rolnicze, liturgiczne). Doskonałym uzupełnieniem tego referatu było wystąpienie Janusza Tondela¹⁰, będące analizą wszystkich prac nad edycją facsimile Biblii Gutenberga. Przedstawiono również stan badań nad książką rękopiśmienną¹¹ oraz repertuarem jako kategorią badawczą¹².

Do historii najnowszej odnosił się referat Hanny Tadeusiewicz¹³, dotyczący stopnia zainteresowania badań nad dwudziestowieczną historią czasopism drukarskich. Wobec opracowania już tego zbioru tytułów za wiek XIX, ta najliczniejsza w dwudziestoleciu międzywojennym grupa czasopism zawodowych czeka nadal na pełne opracowanie.

Dydaktyka

Marcin Drzewiecki¹⁴ jako pierwszy wśród referentów podjął temat „pomostowy” między badaniami naukowymi a praktyką bibliotekarską. Wskazał przede wszystkim na istnienie poważnej bariery psychologicznej utrudniającej rozwój społeczeństwa informacyjnego, a związanej z niskim poziomem edukacji społeczeństwa. Na przykładzie IINiSB pokazał, w jaki sposób model studiów dwustopniowych (licencjackich i uzupełniających magisterskich) sprzyja upowszechnieniu szkolnictwa wyższego, zwłaszcza na kierunku bibliotekoznawczym. Zwrócił również uwagę na konieczność zapewniania drożności pionowej kształcenia.

O wspólnych doświadczeniach edukacyjnych oraz możliwościach rozwoju mówili partnerzy zagraniczni: Peter Blumendorf¹⁵ i Ulrike Schoemer¹⁶ z Fachhochschule Hannover, Jan Verhoeven¹⁷ i Adrian Borggreve¹⁸ z Politechniki w Deventer oraz Alexander Dimchev¹⁹ z Uniwersytetu w Sofii. Wspomniano coroczne letnie wyjazdy studentów z partnerskich instytucji na seminaria, będące zarówno okazją do wymiany wiedzy i praktykowania umiejętności komunikacji mimo barier języka czy kultury, jak i do spotkań towarzyskich. Przedstawiono system kształcenia na naszym kierunku w Holandii i zasady wprowadzania zmian w programach. Głównym wyznacznikiem przygotowywania pracowników informacji jest obecnie społeczeństwo wiedzy, jego potrzeby i procesy informacyjne w nim zachodzące, wskazujące od razu kwalifikacje, jakimi powinien się taki specjalista legitymować (m.in. absorpcja wiedzy, twórcze myślenie, umiejętność przekazu treści, wykorzystywania wiedzy – i działania w konkretnym środowisku organizacyjnym).

¹⁰ J. Tondel: *Biblia Gutenberga i jej współczesna edycja*.

¹¹ B. Trelińska: *Metody badań książki rękopiśmiennej*.

¹² I. Socha: *Repertuar jako kategoria badawcza w polskiej nauce o książce*.

¹³ H. Tadeusiewicz: *Stan badań i stopień zaawansowania prac nad historią polskich czasopism typograficznych w latach 1901-1939*.

¹⁴ M. Drzewiecki: *Edukacja biblioteczno-informacyjna w IINiSB UW*.

¹⁵ P. Blumendorf: *XI Międzynarodowa Szkoła Letnia – wkład dla integracji europejskiej*.

¹⁶ U. Schoemer: *Koszty i zyski ze współpracy*.

¹⁷ J. Verhoeven: *Edukacja w zakresie informacji naukowej w Holandii*.

¹⁸ A. Borggreve: *Conflict resolution, conflict management, and the poldermodel*.

¹⁹ A. Dimchev: *Nowe możliwości i szanse współpracy*.

Mówiono też o współpracy międzynarodowej, jej korzyściach (przede wszystkim wzajemne poznawanie i rozumienie, ale także zwiększenie świadomości własnej tożsamości etnicznej, zwłaszcza w wielokulturowej Unii Europejskiej, dla studentów – lepsza pozycja na rynku pracy²⁰, promowanie projektów międzynarodowych, dostosowywanie programów kształcenia do wymogów internacjonalizacji, nowe formy pracy, poprawa jakości organizacji dydaktyki).

Również zmiany etyczne mają bezpośredni wpływ na programy kształcenia. Jeżeli absolwenci studiów informacyjno-bibliotekoznawczych mają być przygotowani do rozwiązywania dylematów etycznych charakterystycznych dla sfery organizowania informacji, zagadnienia etyczne muszą znaleźć się w programach kształcenia w sposób jednoznaczny i czytelniejszy niż dotąd, a więc nie tylko w wykładach przedmiotów propedeutycznych, ale na zajęciach warsztatowych i operacyjnych, skuteczniej przygotowujących studentów do identyfikowania, analizowania i rozwiązywania problemów.

Nieustanne starania o zachowanie aktualności oferty dydaktycznej nie mogą być jednak oderwane od całej historii rozwoju zarówno cywilizacji, jak i tego konkretnego zawodu, mającej niewątpliwą wpływ na kształt wymagań dotyczących kwalifikacji (zarówno technicznych, jak i humanistycznych) bibliotekarzy i pracowników informacji. Dobrze przygotowany adept sztuki, nawet jeśli ma w pracy kontakt tylko z klawiaturą i ekranem komputera, powinien mieć za sobą również bezpośrednie spotkania z dziełami ducha i sztuki książki. Kilkakrotnie podczas obrad wspomniano o znaczeniu takiego kontaktu osobistego dla rozbudzania żywego, rzeczywistego, głębokiego zainteresowania sprawami książki i informacji, a dzięki temu budowania poczucia tożsamości zawodowej.

Praktyka

Szczególnie ciekawe przykłady wdrażania założeń biblioteczno-informacyjnych w pracy konkretnych placówek przybliżyli Michał Jagiełło i Wilfried Schoentag.

Michał Jagiełło²¹, dyrektor Biblioteki Narodowej, przedstawił założenia, jakie znalazły się u podstaw jego rozumienia celów tej specyficznej książnicy i dróg ich realizacji. Nazwał on biblioteki *skondensowanymi miejscami pamięci, miejscami fizycznego (nie tylko wirtualnego) spotkania z kulturą*. Miejscami fenomenalnymi, w których jednocześnie można sam na sam spotykać się z tekstem, i pozostawać w pewnej społeczności.

Narodowy charakter biblioteki będącej przedmiotem wystąpienia zinterpretował jako przede wszystkim otwarty – dla wszystkich obywateli Rzeczypospolitej, a więc nie tylko Polaków. Wiąże się to z zadaniem troski o spuściznę wieloetniczną i zainteresowaniem kulturą bliższych i dalszych sąsiadów. Takie podejście może uczyć czytelników i wszystkich stykających się z obiektami kultury wysokiej nie tylko tolerancji, ale rozumienia „innego”, co stanowi przecież wyróżnik społeczeństwa demokratycznego, pluralistycznego i obywatelskiego.

²⁰ Również M. Zając: *Program Wspólnot Europejskich Leonardo da Vinci „Kształtowanie rynkowego profilu studiów wyższych licencjackich w dziedzinie informacji w IINiSB UW”* – komunikat.

²¹ M. Jagiełło: *Biblioteka Narodowa, czyli dom otwartej polskości*.

Wilfried Schoentag²² ze Stuttgartu przedstawił natomiast projekt portalu informacyjnego łączącego działalność biblioteczną, muzealną i archiwalną. Użytkownik, zadając jedno pytanie, może dzięki takiemu narzędziu otrzymać trzy odpowiedzi – książkę, dokument oraz dane o wystawie. Pozwala to z jednej strony rozwijać jego wiedzę i uczyć myślenia wieloaspektowego, z drugiej zaś – popularyzować poszczególne typy zbiorów.

Jak widać z pobieżnego tylko przedstawienia tematów poruszanych podczas konferencji, spełniła ona zamierzenia organizatorów (i – miejmy nadzieję – oczekiwania gości). Stała się forum wymiany myśli, podsumowania dokonań, pokazania różnorodności kierunków prac badawczych i praktycznych oraz zadań dydaktycznych. Wydaje się więc, że zadaniem na przyszłość – czy na kolejne 50 lat, czy na dłużej, to dziś trudno powiedzieć – jest zgłębianie tych nowych dróg, szukanie odpowiedzi na pytania, które padły przez te dni, i na kolejne, które się pojawią. Bez tych poszukiwań – czy życie miałoby sens... i smak?

*Małgorzata Kisilowska
Instytut Informacji Naukowej
i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytetu Warszawskiego*

²² W. Schoentag: *Wspólny portal internetowy dla bibliotek, archiwów i muzeów*.
<http://www.bam-portal.de>

V OGÓLNOKRAJOWA NARADA BIBLIOGRAFÓW

Warszawa, 11-13 czerwca 2003

W dniach 11-13 czerwca 2003 roku odbyła się w gmachu Biblioteki Narodowej w Warszawie V Ogólnokrajowa Narada Bibliografów pod hasłem „Bibliografia – służba informacyjna i powinność historyczna”. Narada została zorganizowana przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej przy udziale Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Tematyka narady została ustalona przez Radę Programową, w skład której weszli znawcy problemów bibliografii z różnych ośrodków naukowych w Polsce: dr hab. Krystyna Bednarska-Ruszajowa z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa z Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego i Biblioteki Narodowej, dr Alicja Matczuk z Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, zastępca dyrektora Biblioteki Narodowej mgr Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska, dr Jadwiga Sadowska z Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej w Warszawie, dr hab. Marta Skalska-Złat oraz prof. dr hab. Anna Żbikowska-Migoń z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Termin konferencji zbiegł się z przypadającym w roku bieżącym 75-leciem istnienia Instytutu Bibliograficznego oraz setną rocznicą urodzin wieloletniej dyrektor tegoż Instytutu, wybitnej znawczynie bibliografii doc. dr Heleny Hleb-Koszańskiej. Z tej okazji 10 czerwca przygotowano Sesję Jubileuszową poświęconą Helenie Hleb-Koszańskiej. Podczas sesji wygłoszono trzy referaty. Dr Jadwiga Sadowska w referacie *Helena Hleb-Koszańska – bibliotekarz, bibliograf, dyrektor Instytutu Bibliograficznego* ukazała osiągnięcia Heleny Hleb-Koszańskiej na polu bibliografii i bibliotekarstwa oraz jej udział w rozwijaniu działalności narodowej centrali bibliograficznej, mgr Danuta Bilikiewicz-Blanc w referacie *Bibliografia i zawód bibliografa w ujęciu Heleny Hleb-Koszańskiej* przedstawiła Helenę Hleb-Koszańską, współautorkę *Bibliografii utworów Joachima Lelewela*, jako teoretyka bibliografii, natomiast prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz wyłosiła referat pt. *Wkład Heleny Hleb-Koszańskiej do bibliologii*. Sesję dopełniły wspomnienia o Helenie Hleb-Koszańskiej.

W dniu 11 czerwca o godzinie jedenastej rozpoczęła się V Ogólnokrajowa Narada Bibliografów. Jej otwarcia dokonali: kierownik Instytutu Bibliograficznego dr Jadwiga Sadowska, dyrektor Biblioteki Narodowej Michał Jagiełło oraz zastępca dyrektora Biblioteki Narodowej, honorowy przewodniczący Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dr Stanisław Czajka.

Podczas uroczystości otwarcia narady wręczono nagrody naukowe Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich im. A. Łysakowskiego za rok 2002. W kategorii prac teoretyczno-metodologicznych nagrodę otrzymały dwie książki: *Bibliografia w Polsce 1945-1996: naukowawcza analiza dyscypliny* Marty Skalskiej-Złat oraz *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* autorstwa Bożenry Bojar i zespołu w składzie: Wiesław Babik, Jarosław Bojar, Zina Jarmoszuk, Hanna Popowska, Jadwiga Sadowska, Barbara Sosińska-Kalata, Barbara Wereszczyńska-Ciśło, Jadwiga Woźniak. W kategorii prac dokumentacyjno-źródłowych nagrodę przyznano Katarzynie Janczewskiej-Sołomko za publikację pt. *Dyskopedia*

poloników do 1918 roku. W kategorii prac praktyczno-wdrożeniowych nagrodą wyróżniono cztery prace Ewy Chmielewskiej-Gorczy: *Praca: mikrotezaurus*; *Prawo: mikrotezaurus*; *Prawo karne: mikrotezaurus*; *Rolnictwo: mikrotezaurus*. Autorzy wyróżnionych prac otrzymali medale i dyplomy.

Narada cieszyła się dużym zainteresowaniem środowiska bibliotekarzy i bibliografów. W auli Biblioteki Narodowej, gdzie trwały obrady, zgromadziło się ok. 200 osób. Wśród uczestników dominowali przedstawiciele różnych typów bibliotek z terenu całej Polski. Nie zabrakło również reprezentantów ośrodków akademickich.

W ciągu trzech dni narady przedstawiono 13 referatów i 3 komunikaty. Koncentrowały się one wokół kilku kwestii. Obok problemów ogólnych i teoretycznych bibliografii ukazano stan obecny i perspektywy bibliografii narodowej i bibliografii specjalnych.

Obrady rozpoczęła mgr Krystyna Ramlau-Klekowska referatem: *75 lat Instytutu Bibliograficznego*. Autorka zarysowała dzieje Instytutu Bibliograficznego, omówiła zadania i działalność jego jednostek organizacyjnych oraz przypomniała sylwetki pracowników Instytutu Bibliograficznego, m. in. Heleny Hleb-Koszańskiej, Radostawa Cybulskiego, Henryka Sawoniaka.

Kolejny referat, zatytułowany *Bibliografia w Polsce na tle tendencji światowych*, zaprezentowała dr Jadwiga Sadowska. Wykorzystując dokumenty II Międzynarodowego Kongresu Bibliograficznego zorganizowanego w Kopenhadze w 1998 roku, referentka przedstawiła zmiany zachodzące w bieżących bibliografiach narodowych na świecie i porównała je ze stanem bibliografii narodowej w Polsce. Przeprowadzona analiza dotyczyła takich zagadnień jak: typy dokumentów rejestrowanych w bibliografiach narodowych, dobór i selekcja materiału, zasady opisu bibliograficznego, postać serwisów bibliograficznych, sprawy dostępności i dystrybucji bibliografii narodowych, trudności z retrokonwersją bibliografii narodowej. Przedmiotem rozważań były też problemy bibliografii dziedzinowych i regionalnych oraz stan realizacji postulatów przyjętych na poprzedniej naradzie bibliografów.

Normalizacja bibliograficzna i kwestie opisu bibliograficznego były tematem referatu prof. dr hab. Marty Grabowskiej pt. *Bibliografia u progu XXI wieku*. Po przedstawieniu rozwoju normalizacji w zakresie bibliografii autorka ukazała wzajemne relacje między takimi pojęciami jak: książka, dokument, dzieło, biblioteka, internet, zwracając jednocześnie uwagę, iż zmienia się przedmiot badań bibliograficznych. Staje się nim teraz dzieło w rozumieniu prawa autorskiego, zamiast dotychczasowej książki i szeroko pojmowanego dokumentu. Zmiany zachodzą także w opisie bibliograficznym. Kieruje się on obecnie ku zasadom Dublin Core, RDF i XML, a na znaczeniu traci ISBD i format MARC. Mówiąc o opisie bibliograficznym, prof. Grabowska przedstawiła prace Normalizacyjnej Komisji Problemowej PKN nr 242 ds. Informacji i Dokumentacji za okres 1994-2000 oraz postulowała, aby podjąć w Polsce działania zmierzające do wprowadzenia opisu, który będzie rozpoznawany przez wyszukiwarki internetowe.

Referat *Bibliografia w Polsce w świetle badań bibliometrycznych* dr hab. Marty Skalskiej-Zlat zapoznał uczestników narady z szerokimi możliwościami badawczymi, jakie stwarza bibliometria. Autorka dokonała analizy bibliometrycznej piśmiennictwa bibliograficznego zarejestrowanego w „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. W wyniku przeprowadzonych badań określiła stan bibliografii polskiej jako dyscypliny naukowej, przedstawiła środowiska zajmu-

jące się twórczością bibliograficzną, zaprezentowała efektywność i produktywność autorów, instytucje i tematykę prac.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad referat *O trwałości zawodu bibliografa* wygłosiła prof. dr hab. Anna Migoń-Żbikowska, w którym poruszyła problem rozumienia i ewolucję pojęcia *bibliograf* w literaturze przedmiotu różnych krajów, zarówno w przeszłości, jak i w czasach współczesnych. Referentka mówiła o zadaniach, jakie były i są wykonywane przez bibliografów. Chociaż przed bibliografami stoją liczne obowiązki, to jednak w polskich oficjalnych dokumentach urzędowych nie ma w ogóle takiej kategorii zawodowej. Innym niekorzystnym zjawiskiem jest zmniejszająca się liczba godzin bibliografii wykładanej w szkołach wyższych.

Kolejny dzień narady został poświęcony w głównej mierze bibliografii narodowej. Obrady zaczęły się referatem mgr Joanny Pasztaleniec-Jarzyńskiej pt. *Biblioteka Narodowa i narodowa centrala bibliograficzna wobec Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego*. Autorka scharakteryzowała dokonania na świecie w organizacji narodowych katalogów centralnych, zaprezentowała kartoteki wzorcowe i przedstawiła uzgodnienia pomiędzy Biblioteką Narodową a Centrum NUKAT w tworzeniu bibliografii narodowej.

Dobór i selekcja materiału w „Przewodniku Bibliograficznym” oraz perspektywa jego współpracy z NUKAT to główne problemy poruszone przez mgr Ewę Zalewską-Mańk w wystąpieniu „Przewodnik Bibliograficzny” w *ostatniej dekadzie*. W minionym dziesięcioleciu obserwuje się stale zwiększającą się liczbę rejestrowanych opisów w podstawowym członie polskiej bieżącej bibliografii narodowej przy jednoczesnym wzroście liczby przesyłanych egzemplarzy obowiązkowych. Rozwój produkcji wydawniczej z jednej strony, z drugiej zaś chęć uporania się z zaległościami w rejestracji książek, spowodowane brakami w egzemplarzu obowiązkowym, zmusiły Zakład Przewodnika Bibliograficznego do wprowadzenia w 1998 roku nieco ostrzejszej selekcji. W ostatnim czasie skrócił się czas wydawania kolejnych zeszytów „Przewodnika Bibliograficznego” do dwóch tygodni, a udostępnienie jego baz w internecie przyniosło znaczny wzrost zainteresowania odbiorców tym źródłem informacji.

Mgr Grażyna Federowicz przedstawiła referat *Bieżąca i retrospektywna bibliografia wydawnictw ciągłych – stan prac, potrzeby i możliwości*, w którym omówiła bibliografie opublikowane po IV Naradzie Bibliografów, tj. *Bibliografię niezależnych wydawnictw ciągłych z lat 1976-1990*; *Bibliografię wydawnictw ciągłych 1958-1970*; *Bibliografię wydawnictw ciągłych 1971-1975*, określiła zawansowanie prac nad bibliografią za lata 1976-1995 oraz poinformowała o planach przygotowania bibliografii za lata 1945-1957. Po roku 1995 regularnie zaczęła wychodzić bieżąca bibliografia wydawnictw ciągłych. Są ogłoszone zestawienia za lata 1996-2000, a rocznik 2001 ukaże się na płytach CD. W związku z tym, że „Bibliografia Wydawnictw Ciągłych” będzie dostępna w internecie, autorka zaproponowała, aby zastąpić roczne wersje drukowane tejsze bibliografii kumulacjami pięcioletnimi. Takie rozwiązanie byłoby zgodne z tendencjami międzynarodowymi. Przedstawiła też zmiany, jakie wprowadzono w „Bibliografii Wydawnictw Ciągłych Nowych Zawieszonych i Zmieniających Tytuł”. Obecnie nie ukazuje się ona w formie wkładki do „Przewodnika Bibliograficznego”, lecz wychodzi jako samostny kwartalnik.

W referacie „*Bibliografia Zawartości Czasopism*” – *stan prac, potrzeby i możliwości* mgr Alina Giedroyc-Kwiatkowska poruszyła problemy dotyczące rejestracji artykułów z czasopism. Omówiła trudności w doborze materiału

spowodowane ciągle zwiększającą się liczbą rozpisywanych czasopism. Wraz z rozwojem czasopiśmiennictwa stało się konieczne wprowadzenie ostrzejszej selekcji w BZCz. W 2002 roku zaprzestano rejestracji artykułów z gazet i tygodników. Ich opisy są gromadzone i udostępniane wyłącznie w wersji elektronicznej w bazie „Prasa”. Autorka mówiła też o potrzebie wprowadzenia dalszych ograniczeń w rejestracji czasopism opisywanych w bibliografiach dziedzin i zagadnień. Zaproponowała ponadto rezygnację z drukowanej wersji BZCz, motywując to zmniejszającą się liczbą odbiorców drukowanego miesięcznika oraz faktem dostępności baz bibliografii w Internecie.

Problemy bibliografii dokumentów dźwiękowych i elektronicznych zostały podjęte w dwóch komunikatach. Opracowaniem tych dokumentów nie zajmuje się Instytut Bibliograficzny, lecz odrębne komórki Biblioteki Narodowej. Pierwszą przygotowuje Zakład Zbiorów Dźwiękowych i Audiowizualnych, a drugą tworzy Pracownia Dokumentów Elektronicznych.

Mgr Maria Wróblewska w komunikacie *Rejestracja bibliograficzna dokumentów dźwiękowych* przedstawiła zasady opisu bibliograficznego dokumentów dźwiękowych oraz poinformowała o kłopotach z jego tworzeniem. Na razie opisy są dostępne jedynie w bazie INNOPAC, a w przyszłości być może będzie także wersja drukowana tej bibliografii.

W komunikacie *Rejestracja bibliograficzna dokumentów elektronicznych* mgr Maria Michalska omówiła zasady opisu bibliograficznego dokumentów elektronicznych i scharakteryzowała wydawaną od 2001 roku „Bibliografię Dokumentów Elektronicznych”. Jest ona udostępniana zarówno w bazie INNOPAC, jak też w postaci drukowanej półrocznej wkładki, dołączanej do „Przewodnika Bibliograficznego”.

Drugi dzień obrad zakończył referat *Bibliografie dziedzinowe a bibliografia narodowa* zaprezentowany przez dr Alicję Matczuk. Na początku wystąpienia autorka wyjaśniła pojęcia: *bibliografia narodowa* i *bibliografia specjalna dziedzin*, a następnie przedstawiła podobieństwa i różnice między obydwojema typami charakteryzowanych bibliografii. Bibliografię narodową i bibliografią dziedzinową łączy przede wszystkim pełnione funkcje społeczne. Natomiast różnice występują w doborze i selekcji materiału, metodzie opracowania oraz przeznaczeniu czytelniczym. W dalszej części referatu dokonano analizy sytuacji polskiej bieżącej bibliografii narodowej w kontekście potrzeb bibliografii dziedzinowych. Przeprowadzone badania wykazały, że zachodzi potrzeba ścisłej współpracy między bibliografią narodową i bibliografią specjalną dziedzin, bowiem obydwie bibliografie przenikają się i uzupełniają wzajemnie.

Trzeci, a zarazem ostatni dzień narady poświęcony był głównie bibliografiom specjalnym. Rozpoczął się referatem *Bibliografie specjalne – tendencje rozwoju na przykładzie bibliografii osobowych* wygłoszonym przez dr. Artura Znajomskiego. W wystąpieniu zanalizowano dynamicznie rozwijające się bibliografie osobowe zarejestrowane w „Bibliografii Bibliografii Polskich”. Po omówieniu literatury przedmiotu i ukazaniu ilościowego rozwoju bibliografii osobowych w okresie powojennym, autor skoncentrował się na ukazaniu nowych kierunków w ich rozwoju. Przedstawił poszczególne grupy twórców mających bibliografie osobowe. Określił zmiany, jakie zachodzą w doborze i selekcji materiału oraz w opisie bibliograficznym, a także scharakteryzował układ, spisy pomocnicze i formę wydawniczą bibliografii osobowych.

W referacie mgr Elżbiety Stefańczyk *Bibliografia regionalna a bibliografia narodowa* omówione zostały powiązania między bibliografią narodową i biblio-

grafiami regionalnymi. Istniejące związki występują przede wszystkim w doborze materiału. Bibliografia narodowa ma bardzo duże znaczenie dla bibliografii regionalnych, bowiem jest dla nich źródłem opisów. Ważną sprawą jest więc likwidacja opóźnień w wydawaniu bibliografii narodowej. Bibliografie regionalne, dobierając materiał, nie bazują wyłącznie na jednym informatorze. Są one mniej selektywne niż bibliografia narodowa i rejestrują dokumenty pomijane przez bibliografię narodową. Kolejną sprawą poruszoną w wystąpieniu było porównanie opisów bibliograficznych stosowanych w obu typach rozpatrywanych bibliografii.

Bibliografii regionalnej dotyczył także komunikat zatytułowany *Format danych dla bibliografii regionalnej a perspektywy przejmowania danych bibliograficznych*. Autorzy, mgr Bożena Bartoszewicz-Fabiańska i mgr Krzysztof Janczewski, podjęli kwestię dostosowania formatu MARC 21 do potrzeb opisywania różnych rodzajów dokumentów w bibliografiach regionalnych.

Na zakończenie narady prof. dr hab. Barbara Stefaniak i dr Izabela Swoboda zaprezentowały referat *Polskie indeksy cytowań – potrzeby i doświadczenia*. Autorki podkreśliły znaczenie indeksów cytowań w badaniach naukoznawczych oraz omówiły prace trwające przy ich tworzeniu. Scharakteryzowały Indeks Cytowań Socjologii Polskiej (ICSP), bazę Polska Literatura Humanistyczna (ARTON) oraz powstający Indeks Cytowań w Bibliotekoznawstwie i Informatyce (CYTBIN).

Obradom towarzyszyła ożywiona dyskusja. Poruszono m. in. problem współpracy Biblioteki Narodowej z Centrum NUKAT; sprawy dotyczące projektowanych zmian w bieżącej bibliografii narodowej, w tym likwidacji drukowanej BZCz, kwestie dostarczania egzemplarza obowiązkowego do bibliotek opracowujących bibliografie regionalne.

Na koniec uczestnicy przyjęli wnioski wyływające z referatów i dyskusji. Zapisano je w postaci Uchwały V Ogólnokrajowej Narady Bibliografów. Obrady zamknęła dr Jadwiga Sadowska, składając podziękowanie referentom i uczestnikom narady.

Uchwała Piątej Ogólnokrajowej Narady Bibliografów

Uczestnicy Piątej Ogólnokrajowej Narady Bibliografów zebrani w Bibliotece Narodowej w dniach 11-13 czerwca 2003 roku, uznając za ważne dla rozwoju bibliografii w Polsce wskazane niżej problemy merytoryczne i organizacyjne, sformułowali następujące wnioski:

Postanowienia ogólne

- Podtrzymywanie i rozwijanie kontaktów międzynarodowych w zakresie bibliografii; upowszechnienie międzynarodowych ustaleń, zaleceń i norm dotyczących bibliografii; dostosowanie bibliografii w Polsce do poziomu merytorycznego i technologicznego bibliografii na świecie; zapewnienie udziału Instytutu Bibliograficznego w organizacjach i konferencjach międzynarodowych (IFLA, ISO).
- Powołanie stałego zespołu lub utworzenie centralnego ośrodka do spraw metodycznych i normalizacyjnych, zajmującego się opracowaniem instrukcji i formatów dla wszystkich polskich bibliotek i typów bibliografii (zaniechanie dublowania prac metodycznych).

- Stworzenie odpowiednich warunków rozwoju zawodowego bibliografów poprzez szerszą działalność metodyczną i szkoleniową Biblioteki Narodowej oraz odpowiednich komisji SBP; rozważenie powołania odrębnej komisji bibliograficznej.

Bibliografia narodowa

- Ustalenie zasad organizacyjno-prawnych między Biblioteką Narodową a Centrum NUKAT w zakresie odpowiedzialności za bibliografię narodową.
- Wzmocnienie etatowe narodowej centrali bibliograficznej tak, aby mogła ona pełnić przypisaną jej rolę centrum autorytatywnej rejestracji bibliograficznej dla piśmiennictwa narodowego.
- Objęcie rejestracją bibliograficzną dokumentów dźwiękowych, audiowizualnych (medialnych), ikonograficznych, wydawnictw urzędowych oraz zintensyfikowanie rejestracji dokumentów kartograficznych.
- Zweryfikowanie zasad doboru i selekcji czasopism do „Bibliografii Zawartości Czasopism” wobec istniejących specjalnych serwisów bibliograficznych (bibliografii dziedzin i zagadnień).
- Podjęcie prac nad przyspieszeniem retrokonwersji bibliografii narodowej książek XX wieku.
- Przyspieszenie procesu opracowania, redagowania i wydawania *Bibliografii polskiej 1901-1939*.
- Podjęcie prac organizacyjnych nad przygotowaniem opracowania Bibliografii Wydawnictw Ciągłych od początku powstania na ziemiach polskich pierwszych czasopism polskich lub Polski dotyczących, w ich historycznym i geograficznym zasięgu aż do odzyskania niepodległości w 1918 roku. Nadanie tej pracy priorytetu wobec innych bibliografii wydawnictw ciągłych w pracach Instytutu Bibliograficznego BN. Odstąpienie od opracowywania roczników „Bibliografii Wydawnictw Ciągłych” na rzecz opracowywania pięcioletnich kumulacji tej bibliografii.
- Zintensyfikowanie prac nad pozyskiwaniem egzemplarza obowiązkowego wszystkich typów dokumentów, szczególnie elektronicznych i audiowizualnych (medialnych).

Współpraca bibliotek i ośrodków bibliograficznych

- Rozwijanie współpracy Instytutu Bibliograficznego z ośrodkami bibliograficznymi w kraju.
- Rozważenie możliwości kooperacyjnego tworzenia opisów bibliograficznych zawartości czasopism, będących poza zasięgiem zainteresowania i możliwości bieżącej bibliografii narodowej.
- Zwolnienie narady lub seminarium poświęconego związkom i zależnościom między bibliografią narodową a bibliografiami dziedzinowymi.

Dystrybucja serwisów Instytutu Bibliograficznego

- Rozpoznanie potrzeb bibliotek z uwzględnieniem stopnia ich komputeryzacji i możliwości finansowych przed podjęciem decyzji o rezygnacji z postaci drukowanej bibliografii narodowej.
- Zweryfikowanie przez BN (obniżenie) ceny danych bibliograficznych opracowywanych przez Bibliotekę Narodową na nośnikach elektronicznych.

Bibliografie regionalne

- Ze względu na funkcje bibliografii regionalnych w dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego regionów i środowisk lokalnych oraz ze względu na fakt, że istniejące regionalne źródła bibliograficzne są znaczącym wsparciem dydaktyki w szkołach podstawowych i gimnazjach w zakresie edukacji regionalnej, czytelniczej i medialnej. Biblioteka Narodowa, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w porozumieniu z innymi ciałami (np. Krajową Radą Biblioteczną) powinny zwrócić się do Ministerstwa Kultury, Ministerstwa Edukacji i Ministerstwa Nauki i Informatyzacji o wsparcie samorządów lokalnych stałą dotacją dla bibliotek opracowujących bibliografie regionalne – na rozwijanie baz danych, okresowe publikacje oraz utrzymanie w Polskiej Bibliotece Internetowej zintegrowanego systemu regionalnej informacji bibliograficznej.
- Środowisko bibliografów apeluje, by w zdigitalizowanych opisach dokumentów w Polskiej Bibliotece Internetowej przestrzegano norm opisu bibliograficznego.
- Postuluje się podjęcie prac nad weryfikacją zarządzenia o egzemplarzu obowiązkowym pod kątem potrzeb bibliotek opracowujących bibliografie regionalne.

*Artur Znajomski
Zakład Nauk Pomocniczych
Historii i Bibliotekoznawstwa UMCS*

SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA OPARTA NA WIEDZY

Ustroń, 17-19 września 2003

W dniach 17-19 września 2003 r. w Ustroniu odbyło się pod patronatem Ministra Nauki VII Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej pod hasłem **Usługi, aplikacje, treści w gospodarce opartej na wiedzy**. Jej organizatorem było Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej, zaś współorganizatorami Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Ośrodek Przetwarzania Informacji w Warszawie. Patronat medialny sprawowała Gazeta IT. W tej intelektualnej biesiadzie poświęconej szeroko rozumianej informacji naukowej i bibliotekarstwu łącznie wzięło udział ponad 100 osób. Wśród nich znaleźli się członkowie PTINT, twórcy i użytkownicy informacji, osoby działające w sferze informacji naukowej, technicznej, bibliotekarstwa, informatyki i w obszarach pokrewnych, w tym specjaliści w zakresie informacji naukowej, a także osoby z akademickich ośrodków kształcenia pracowników informacji i bibliotekarzy oraz przedstawiciele mediów teleinformatycznych, różnego typu jednostek naukowo-badawczych, bibliotek, stowarzyszeń, ośrodków informacji i bibliotek.

Obrady odbywały się w przepięknie położonym, nowoczesnym i niedawno oddanym do użytku Hotelu Belweder. Wygłoszono prawie trzydzieści bardzo interesujących referatów poruszających nowe problemy lub prezentujących ich nowe ujęcia. Wszyscy uczestnicy forum otrzymali informator stanowiący Dodatek specjalny do kwartalnika **Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej** Nr 2-3/2003 zawierający informacje o składzie Rady Programowej, składzie Komitetu Organizacyjnego, program ramowy i szczegółowy forum, streszczenia wszystkich zgłoszonych referatów, komunikaty, listę uczestników oraz teksty dwóch referatów wygłoszonych na sesji jubileuszowej PTIN, stanowiące przedruk z PTINT nr 3/2002.

Poszczególne wystąpienia zostały przydzielone do sesji plenarnej, zatytułowanej **Ku Europie innowacji i wiedzy**, którą prowadziła prof. UJ dr hab. Wanda Pindlowa, lub do jednej z trzech następujących sesji tematycznych:

1. W kierunku urzeczywistnienia społeczeństwa informacyjnego – przewodniczyła prof. UJ dr hab. Wanda Pindlowa;
2. Zasoby informacyjne społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy – przewodniczył prof. UŚ dr hab. Wiesław Babik;
3. Zarządzanie informacją w społeczeństwie i gospodarce opartej na wiedzy – przewodniczyła prof. UW dr hab. Marta Grabowska.

Wygłoszone w sesji plenarnej referaty dotyczyły problemów i zagadnień informacji naukowej rozumianej jako rodzaj działalności informacyjnej oraz jako dyscyplina wiedzy. Dotyczyły one sytuacji człowieka w gospodarce opartej na wiedzy (prof. W. Pindlowa, Uniwersytet Jagielloński), opartej na wiedzy ekonomii (prof. M. Burke, Information Systems Institute, University of Salford, UK), kategorii ekonomicznych społeczeństwa informacyjnego i gospodarki informacyjnej (prof. dr hab. J. Oleński, Uniwersytet Warszawski), sieci informacyjnych Unii Europejskiej (prof. M. Grabowska, Uniwersytet Warszawski), biblioteki jako organizacji uczącej się (dr S. Kubów, Uniwersytet Śląski) oraz perspektyw dalszych działań Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej na

rzecz gospodarki opartej na wiedzy (dr D. Pietruch-Reizes, Polskie Towarzystwo Informatyki i Naukowej).

Sesja tematyczna **W kierunku urzeczywistnienia społeczeństwa informacyjnego** składała się z referatów poświęconych współpracy w bibliotekach szkół wyższych (mgr A. Paruzel, Politechnika Częstochowska), roli bibliotek uczelniach (mgr J. Nowak, mgr H. Suchojad, Akademia Świętokrzyska oraz mgr A. Pasek, AWF we Wrocławiu) oraz udziałowi ośrodków informacji w budowaniu społeczeństwa informacyjnego (mgr Z. Kasprzak, AR w Poznaniu).

Sesja tematyczna **Zasoby informacyjne społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy** była najobszerniejsza, gdyż wygłoszono na niej najwięcej, bo aż 13 referatów. Dotyczyły one informacji sektora publicznego (dr D. Pietruch-Reizes, Uniwersytet Śląski), informacji publicznej (mgr A. Strojek, Ośrodek Przetwarzania Informacji w Warszawie), informacji archiwalnej (mgr A. Łaszuk, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych), problemów związanych z tworzeniem zasobów Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej (mgr H. Ganińska, Politechnika Poznańska), uczestnictwa ośrodków informacji naukowej w międzynarodowych programach badawczych (dr hab. P. Gierycz, Ośrodek Przetwarzania Informacji w Warszawie), informacji normalizacyjnej (mgr B. Urbańczyk, Politechnika Wroclawska), informacji naukowej w resorcie obrony narodowej (dr D. Kuziel, Centralny Ośrodek Informacji Wojskowej w Warszawie), wykorzystania zasobów int w przedsiębiorstwie przyszłości (mgr M. Daszkiewicz, mgr Joanna Kapusta, Instytut Obróbki Skrawaniem w Krakowie), nowoczesnych technologii informacyjnych w procesie gromadzenia zbiorów (mgr J. Dziak, Politechnika Śląska), potrzeb społeczności lokalnej w zakresie informacji biznesowej (mgr J. Kisło), Miejskiej Biblioteki Publicznej jako ośrodka informacji lokalnej (mgr M. Ambrozik, MBP w Dąbrowie Górniczej), stron internetowych stowarzyszeń z zakresu informacji naukowej (dr S. Cisek, Uniwersytet Jagielloński) oraz informacji naukowej w rejonie przygranicznym (mgr C. Kwiatek-Mack).

Sesja tematyczna **Zarządzanie informacją w społeczeństwie i gospodarce opartej na wiedzy** skupiała referaty dotyczące języków informacyjno-wyszukiwawczych kontrolowanych kartoteką wzorcową (prof. W. Babik, Uniwersytet Jagielloński&Uniwersytet Śląski), selekcji i oceny wartości informacji w systemach zarządzania informacją i wiedzą (dr K. Materska, Uniwersytet Warszawski), roli agentów programowych w zarządzaniu informacją (dr M. Paprzycki, USA), roli pytań w procesie wyszukiwania informacji (dr M. Próchnicka, Uniwersytet Jagielloński), krajowego obiegu informacji (mgr G. Komorowska, Politechnika Warszawska), znaczenia metadanych w ocenie jakości zasobów internetowych (dr M. Nahotko, Uniwersytet Jagielloński), architektury informacji (mgr M. Roszkowski), badań terminologii w dokumentach wyszukiwanych w Internecie (dr A. Pulikowski, Uniwersytet Śląski), Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT (mgr A. Paluszkiewicz, Uniwersytet Warszawski), przyjazności interfejsów użytkowników systemów informacyjno-wyszukiwawczych (mgr inż. J. Paśnik), problemów etnologów związanych z budową układu gniazdowego terminów i słownika słów kluczowych z medycyny ludowej (prof. Cz. Robotycki, dr hab. Z. Libera, dr M. Maj, mgr E. Duszeńko-Król, dr M. GOLONKA-Czajkowska, Uniwersytet Jagielloński) oraz Międzynarodowego Systemu Informacji CIS (mgr B. Szczepanowska).

Dyskusję zdominowały bariery prawne uniemożliwiające optymalne zarządzanie informacją w Polsce. Zwrócono też uwagę na potrzebę stworzenia listy

dyskusyjnej poświęconej problemom szeroko rozumianej informacji naukowej. W podsumowaniu obrad forum stwierdzono, że:

1. Istnieje potrzeba podmiotowego, a nie tylko przedmiotowego podejścia w informacji naukowej;

2. W obliczu nowych wyzwań społeczeństwa informacyjnego konieczna jest w naszym kraju i w Europie integracja i większa aktywność środowisk związanych z informacją, a także tworzenie swoistego rodzaju lobby na rzecz informacji naukowej;

3. W związku z koniecznością funkcjonowania informacji naukowej w gospodarce rynkowej pojawiły się nowe, niespotykane do tej pory trudności i problemy, które musimy rozwiązać jeszcze przed akcesją Polski do Unii Europejskiej;

4. Niezbędna jest promocja i reklama osiągnięć, a także potencjału osobowego, informacyjnego, badawczego i naukowego Polskiego Towarzystwa Informatyki Naukowej;

5. Istnieje potrzeba zorganizowania w roku 2005 kolejnego forum, którego tematem mogłyby stać się problemy polskiego społeczeństwa informacyjnego w zintegrowanej Europie.

Bogactwo i różnorodność zgłoszonych i wygłoszonych referatów wynikała z faktu, że ich autorzy reprezentowali różne ośrodki, oraz z różnorodności poruszanej tematyki związanej z problematyką społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy. Uczestnicy forum mogli zapoznać się lub odkryć nowe dotychczas słabo rozpracowane tematy.

Pełne teksty referatów zostaną opublikowane w materiałach z forum. Można mieć nadzieję, że będą stanowić znaczne wzbogacenie dorobku literaturowego z informacji naukowej, zarówno w warstwie rozważań teoretycznych, jak i – co jest bardzo ważne – w zakresie badań empirycznych. Tegoroczne forum było skromniejsze niż poprzednie, które odbyły się w Jastrzębiu Zdroju, Zakopanem czy Katowicach. Pomimo tego można mieć nadzieję, że nikt z jego uczestników nie wyjechał zawiedziony bądź rozczarowany i każdy znalazł coś interesującego dla siebie.

Wiesław Babik
Uniwersytet Jagielloński

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA KOMISJI OPRACOWANIA ZBIORÓW PRZY ZG SBP: UŻYTKOWNIK – JĘZYKI INFORMACYJNO- -WYSZUKIWAWCZE

Biblioteka Narodowa, 14-16 października 2003 r.

W niniejszej wypowiedzi chciałam dać wyraz – z pewnością subiektywnemu – spojrzeniu na treści wystąpień konferencyjnych. Subiektywność będzie polegała na próbie rekonstrukcji właściwej struktury problemowej, która – jak się wydaje – wynikała z toku spotkań, biorąc za podstawę teksty wystąpień i głosy w dyskusji.

Otóż: podstawowe zestawienie wyrażeń *użytkownik – języki informacyjno-wyszukiwawcze*. Interpretacja, tak sformułowanego tematu spotkań, skłania raczej, aby w wysokiej mierze opierać się na eliptycznie potraktowanej obecności spójnika „a”. Z pewnością, zestawienie pojęcia *użytkownik* z wyrażeniem *języki informacyjno-wyszukiwawcze* jest w jakiejś części, przynajmniej implicytnie, konfrontującym. Być może jednak mankamentem było jego pominięcie, gdyż w sposób nie dość jasny uzyskało swoją eksplikację zagadnienie, o które chyba istotnie chodziło, w rzeczywistości zaś dało powód do wielu wystąpień jedynie sprawozdawczych, relacjonujących.

Tak sformułowany temat konferencji skłania do przywołania już w tym miejscu terminu interfejs. gdyż po wstępnej analizie części materiału wystąpień, wydaje się to być – domyślnie – wyrażenie „osiowe”, to znaczy – organizujące najważniejsze zagadnienia problemowe.

Jest takie definiens, które wyjaśnia¹ owo wyrażenie jako „wspólną granicę między dwiema jednostkami funkcjonalnymi”, granicę tę określają różne właściwości, na przykład „funkcjonalne, połączeń fizycznych, wymiany sygnałów i ewentualnie inne właściwości tych jednostek”. W innej publikacji, już z gruntu teorii systemów i języków informacyjno-wyszukiwawczych, w wykładni znaczenia podaje się, iż interfejs to fizyczny lub logiczny element łączący elementy systemu komputerowego z otoczeniem systemu lub elementy systemu między sobą, umożliwiające mu komunikowanie się z systemem. Przy czym, funkcją interfejsu użytkownika systemów informacyjno-wyszukiwawczych jest zapewnienie użytkownikowi możliwości bezpośredniego komunikowania się z systemem i sterowania procesem wyszukiwania.²

Chciałabym zestawić zagadnienie interfejsu (użytkownika) z wykładnią semantyczną i funkcją języków informacyjno-wyszukiwawczych, w aspekcie funkcjonowania systemu informacyjno-wyszukiwawczego. Języki informacyjno-wyszukiwawcze, te, które służą do formułowania reprezentacji treści dokumentów, w odmianie, którą dyktuje notacja. Mowa o językach tzw. paranaturalnych, takich jak język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej oraz język

¹ *Technika informatyczna : słownictwo znormalizowane*. Warszawa : Polski Komitet Normalizacyjny, 1999.

² *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Oprac. Bożenna Bojar. Warszawa: SBP, 2002, s. 95-96.

hasel przedmiotowych KABA³, konfrontowanych z językiem o sztucznej notacji, którą stanowią symbole klasyfikacyjne (UKD).

Przyznać należy, że powyżej zostały, implicite, sformułowane, nie najnowsze konfrontacje, tyle, że zaktualizowane w kontekście centralnego katalogu narodowego (NUKAT).

Problematykę, która miała swoje konferencyjne zwerbalizowanie, na pewno można przedstawić w wielorakich zestawieniach tematycznych, układach – całościowych, częściowych, np. dowolne:

użytkownik a język rzeczowej metainformacji o dokumentach,

użytkownik a jiw, w aspekcie intuicyjnego wyszukiwania, opartego o dowolne słowa-klucze, nie związane z jakimkolwiek jiw,

użytkownik a jiw: jhp BN, jhp KABA,

użytkownik a jhp, w kontekście: jhp a UKD,

użytkownik a katalog centralny (NUKAT).

Owo zestawienie można by uzupełnić o wiele, gdyż komponenty zestawień wiążą się ze sobą wielorako i na różne sposoby, „krzyżują”, wchodzą w korelacje, przy okazji różnych sytuacji, którą jest na przykład NUKAT.

Semantyka jhp. Pozory i obawy

Semantyka języka hasel przedmiotowych jest z pozoru oczywista, choćby z takiej przyczyny, którą „wyznacza” równokształtność wyrażen leksyki tych języków z wyrażeniami języka naturalnego. Oczywistym się także wydaje, iż zbieżność struktur powierzchniowych dla wyrażen obu języków jest tym, co każe języki o słownictwie paranaturalnym traktować jako „lepsze” (dla użytkownika) wobec języków klasyfikacyjnych.

Jedna, jak i druga z powyższych „oczywistości” okazuje się być równie oczywistym błędem: w pierwszym wypadku – błędem „potocznego” (w znaczeniu: „czytelniczego”) myślenia o jiw, które ma za przyczynę mylenie języków oraz niezajomość struktur znaczeniowych i syntaktycznych języka metainformacji o treści dokumentów. Druga z „oczywistości”, która faworyzuje niektóre języki sztuczne wobec innych, każe się domyślać pewnej ignorancji, co do możliwości, które językom klasyfikacyjnym oferują zintegrowane aplikacje biblioteczne. To zaś za swą przyczynę być może ma niedoinformowanie samych bibliotekarzy, kreujących systemy informacji o dokumentach, w kwestii możliwości oprogramowań bibliotecznych.⁴

Powracając jednak do istoty zagadnienia wyrażonej w tytule części. Wydaje się i stwierdza się, wyprzedzając pewne treści tego artykułu, że wielu problemów związanych z funkcjonowaniem jiw w systemach informacyjno-wyszukiwawczych należy doszukiwać się właśnie w semantyce języków informacyjno-wyszukiwawczych, jakimikolwiek są⁵. Wydaje się także, że problem można określić jako „semantyczną aporię” języków informacji rzeczowej. Zawsze będzie problemem to, iż intensja wyrażen języków informacyjno-wyszukiwawczych jest indywidualnie rekonstruowana, „zgadywana”, „wypełniana” odmien-

³ Dalej analogicznie: jhp BN, jhp KABA.

⁴ Wystąpienie oraz referat Teresy Turowskiej (BN): *Wykorzystanie Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątnej w bibliotekach polskich.*

⁵ Dotyczy notacji.

nymi znaczeniami⁶ oraz, że intensja jiw będzie mylona z konotacją pośrednią, w myśl rozróżnienia wprowadzonego przez prof. Barbarę Sosińską-Kalotę⁷.

Jest faktem mylenie, przez szeroko pojętych użytkowników języków sztucznych⁸, znaczeń aktualnych⁹ wyrażen języka naturalnego ze znaczeniami leksykalnymi wyrażen tegoż języka, i branie tych pierwszych za należące do leksyku języka sztucznego. O ile słownik języka haseł przedmiotowych, w bardzo prostym pojęciu, reprezentuje uniwersum empirycznego doświadczenia, kultury i wiedzy, o tyle rzeczywistym „wypełnieniem” znaczeń jednostek leksykalnych tegoż języka są dokumenty, „w których charakterystykach wyszukiwawczych wystąpiło dane wyrażenie”¹⁰.

Stąd wielce słuszną wydaje się uwaga wyrażona przez prof. Jadwigę Woźniak, iż należy „w sposób szczególnie troszczyć się o to, żeby znaczenia poszczególnych haseł nie odbiegały zbyt daleko od znaczeń odpowiadających im wyrażen języka naturalnego”, jak również „(...) dbanie z jednej strony o to, żeby znaczenia haseł katalogu nie różniły się drastycznie od znaczeń analogicznych wyrażen języka naturalnego, z drugiej zaś, by znaczenia słownikowe i realne poszczególnych haseł danego jiw były identyczne lub bardzo podobne”¹¹.

Wyrażenia i ich semantyka w jiw

Aktualizacja języka, jak każdego, jest realizowana na kilka sposobów, oprócz uzupełniania leksyki poprzez dodawanie nowych jednostek leksykalnych¹², eliminacji innych, obejmuje także zmiany znaczeń, zmiany formalne, bądź zmiany w strukturach powierzchniowych¹³. Oczywiście, najbardziej doniosłe w konsekwencjach są te aktualizacje, które dotyczą zmian w systemie semantycznym języka. Trudność związana jest nie tylko z kosztami i ryzykiem semantycznych melioracji katalogu oraz rewizji adekwatności dokonanych charakterystyk rzeczowych dokumentów, ale także z tym, że narusza pozytywny wymiar „petryfikacji” znaczeń wyrażen, ich semantyczną stabilizację, już funkcjonujący – w mentalnym modelu systemu wyszukiwawczego – system semantyczny języka.¹⁴

Systemy semantyczne jiw a siw

Sztuczność systemu semantycznego języka, w zakresie znaczeń jego leksyki i semantyki struktur głębokich rozwiniętych haseł przedmiotowych czy

⁶ Będzie, w analogicznym sensie, „otwarta”, ale w takim znaczeniu „otwartości”, jakim postulował się Roman Jakobson; analogon tej relacji skojarzenia jest nieco odległy, niemniej zachodzi tu pewne podobieństwo, chodzi oczywiście, o koncepcję „otwartości” dzieła literackiego.

⁷ *Słownik encyklopedyczny informacji...*, op. cit. s. 143.

⁸ W znaczeniu: informacyjno-wyszukiwawczych.

⁹ *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wyd. 2. Red. Kazimierz Polański. Wrocław: Ossolineum, 1999.

¹⁰ Referat prof. Jadwigi Woźniak (IINiSB UW): *Katalog przedmiotowy – istota, wartość, aktualność*.

¹¹ Ibidem.

¹² Referat Wandy Klenczon i Anny Stolarczyk (BN): *Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej jako język uniwersalny a potrzeby bibliotek dziedzinowych i zbiorów specjalnych*.

¹³ Referat Adama Stopy (Biblioteka WSiF PAN): *Zmiany w symbolice Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej*.

¹⁴ Referat prof. Jadwigi Woźniak, op. cit.

charakterystyk wyszukiwawczych, staje się poważną trudnością w sytuacji – ogólnie ją nazywając – ich funkcjonowania w systemie informacyjno-wyszukiwawczym. Pierwsza wynika z poważnych rozbieżności między systemem semantycznym języka, którym posługuje się, w sposób naturalny, użytkownik a systemem semantycznym języka informacyjno-wyszukiwawczego. Z różnic w kompetencjach językowych użytkowników jiw, powstaje problem rekonstrukcji systemu semantycznego języka sztucznego, dokonywanej przez klienta siw i użytkownika jiw. Wydaje się nieco wątpliwe, czy GUI i sposób nawigacji, *via* system odsyłaczy w bibliotecznym oprogramowaniu aplikacyjnym, jest tym, co jest zadowalające¹⁵, to znaczy, dające – pertynentne wyniki wyszukiwań w siw. Problemem translacji jest nie tylko sztuczność systemu semantycznego leksyki, ale także „sztuczność” struktur powierzchniowych zdań i tekstów. W tym kontekście należy widzieć uwagę i zastanowienie nad miejscem języka informacyjno-wyszukiwawczego w systemie informacyjno-wyszukiwawczym¹⁶.

Może wielce ryzykowne będzie sformułowanie pewnej myśli, takiej mianowicie, że być może język informacyjno-wyszukiwawczy, nawet jeżeli jest paraturalny, potrzebuje narzędzia transpozycji semantycznej dla znaczeń zarówno leksyki, jak samego języka w jego pragmatyce. W tym miejscu powrócę do pojęcia interfejsu użytkownika. We wcześniejszym fragmencie tej wypowiedzi była m.in. o nim mowa. Interfejs był przedmiotem refleksji osobnego wystąpienia¹⁷. Wydaje się jednak, że koncepcja kartotek hasel wzorcowych jhp¹⁸ realizuje jedynie funkcję nawigacji w słowniku jiw, ale już nie w języku, w nawigacji między – na przykład – użyciami konstrukcji syntaktycznych¹⁹. Brakuje narzędzia transpozycji semantycznej, o którym można by powiedzieć, że byłby czymś w rodzaju interfejsu semantycznego. Sytuacja semantycznej kakofonii języków niepomiarne nasili się w katalogu NUKAT. Wydaje się, że graficzny interfejs użytkownika i koncepcja nawigacji w oparciu o odsyłacze leksykalne oraz kwalifikatory przynależności hasła przedmiotowego do danego języka²⁰, nie rozwiązują wiele w owej szczególnej koincydencji języków i ich semantyk w jednym „miejscu”. Bowiern ta sytuacja niekorzystnie wpływa na recepcję semantycznego wymiaru języka, języków w aspekcie ich syntaktycznego podobieństwa, „nieuzasadnionej” wielości form bliskoznacznych między nimi. Temu między innymi zagadnieniu swoją uwagę poświęciła Jadwiga Sadowska (BN), w wystąpieniu konferencyjnym.²¹ Zjawisko umowności znaczeniowej, wyrażanej na wielu poziomach, jest tym, co niepokoi, nie tylko w aspekcie funkcjonowania kilku języków informacyjno-wyszukiwawczych w jednym systemie – informacyjno-wyszukiwawczym, ale i w ramach jednego języka. „Trudno wymagać od użytkowników systemu informacyjno-wyszukiwawczego, aby zdawali sobie sprawę z tego typu ustaleń językowych. Są one także trudne dla indeksatorów. W JHP KABA rozdziela się określniki o dosyć bliskich znaczeniach, typu:

¹⁵ Referat Aliny Grochowskiej (BP m.st. Warszawy – BG Województwa Mazowieckiego): *O potrzebie instrukcji JHP BN dla użytkownika biblioteki.*

¹⁶ Referat prof. J. Woźniak.

¹⁷ Referat Marii Próchnickiej (IIInIB UJ): *Interfejsy użytkownika oparte na języku naturalnym a wyszukiwanie informacji.*

¹⁸ W łącznym funkcjonowaniu z kartoteką przedmiotowych hasel rozwiniętych.

¹⁹ Chodzi o zdania, segmenty zdań.

²⁰ Referat Magdaleny Krynickiej (Centrum NUKAT): *Interfejs katalogu NUKAT a problemy wyszukiwania rzeczowego.*

²¹ Referat nt.: *Twórcy i użytkownicy języków informacyjno-wyszukiwawczych.*

ekologia, aspekt ekologiczny
prawo, aspekt prawny
symbolika, aspekt symboliczny
etyka, aspekt moralny, sytuacja moralna.”²²

Podobnie trudna sytuacja interpretacyjna czeka użytkownika w sytuacji hipotetycznego zestawienia w linearnym wykazie hasel przedmiotowych należących do jhp KABA, jak i jhp BN. Dla przykładu:

„W JHP KABA:

Norwid, Cyprian Kamil (1821-1883) – *poezje*

Norwid, Cyprian Kamil (1821-1883) – *w literaturze*

W JHP BN:

Norwid, Cyprian Kamil (1821-1883) – *beletrystyka*

Norwid, Cyprian Kamil (1821-1883) – *literatura*.”²³

W przytoczonych hasłach przedmiotowych użyto różnych określników, o – w potocznym rozumieniu – bliskim sobie znaczeniu, jednak oba języki informacyjne nadały im odmienne, umowne znaczenia, odmienne od potocznie antycypowanych znaczeń.

Wydaje się, że problemem rzeczywistej konieczności jest takie projektowanie interfejsów dialogowych²⁴, które przewidywałoby wprowadzenie semantycznych translatorów²⁵ języków informacyjno-wyszukiwawczych i języka naturalnego. Być może będzie chodziło o zbudowanie interfejsu dla „zspolonych”²⁶ języków informacyjno-wyszukiwawczych (NUKAT), który będzie jedynie wspomagał użytkownika w zdefiniowaniu elementów struktury²⁷ systemów semantycznych języków.

Maria Bereśniewicz
Książnica Pomorska, Szczecin

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Referat M. Próchnickiej, op. cit.

²⁵ *Technika informatyczna...*, op. cit. Jest to kolejna, być może niefortunna, analogia, tym razem do dziedziny języków programowania.

²⁶ To znaczy występujących w jednym systemie informacyjno-wyszukiwawczym.

²⁷ Referat M. Próchnickiej, op. cit.

LIST DO REDAKCJI

W związku z krytyczną oceną serwera WWW Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zawartą w artykule Ewy Mec „Internetowe witryny Instytutów Bibliotekoznawstwa i Informatyki – stan obecny i perspektywy”, który ukazał się w „Zagadnieniach Informatyki Naukowej” (nr 1/2003, s. 78-86) chciałabym poinformować czytelników, że w dniach dokonywania przez autorkę artykułu przeglądu stron WWW Instytutów trwały u nas prace związane z przenoszeniem dokumentów serwera WWW Katedry na inny komputer i uaktualnianiem ich (grudzień 2002/styczeń 2003) oraz zmiana oprogramowania serwera i aktualizacja dokumentów na tym serwerze (maj 2003). Zatem pewne odnośniki mogły nie działać prawidłowo a niektóre dokumenty mogły nie być wówczas dostępne.

Autorka nie ma zastrzeżeń co do zawartości merytorycznej bo według niej: „na stronie Instytutu toruńskiego ... umieszczono ... podstawowy zestaw informacji o instytucji, programie studiów, zasadach rekrutacji”. Dokumenty znajdujące się na serwerze WWW Katedry zostały opracowane według standardów tworzenia stron WWW jednostek uczelni stosowanych na UMK i są dostępne w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej. Drobne poprawki i uzupełnienia wprowadzane są na bieżąco, np. ostatnia aktualizacja miała miejsce 9 grudnia 2003 r. W każdym dokumencie znajduje się data ostatniej modyfikacji pobierana automatycznie z serwera.

Jednocześnie pragnę poinformować, że w styczniu 2004 roku Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki staje się Instytutem Informatyki Naukowej i Bibliologii. W związku z tym zostanie opracowany nowy serwis informacyjny, do którego obejrzenia zapraszam czytelników.

*Mgr Katarzyna Żurawska
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
Toruń, dn. 10 grudnia 2003 r.*

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU INFORMACJI NAUKOWEJ I STUDIÓW BIBLIOLOGICZNYCH UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO W ROKU AKADEMICKIM 2002/2003

Sprawy organizacyjne i personalne

1. Stan zatrudnienia na dzień 1.10.2003 r. wyniósł 51 osób. W tym:
profesorowie tytułarni zwyczajni – 4;
profesorowie tytułarni nadzwyczajni – 2 + 1 zatrudniony na 1/2 etatu;
profesorowie uniwersyteccy – 8;
adiunkci (z habilitacją) – 1;
adiunkci – 15;
wykładowcy – 4;
asystenci – 3;
pracownicy biblioteki – 3 + 1 zatrudniona na 1/2 etatu;
pracownicy administracyjni i techniczni oraz obsługi – 9.
Samodzielni pracownicy naukowci stanowią 31% zatrudnionych w Instytucie, adiunkci – 29%, asystenci 6% a pracownicy naukowo-techniczni – 24%.
2. Dyrektor Instytutu – *prof. dr hab. Marcin Drzewiecki*
Z-ca ds. ogólnych – *dr Jacek Puchalski*
Z-ca ds. dydaktycznych – *dr Małgorzata Kisilowska*
Kierownik Studium Zaocznego – *dr Anna Kamler*.

Kierownicy Zakładów

Zakład Bibliotekoznawstwa – *prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybert*
Zakład Systemów Informacyjnych – *prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata*
Zakład Teorii i Metodyki Bibliografii – *prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa*
Zakład Wiedzy o Dawnej Książce – *prof. dr hab. Edward Potkowski*

Współpraca Instytutu z zagranicą

Instytut, podobnie jak w latach minionych, uczestniczył w pracach organizacyjnych i naukowych takich znaczących organizacji jak EUCLID, Library Association (Wielka Brytania) i American Library Association (USA), Biblioteką Polską w Londynie. W ramach wcześniej zawartych umów międzyuczelnianych i międzyinstytutowych, kontynuowano dotychczasowe kontakty z placówkami zagranicznymi. IINSB współpracuje ze szkołami wyższymi i z pokrewnymi instytutami w USA, Holandii, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Czechach i Izraelu i na Litwie. Istnieją również stałe naukowe kontakty z instytutami i bibliotekami Austrii, Francji, Włoch, Węgier i Słowacji.

Współpraca zagraniczna oprócz badań naukowych obejmowała także dydaktykę, skupioną wokół organizacji praktyk, kursów i wykładów prowadzonych przez zagranicznych wykładowców na seminariach i szkołach letnich, umożliwiających kontakt naszych studentów ze studentami z uczelni partnerskich.

W roku sprawozdawczym Instytut realizuje program **Leonardo da Vinci** dotyczący europejskiego modelu ustawicznego kształcenia zawodowego dziedzinowych specjalistów informacji.

Indywidualne zagraniczne staże naukowe i badawcze pracowników IINSB

dr Marianna Banacka

Hoogeschool IJsseland w Deventer w ramach Programu Wspólnot Europejskich Leonardo da Vinci „*Kształtowanie pro-rynkowego profilu wyższych studiów licencjackich w dziedzinie informacji w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW*”, 1-7 III 2003.

mgr Robert Brzóski

Wyjazd studyjny dla nauczycieli i bibliotekarzy do Francji – Lyon
10-17 V 2003.

prof. dr hab. Jan Dziegielewski

Staż badawczy w archiwach i bibliotekach wileńskich – 2 tygodnie (Wilno, V–VI 2003 r.).

prof. dr hab. Marcin Drzewiecki

Uniwersytet Rzym 2003.

dr Dorota Grabowska

Wyjazd studyjny dla nauczycieli i bibliotekarzy do Francji – Lyon
10-17 V 2003.

dr Anna Kamler

Fachhochschule Hannover w ramach Programu Wspólnot Europejskich Leonardo da Vinci „*Kształtowanie pro-rynkowego profilu wyższych studiów licencjackich w dziedzinie informacji w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW*”, 5-11 IV 2003.

prof. dr hab. Edward Potkowski

Uniwersytet Wiedeński, Institut für Österreichische Geschichtsforschung – pobyt tygodniowy – program prac nad publikacją tomu rozpraw historycznych badaczy austriackich.

Uniwersytet w Tybindze – Eberhard – Karls – Universität Tübingen – miesięczny pobyt badawczy, stypendium Deutscher Akademischer Austausch Dienst.

dr Jacek Soszyński

University of Notre Dame, USA – wykłady w ramach umowy o wymianie między Uniwersytetem Warszawskim a wspomnianą uczelnią, semestr zimowy w roku akademickim 2002/2003.

prof. dr hab. Józef Wojakowski

Paryż – wyjazd studyjny do Bibliotheque Nationale i Biblioteki Polskiej,
28 IV-6 V 2003.

Udział w konferencjach międzynarodowych

mgr Robert Brzóska

Międzynarodowa Szkoła Letnia w Zawoji (Polska), 13-20 VII 2003.

prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa

Konferencja polsko-rosyjska nt.: *Biblioteki narodowe Federacji rosyjskiej i Polski*. Biblioteka Narodowa, Warszawa, 8-9 IX 2003. Referat nt.: *Kolekcje historyczne w Bibliotece Narodowej: od biblioteki Załuskich do narodowego zasobu bibliotecznego*.

prof. dr hab. Jan Dzięgielewski

X Międzynarodowa Konferencja z cyklu „*Droga ku wzajemności*”, Grodno, 24-25 X 2002. Referat nt.: „*Studenci Akademii Zamojskiej z ziem białoruskich w pierwszym stuleciu istnienia uczelni*”.

Udział w dyskusji panelowej historyków białoruskich, litewskich i polskich nt.: „*I Rzeczypospolita – Unia Narodów Europy Środkowo-Wschodniej?*”, która odbyła się 26 IX 2003 r. w Suwałkach w ramach Podlaskiego Festiwalu Nauki.

dr Wiesław Gliński

International Most Conference – Technology for mobile society, Warsaw University of Technology, Warsaw, Poland (Politechnika Warszawska): 7-8 X 2002. Referat nt.: *Searching the Internet for Mobile Operators Benchmark Categories*. Referat nt.: *Building and Using Microthesaurus for Mobile Operators for Accessing the Information on the Internet*. Referat nt.: *Ontologies for Mobile Operators*. [Prace organizacyjne, recenzje, sekretarz naukowy konferencji.]

Think Tank Meeting Vilnius, 17 V 2003: *Establishment of the MOST Knowledge Management System*. [Prace organizacyjne, sekretarz naukowy konferencji.]

dr Dorota Grabowska

Udział w 69 Konferencji Generalnej IFLA, Berlin, 2-9 VIII 2003.

dr Jerzy Kaliszuk

„Latin Palaeography Network, 2nd Workshop: *History of Written Culture in the Carpatho-Danubian Region II*”, Bratysława, 25-28 VI 2003. Referat nt.: *Early modern Polish dictionaries as a source of palaeographical and codicological terminology*.

dr Małgorzata Kisilowska

Konferencja nt.: „*Biblioteki pogranicza w przededniu rozszerzenia Unii Europejskiej. Nowe zadania – nowe możliwości*”. Wigry, 24 – 26 IX 2003. (organizacja i udział)

prof. dr hab. Jadwiga Kołodziejska

Międzynarodowe Targi Książki, 15 V 2003. Referat nt.: *Drukowany świat. Rozumieć co się czyta*.

Międzynarodowe Targi Książki, 16 V 2003. Referat nt.: *Co nowego w bibliotekach*.

dr Katarzyna Materska

Konferencja nt.: *Libraries, Civil Society and Social Development*. International Conference 14-16 XI 2002, Sofia, Bulgaria. Referat nt.: *Libraries in Knowledge Environment*.

Konferencja nt.: „*Information Policy and the European Union*” The 11th Bobcatss symposium, Toruń, 3-5 II 2003. Referat nt.: *Information professionals in the knowledge economy*.

Konferencja nt.: *Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa*. IX Międzynarodowa Środowiskowa Konferencja Naukowa, Kraków 2-3 VI 2003.

mgr Mikołaj Ochmański

Międzynarodowa Szkoła Letnia w Zawoji (Polska), 13-20 VII 2003.

prof. dr hab. Joanna Papuzińska-Beksiak

Konferencja polsko-niemiecka nt.: „*Na skrzydłach baśni*”. Referat nt.: „*Bambolandia*” jako baśń. Sesja Uniwersytet Szczeciński, 27-28 II 2003.

prof. dr hab. Edward Potkowski

Konferencja nt.: *Causa creandi. O pragmatyce źródła historycznego*. Uniwersytet Wrocławski – Łądek Zdrój. Referat nt.: *Pisarz i jego praca – causa scribendi we wczesnym średniowieczu*.

Konferencja nt.: *Deutsch-Polnisches Gesprächskreis zur Quellenedition*. Freie Universität Berlin, Friedrich – Meinecke – Institut. Referat nt.: *Die Digitalisierung von Kolophonon aus mittelalterlichen Handschriften in Polen*. (razem z dr J. Kaliszukiem)

dr Maria Przystek-Samokowa

Konferencja nt.: *Bългарски език минало, настяште, бъдеще*. Sofia, Bułgaria, 2-4 X 2002. Referat nt.: *Із Радиєковите картини на света – SVRAKA*.

Konferencja nt.: *Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa*. Kraków, Polska 2-4 VI 2003.

dr Jacek Puchalski

Konferencja nt.: „*Nauka o książce, bibliotece i informacji we współczesnym świecie*”. Warszawa, 26-28 V 2003. (współorganizacja i uzyskanie dotacji)

Konferencja nt.: „*Informacja o Unii Europejskiej? Tak! – ale jaka?*”, Międzynarodowa Szkoła Letnia IINSB UW w Zawoji (Polska), 13-20 VII 2003. (współorganizacja i uzyskanie dotacji)

Konferencja nt.: *Biblioteki pogranicza w przededniu rozszerzenia Unii Europejskiej. Nowe wyzwania – nowe możliwości*, Wigry 24-26 IX 2003. (współorganizacja i uzyskanie dotacji)

dr Andrzej Skrzypczak

25 Doroczna Sesja Stalej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie, Rapperswil (Szwajcaria), 11-14 IX 2003. Konsultacja naukowa dot. Działalności Biblioteki Polskiej w Rapperswilu.

prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata

Członek International Society for Knowledge Organization.

dr Jacek Soszyński

Konferencja nt.: „*The Year of the Euro*”, Notre Dame, USA, 6-8 XII 2002, konferencja zorganizowana przez Nanovic Institute for European Studies.

Konferencja nt.: „*Latin Palaeography Network, 2nd Workshop: History of Written Culture in the Carpatho-Danubian Region II*”, Bratysława, Słowacja, 25-28 VI 2003.

Referat nt.: *Census of the Older Manuscripts in Polish Collections (until c. 1300): A Preliminary Report on the Project*, Bratysława, Słowacja, 27 VI 2003.

dr Marek Tobera

Seminarium nt.: „Wyzwania dla sektora książki w przededniu integracji europejskiej”, 48 Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie (udział w dyskusji w charakterze panelisty).

Seminarium nt.: „Prasa branżowa i rynek książek w Niemczech i w Polsce”, 48 Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie (głos w dyskusji).

dr Michał Zając

Międzynarodowa Szkoła Letnia w Zawoji (Polska), 13-20 VII 2003.

„Polski rynek książki dziecięcej” – prezentacja na międzynarodowym symposium zorganizowanym przez Polską Izbę Książki podczas Międzynarodowych targów książki dziecięcej w Bolonii.

Realizacja programu Leonardo Da Vinci, PI/02/A/EXD/140447: *Kształtowanie pro-rynkowego profilu studiów wyższych licencjackich w dziedzinie informacji w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW* (jako „contact person”).

Realizacja programu Socrates /Erasmus w IINSB UW.

prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybert

Udział w 69 Konferencji Generalnej IFLA, Berlin 2-9 VIII 2003

Warszawa, maj 2003, referat: *Problemy kultury organizacyjnej w bibliotekach* (z okazji 50-lecia IINSB) – udział w pracach organizacyjnych międzynarodowej konferencji z okazji 50-lecia IINSB

Przynależność do naukowych organizacji zagranicznych oraz udział w międzynarodowych programach badawczych i przedsięwzięciach

prof. dr hab. Marcin Drzewiecki

Członek Library Association (Londyn).

Członek School Library Association (Michigan, USA).

prof. dr hab. Jadwiga Kołodziejska

Udział w pracach International Development in Europe.

Udział w pracach International Reading Association.

prof. dr hab. Joanna Papuzińska-Beksiak

Członek International Research Society for Children's Literature.

Wiceprezes Polskiej Sekcji International Board on Books Young People – od 1999.

prof. dr hab. Edward Potkowski

Członek reprezentant Polski w Comité International de Paléographie Latine.

prof. dr hab. Józef Wojakowski

Członek Association des Amis des Nouvelles du Livre Ancien w Paryżu.

dr Michał Zając

Członek Polskiej Sekcji International Board on Books Young People.

prof. dr hab. Barbara Elżbieta Zybert

IFLA (sekcje: *Libraries Serving Disadvantaged Persons*).

Działalność naukowa Instytutu na rzecz środowisk krajowych

Kadra Instytutu uczestniczy w licznych pracach badawczych, konferencjach i innych inicjatywach podejmowanych przez krajowe środowiska naukowe. W minionym roku akademickim pracownicy IINSB wzięli udział w wielu konferencjach, na których wystąpili z referatami, prowadzili kilkadziesiąt indywidualnych programów badawczych i uczestniczyli w badaniach zespołowych, brali udział w pracach kilkadziesiątu różnych organizacji naukowych, instytutów i uczelni oraz komitetów redakcyjnych i rad wydawniczych.

Udział w konferencjach krajowych

dr Marianna Banacka

Konferencja nt.: *Władza i prestiż: magnateria Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku*, Białystok, 10-12 X 2002.

Konferencja nt.: *Współczesna sztuka książki*, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne, Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych, Fundacja IN-FO XXI, Warszawa, 5 XI 2002. Referat nt.: *Rola estetyki w upowszechnianiu książki*.

Konferencja nt.: *Lublin a książka*, Zakład Nauk Pomocniczych Historii i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 6-7 XI 2002.

mgr Andrzej Bator

Konferencja nt.: *Automatyzacji bibliotek pedagogicznych*, Siedlce IV 2003, „*Współpraca bibliotek pedagogicznych i szkolnych w zakresie retrokonwersji katalogów*”.

Wykład dla bibliotekarzy systemowych bibliotek pedagogicznych województwa mazowieckiego, I 2003 „*Strategie i metody retrokonwersji katalogów*”.

prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa

Konferencja nt.: *Stanisław Herakliusz Lubomirski w 200-lecie śmierci*. IBL PAN, Warszawa, 2-3 XII 2002. Referat nt.: *Z problematyki recepcji De vanitate consiliorum Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*.

Referat nt.: *Zaslugi Załuskich dla kultury umysłowej Polski*. Sesja popularno-naukowa, Kobyłka, 28 IX 2002.

Referat nt.: *Związki emblematyki polskiej z niderlandzką. Rola jezuitów*. Posiedzenie I Wydziału PAU, Kraków, 15 XI 2002.

prof. dr hab. Jan Dziegielewski

Konferencja nt. „*Władza i prestiż*”, Białystok, 10-12 X 2002. Referat nt.: „*Magnaci a senat RP w II poł. XVI – I poł. XVII w.*”

„*Szlachta mazowiecka w życiu politycznym i kulturalnym I RP*” – odczyt podczas Forum przedstawicieli samorządów z woj. mazowieckiego w Ciechanowie w dn. 12 VI 2003.

dr Wiesław Gliński

Konferencja nt.: *Edukacja na odległość dla społeczeństwa informatycznego – oczekiwania bibliotek: Teoria i Praktyka*, (Uniwersytet Jagielloński), Kraków, 3-4 VI 2002. Referat nt.: *Zagadnienie zdalnego kształcenia w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych (IINSB UW)*.

Konferencja nt.: *Multimedialne i Sieciowe Systemy Informacyjne* (Politechnika Wroclawska) Wrocław, 19-20 IX 2002. Referat nt.: *Zastosowanie narzędzi*

lingwistycznych w wyszukiwaniu wskaźników porównawczych w kontekście operatorów sieci telefonii cyfrowej.

dr Dorota Grabowska

Konferencja nt.: *Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne w systemie informacji edukacyjnej*. Ogólnopolska Konferencja Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Pedagogicznych, Sulejówek, 17-18 III 2003. Referat nt.: *System informacji edukacyjnej w Polsce (rozważania wstępne)*.

Wykłady nt.: *Metody pracy z czytelnikiem dziecięcym (20 godzin)* – Biblioteka Pedagogiczna w Łomży (kurs przygotowawczy dla nauczycieli – bibliotekarzy: 15 III, 12-13 IV 2003).

prof. dr hab. Marta Grabowska

Konferencja nt.: *Jak informować o członkostwie Polski w Unii Europejskiej w przeddzień referendum akcesyjnego?* Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce. Warszawa, 5 III 2003. [Głos w dyskusji]

V Ogólnopolska Narada Bibliografów. Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej, Warszawa, 11-13 VI 2003. Referat nt.: *„Bibliografia u progu XXI wieku”* (20 s.).

VII Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej. Ustroń 17-19 IX 2003. Referat nt.: *„Sieci informacyjne Unii Europejskiej”* (15 s.).

VII Konferencja „Miasta w Internecie” nt.: *eGovernment Conference*. Stowarzyszenia Miasta w Internecie. Zakopane, 11-14 VI 2003. [Głos w dyskusji]

Konferencja nt.: *Polityka regionalna i fundusze strukturalne*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego. Jedlnia k/Radomia, 14 IX 2003. [Głos w dyskusji]

Referat nt.: *Czy polska ustawa o referendum ogólnokrajowych zda egzamin 7-8 VI 2003 r.?* Seminarium naukowe. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa, 4 VI 2003.

dr Dariusz Grygowski

Konferencja nt.: *„Komputer w dydaktyce bibliotecznej”*, Sopot, Miejska Biblioteka Publiczna 4 XII 2002. Referat nt.: *„Prezentacja komputerowa w realizacji programu edukacji czytelniczej i medialnej”*.

Zebrań koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, 7 I 2003. Referat nt.: *„Biblioteka epoki cyfrowej”*.

I Konferencja *Użytkowników Systemu Mol 2000+*, Warszawa, 19 III 2003.

Seminarium nt.: *„Opracowanie rzeczowe piśmiennictwa”*, Warszawa, Centrum Edukacji Bibliotekarskiej i Dokumentacyjnej, 26 III 2003. Referat nt.: *„Wykorzystanie komputera w realizacji przedmiotu Opracowanie Zbiorów”*.

dr inż. Marek Iwanowski

Wykład nt.: *Kultura Japonii oraz Ogólna charakterystyka języka japońskiego*. Warszawa, „Dni Wiosny” w Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Bato-rego.

dr Jerzy Kaliszuk

Seminarium nt.: *„Uniwersyteckie kształcenie archiwistów”*, Warszawa, Rada Archiwalna, 14 IV 2003.

Konferencja nt.: *„Causa creandi. O pragmatyce źródła średniowiecznego”*, Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego, Łądek Zdrój, 21-24 V 2003. Referat

rat nt.: *Historia trium regum Jana z Hildesheim – między hagiografią a geografią*, Łądek Zdrój, 21-24 maja 2003.

dr Anna Kamler

Konferencja nt.: *Władza i prestiż – magnateria Rzeczypospolitej w XVI-XVII wieku*, Instytut Historii, Uniwersytet w Białymstoku, 10-12 X 2002.

Konferencja nt.: *Lublin a książka*, Zakład Nauk Pomocniczych Historii i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 6-7 XI 2002.

dr Małgorzata Kisilowska

Konferencja nt.: *„Bibliotekarz w świecie wartości”*, Wrocław 15-16 V 2003, Dolnośląska Wyższa Szkoła Edukacji TWP. Referat nt.: *Czy można (przyszłego) bibliotekarza nauczyć etyki?*

Wykład dla bibliotekarzy sieci bibliotek publicznych powiatu radomskiego, 7 XI 2002, nt.: *Wytrawny przewodnik, oddany doradca, neutralny pośrednik – misja bibliotekarza początku XXI wieku.*

Wykład dla bibliotekarzy sieci bibliotek wojskowych, 18 III 2003, nt.: *Kształcenie bibliotekarzy i użytkowników informacji – uwarunkowania i zadania z perspektywy Unii Europejskiej*, podczas seminarium nt.: *„Zmiany w systemie bibliotecznym Wojska Polskiego wynikające z programu reorganizacji Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2008”*, Rynia, 17-19 III 2003.

prof. dr hab. Jadwiga Kołodziejaska

Referat nt.: *Lokalność bibliotek publicznych*. Instytut Kultury Polskiej UW, 11 II 2003.

X Forum Czytelnicze 2 VI 2003, Cedzyna/Kielce. Referat nt.: *Powierzchowe medytacje o bibliotece i paru innych sprawach.*

Referat nt.: *Współczesny problem bibliotekoznawstwa*. Pomorska Akademia Pedagogiczna 23-24 V 2003.

Referat nt.: *Lokalne funkcje biblioteki publicznej*. Miejska Biblioteka Publiczna im. B. Prusa w Mławie, 25 IX 2003.

Referat nt.: *Problemy filii bibliotecznych*. Miejska Biblioteka Publiczna w Wyszkowie, 3 IX 2003.

dr Dariusz Kuźmina

Konferencja nt.: *Lublin a książka*, Lublin Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 6-7 XI 2002.

Konferencja nt.: *Chrześcijaństwo – ekumenizm (jakość tak)*, Białystok, Uniwersytet w Białymstoku, V 2003. Referat nt.: *„Ekumenizm” w katechizmach XVI i na początku XVII w.*

Konferencja nt.: *400 lat drukarstwa kaliskiego*, Kalisz, 26-27 IX 2003. Referat nt.: *Edycje i druk katechizmów w XVI i na początku XVII w.*

dr Katarzyna Materska

Konferencja nt.: *Harmonizacja terminologii w nauce o bibliotece i informacji w perspektywie społeczeństwa informacyjnego*. Warszawa, 24 X 2002.

Konferencja nt.: *Zastosowanie technik informacyjnych w gospodarce i zarządzanie wiedzą*. IX Konferencja z cyklu Komputerowe Systemy Wielodostępne KSW'2003. Ciechocinek, 10-12 IX 2003. Referat nt.: *O wartości informacji w systemach zarządzania informacją i wiedzą.*

Konferencja nt.: *Informacja europejska w polskich bibliotekach publicznych.* Konferencja metodyczna. Warszawa, 26 VI 2003. (UKIE, Fundacja Info XXI)

Konferencja nt.: *Usługi – aplikacje – treści w gospodarce opartej na wiedzy*. VII Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej. Ustroń, 17-19 IX 2003. Referat nt.: *Ocena i selekcja informacji a wartość informacji w systemach zarządzania informacją i wiedzą*.

Konferencja nt.: *Działania proeuropejskie w pracy nauczyciela bibliotekarza*. Konferencja informacyjno-metodyczna. Warszawa, 24 IX 2003. Referat nt.: *Biblioteka szkolna wśród innych źródeł informacji europejskiej w Polsce*.

prof. dr hab. Joanna Papuzińska-Beksiak

Konferencja nt.: *Czasopisma dziecięce w III RP*. MiPBP – Piła, 9-10 X 2002. Referat nt.: *Periodyki o literaturze dziecięcej w Europie*.

Konferencja nt.: *85-lecie bibliotek dziecięcych w Łodzi*. Referat nt.: *Centra informacji o książce dziecięcej*. WiMBP – Łódź, 9-10 XII 2002.

Konferencja nt.: *Twórczość artystyczna dzieci i młodzieży*. Referat nt.: *Co im w duszy śpiewa. Z doświadczeń jurora dziecięcych konkursów literackich*. Uniwersytet Śląski, Katowice, 29-30 V 2003.

prof. dr hab. Edward Potkowski

Referat nt.: *Mowa znaków – Godzinki księcia de Berry*. Katowicki Oddział PAN.

Odczyt nt.: *Pierwsze książki Polaków*. Katowicki Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego.

dr Jacek Puchalski

Konferencja nt.: *Współczesna sztuka książki*, Warszawa, 25-26 XI 2002. (współorganizacja wraz z Polskim Towarzystwem Bibliologicznym i udział)

Konferencja metodyczna programu: *„Informacja europejska w polskich bibliotekach publicznych”*. Warszawa 25-26 VI 2003. (współorganizacja i uzyskanie dotacji)

dr Andrzej Skrzypczak

XII Sesja warszawianistyczna nt.: *Książka na Starym Mieście w Warszawie na przełomie XVIII i XIX w.* Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy, Biblioteka Główna woj. mazowieckiego, 23 IX 2002. Referat nt.: *Drukarstwo i księgarstwo staromiejskie na przełomie XVIII/XIX wieku*.

V Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Biblioteka Narodowa, 11-13 VI 2003.

Referat nt.: *O bibliografii księgarskiej*, Stowarzyszenie Księgarzy Polskich, Oddział Warszawski.

Referat nt.: *Indices librorum prohibitorum*. Klub Miłośników Historii Księgarstwa SKP, Warszawa, 9 IX 2003.

prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata

III Krajowa Konferencja nt.: *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne*, Kliczków k. Bolesławca, 19–20 IX 2002 Referat nt.: *Struktury klasyfikacyjne w organizacji zasobów informacyjnych Internetu*.

Konferencja nt.: *Opracowanie zbiorów*. Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej, Warszawa, 25-26 III 2003. Referat nt.: *Nowe tendencje w rozwoju JIW*.

Narada nt.: *Bibliografia – służba informacyjna i powinność historyczna*. Ogólnopolska Narada Bibliografów, Warszawa, Biblioteka Narodowa 11 VI 2003.

Konferencja nt.: *Dziś i jutro zawodu bibliotekarza*. Ogólnopolska konferencja naukowa towarzysząca V Forum Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Nałęczów, 18-20 IX 2003. Referat nt.: *Koncepcje uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy*.

dr Jacek Soszyński

Konferencja nt.: „*Uniwersyteckie kształcenie archiwistów*”, seminarium zorganizowane przez Radę Archiwalną, Warszawa, 14 IV 2003.

Konferencja nt.: „*Causa creandi. O pragmatyce źródła średniowiecznego*”, Referat nt.: *Geneza kroniki uniwersalnej w kodeksie wilanowskim*. Łądek Zdrój, 21-24 V 2003, sesja zorganizowana przez Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Konferencja nt.: „*Wydawnicze i interpretacyjne problemy Kazań świętokrzyskich*”, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa, 9-10 VI 2003.

Referat nt.: *Rola kompilatorstwa w średniowiecznym piśmiennictwie dydaktycznym*, 2 IV 2003. Instytut Historii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

Referat nt.: *Informacja nt. realizacji ścieżki magisterskiej. Dokumentacja elektroniczna i jej przechowywanie w IINSB*, Warszawa, 14 IV 2003.

dr Marek Tobera

Konferencja nt.: „*Współczesna sztuka książki*”, Biblioteka Narodowa w Warszawie (głos w dyskusji).

Dyskusja panelowa „*Spoteczny obieg książki w Polsce*”, Biblioteka Narodowa w Warszawie. Referat nt.: *Obrazu rynku książki w świetle badań Instytutu Książki i Czytelnictwa BN*.

Konferencja nt.: *X Forum Czytelnicze Polskiego Towarzystwa Czytelniczego w Cedzynie*. Referat nt.: „*Pożytki z badań rynku książki*” (udział w pracach organizacyjnych i prowadzenie spotkania z wydawcami otwierającego konferencję).

Wykład „*Przemiany na polskim rynku wydawniczym po 1989 r.*” jako impreza towarzysząca 1. Lokalnym Targom Książki w Sochaczewie.

Spotkanie promocyjne z okazji wydania pracy Bogdana Klukowskiego „*Książka w świecie współczesnym*” (prezentacja książki).

dr hab. Jadwiga Woźniak

V Ogólnopolskie Warsztaty Komisji Opracowania Rzeczowego Zbiorów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich nt.: *Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej*, Biblioteka Narodowa, Warszawa (udział i współorganizacja).

V Ogólnokrajowa Narada Bibliografów „*Bibliografia – służba informacyjna i powinność historyczna*”, Warszawa

Warsztaty specjalistyczne nt. katalogowania w języku haseł przedmiotowych KABA, Lublin.

Referat nt.: *Organizacja informacji w Internecie: uwagi z punktu widzenia języków informacyjno-wyszukiwawczych*.

Konferencja metodyczna programu „*Informacja europejska w polskich bibliotekach publicznych*”.

dr Michał Zajac

Konferencja nt.: *Współczesna sztuka książki*, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne – Oddział Warszawski, Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliolo-

gicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Fundacja „INFO XXI”, Biblioteka Narodowa, Warszawa, 5 XI 2002.

Sesja nt.: *Książka i dziecko*. Ostrołęka, Miejska Biblioteka Publiczna im. Wiktora Gomulickiego, 17-18 X 2002. Referat nt.: *Promocja książki dziecięcej*.

prof. dr hab. E. Barbara Zybert

Referat na temat: *Nowe tendencje we współczesnym bibliotekarstwie europejskim*. Płock ODN, VI 2003.

Referat na temat: *Kultura organizacyjna a działalność bibliotek*. Warszawa, AON, V 2003.

Uczestnictwo w pracach krajowych organizacji i instytucji

dr Marianna Banacka

Sekretarz redakcji „Poradnika Bibliotekarza” od XI 2002;

Kierownik Podyplomowego Studium Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku;

Współpraca z Biblioteką Pedagogiczną w Łomży w zakresie realizacji zajęć z „Działalności informacyjnej bibliotek” w ramach kursu bibliotekarskiego dla nauczycieli.

mgr Robert Brzóska

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie – nauczyciel kontraktowy.

prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa

Członek Rady Naukowej Biblioteki Narodowej;

Członek Rady Naukowej Biblioteki Kórnickiej PAN;

Członek Rady Naukowej Biblioteki PAN w Warszawie;

Członek Rady Naukowej Muzeum w Nieborowie;

Członek zwyczajny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego;

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich;

Członek ZAIKS-u;

Członek Komisji Badania Renesansu i Reformacji PAN;

Członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie;

Współredaktor półrocznika „Barok”, Warszawa: Wyd. Neriton (wydają Wydziały: Polonistyki i Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego).

prof. dr hab. Jan Dzięgielewski

Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku – udział w zespole opracowującym „Dzieje Mazowsza”;

Członek Towarzystwa im. Stanisława ze Skalbmierza.

prof. dr hab. Marcin Drzewiecki

Wykładowca w Akademii Pedagogicznej w Siedlcach;

Dyrektor Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie.

dr Wiesław Gliński

Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej – członek.

mgr Jan Gosiewski

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie – nauczyciel kontraktowy;

Wykłady z prawa oświatowego i bibliotecznego w:

– Podyplomowym Studium Bibliotek Oświatowych Akademii Podlaskiej

– Bibliotece Pedagogicznej w Łomży na kursie kwalifikacyjnym dla nauczycieli bibliotekarzy

– Podyplomowym Studium Bibliotekoznawstwa przy Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku.

dr Dorota Grabowska

Sekretarz „Poradnika Bibliotekarza”;

Członek Komitetu Redakcyjnego serii wydawniczej „Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza”.

prof. dr hab. Marta Grabowska

Członek Rady Naukowej Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego;

Ekspert Prezydenta RP, Sejmu RP i Senatu RP do spraw ustawy o referendach ogólnokrajowych (od XI 2002 r. do III 2003 r. w Komisji Ustawodawczej Sejmu RP i w Komisjach: Praworządności oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji Senatu RP);

Koordinator Ośrodka Informacji i Dokumentacji Wspólnot Europejskich Centrum Europejskiego UW;

Członek Zespołu Redakcyjnego *Journal of Information Science* (Wielka Brytania);

Członek Zespołu Redakcyjnego *Studia Europejskie* (Centrum Europejskie UW).

dr Dariusz Grygowski

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie – nauczyciel kontraktowy;

Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli w Łomży i w Płocku – kursy kwalifikacyjne dla bibliotekarzy.

dr inż. Marek Iwanowski

Instytut Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN – dydaktyka.

dr Anna Kamler

Kierownik Studiów Zaocznych w IINSB UW.

dr Małgorzata Kisilowska

Miejska Biblioteka Publiczna im. M. Konopnickiej w Suwałkach – konsultant;

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie – nauczyciel kontraktowy;

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego od 2000 r.

prof. dr hab. Jadwiga Kołodziejska

Członek Rady Naukowej Biblioteki Narodowej;

Członek Komisji Literaturoznawstwa, Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Komitetu Badań Naukowych.

dr Katarzyna Materska

Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą – członek-założyciel;

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie i Płocku – dydaktyka.

mgr Mikołaj Ochmański

Opiekun Koła Naukowego Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW;

Członek Zarządu Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego.

prof. dr hab. Joanna Papuzińska-Beksiak

Sekretarz Zarządu Głównego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich – od 2002;

Członek Rady Naukowej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy;

Członek Rady Naukowej serii „Nauka-Dydaktyka-Praktyka” wydawnictwa SBP.

prof. dr hab. Edward Potkowski

Członek zarządu Kasy im. M. Mianowskiego – Fundacji Wspierania Nauki Polskiej;

Członek zarządu Fundacji im. Aleksandra Gieysztora;

Przewodniczący Rady Naukowo-Programowej Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie;

Przewodniczący Rady Naukowej IINSB UW;

Członek Warszawskiego Towarzystwa Naukowego;

Członek Polskiego Towarzystwa Historycznego;

Członek Krajowego Komitetu programu „Pamięć świata” przy UNESCO.

dr Maria Przastek-Samokowa

Członek Komisji Bibliografii przy Międzynarodowym Kongresie Słowistów;

Członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego;

Współpraca z Instytutem Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.

dr Jacek Puchalski

Prezes Zarządu Fundacji INFO XXI;

Wiceprezes Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Urząd Komitetu Integracji Europejskiej (koordynacja programów współpracy);

TVP S.A. (koordynacja programów współpracy).

dr Andrzej Skrzypczak

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Członek Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Warszawie;

Członek Towarzystwa Przyjaciół Książki;

Członek Stowarzyszenia Księgarzy Polskich;

Członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich;

Redaktor „Wiadomości Księgarskich” nr 1-2 (34-35) I-III 2003, biuletynu Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich;

Członek Rady Naukowej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy;

Konsultant naukowy Biblioteki Polskiej i Muzeum Polskiego w Rapperswilu (Szwajcaria).

prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata

Członek Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej;

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Członek Rady Naukowej Fundacji INFO XXI;

Przewodnicząca Rady Centrum Edukacji Bibliotecznej, Informacyjnej i Edukacyjnej;

Członek Rady Programowej kwartalnika „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”;

Członek Komitetu Redakcyjnego serii wydawniczej „Nauka – Praktyka – Dydaktyka” Wydawnictwa Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich;

Członek Rady Programowej Czasopism Biblioteki Narodowej;

Ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli w Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu;

Ekspert ds. projektów bibliotecznych w Polsce w Fundacji Bertelsmann Stiftung;

Ekspert Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej oraz członek zespołów oceniających;

Współpraca z Komisją Opracowania Rzeczowego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i Klubem UKD;

Współpraca z Polskim Centrum Informacji i Dokumentacji Terminologicznej przy Ośrodku Przetwarzania Informacji.

dr Marek Tobera

Współpraca z Polskim Towarzystwem Czytelniczym i Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Kielcach przy organizacji X Forum Czytelniczego;

Redaktor merytoryczny w redakcji czasopisma „Notes Wydawniczy”;

Udział w charakterze wystawcy w targach książki (Targi Edukacja – edycja wiosenna i letnia, Targi Wydawców Katolickich, Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie);

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie – nauczyciel kontraktowy.

prof. dr hab. Józef Wojakowski

Kierownik Podyplomowych Studiów Polityki Wydawniczej i Księgarstwa;

Członek Wydziałowej Komisji Oceniającej (młoda kadra);

Wiceprzewodniczący Rady Naukowej Biblioteki PAN w Warszawie;

Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku – dydaktyka;

Członek Polskiego Towarzystwa Historycznego;

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Członek Towarzystwa Rapperswilskiego.

dr hab. Jadwiga Woźniak

Wiceprzewodnicząca Komisji Opracowania Rzeczowego Zbiorów;

Członek rad redakcyjnych czasopisma „Zagadnienia Informacji Naukowej” i wydawanej przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich serii FOKA (Formaty, Kartoteki);

Członek Rady Naukowej Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego;

Przeprowadzenie zajęć lekcyjnych nt.: *Organizacji i wyszukiwania informacji*, w Liceum o profilu Zarządzanie informacją, Łomża;

Nagroda Naukowa im. Adama Łysakowskiego za rok 2002 za pracę *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*.

dr Michał Zajac

Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego;

Sekretarz Zarządu Fundacji INFO XXI;

Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie – nauczyciel kontraktowy.

prof. dr hab. Barbara Elżbieta Zybert

Członek Zespołu Redakcyjnego „Przeglądu Bibliotecznego”;
Członek Zespołu Redakcyjnego „Zagadnienia Informacji Naukowej”;
Członek Zespołu Redakcyjnego serii „Propozycje i Materiały”;
Przewodnicząca Komitetu Redakcyjnego „Poradnika Bibliotekarza”;
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Katowicach, Uniwersytet Śląski;
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski;
Przewodnicząca Zespołu ds. Przewodów Doktorskich z zakresu Bibliologii;
Kierownik Zakładu Bibliotekoznawstwa IINSB UW;
Kierownik Podyplomowych Studiów Bibliotekoznawstwa;
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, udział w konkursie na prace magisterskie (przewodnicząca jury);
Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu: krajowy ekspert ds. awansu zawodowego nauczycieli (udział w kilkudziesięciu postępowaniach kwalifikacyjnych);
Centralna Biblioteka Wojskowa, CONiW współpraca w zakresie organizacji i kształcenia na potrzeby informacji wojskowej;
Udział w kształceniu bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych i szkolnych (PBW, CEBID; ODN).

Indywidualne tematy badawcze. Uczestnictwo w badaniach zespołowych

dr Marianna Banacka

Publikacje o sztuce w polskich księgozbiorach nowożytnych. (indywidualnie)

mgr Andrzej Bator

Współczesna architektura biblioteczna; Biblioteka karmelitów bosych w Wiśniczu w latach 1630-1784.

prof. dr hab. Jan Dziegielewski

„Katolickie inicjatywy wydawnicze w archidiecezji wileńskiej w latach 1918-1939”. (indywidualnie)

prof. dr hab. Marcin Drzewiecki

Kierownik tematu: *Współczesne problemy informacyjne w pedagogice.*

dr Wiesław Gliński

Dwa projekty informatyczne dla operatorów sieci telefonii cyfrowej (wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim oraz Politechniką Warszawską);
MOST (projekt www.most-program.org), Projekt MOSTNET;
Indywidualne prace nad zagadnieniem ontologii.

prof. dr hab. Marta Grabowska

Informacja europejska; Metadane; Serwisy informacyjne online.

dr Jerzy Kaliszuk

Świadomość geograficzna Europejczyków w średniowieczu; Kopiści i kolofony z rękopisów łacińskich zachowanych w zbiorach polskich; Repertorium rękopisów XIV-wiecznych w zbiorach polskich.

dr Małgorzata Kisilowska

Indywidualnie: *informacja medyczna.*

dr Katarzyna Materska

Zarządzanie środowiskiem wiedzy. Kształcenie pracowników informacji na progu XXI wieku.

Udział w programie Leonardo Da Vinci *Kształtowanie pro-rynkowego profilu studiów wyższych licencjackich w dziedzinie informacji w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW* (projekt PL/02/A/EXD/140447).

prof. dr hab. Joanna Papuzińska-Beksiak

Polska literatura dziecięca 1971- 2000. "Trzy dekady na szczęśliwej wyspie". (indywidualnie)

prof. dr hab. Edward Potkowski

Klasztory w kulturze średniowiecznej – monastyczna kultura piśmienna wieków średnich.

dr Maria Przystek-Samokowa

Grupowy z Instytutu Sławistyki PAN oraz Towarzystwem Naukowym Warszawskim: *Bibliografia Językoznawstwa Sławistycznego.*

dr Jacek Puchalski

Analiza typów źródeł na przykładzie dokumentacji strat w czasie II wojny światowej.

Uzyskanie dotacji na program IINSB UW *Analiza dokumentacyjna i naukowe opracowanie materiałów audiowizualnych ODiZP TVP* (finansowanego przez Fundację „INFO XXI”: X 2003 -...).

dr Andrzej Skrzypczak

Bibliografie narodowe obce; Towarzystwa bibliofilskie w Polsce.

prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata

Indywidualnie: *Systemy semiotyczne i modele organizacji wiedzy w systemach wyszukiwania informacji; Struktury klasyfikacyjne i kategoryzacyjne organizacji wiedzy, piśmiennictwa i zasobów informacyjnych oraz Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiątka.*

dr Jacek Soszyński

XV-wieczna encyklopedia historyczna w kodeksie wilanowskim nr 2; Repertorium najstarszych rękopisów w zbiorach polskich

prof. dr hab. Józef Wojakowski

Badania nad kolekcjami historycznymi – temat seminarium – z udziałem doktorantów, zainteresowanych pracowników IINSB UW i środowiska naukowego bibliotekarzy.

dr Jadwiga Woźniak

Teoria i praktyka języków informacyjno-wyszukiwawczych, w tym m. in. dobór JIW do oczekiwań użytkowników i wymagań systemu informacyjno-wyszuki-

kiwawczego, projektowanie JIW, kategoryzacja w JIW i innych systemach rzeczowego dostępu do informacji.

Teoria i praktyka katalogów przedmiotowych, w tym zautomatyzowanych.

Teoria i praktyka opracowania rzeczowego. Potrzeby użytkowników informacji.

Prezentacja informacji w publicznie dostępnych bazach danych online.

prof. dr hab. Barbara Elżbieta Zybort

Biblioteki dla mniejszości etnicznych i narodowych w Polsce; Jakość w bibliotekarstwie; Kultura organizacyjna w bibliotekach.

Wykaz publikacji

1. Banacka M.: *Spis treści za rok 2002*. Dodatek do 32. „Poradnika Bibliotekarza” 2003 nr 1.
2. Banacka M.[oprac. i red. tekstu]: Helena Radlińska: *Książka wśród ludzi*. Wyd. III. Warszawa: Wydaw. SBP 2003, s.256.
3. Banacka M.: *Czytelnicy oceniają... druga edycja*. „Poradnik Bibliotekarza” 2002 nr 12 s.10-14.
4. Bieńkowska B.: *Dziesięć lat z życia bibliotek polonijnych (1938-1948)*. „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” 2002 T. 20 s.79-88.
5. Bieńkowska B. [rec.]: *Z książką przez wieki*. Lublin Wydaw. UMCS 2002.
6. Brzóska R.[oprac.]: *Sprawozdanie z działalności Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego w roku akademickim 2001/2002*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2002 nr 2(80) s.125-148.
7. Brzóska R.[oprac.]: *Sprawozdanie z działalności Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego w roku akademickim 2002/2003*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2003 nr 2 (82). (w druku)
8. Buchwald-Pelc P.: *„Drukowi winniśmy oświecenie naszego wieku...” Rola książki w drodze ku Oświeceni*. Warszawa: UW, IINSB, 2003, 165 s., 2 nlb.
9. Buchwald-Pelc P.: *Emblematy jako genus jacosum*. W: *Dzieło literackie i książka w kulturze. Studia i szkice...* Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, 2002, s.75-83.
10. Buchwald-Pelc P.: *Godziszta Baszko i Anecdota. Edytorskie nieporozumienia dwóch Józefów, J. A. Jabłonowskiego i J. A. Załuskiego*. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. Sectio F. Philologia. Literatura, historia, natura. Vol. XX=XXI, 2002/2003, s.41-51.
11. Buchwald-Pelc P.: *Marcin Bielski o odkrywaniu nowych światów*. W: *Wyobrażenia epok dawnych: obrazy, tematy, idee*. Red. J. K. Goliński. Bydgoszcz [2001] 2002, s.153-165.
12. Buchwald-Pelc P.: *Prospekty wydawnicze z czasów saskich (1697-1763)*. „Roczniki Biblioteczne”, R.XLVI, Wrocław 2002, s.79-99.
13. Buchwald-Pelc P.: *Biblioteka Wilamowska*. W: *Dar dla narodu. Skarby Biblioteki Wilamowskiej. Wystawa ze zbiorów Biblioteki Narodowej, kwiecień-maj 2003*. Warszawa: BN, 2003, s.5-23.
14. Buchwald-Pelc P.[red. nauk.]: *Dar dla narodu. Skarby Biblioteki Wilamowskiej. Wystawa ze zbiorów Biblioteki Narodowej, kwiecień-maj 2003*. Warszawa: BN, 2003, 77 s., 2 nlb.

15. Drzewiecki M.: *Bibliotekoznawstwo w Uniwersytecie Warszawskim. Refleksje asystenta, adiunkta, profesora i dyrektora (1968-2000)*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951-2001)*. Warszawa 2002, s.121-129.
16. Drzewiecki M., Puchalski J.: *Współpraca Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego ze środowiskiem*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951-2001)*. Warszawa 2002, s.105-115.
17. Drzewiecki M.: *Książka, biblioteka i informacja we współczesnym systemie edukacyjnym*. W: *Działalność resortowego systemu informacji naukowej w dobie społeczeństwa informacyjnego*. Warszawa 2002, s.120-132.
18. Drzewiecki M. [współaut: Puchalski J., Sosińska-Kalata B., Zając M.]: *Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*. „Roczniki Biblioteki Narodowej” 2003, T. XXXV. [w druku]
19. Drzewiecki M. [współaut: Puchalski J., Sosińska-Kalata B., Zając M.]: *Zintegrowane szkolnictwo bibliotekarskie i informacyjne dla potrzeb Europy XXI wieku. Realizacja dydaktycznych programów Wspólnoty Europejskiej na przykładzie doświadczeń Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa: IINSB UW, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne Oddział Warszawski 2002, 118 s.
20. Dziegielewski J.: „Jedno zgoda wcale nas zachowa”. *Mowy i pisma Stanisława Karnkowskiego z czasu pierwszych bezkrólewí*. „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” T. 20. Warszawa 2002, s.59-67.
21. Dziegielewski J.: *Prymasi w roli interreksów*. W: *Prymasi i prymasostwo w dziejach państwa i narodu polskiego*. Pod red, W. J. Wysocki, Warszawa: IW PAX, 2002, s.39-50.
22. Dziegielewski J.: *Sejmy elekcyjne, elektorzy, elekcje. 1573 – 1674*. Pułtusk: Wyższa Szkoła Humanistyczna, 2003, 224 s.
23. Dziegielewski J. [rec.]: Hienadz Sahanowicz, *Historia Białorusi. Od czasów najdawniejszych do końca XVIII wieku*. Przełożył H. Łaszkiwicz, Lublin 2001. W: „Biuletyn Historii Pogranicza”, nr 3, Białystok 2002, Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Białymstoku, s.119–123.
24. Franke J.: *Biblioteki wobec zmian w opisie bibliograficznym*. W: *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Pod. red. E. B. Zybert. Warszawa 2002, s.218-227.
25. Franke J.: *Edukacyjne tropy w internecie*. W: *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Pod. red. E. B. Zybert. Warszawa 2002, s.188-217.
26. Gliński W.: *Building and Using Microthesaurus for Mobile Operators for Accessing the Information on the Internet*. W: *Technology for Mobile Society*. Ed. M. Muraszkiwicz. Warszawa: Wydaw. Most Press, 2003, s.386-393.
27. Gliński W.: *Ontologies for Mobile Operators*. W: *Technology for Mobile Society*. Ed. M. Muraszkiwicz. Warszawa: Wydaw. Most Press, 2003, s.394-404.
28. Gliński W.: Ghislain d'Adesky, Maciej Świerad: *Searching the Internet for Mobile Operators Benchmark Categories*. W: *Technology for Mobile Society*. Ed. M. Muraszkiwicz. Warszawa: Wydaw. Most Press, 2003, s.405-421.
29. Gliński W., [współaut. Brzozowy M., Gerszberg T.]: *Zastosowanie narzędzi lingwistycznych w wyszukiwaniu wskaźników porównawczych w kontekście*

- operatorów sieci telefonii cyfrowej. W: Multimedialne i Sieciowe Systemy Informacyjne. Materiały konferencyjne pod redakcją Czesława Daniłowicza Wrocław 2002, s.145-176.*
30. Gliński W.: *Podręcznik do WWW-ISIS dla studentów bibliotekoznawstwa.* (w druku)
 31. Grabowska D.: *Ogólnopolska konferencja dyrektorów bibliotek pedagogicznych.* „Poradnik Bibliotekarza” 2003 nr 6 s.14-15.
 32. Grabowska M. [wywiad]: A. Stankiewicz: *Pytanie wielokrotnie złożone. Kontrowersje koło tego, jak zapytać Polaków w referendum europejskim.* „Rzeczpospolita” 2003 nr 36(6416) z dnia 12 lutego s. A1, A3.
 33. Grabowska M.: *Wstęp do źródeł informacji Unii Europejskiej. W: Integracja europejska. Wybrane problemy.* Red. D. Milczarek, A. Nowak. Seria: Podręczniki i Skrypty. Warszawa: Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, 2003 s.567-577.
 34. Grabowska M.: *Polityka informacyjna rządu RP w zakresie informacji europejskiej. W: Integracja europejska. Wybrane problemy.* Red. D. Milczarek, A. Nowak. Warszawa: Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego 2003 s.659-662.
 35. Grabowska M.: *Polska ustawa o referendum ogólnokrajowym (referenda akcesyjne).* Studia Europejskie 2003, 24 s. (w druku)
 36. Grabowska M.: *Bibliografia u progu XXI wieku. V Ogólnopolska Narada Bibliografów.* Warszawa, Biblioteka Narodowa, 11-13 czerwca 2003 r., 20 s. Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy. (w druku)
 37. Grabowska M.: *Polish act on referendum [ang.].* „Yearbook of Polish European Studies”. 2002, 20 s. (w druku)
 38. Grabowska M.: *DIALOG. Nowe oblicze amerykańskiego serwisu informacyjnego online.* W: Księga pamiątkowa ku czci prof. dr hab. Zbigniewa Żmigrodzkiego. Katowice: Uniwersytet Śląski 10 s. (w druku)
 39. Grabowska M.: *Bibliografia u progu XXI wieku. V Ogólnopolska Narada Bibliografów.* Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej. Warszawa, 11-13 czerwca 2003 r., 20 s. [Materiały pokonferencyjne Biblioteki Narodowej] (w druku)
 40. Grabowska M.: *Sieci informacyjne Unii Europejskiej.* VII Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej. Ustroń, 17-19 września 2003 r. 15 s. [Materiały pokonferencyjne] (w druku)
 41. Grygowski D.: *Komputer w edukacji czytelnicznej i medialnej.* „Poradnik Bibliotekarza” 2003 nr 3 s.3-8.
 42. Iwanowski M.: *Rozpoznawanie grafów toyo-kanji drukowanego pisma japońskiego.* Warszawa: IINSB UW, 2003. (w druku)
 43. Kaliszuk J.: *Kodeks Mikołaja Liebenthala.* „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” 2002 T. 20 s.47-57.
 44. Kaliszuk J.: *Wschód w dziele Jana z Hildesheim.* Historia trium regum, „Przegląd Humanistyczny”. (w druku)
 45. Kamler A.: *Uwagi o przygotowaniu zawodowym duchownych senatorów Rzeczypospolitej w latach 1501-1587.* „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” 2002 T. 20 s.27-32.
 46. Kisilowska M.: *Etyka w pracy bibliotekarza szkolnego.* W: *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym.* Praca zb. pod red. E. B. Zybert. Warszawa 2002, s.9-18.

47. Kisilowska M.: *Kształcenie bibliotekarzy i użytkowników – uwarunkowania i zadania z perspektywy międzynarodowej*. „Bibliotekarz” 2002 z.1 s. 17-21.
48. Kisilowska M., Paruzel B.: *Experiences of LIS studies accreditation in the context of quality assurance system in Poland*. W: *Conference and EUCLID Council. Restructuring and adopting LIS education to European standards. 16-18 October 2002, Thessaloniki, Greece*. Tesaloniki, s. 1-13.
49. Kisilowska M.: *Kształcenie bibliotekarzy i użytkowników – uwarunkowania i zadania z perspektywy międzynarodowej*. [sprawozdanie z konferencji międzynarodowej IFLA 2002] „Bibliotekarz” 2002 nr 11 s.17-21.
50. Kisilowska M.: *Czy można (przyszłego) bibliotekarza nauczyć etyki?* W: *Bibliotekarz w świecie wartości. Materiały konferencji Wrocław, 15-16 maja 2003 r.* Pod red. S. Kubowa. Wrocław 2003 s.124-129.
51. Kisilowska M.: *Public relations w informacji europejskiej. Metody komunikacji z użytkownikiem*. Warszawa 2003. [materiały badawczo-rozwojowe]
52. Kisilowska M., Zybert E. B.: *Organizacja i zarządzanie bibliotekami – zastosowanie standardów Unii Europejskiej*. Warszawa 2003. [materiały badawczo-rozwojowe]
53. Kisilowska M., Zybert E. B. [tłum.]: *Biblioteki szkolne: wytyczne IFLA-UNESCO*. Oprac. T. P. Saetre, G. Willars. Warszawa 2003.
54. Kołodziejska J.: *Biblioteki w przestrzeni publicznej i samorządowej*. W: *Kultura – informacja – biblioteki*. Forum Czytelnicze IX. Kielce 2003 s.17-30.
55. Kołodziejska J.: *Drukowany świat*. Warszawa: SBP 2003, 137 s. (seria Nauka-Dydaktyka-Praktyka)
56. Kołodziejska J.: *Mazowieckie spotkania z książką*. „Notes Wydawniczy” 2002 nr 2 s. 32-43.
57. Kołodziejska J.: *Przydatność biblioteki w oświacie, kulturze i nauce*. W: *Książka i prasa w systemie komunikacji społecznej. Przeszość i dzień dzisiejszy perspektywy*. Lublin: Wyd. UMCS, 2002 s. 19-25.
58. Kołodziejska J.: *Rozumieć co się czyta*. „Bibliotekarz” 2003 nr 4 s. 5-7. „Notes Wydawniczy” 2003 nr 5 s.34-35.
59. Kołodziejska J.: *The Classics of Literature and the Library*. W: *Other Ways of Seeing: Diversity in Language and Literacy. Proceeding of the 12th European Conference on Reading, Dublin, July 1-4, 2001*. Reading Association of Ireland 2003 s.133-141.
60. Kołodziejska J.: *Ucieczka w przyszłość*. „Notes Wydawniczy” 2003 nr 1 s.32-34.
61. Kołodziejska J.: *Wstęp*. W: *Kultura – informacja – biblioteki*. Forum czytelnicze IX. Kielce 2003 s.5-6.
62. Kołodziejska J. [rec.]: M. Jagiełło, *Próba rozmowy: szkice o katolicyzmie odrodzeniowym i „Tygodniku Powszechnym” 1945-1953*. T.1-2. Warszawa: Biblioteka Narodowa 2002. „Przegląd Humanistyczny” 2003 nr 2 s. 127-131.
63. Kołodziejska J. [rec.]: M. Skwarnicki, *Jan Paweł II*. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie 2002. „Nowe Książki” 2002 nr 11 s.68.
64. Kołodziejska J. [rec.]: E. Grzeszczyk, *Sukces. Amerykańskie wzory – polskie realia*. „Nowe Książki” 2003 nr 10.
65. Kuźmina D.: *Wkład jezuitów w upowszechnienie katechizmów w Rzeczypospolitej w XVI wieku*. „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” 2002 T.20 s. 33-46.
66. Kuźmina D.: *Katechizmy w Rzeczypospolitej w XVI i na początku XVII wieku*. Warszawa: Wydaw. Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2002.

67. Kuźmina D.: „*Ekumenizm*” w katechizmach XVI i na początku XVII w. (w druku)
68. Kuźmina D.: *Edycje i druk katechizmów w XVI i na początku XVII w.* (w druku)
69. Materska K.: *Działalność informacyjna bibliotek publicznych w zakresie informacji europejskiej.* Warszawa: IINSB UW; CEBID 2003.
70. Materska K.: *Information professionals in the knowledge economy.* In: „*Information Policy and the European Union*”. The 11 th Bobcatss Symposium: Proceesings. Amsterdam, Toruń 2003, p.333-343.
71. Materska K.: *Libraries in Knowledge Environment In: Libraries, Civil Society and Social Development.* Sofia [w druku].
72. Materska K.: *O wartości informacji w systemach zarządzania informacją i wiedzą.* W: *Zastosowanie technik informacyjnych w gospodarce i zarządzanie wiedzą.* Pod red. L. Drelichowskiego, A. Januszewskiego, G. Dzieży. Bydgoszcz-Ciechocinek: Katedra Informatyki w Zarządzaniu, ATR w Bydgoszczy, 2003, s.21-26.
73. Materska K.: *Ocena i selekcja informacji a jej wartość w systemach zarządzania informacją i wiedzą.* [złożone do druku]
74. Ochmański M.: *Koło Naukowe Studentów Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW w latach 1990-2000.* W: *Warszawskie uniwersyteckie studia biblioteczoznawcze i informacyjne (1951-2001).* Warszawa 2002, s.129-132.
75. Papuzińska J.: *By czas nie zaćmił.* W: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia.* Warszawa: Wydaw. CEBID/IINSB UW, 2002, „Zeszyty Edukacji Narodowej” s.39-47.
76. Papuzińska J., Leszczyński G. [red.]: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia.* Warszawa: Wydaw. CEBID/IINSB UW, 2002.
77. Papuzińska J.: *Kongres Kultury Polskiej 2000. Debaty problemowe. Edukacja kulturalna.* Warszawa-Wrocław: Wyd. Silesia, 2002, /wystąpienie/ s.441-444.
78. Papuzińska J. [współautor, ok. 8% haseł]: *Słownik literatury dziecięco-młodzieżowej.* Red. Barbara Tylicka i Grzegorz Leszczyński. Wrocław: Wyd. Ossolineum 2002.
79. Podgórski J.: *Co zadecyduje o obliczu szkoły? – Biblioteka!* „Poradnik Bibliotekarza” 2002 z.5 s.18-20.
80. Potkowski E. [tłum.]: Lorenz S.: *Historiografia w okresie przemian: od początków dziejopisarstwa krajowego w Witembergii do czasu jego instytucjonalnej stabilizacji.* W: *Historia – pamięć – pismo. Studia z dziejów tradycji historycznej i historiografii.* Wyd. E. Potkowski przy współudziale J. Kaliszuka i J. Puchalskiego. Warszawa 2002, s.60-73.
81. Potkowski E. [tłum.]: Niederkorn-Bruck M. *Dziejopisarstwo w tekstach liturgicznych średniowiecza* W: *Historia – pamięć – pismo. Studia z dziejów tradycji historycznej i historiografii.* Wyd. E. Potkowski przy współudziale J. Kaliszuka i J. Puchalskiego. Warszawa 2002, s.19-34.
82. Potkowski E.: *Piśmiennictwo masowe w początkach epoki nowożytnej. „Iudicia astrologica” z Krakowa.* „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” 2002 T. 20 s.17-25.
83. Potkowski E.: *Rękopis a druk – przełom w dziejach techniki czy cywilizacji?* „Przegląd Biblioteczny” 2002 z. 3 s. 185-198.
84. Potkowski E. [tłum.]: Schöntag W.: *Memoria, tradycja historyczna i dziejopisarstwo w klasztorach premonstratensów XII i XIII wieku.* W: *Historia – pamięć – pismo. Studia z dziejów tradycji historycznej i historiografii.* Wyd.

- E. Potkowski przy współudziale J. Kaliszuka i J. Puchalskiego. Warszawa 2002, s. 35-60.
85. Potkowski E. [tłum.]: Spilling H.: „*Passionale*” z *zwiefalten*. *Wybitne dzieło skryptorium klasztornego Szwabii w pierwszej połowie XII wieku*. W: *Historia – pamięć – pismo. Studia z dziejów tradycji historycznej i historiografii*. Wyd. E. Potkowski przy współudziale J. Kaliszuka i J. Puchalskiego. Warszawa 2002, s. 73-96.
 86. Potkowski E.: *Wojna Stuletnia*. W: *Schylek średniowiecznej Europy*. Red. H. Samsonowicz. Warszawa 2003, s. 136-160.
 87. Potkowski E.: *Z dziejów publicystyki i propagandy politycznej w późnym średniowieczu*. W: *Studia archiwalne – historyczne – politologiczne*. Red. A. Czubiński, J. Macholak. Szczecin 2003, s. 91-98.
 88. Potkowski E.: *Rycerze w habitach*. Warszawa: Wyd. Bellona 2003, s. 225 (wyd. poprawione w druku)
 89. Potkowski E.: *Produkcja ksiąg – nowe rzemiosło w miastach późnego średniowiecza*. W: *Księga Jubileuszowa Prof. F. Kiryka*. Kraków. (w druku)
 90. Potkowski E.: *Balkany w XV wieku: osmańscy władcy i humaniści włoscy*. W: *Księga Jubileuszowa Prof. A. Koseskiego*. (w druku)
 91. Potkowski E.: *Schrift – und Buchkultur Polens im Spätmittelalter*. W: *Bulletin der Polnischen Historischen Mission – Max – Planck – Institut für Geschichte in Göttingen*, nr 1/2002 (rok wyd. 2003) s. 143-150.
 92. Potkowski E.: *Schule und Bücher: Handschriftenproduktion in den spätmittelalterlichen Polens*. W: *La Collaboration dans la production de l'écrit medieval*. Red. H. Spilling. Paris 2003, s. 57-68.
 93. Potkowski E.: *Spuren des Jakobuskults im Schrifttum. Das Beispiel der frühen Drucke in Polen*. W: *Der Jakobuskultur in Ostmittel-Europa. Austausch-Einflüsse-Wirkungen*. Ed. K. Herbers, D. R. Bauer. Tübingen 2002, s. 151-157.
 94. Przystek-Samok M. [tłum.]: Aleksandăr Dimčev, *Biblioteki bułgarskie w dobie sieci globalnej*. „Zagadnienia Informatyki Naukowej” 2002 nr 2(80) s. 10-13.
 95. Puchalski J. [współaut: Drzewiecki M., Sosińska-Kalata B., Zając M.]: *Zintegrowane szkolnictwo bibliotekarskie i informacyjne dla potrzeb Europy XXI wieku. Realizacja dydaktycznych programów Wspólnoty Europejskiej na przykładzie doświadczeń Instytutu Informatyki Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa: IINSB UW, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne Oddział Warszawski 2002, 118 s.
 96. Puchalski J. [współaut: Drzewiecki M., Sosińska-Kalata B., Zając M.]: *Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*. „Roczniki Biblioteki Narodowej” 2003, T. XXXV. [w druku]
 97. Puchalski J.: *„Biblioteki polskie poza krajem w latach 1938-1948. Informator”*, pod red. Barbary Bienkowskiej, (rec. wydaw.).
 98. Rybandt S.: *Die Buchkunst der Kartäuser W: Bücher, Bibliotheken und Schriftkultur der Kartäuser*. Ed. S. Lorenz. Stuttgart 2002, s. 195-198.
 99. Skrzypczak A.: *Bibliografia osobowa pracowników IINSB UW za lata 1951-2000*. Warszawa: IINSB 2002, 151 s.
 100. Skrzypczak A.: *Wydawnictwo i księgarnia Michała Arcta w Warszawie 1887-1950*. W: *Warszawscy wydawcy*. Warszawa: 2003, s.21-39. (Sesje warsavianistyczne, z.10)

101. Skrzypczak A.: *Przedmowa*. W: Tadeusz Hussak *Miniksiążki co to takiego?* Warszawa 2003, s.7-9.
102. Sosińska-Kalata B.: *Język informacyjno-wyszukiwawczy jako narzędzie organizacji wiedzy*. W: *Informacja. Wiedza. Gospodarka*. Pod red. W. Pindlowej i D. Pietruch-Reizes. Warszawa: PTIN 2001, s.286-299.
103. Sosińska-Kalata B.: *Programy kształcenia bibliotekoznawczego i informacyjnego w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne (1951-2001)*. Praca zbiorowa opracowana przez zespół pod przewodnictwem E. B. Zybert. Warszawa: IINSB UW 2002, s.43-58.
104. Sosińska-Kalata B. [współaut: Drzewiecki M., Puchalski J., Zajac M.]: *Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*. „Roczniki Biblioteki Narodowej” 2003, T. XXXV. [w druku]
105. Sosińska-Kalata B.: *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiątka*. W: *Vademecum Bibliotekarza. Praktyczne i aktualne informacje dla bibliotekarzy*. Oprac. pod red. Lucjana Bilińskiego. Warszawa: Verlag Dashöfer, 2003, część 8.1, 34 s.
106. Sosińska-Kalata B.: *Etyka w nauce o informacji*. „Bibliotekarz” 2003 nr 9 s.3-10.
107. Sosińska-Kalata B. [rec.]: *Przygoda z książką*. Recenzja książki Adama Stopy pt. *O treści książek*. „Nowe Książki” 2003 nr 5 s. 78.
108. Sosińska-Kalata B. [rec.]: *Filozoficzne uwarunkowania nauki o informacji*. Recenzja książki Saby Cisek pt. *Filozoficzne aspekty informacji naukowej*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2003 nr 1 (81) s. 91-94.
109. Sosińska-Kalata B. [współaut: Drzewiecki M., Puchalski J., Zajac M.]: *Zintegrowane szkolnictwo bibliotekarskie i informacyjne dla potrzeb Europy XXI wieku. Realizacja dydaktycznych programów Wspólnoty Europejskiej na przykładzie doświadczeń Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa: IINSB UW, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne Oddział Warszawski 2002, 118 s.
110. Soszyński J.: *List Księdza Jana i jego średniowieczne przekazy rękopiśmienne w zbiorach polskich*. „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” T. 20, Warszawa 2002, s. 7-16.
111. Soszyński J.: *Spisy ksiąg ziemskich suraskich z 1647 roku*. „Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi. Studia i Materiały” T. 21, Warszawa 2003, s. 343-360.
112. Soszyński J.: *Najstarsza historiografia polskich franciszkanów i jej funkcje*. „Przegląd Tomistyczny” 2003 nr 9 s. 155-169.
113. Soszyński J.: *Informacja nt. realizacji ścieżki magisterskiej Dokumentacja elektroniczna i jej przechowywanie w IINSB UW, „Archeion”*. (w druku)
114. Soszyński J. [tłum.]: Andrzej Skrzypczak, *Jewish Second-hand Bookshops in Warsaw*, (w druku w Izraelu).
115. Soszyński J. [tłum.]: Maria Starnawska, *Participation of the Crusade Orders from the Polish lands in the Crusade Movement*, (referat na konferencję w Budapeszcie).
116. Soszyński J. [tłum.]: Jerzy Kaliszuk, *Early modern Polish dictionaries as a source of palaeographical and codicological terminology*. (referat wygłoszony na konferencji nt.: „Latin Palaeography Network, 2nd Workshop:

- History of Written Culture in the Carpatho-Danubian Region II*" w Bratysławie, Słowacja).
117. Soszyński J. [tłum.]: Stanisław Rybandt, *The Printed Book in the Internet Era*. Warszawa: Politechnika Warszawska. (w druku)
 118. Soszynski J.: *Hastings 1066*. Seria „Bitwy Historyczne”. Warszawa: Dom Wydawniczy Bellona, 2003, 200 s.
 119. Tobera M.: „*Polityka kulturalna*” (sprawozdanie z obrad grupy dyskusyjnej). W: „*Kultura, informacja, biblioteki*”. Warszawa: wyd. Polskie Towarzystwo Czytelnicze, 2003, s.184-186.
 120. Tobera M. [rec.]: „*Poczet mistrzów*”, (J. Okopień „*Poczet wydawców książki polskiej*”, Warszawa 2003) „*Notes Wydawniczy*” 2003 nr 7/8 s. 78-79.
 121. Tobera M. [red. merytoryczna tomu]: „*Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi*” t. 20, Warszawa 2002.
 122. Tobera M.: *Noty recenzyjne* „*Notes Wydawniczy*” 2003 nr 7/8, s. 94-95.
 123. Wojakowski J.: *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie*. W: *Ars et Educatio*. Red. J. Miziołek, Warszawa 2003, s. 387-397.
 124. Wojakowski J.: *Sztuka książki w warsztatach drukarzy warszawskich w XVII i XVIII wieku*. „*Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi*” Tom 20, Warszawa 2003, s. 69-77.
 125. Wojakowski J.: *Biblioteki i zbiory prywatne na Starym Mieście*. W: *Sesje Varsovianistyczne*. (11 stron maszynopisu w druku)
 126. Wojakowski J. [w oprac. red.]: *Bibliographie Internationale de l'Humanisme et de la Renaissance. Ouvrage publié sur la recommandation du Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines avec le concours du Fonds National Suisse de la Recherche Scientifique et de l'UNESCO*, Tome XXXV, Genève, Librairie Droz – materiały polskie. (w druku)
 127. Wojakowski J. [red. nauk.]: *Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi*, Tomy 20 – 21, Warszawa 2003.
 128. Wojakowski J. [red. nauk.]: *Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi, Bibliografia zawartości tomów 1-21, 1975-2003*. W opracowaniu Krystyny Wojakowskiej, Warszawa 2003.
 129. Woźniak J.: *Szukajcie, może znajdziecie: dostęp treściowy do informacji w Internecie. Informacja Wiedza Gospodarka*. Pod red. Wandy Pindlowej i Diany Pietruch-Reizes. Warszawa: PTIN, 2001 s. 304-308.
 130. Woźniak J.: *Kontakty Instytutu z ośrodkami zagranicznymi: przeszłość i teraźniejszość*. W: *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne*. Pod red. Elżbiety Zybert. Warszawa: IINSB UW, 2002 s. 15-120.
 131. Woźniak J. [red.]: *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA: podręcznik*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2003. Cz. 1.
 132. Woźniak J.: *Użytkownicy informacji europejskiej w bibliotekach publicznych*. Warszawa: Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych, 2003 [na prawach maszynopisu].
 133. Woźniak J. [rec.]: *Słownik słów kluczowych z teologii: wydanie studyjne (do użytku wewnętrznego)*. Oprac. ks. dr P. Klimek. Warszawa 2001. *Kilka refleksji o Słowniku słów kluczowych z teologii*. „*FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych*” 2002 nr 1 s. 24-27.
 134. Zając M.: *Raport o książce dla dzieci i młodzieży*. I wyd. Warszawa 2002.
 135. Zając M.: *Raport o książce dla dzieci i młodzieży*. II wyd. Warszawa 2003.

136. Zając M. [współaut: Drzewiecki M., Puchalski J., Sosińska-Kalata B.]: *Zintegrowane szkolnictwo bibliotekarskie i informacyjne dla potrzeb Europy XXI wieku. Realizacja dydaktycznych programów Wspólnoty Europejskiej na przykładzie doświadczeń Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. Warszawa: IINSB UW, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne Oddział Warszawski 2002, 118 s.
137. Zając M. [współaut: Drzewiecki M., Puchalski J., Sosińska-Kalata B.]: *Transformacja systemu kształcenia bibliotekarzy i specjalistów informacji na przełomie XX i XXI wieku*. „Roczniki Biblioteki Narodowej” 2003, T. XXXV. [w druku]
138. Zając M.: *Konspirując z dziećmi przeciwko dorosłym – Roald Dahl i jego twórczość*. W: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XX stulecia*, Warszawa 2002, s. 135-149.
139. Zając M., Ochmański M., Brzóska R.: *Międzynarodowa Szkoła Letnia studentów bibliotekoznawstwa w Hanowerze (11.07-20.07.2002)*. „Poradnik Bibliotekarza” 2002 nr 10 s. 19-20.
140. Zybert E. B.: *Biblioteki w zakładach karnych, poprawczych i schroniskach dla nieletnich*. W: *Vademecum Bibliotekarza. Praktyczne i aktualne informacje dla bibliotekarzy*. Warszawa: Wyd. Verlag Dashoefer 2002 (rozdział 5.4.2; 36 s).
141. Zybert E. B.: *Biblioteki w zakładach opieki zdrowotnej i społecznej*. W: *Vademecum Bibliotekarza. Praktyczne i aktualne informacje dla bibliotekarzy*. Warszawa: Wyd. Verlag Dashoefer 2002 (rozdział 5.4.3; 31 s.).
142. Zybert E. B.: *Działania biblioteczne na rzecz społeczności wielokulturowej*. „Bibliotekarz” 2003 nr 3 s. 8-12.
143. Zybert E. B.: *Pięćdziesiąt lat działalności Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego*. „Bibliotekarz” 2003 nr 1 s. 28; „Przegląd Biblioteczny” 2002 nr 3 s. 222; „Poradnik Bibliotekarza” 2003 nr 5 s. 16-17; „Uniwersytet Warszawski” VI 2003 nr 3(14) s. 20.
144. Zybert E. B.: *Problemy jakości w działalności bibliotek szkolnych i publicznych dla dzieci i młodzieży*. 68 konferencja generalna IFLA. „Bibliotekarz” 2003 nr 1 s. 14-19.
145. Zybert E. B.: *68 konferencja generalna IFLA w Glasgow: Biblioteki dla życia: demokracja, różnorodność, udostępnianie*. „Przegląd Biblioteczny” 2002 nr 3 s. 223-234.
146. Zybert E. B. [współaut. Kisilowska M.]: *Biblioteki szkolne. Wytyczne UNESCO-IFLA*. Warszawa 2003, Wyd. SBP Seria: Nauka-Praktyka-Dydaktyka nr 60. (Red. tomu, wstęp, tłumacz. Rozdz. 1,2,3)
147. Zybert E. B. [współaut. Kisilowska M.]: *Organizacja i zarządzanie bibliotekami – zastosowanie standardów Unii Europejskiej*. Warszawa 2003. [materiały badawczo-rozwojowe]

Wydawnictwa Instytutu

Serie wydawnicze

„**Nauka – Dydaktyka – Praktyka**” Edycję serii rozpoczęto w 1993 r. Jest to wspólne przedsięwzięcie IINSB i SBP. Przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego jest prof. dr hab. Marcin Drzewiecki. W ramach serii ukazały się ostatnio książki: prof. dr hab. Jadwigi Kołodziejkiej „*Drukowany świat*” oraz Heleny Radlińskiej „*Książka wśród ludzi*” (wznowienie). Do tej pory ukazały się 63 pozycje.

„**Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi**” Red. nauk. serii jest prof. dr hab. Józef Wojakowski. Głównym założeniem serii jest publikacja wyników badań księgoznawczych. W przygotowaniu jest tom 22 serii.

„**Manuscripta Medii Aevii Poloniae**”. Red. nauk. serii jest prof. dr hab. Edward Potkowski. Zawartość poszczególnych zeszytów odzwierciedla problemy kultury piśmiennictwa i księgozbiorów średniowiecznych.

Czasopisma

„**Zagadnienia Informacji Naukowej**” – czasopismo wydawane wspólnie ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich poświęcone zagadnieniom rozwoju systemów informacyjnych, nowym technologiom informacyjnym oraz użytkownikom zbiorów. Przewodniczący kolegium redakcyjnego jest prof. dr hab. Marcin Drzewiecki. Redaktorem naczelnym jest prof. dr hab. Bożenna Bojar.

Działalność dydaktyczna Instytutu

W roku akademickim 2002/2003 Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW prowadził trzy podstawowe rodzaje studiów: studia licencjackie dzienne i zaoczne (trzyletnie), uzupełniające studia magisterskie dzienne i zaoczne (dwuletnie) oraz studia podyplomowe (jednoroczne). Na studiach licencjackich zaocznych prowadzona była również nauka w trybie rocznych intensywnych studiów indywidualnych (*ISI*) adresowanych do najlepszych absolwentów pomaturalnych studiów realizowanych w systemie szkół Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej oraz w Pomaturalnym Studium Informacji Naukowej, Archiwistyki i Księgarstwa. W roku akademickim 2002/2003 rekrutacja na ten typ studiów prowadzona była dwa razy: na *Rok A* we wrześniu i na *Rok B* w styczniu.

Na wszystkich rodzajach studiów w IINSB UW w roku akademickim 2002/2003 kształciło się łącznie 1128 studentów i słuchaczy, z czego 887 pomyślnie zaliczyło miniony rok akademicki. Natomiast 51 osób z *Roku B ISI* kontynuuje naukę w drugim semestrze. Dyplomy licencjackie uzyskało 66 studentów III roku studiów licencjackich dziennych i zaocznych. Studia licencjackie w trybie *ISI* z *Roku A* pomyślnie ukończyły 82 osoby. W minionym roku akademickim dyplomy licencjackie uzyskało zatem łącznie 142 osoby. Dyplomy magisterskie uzyskało 137 absolwentów uzupełniających studiów magisterskich (37 po studiach dziennych i 100 po studiach zaocznych). Świadczenia ukończenia studiów podyplomowych uzyskało łącznie 151 osób. Załączona tabela prezentuje ilościową charakterystykę studiów realizowanych w IINSB UW w minionym roku akademickim.

Rok i typ studiów	Liczba studentów, którzy rozpoczęli naukę	Liczba studentów, którzy zaliczyli rok
Rok I studia lic. dzienne	80	65
Rok II studia lic. dzienne	67	55
Rok III studia lic. dzienne	57	39 (w tym 39 egz. lic)
Rok I studia mgr dzienne	52	48
Rok II studia mgr dzienne	53	51 (w tym 37 egz. mgr)
Rok I studia lic. zaoczne	63	48
Rok II studia lic. zaoczne	43	32
Rok III studia lic. zaoczne	54	27 (w tym 27 egz. lic)
Studia lic. zintensyfikowane (ISI)		
Rok A	83	82 (w tym 76 egz. lic) w toku
Rok B	51	
Rok I studia mgr zaoczne	201	180
Rok II studia mgr zaoczne	129	109 (w tym 100 egz. mgr)
Podyplomowe Studia Bibliotekoznawstwa	132	119
Podyplomowe Studia Informatyki i Nauk Informacyjnych	33	32
Podyplomowe Studia Księgarstwa i Polityki Wydawniczej	30	w toku

Sesja Naukowa z okazji 50-lecia IINSB UW

Z okazji 50-lecia Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego zorganizował konferencję naukową nt. *Nauka o książce, bibliotece i informacji we współczesnym świecie*.

Konferencja odbyła się w terminie 26-28 maja 2003 r. w Bibliotece Narodowej w Warszawie oraz w Uniwersytecie Warszawskim.

Konferencję zorganizował Komitet Organizacyjny w składzie:

KOMISJA NAUKOWA: Przewodniczący: prof. dr hab. Marcin Drzewiecki.

Członkowie: prof. dr hab. Barbara Elżbieta Zybort, prof. dr hab. Edward Potkowski, prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa, prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata, dr Małgorzata Kisilowska, dr Jacek Puchalski.

KOMISJA ORGANIZACYJNA: Przewodnicząca: dr Marianna Banacka.

Członkowie: dr Dariusz Grygowski, mgr Jan Gosiewski, mgr Mikołaj Ochmański, Violeta Modlińska, Michał Krupa.

SEKRETARZ KONFERENCJI: mgr Robert Brzoška.

Obradom przewodniczyli: prof. dr hab. Edward Potkowski, prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybort, dr Małgorzata Kisilowska oraz dr Jacek Puchalski.

Pracownicy IINSB UW wygłosili następujące referaty:

1. dr Jacek Puchalski – *Otwarcie obrad*.
2. prof. dr hab. Konrad Fiałkowski – *Współkształtowanie świadomości przez książkę w cywilizacji obrazu*.
3. prof. dr hab. Marcin Drzewiecki – *Edukacja biblioteczno-informacyjna w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW*.
4. prof. dr hab. Edward Potkowski – *Książka w komunikacji społecznej wieków średnich. Stan i znaczenie badań u progu XXI wieku*.
5. prof. dr hab. Paulina Buchwald-Pelcowa – *O starych drukach u progu nowego tysiąclecia*.

6. prof. dr hab. Elżbieta B. Zybert – *Problemy kultury organizacyjnej w bibliotekach.*

7. prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata – *Nowe tendencje i kierunki rozwoju teorii języków informacyjno-wyszukiwawczych.*

8. dr Michał Zajac – *Program Wspólnot Europejskich Leonardo Da Vinci „Kształtowanie pro-rynkowego profilu studiów wyższych licencjackich w dziedzinie informacji w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW”.*

9. prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybert, dr Jacek Puchalski, dr Małgorzata Kisilowska – *Podsumowanie i zakończenie konferencji.*

Zaproszeni goście wygłosili następujące referaty:

1. prof. dr hab. Krzysztof Migoń (Wrocław) – *Kultura książki. Program dla bibliologii i potrzeba dla studiów bibliotekoznawczych.*

2. dyr. Michał Jagiełło (Warszawa) – *Biblioteka Narodowa, czyli dom otwartej polskości.*

3. prof. Wilfried Schöntag (Stuttgart) – *Common Internet Portal for Libraries, Archives and Museums – BAM Portal.*

4. prof. Alexander Dimchev (Sofia) – *New possibilities and chances for co-operation.*

5. prof. Stefan Kimlička (Bratysława) – *Educating and Training Library and Information Professionals for Information Society in Slovakia.*

6. prof. Ulrike Schömer (Hanover) – *Advantages and expenditure of internationalisation in higher education.*

7. prof. Peter Blumendorf (Hanover) – *11th International Students' Summer Seminar – a Contribution to Europe Integration.*

8. dr Snunith Shoham (Israel) – *The Role of the Public Libraries in the Contemporary World.*

9. prof. dr hab. Janusz Tondel (Toruń) – *Bibliia Gutenberga i jej współczesna edycja.*

10. prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz (Łódź) – *Stan badań i stopień zaawansowania prac nad historią polskich czasopism typograficznych w latach 1901-1939.*

11. prof. dr hab. Barbara Trelńska (Lublin) – *Metody badań książki rękopiśmiennej.*

12. prof. dr hab. Irena Socha (Katowice) – *Repertuar jako kategoria badawcza w nauce o książce.*

13. prof. dr hab. Wanda Pindłowa (Kraków) – *Elektroniczne serwisy informacyjne o obiektach kultury w programach Unii Europejskiej.*

W programie sesji była też Msza Święta w kościele Ojców Jezuitów w Warszawie (ul. Rakowiecka) w intencji wszystkich pracowników i studentów Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego.

W konferencji brało udział 150 uczestników, w tym zaproszeni goście z kraju i zagranicy oraz pracownicy IINSB UW.

Sprawozdanie, w części osiągnięć indywidualnych pracowników, zawiera tylko te dane, które zostały przez pracowników dostarczone.

*Opracował na podstawie materiałów dostarczonych przez pracowników IINSB UW
mgr Robert Brzóska – Sekretarz Naukowy IINSB UW*

Spis treści

I. ROZPRAWY, BADANIA, MATERIAŁY

Hanna Popowska HEURYSTYKA W PRAKTYCE: REALIZACJA KWERENDY DOTYCZĄCEJ UDZIAŁU SPOŁECZNEGO W PROCESIE USTAWODAWCZYM W POLSCE	3
Mariusz Luterek INFORMACJA O ROZSZERZENIU UNII EUROPEJSKIEJ W SYSTEMIE ELEKTRONICZNEJ INFORMACJI PUBLICZNEJ UE	63
Wojciech Kuliński KTO KUPUJE U KOGO? SPRZEDAŻ WYNIKÓW WYSZUKIWAŃ W INTERNECIE.	80
Elżbieta Barbara Zybert STUDENCI KIERUNKU INFORMACJA NAUKOWA I BIBLIOTEKOZNAWSTWO A PRZYSZŁOŚĆ ZAWODU	88

II. RECENZJE I OMÓWIENIA

METADANE JAKO NARZĘDZIE OPRACOWANIA ELEKTRONICZNYCH ZASOBÓW SIĘCIOWYCH Marek Nahodko	101
O WIĘKSZE ZNACZENIE ANALIZ ILOŚCIOWYCH W BIBLIOTEKOZNAWSTWIE I INFORMACJI NAUKOWEJ – WYJAŚNIENIA W ZWIĄZKU Z ARTYKUŁEM STANISŁAWY KUREK-KOKOCIŃSKIEJ Jolanta Sobielga	118

III. KRONIKA

EUGENIUSZ ŚCIBOR (1929-2003) Bożenna Bojar	125
BIBLIOGRAFIA NAJWAŻNIEJSZYCH PRAC EUGENIUSZA ŚCIBORA SZUKAJĄC SMAKU ŻYCIA... SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI JUBILEUSZOWEJ INSTYTUTU INFORMACJI NAUKOWEJ I STUDIÓW BIBLIOLOGICZNYCH UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO Małgorzata Kisilowska	128
V OGÓLNOKRAJOWA NARADA BIBLIOGRAFÓW Artur Znajomski	130
SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA OPARTA NA WIEDZY Wiesław Babik	136
OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA KOMISJI OPRACOWANIA ZBIORÓW PRZY ZG SBP: UŻYTKOWNIK – JĘZYKI INFORMACYJNO-WYSZUKIWAWCZE Maria Beresiewicz	143
LIST DO REDAKCJI Katarzyna Żurawska	146
SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU INFORMACJI NAUKOWEJ I STUDIÓW BIBLIOLOGICZNYCH UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO W ROKU AKADEMICKIM 2002/2003 Robert Brzośka	151
	152

Contents

I. THESIS, RESEARCH, MATERIALS

Hanna Popowska HEURISTICS IN PRACTICE: INQUIRY CONCERNING THE PUBLIC PARTICIPATION IN THE LEGISLATIVE PROCESS IN POLAND	3
Mariusz Luterek INFORMATION ON THE EUROPEAN UNION ENLARGEMENT IN THE EU PUBLIC INFORMATION ELECTRONIC SYSTEM	63
Wojciech Kuliński WHO BUYS WHERE? THE SEARCHING RESULTS' DISPOSAL IN INTERNET	80
Elżbieta Barbara Zybert THE INFORMATION AND LIBRARY SCIENCE STUDENTS VS. THE FUTURE OF THE PROFESSION	88

II. REVIEWS

METADATA AS A TOOL OF ELECTRONIC NETWORK RESOURCES' DESCRIPTION Marek Nahodko	101
FOR A HIGHER IMPORTANCE OF QUANTITATIVE ANALYSES IN LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE - EXPLANATIONS REFERRED TO THE ARTICLE BY STANISŁAWA KUREK-KOKOCIŃSKA Jolanta Sobielga	118

III. KRONIKA

EUGENIUSZ ŚCIBOR (1929-2003) Bożenna Bojar	125
THE BIBLIOGRAPHY OF THE MOST IMPORTANT TEXTS BY E. SCIBOR	128
LOOKING FOR A TASTE OF LIFE... THE REPORT FROM THE JUBILEE CONFERENCE OF THE INSTITUTE OF INFORMATION AND BOOK STUDIES, UNIVERSITY OF WARSAW Małgorzata Kisilowska	130
THE VTH NATIONAL CONFERENCE OF THE BIBLIOGRAPHERS Artur Znajomski	136
KNOWLEDGE SOCIETY AND KNOWLEDGE ECONOMY Wiesław Babik	143
NATIONAL CONFERENCE OF THE PLA COMMISSION FOR COLLECTIONS' DESCRIPTION: A USER VS. INFORMATION RETRIEVAL LANGUAGES THE REPORT ON THE INSTITUTE OF INFORMATION AND BOOK STUDIES, UNIVERSITY OF WARSAW ACTIVITY ON THE ACADEMIC YEAR 2002-2003 Maria Bereśniewicz	146
LETTER TO REDACTION Katarzyna Żurawska	151
REPORT FROM THE ACTIVITIES OF THE INSTITUTE OF SCIENTIFIC INFORMATION AND BOOK STUDIES, WARSAW UNIVERSITY IN THE ACADEMIC YEAR 2002/2003 Robert Brzóška	152